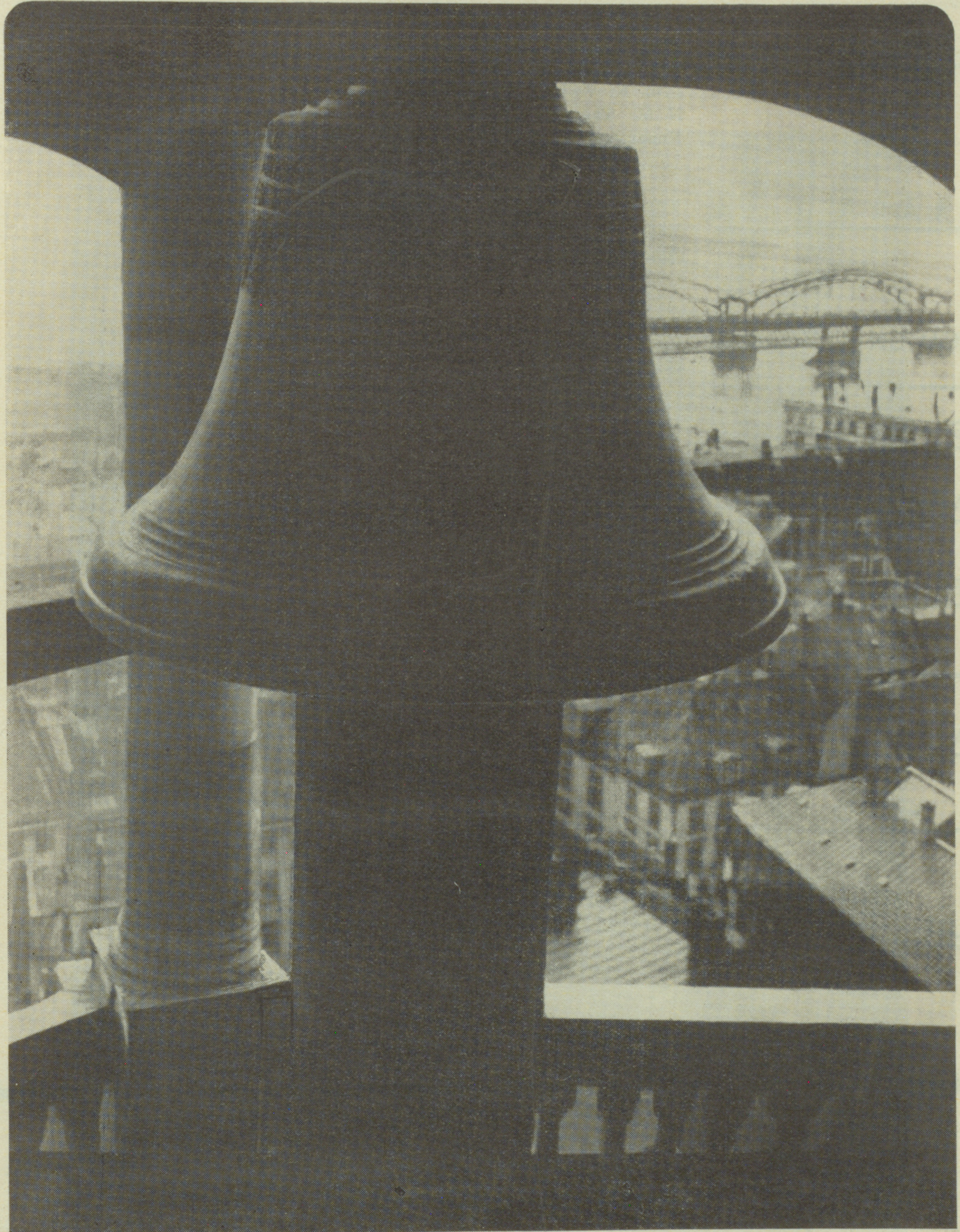
14. GADA GĀJUMS

AIZSARGS



LIELDIENU RĪTĀ

1936. GADS

4. BURTNĪCA

SATURS

Uz vāka: N. Balgalvja uzņēmums — Lieldienu rītā.

Žurnāls „AIZSARGS" iznāk ik mēneša 15. dienā

Abonēšanas maksa gadā ar piesūtīšanu: iekšzemē — Ls 4,—; uz ārzemēm — Ls 8,— Naudas pārvedumi adresējami: Rīgā, Aizsargu štābs, „Žurnāls Aizsargs", pasta tekošs rēķins Nr. 10435. **Redakcija un izdevniecība** atrodas: Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 29/31, Aizsargu namā, ist. 10. Tālrunis 9-3-1-1-9. **Darba laiks:** darbdienās no plkst. 9—15 **Atbildīgais redaktors** runājams redakcijā trešdienās no pl. 17—18. Dzīv. tālr. 95315.

1936. GADS
14.
G. GĀJUMS

AIZSARGS

4 (154.)
BURTNĪCA
15. APRĪLIS

MĒNEŠRAKSTS VALSTS AIZSARDZĪBAI UN AIZSARGU DOMAI, LATVISKAI RAKSTNIECĪBAI UN KULTŪRAI

Turi skaidru to zemi, kurā tu dzīvo un dari jauku to tautu, kuŗu tu mīļo. Kārlis Kundziņš (vecākais)



R. Johansona uzņēmums

Dr. T. Grīnbergs,
arķibīskaps.

Lieldienās

Vai Kristum tā nebija jācieš un jāieiet savā godībā. Lūk. ev. 524, 25.

Lielie baznīcas gada svētki runā par lieliem Dieva darbiem. Ja tas tā nebūtu, tad viņiem priekš mums, kristīgajiem, nebūtu nekādas nozīmes. Bet nu viņi ir lielu Dieva darbu sludinātāji, un viņi ir mums svētības nesēji, tāpēc ka viņi sludina pestīšanu, tāpēc ka viņi runā par Pestītāju, tāpēc ka viņi ir Jēzus svētki. Tāpat kā mēs nevaram Ziemas svētkus svētīt bez stāsta, kas sākas ar ķeizaru Romā un beidzas ar eņģeļu slavas dziesmu Betlemē, tāpat mēs nevaram svētīt īstus Lieldienas svētkus bez jaukā stāsta par Emausa mācekļiem, kas nāk no visdziļākām bēdām pie visdrošākās pārliecības, ka Jēzus ir dzīvs. Divi mācekļi iet no Jeruzalemes uz Emausu. Viņu acis ir asaru, viņu sirdis ir izmisuma pilnas. Tā sākas šis Lieldienu stāsts un viņš beidzas ar Lieldienas gavilēm. „Tas Kungs patiesi ir augšāmcēlies!" Viņi nāk no Lielās piektdienas skumjām pie Lieldienas prieka. To pašu varam mēs vēl šodien piedzīvot.

Jeruzalemē valda liels prieks. Tauta no visām malām še saplūdusi kopā, lai pieminētu Dieva lielo žēlastību, ko tas parādīja tautai, to izvedot no Ēģiptes. Tikai Jēzus mācekļu pulciņš nevar līdzi priecāties. Lielā piektdiena par daudz dziļi ievainojusi viņu dvēseles. Noskumuši un iebiedēti viņi sēž aiz aizslēgtām durvīm. Divi no viņiem atstāj šo pulciņu. Viņi negrib vairs ilgāk kavēties tai pilsētā, kur viņu visjaukākās cerības tik briesmīgi sadragātas. Varbūt, ka viņu nastu tiem darīs vieglāku putni gaisā un puķes laukā, pie kuŗiem Jēzus pats tos bija skolā sūtījis. Bet daba nespēj iepriecināt īsti apbēdinātu sirdi. Asaru pilnās acis pavasaŗa saulē sāpina tikai vēl vairāk. Dabas skaistumu viņi neredz, dabas gaviles viņi nedzird, dziļi viņi ir nogrimuši savās bēdās. Viņiem piestājas kāds trešais ceļotājs. Līdzcietīgi viņš viņus jautā: „Kādas tās runas, ko runājiet savā starpā, un esiet tik noskumuši?" Un svešinieks viņus jautā tik laipni, tik līdzcietīgi, ka tie nevar citādi, kā viņam uzticēties. Un nu viņu mute runā par to, ko sirds jūt. Viņi stāsta viņam, ko tie zaudējuši Lielā piektdienā, ka līdz ar viņu mācītāju, arī viņu dzīves laime ir kapā guldīta. „Mēs cerējām, ka viņš Izraēli atpestīs." Tagad viņi vairs necerē. — Tumšs noslēpums klājas viņiem pār Lielo piektdienu. Tumšs ir viņu skats nākotnē. Saule viņiem zaudējusi savu spožumu, dzīve savu vērtību. Nekas viņus nespēj izraut no viņu izmisuma. Gan viņi dzirdējuši baumas, it kā tas Kungs būtu uzcēlies, bet tās viņi uzskata par tukšām valodām. Jēzus dzīve viņiem ar Lielo piektdienu ir nobeigta. Krusts viņiem iznīcinājis netikvien visu cerību, bet arī visu ticību uz Dievu, uz Dieva taisnību.

Klusu ciezdams svešinieks viņus uzklausījis. Nevienu pašu reizi viņš nebija viņu stāstījumu pārtraucis. Bet nu viņš atveŗ muti un sāk runāt. Un kā viņš runā! Kā viņš prot sirdi aizgrābt un sirdsapziņu modināt! Viņa vārdi ir cieti, pat bargi: „ak, jūs neprašas un sirdskūtrie", un taču atkal mīlestībā tīti. Viņš iztulko viņiem svētos rakstus, viņš spodrina viņu skatu lielos Dieva solījumos, it sevišķi praviešu rakstus. Viņš rāda viņiem, ka visa Vecā derība apstiprina vārdu: „vai Kristum nebija tā ciest un savā godībā ieiet!" Krusts bija tas, ko viņi nevarēja saprast, un taisni krustu viņš viņiem nostāda kā Dieva pestīšanas nodoma kodolu un serdi. Krusts bija viņu ticībai tāpēc piedauzības akmens, ka viņi tajā nesaredzēja nekā vairāk, kā cilvēcīgā naida un ļaunuma visaugstāko pakāpi. Bet svešinieks viņiem rādīja, ka krusts bija no Dieva nolikta nepieciešamība un Dieva mīlestības dziļuma visspēcīgākā atklāsme. Abi ceļinieki bija runājuši tikai par pravieti varenu darbos un vārdos, kas nu, caur pretinieku naidu ir miris krusta nāvē. Viņš rāda viņiem, ka Jēzus bija vairāk nekā pravietis, vairāk nekā augstais priesteris, viņš bija sevi upurējis viņu pestīšanas un svētības labā.

Un vēl šodien mēs esam līdzīgi viņiem ceļiniekiem uz Emausu. Vēl šodien mums piestājas Jēzus, kā viņš pats to solījis sacīdams: „Redzi, es būšu pie jums ikdienas līdz pasaules galam." Ja kaut kādam ir kādas bēdas, un dienas un naktis ir jāpavada asarās, tad Jēzus prasa mīlīgi un nopietni, kāpēc tu bēdājies, kāpēc tu raudi? Un viņš ved mūs zem Golgātas krusta, un tikai ceļš pār Golgātu ved pie priecīgas Lieldienu ticības.

Bet kāda tad ir šī Lieldienas ticība? — Ir mēģināts pie Lieldienas ticības nākt pa dažādiem ceļiem. Ir savāktas visas liecības no tiem, kas redzējuši augšāmcelto Jēzu, ir aizrādīts uz to, ka visi apustuli ir sludinājuši dzīvo Jēzu un ir uz viņu miruši. Ir uzsvēruši, ka mācekļi Lielā piektdienā bijuši tik noskumuši un bailīgi, un ka viņi pēc Lieldienas ir bijuši tik priecīgi, droši un bezbailīgi, — tā tad, viņi esot kaut ko piedzīvojuši, kas darījis viņus tik drošus un ticībā tik stiprus, un pārvērtis viņus pilnīgi, un šis „kaut kas" esot Jēzus augšāmcelšanās no kapa. Un uz šo notikumu pamata tad slēdza, ka nevarot šaubīties par Lieldienas notikumu un ka tas ir labāk apliecināts, nekā kaut kurš cits vēsturisks notikums.

Bet ja būtu kāds, kas caur šiem pierādījumiem būtu nācis pie pārliecības, ka krustā sistais Jēzus nav palicis kapā, bet ir Lieldienā augšāmcēlies, un domātu, ka ar to vien viņam jau būtu īstā Lieldienas ticība, tad viņš rūgti maldītos. Pat tad, kad man būtu no notāra apstiprināts dokuments, ka Jēzus ir augšāmcēlies, tad taču ar to vien man vēl nebūtu īstās Lieldienas ticības. Piebalsot Lieldienas notikumam vēl nenozīmē būt stipram īstā Lieldienas ticībā. Atliek mums, ja gribam pie īstas Lieldienas ticības nākt, tikai ceļš pār Golgātu.

Kas zem Jēzus krusta būs zemojies un svētīgi sajutis, manis labā viņš pie krusta ir miris, un manis labā viņš ir augšāmcēlies; kas zinās, ka Kristus, kā Dieva dēls, nevarēja kapā palikt, kam viņš sirdī ir dzīvs kļuvis, — tas jutīs savā dzīvē dzīvo Kungu sev tuvu katrā brīdī, priekos un bēdās, darbā un atpūtā, kas apzināsies viņa tuvumu un atbildību viņam pretī, pildīs savu pienākumu Dievam, Tēvijai, valstij pretī, valdībai un līdzcilvēkiem pretī, tas svētīgi svētīs Lieldienas svētkus ar īstu Lieldienas ticību un būs arī īsts aizsargs savai tautai, valstij un baznīcai. Uz to lai Dievs palīdz.

Dr. phil. J. Students

Tauta, tās vadonis un valsts

2. Tautas vadoņa ideja

Ja jautātu, kādi apstākļi palīdz tautai mosties, celties un veidoties nacionālajā apziņā, neapšaubāmi jānonāk pie tautas vadoņa. Bez vadoņa nav domājama tautas atdzimšana, un ir pat vēl jautājums, vai bez vadoņa iespējama pati tauta. Tautas vadonis ir tas dzīvais un spēcinātājs kodols, kas ap sevi saista visu tautas dzīvi, kas tautu uztur vajadzīgā pašapziņā, un kas nosprauž tautas dzīves virzienu un gaitas. Skaidrība tautas vadoņa idejā panākama, iedziļinoties viņa personībā, un it īpaši viņa dzīves mērķī. Vispirms tomēr jāiegūst atbilde uz jautājumu, kā vadonis rodas, un kāds viņa uzdevums, tautai atrodoties dabiskās eksistences cīņas stāvoklī. Lai izprastu vadoņa ideju, t. i. viņa personību ar tās centieniem, jāzina vadoņa rašanās vai, kā mēdz sacīt, — viņa ģenezes iemesli.

Raugoties tautas vēstures pirmsākumos, konstatējams, ka pirmie tautas vadoņi ir viņas sargātāji un audzinātāji dabiskās eksistences cīņā. Šai ziņā nav būtiskas izšķirības starp kultūrtautu pirmajiem attīstības posmiem un pirmatnējo tautu stāvokli: kā tur, tā te ir savi vadoņi jeb virsaiši, kas atrodas tautas resp. cilts priekšgalā. Parasti virsaitis ir viens, bet citi — tuvākie līdzbiedri — viņa padomdevēji un palīgi. Kā virsaitis rodas? Kādām priekšrocībām jābūt, lai kļūtu par virsaiti? Tautas dzīves pirmsākumos vai nu visas tautas, vai atsevišķas cilts virsaitis ir fiziskā spēka, veikluma un gudrības nesējs. Bez šīm īpašībām virsaitis nav domājams. Dzīvības uzturēšanas un sargāšanas cīņā pieminētām īpašībām vienā cilts loceklī vajadzēja būt, lai viņš izvirzītos savas cilts priekšgalā. Ikviena tauta savas attīstības sākumā visaugstāk vērtē viena vai otra sava locekļa miesīgo pārākumu, un tikai pēc tam rodas garīgo priekšrocību ievērošana Līdzīga parādība konstatējama bērnu, it sevišķi pamatskolas audzēkņu dzīvē, jo arī te ceļas savi vadoņi. No 100 skolas audzēkņiem 12 g. vecumā 76% audzēkņu savā klases vadonī meklē un redz ķermeņa spēku un veiklumu, 13 g. vecumā to pašu 57%, bet 14 g. vecumā vairs tikai 26%. Citādi sakot, pieaugdami, jaunieši par izcilākajām cilvēka priekšrocībām sāk uzlūkot apdāvinātību, tikumisko krietnumu, intelliģenci. Šai ziņā starp tautas un bērna attīstību ir zināma līdzība: arvien vairāk attīstīdamās, tauta savos vadoņos un cilts savos virsaišos vēlas redzēt garaspēku, nosvērtību, drošsirdību, organizātoriskas dāvanas un par visām lietām — tālredzību. Paceldamās no primitīvā stāvokļa kultūrālajā, tauta arī no sava vadoņa prasa plašāku un dziļāku garīgu skatu. Šī īpašība vadonim piekrīt, un tikai tamdēļ viņam iespējams nākt savas tautas priekšgalā. Tautu un attīstības psīcholoģija māca, ka priekšrocības garīgā ziņā no cilts vai tautas vadoņa prasa pati dzīve, kaučū gan tauta varbūt vēl pavisam nav nonākusi spilgtākā garīgās attīstības stāvoklī. Dzīve un tās apstākļi parasti tik sarežģīti, ka nepieciešams skaidrs prāts un cieta griba, lai nodrošinātu un uzturētu savu eksistenci. Rūpes par eksistences apstākļiem liek prātam skaidroties, vairot zināšanas, gūt arvien bagātāku pieredzi, izveidot arvien neatlaidīgāku gribu. Šīs īpašības sāk parādīties tais cilvēkos, kas kļūst par cilts vai tautas vadoņiem. Kamēr tauta atrodas vēl tikai dabiskās eksistences stāvoklī, tās virsaitis ir tautas dabisko interešu sargātājs, bet tautai ceļoties kultūras un nacionālās apziņas stāvoklī, vispirms šai apziņā nonāk vadonis, kas pats, garīgi celdamies, arī savu tautu ceļ uz augšu un ved uz priekšu.

Iekams mēģinām raksturot tautas vadoņa personību, kas savos centienos izteic viņa ideju, piezīmēsim, ka vadoņa priekšteči ikvienā kultūrtautā ir nacionālie dzejnieki. Tā ļoti interesanta parādība. Dzejniekiem, kas izvēlējušies savai mākslai par galveno tematu tautu un tautiskumu, tās garīgo celšanos un materiālo labklājību, pieder nopelns tautas nacionālās apziņas modināšanā. Pilnīgi iespējams, ka dzejnieki ir pirmie, kuŗu galvā dzimst ideja par savas tautas nacionālu atmodu. Šī parādība izskaidrojama ar dzejnieka garīgo būti: dzejnieki, parasti nākdami no savas tautas vidus, noskārš viņas centienus un ilgas, pazīst viņas apstākļus, un, atrazdamies savas dzejnieciskās dziņas varā, savos darbos pauž tautas apziņā apslēptās, bet neizteiktās ilgas. Šo nopelnu dažkārt dzejniekos nesaskata, bet tas nav pareizi. Nacionālajos dzejniekos ir nevien mākslinieka, bet arī pravieša gars, un tamdēļ dzejnieki savās izjūtās un izteiktajos vārdos ir nākotnes vēstneši. Tādi dzejnieki, mums, latviešiem, ir: Juris Alunans, Auseklis, Kronvalds, Pumpurs u. c. Viņu darbos izteiktās nacionālās idejas ir tik spilgtas, ka viņi mūsu tautas dzīvē radījuši veselu īpatnēju posmu, ko, kā zināms, sauc par nacionālās atmodas laikmetu. Visskaidrāk, kā liekas, izceļas Auseklis un Kronvalds, jo viņu krūtīs mita ļoti dedzīgs gars, kas jau tais laikos pacēlās līdz nacionāla revolūcionārisma līmenim. Šo tautisko dzejnieku ietekme latviešos ļoti spēcīga un paliekoša. Līdzīgi piemēri arī citās kultūrtautās. Tautiskā gara dzejnieki parasti ir jaunu un tautai labāku laiku paudēji. Viņu nopelni ir lieli, un tiem sava paliekoša nozīme. Un tomēr jāsaka, ka dzejnieks vēl nav vadonis. Dzejnieks var gan paust jaunu laikmetu, bet viņš nav jaunā laikmeta reāls radītājs. Ikvienam laikmetam tautas dzīvē ir vadītājas idejas, ko parasti vispirms izteic dzejnieki, bet lai šīs idejas piepildītos, jānāk vīriem, kas spēj savienot ideju ar īstenību, citādi sakot — ideju reālizēt īstenībā. Šie vīri ir lielie tautu vadoņi, kam gars ir dziļāks, plašāks un spēcīgāks. Viņi dzīvē piepilda to, ko pirms tam sludinājuši dzejnieki. Dažkārt vadoņi paši ir arī jaunu ideju atklājēji, tā ka šai ziņā viņi ne no kā nav atkarīgi, domā un darbojas ne no viena nenoteikti. Vi-

ņu pašu prātā vispirms dzimst idejas, un viņi paši tās dzīvē piepilda. Šo lielo vadoņu galvenajām īpašībām tagad pieiesim.

Vispirms gribētos teikt, ka tautas vadonis nāk no pašas tautas. Vadoņa izcelšanās saknes meklējamas un atrodamas tautas vidū. Visvairāk, to gadījumu, kur vadonis rodas no tautas veselīgākās un spēcīgākās daļas — zemniecības. Tiesa: visvairāk izglītotu un ievērojamu ļaužu nāk no intelliģentās vidusšķiras — skolotājiem, virsniekiem, ierēdņiem u. tml., bet nav jāaizmirst, ka visu pieminēto individu rindas pildās lielāko tiesu no zemniekiem: ja no laukiem neieplūstu pilsētā svaigi spēki, kas rada pamatu dažādu arodu ļaudīm, pēdējiem drīz vien pietrūktu iespējas ievērojamu cilvēku radīšanai un izveidošanai. Lauki ir kā garīgo, tā miesīgo spēku galvenais avots. Tamdēļ intelliģentās vidusšķiras radošo spēku avots meklējams zemniecībā, un nav šaubu, ka, ja viņas spēki izsīks, mazināsies arī visas tautas spēki. Pavisam neievērojams procents izcilāku darbinieku nāk no bagātnieku un nabadzīgo aprindām. Tas liecina, ka tautas garīgo un miesīgo spēku avotam jāsakņojas tautas kodolā un serdē. Tautas kodols — zemniecība — glabā arī vadoņa šūpuli. Dzimis, audzis un veidojies tautas vidū, vadonis zina visas tautas vajadzības. Vadonis pareizi saprot tautas dvēseli. Viņa raksturs radniecīgs tautas raksturam, tikai daudz stiprāks, pilnīgāks, bagātāks, bez lielākiem trūkumiem, un tamdēļ viņš arī spēj savu tautu audzināt, celt un vadīt uz labāku nākotni. Nācis no tautas, vadonis ziedo visus savus spēkus savas tautas garīgajai un miesīgajai labklājībai. Tautas lieta ir viņa lieta, un viņa centieni ir tuvu rada tautas ilgām. Radies no tautas klēpja, vadonis uzlūko par savu augstāko pienākumu vienmēr pie savas tautas atgriezties. Tauta ir viņa darba lauks. Tautu vadonis nekad neuzskata par līdzekli, bet vienīgi par mērķi. Šeit ir viņa principiālā atšķirība, salīdzinot ar neīstajiem vadoņiem, it īpaši politisko partiju barvežiem. Tiem tauta diez' vai jebkad bijusi par mērķi, jo viņu nolūks — kā to liecināja politisko partiju laiki tepat Latvijā — nebija nekas vairāk kā tautas lētticības izmantošana vai nu tīri personīgiem, vai šauras grupas savtīgiem nolūkiem. To pašu rāda līdzīgi fakti citās zemēs, kamdēļ arī tauta politisko partiju aģitātorus dažkārt sauc par viltus praviešiem. Patiesi: viņu nolūki reti kad daudz maz sakrīt ar visas tautas labumu. Īstam tautas vadonim tāda īpašība sveša. Personīgo labklājību un visu savu dzīvi viņš pašaizliedzīgi un nesavtīgi upurē tautas mērķiem. Tas citādi viņa dzīvē nav iespējams, jo viņam tauta šeit dzīvē virs zemes ir tas augstākais un svētākais. Tautas rūpes ir vadoņa rūpes, viņas prieki viņa prieki, tāpat tautas ciešanas ir viņas vadoņa ciešanas. Saaugdams ar savu tautu, vadonis visvairāk atsaucīgs pret tautas vajadzībām. Vadonim nav vajadzīgs, lai kāds viņam par to aizrādītu. Pazīdams tautas psicholoģiju, viņš pats to zina, tā kā šī zināšana ir automa un brīva tautas dzīves apstākļu saprašana.

Tā pieejam citai vadoņa personības pazīmei, proti, viņš glabā sevī gudrību un tālredzību. Citiem vārdiem: tautas vadonis aptver sevī politiku, kas ir īpatnēja zinātne un māksla. Politika nav tikai zinātne vien; tāpat tā nav tikai māksla. Politika ir savdabīga zinātne un māksla reizē. Politikas zinātne pētī to, kas ir bijis vai arī kas varētu būt valsts dzīvē un attiecībās ar citām valstīm; politikas māksla, turpretim, ir valsts un tautas vadīšanas technika. Vadonis abas šīs dāvanas sevī apvieno. Tam tā arī jābūt, bet līdz ar to nav jāaizmirst, ka valsts un reizē tautas vadīšana — visgrūtākais uzdevums. Nostādamies uz politikas zinātnes pamatiem, vadonis cenšas zināt tautas dzīves gaitu un apstākļus; tāpat viņš tiecas izprast valsts būtību, nozīmi, jēgu un mērķi; izveidodams politikas mākslu, vadonis ar gūtu zināšanu palīdzību nododas valsts un tautas dzīves vadībai. Vadonī vienā organiskā vienībā sakrīt teorija un prakse, domāšana un darbība. Nav tādu ievērojamu vadoņu pasaules vēsturē, kas būtu tikai teorētiķi, tāpat nav arī tādu, kas būtu tikai praktiķi. Viszīmīgākais secinājums no politikas zinātnes un pol. mākslas apvienojuma ir jau pieminētā tālredzībā. Ievērojamos tautas vadoņus, kas reizē ir arī ģeniāli valstsvīri, tālredzība parādās nesalīdzināmi skaidrāk kā citos cilvēkos, kaut arī pēdējie būtu pazīstami speciālisti savā arodā. Tālredzība vadoņos izpaužas tādējādi, ka viņi tautas vadīšanā un valsts lietu kārtošanā nepakļaujas dažādiem pārejošas dabas acumirkļa iespaidiem, bet darbojas vairāk nākotnei, pie kam viņu rīcībā ir novērojama skaidra sistēma. Tālredzība ir paredzēšana, bet paredzēšanai valsts un tautas dzīvē neatsveŗama nozīme. Vadonis no parastā vidusmēra cilvēka atšķiras ar to, ka nevien viņa skats vērsts nākotnē, bet arī visa viņa darbība vērsta uz to, kam jābūt, kam jānotiek saskaņā — no vienas puses — ar paša vadoņa sprausto mērķi, bet no otras puses — ar dažādiem citiem, no viņa neatkarīgiem, teiksim, cittautu vadoņu iegrozītiem apstākļiem. Vadoņa gaišais garīgais skats uzrāda ceļu ne tikai viņam pašam, bet dod skaidrību arī citiem, — visvairāk savas tautas locekļiem. Vadonis nav acumirkļa un tikai tagadnes, bet gan mūžības un nākotnes cilvēks. Vadonis ļoti labi pārzina tagadnes apstākļus, bet viņš nekad nepaliek tikai pie tagadnes; tāpat viņam ievērojamas zināšanas par pagātni, bet tomēr ne no pagātnes, ne tagadnes viņš nav tik lielā mērā atkarīgs, ka tā turētu viņu savos valgos un padarītu nebrīvu. Tā tad vadoņa tālredzība, kas izteicas viņa politikā, ir cieši saistīta ar viņa spējām brīvi domāt, gribēt un rīkoties. Gan tiesa, ka neviens cilvēks nav absolūti brīvs, jo absolūtā brīvība ir pilnīga neatkarība no jebkādiem apstākļiem, bet pilnīgākā relātīvā brīvība iespējama un ir tādos individos, kas savās domās, gribā un darbībā ir paši vairāk noteicēji, nekā citi cilvēki vai apstākļi. Brīvība jāsaprot arī kā uzdevums, un jo vairāk cilvēks šo uzdevumu pilda, jo viņš brīvāks un neatkarīgāks. Šāda dāvana vadonī ir, un tamdēļ viņš glabā sevī iespēju kā pārzināt pagātnes, tagadnes un nākotnes apstākļus, tā arī veikli un nosvērti rīkoties savu nodomu virzienā. Tā ir politika, kas aptveŗ valsts zinātni un valsts vadīšanas un veidošanas mākslu. To var nosaukt arī par vadības mākslu. Vadonis zina valsts un tautas vadīšanu un prot šo vadīšanu. Tepat ir pamats apgalvot, ka vadonis aptveŗ sevī filozofu (dzīves gudro) un reformātoru (praktisku pārveidotāju un organizātoru). Vadonis nav tikai filozofs vien, jo filozofos parasti trūkst organizātora dāvanu. Filozofi ir vairāk teorētiski domātāji un ideju cilvēki, bet lielāko tiesu viņi nevarīgi praktiskās dzīves apstākļos. Valsts un tautas vadoņi no filozofiem gūst gan ierosinājumus un daž-

kārt ņem idejas, bet viņiem piemīt reformātoriskā spēja idejas piepildīt tautas dzīvē un ievadīt tautas dzīves ceļu tā, kā viņi to atrod par labāku. Filozofisko un reformātorisko dāvanu apvienojums vadonī viņu iespējami tuvina pravieša personībai, protams, paturot vērā faktu, ka pravietis vairāk pieder reliģijas pasaulei, kamēr vadonis — vairāk politiskās dzīves laukam.

Būdams reformātors politiskās dzīves laukā, tautas vadonis savā darbībā uzrāda to visai zīmīgo īpatnību, ko varētu apzīmēt ar vārdiem: tautas dzīvē nederīgu apstākļu sagraušana un jaunu — derīgu — apstākļu radīšana. Vadonis ir grāvējs un cēlējs reizē. Šis vadoņa dzīvē ir fakts, kas par visām lietām pareizi jāsaprot. Vadoņa darbība un nozīme tautas dzīvē nav aptverama un sajēdzama bez šo divu momentu — graušanas un celšanas — verā ņemšanas. Ko tad vadonis grauj un ko ceļ? Vadonis tautas un dažkārt arī valsts dzīvē sagrauj nederīgu politiku un, varbūt, arī administrātīvu, saimniecisku un audzināšanas iekārtu un ceļ tās vietā jaunus apstākļus, kas tautai un valstij nevien vairāk piemēroti, bet arī principā labāki. Šis jauncelšanas darbs ir, varbūt, pats ievērojamākais vadoņa uzdevums un reizē arī sasniegums. Ar jaunradīšanas darbu vadonis ieiet vēsturē kā ģeniāla personība. Veco, kaut arī nederīgo, apstākļu sagraušana vien vadoni nepadarītu par lielu vadoni. Sagraut vien vēl nava diezcik spilgta māka, ievērojamākā spēja parādās celšanā, jaunbūves darbībā. Tomēr pareizi ir arī tas, ka lai radītu jaunus apstākļus veco vietā, pēdējie jānojauc. Vadoņa dāvanas parādās taisni iekš tam, ka viņam jau iepriekš zināms, ko jaunu un labāku viņš liks vecajo apstākļu vietā. Ar šo īpašību atkal lielie un īstie vadoņi atšķiras no neīstajiem. Tautu dzīvē bieži vien sastopami ļaudis, kas neapmierināti ar esošo, kam patīk graut un postīt, bet tai pašā laikā viņi nav spējīgi neko labāku likt nopostītās dzīves vietā. Šādi cilvēki ir tautai bīstami, jo viņi ar savu noliedzēju domāšanu un ārdītāju rīcību rada postu, haosu, anarchiju. Protams, celšana dažreiz nevar nākt bez postīšanas, bet, lai nopostītu, iepriekš jāzina un jāparedz, ko likt postījuma vietā. Pretējā gadījumā nav panākts pats galvenais — jaunā dzīve līdz ar visiem jaunajiem apstākļiem. Jaunas iekārtas un jaunu apstākļu radīšana ir ārkārtīgi sarežģīts un grūts uzdevums, jo te jāpārveido visa dzīve uz jauniem pamatiem. To darot, jāsastopas ar sabiedrības kūtrumu, vienaldzību un pat dažkārt sīvu pretestību. Ja visi sabiedrības slāņi jaunas dzīves radīšanā, iekārtošanā un veidošanā būtu vienis prātis vai arī mazākais neizrādītu kūtrumu un pretdarbību, vadonim savu uzdevumu veikšanā būtu nesalīdzināmi vieglāk. Parasti sabiedrības kūtrums vai vienaldzība rada vairāk raižu nekā pretdarbība. Kamēr pretdarbība vairāk vai mazāk skaidri pārredzama un saprotama, tikmēr kūtrums un vienaldzība stāv kūmās nenoteiktībai, bet cilvēka nenoteiktība—viena no visnepatīkamajām īpašībām. Jo vairāk tautas slāņos nenoteiktības, jo vadonim grūtāk strādāt. Valsts darbā vadonim jārada nevien jauni apstākļi, bet arī sabiedrības nenoteiktā daļa jāpadara noteikta, tā tad jāizdara sabiedrības pāraudzināšanas darbs, un arī šis darbs pieder vadoņa jauncelšanas un jaunveidošanas uzdevumam. Vadoņa celtnieciskais darbs, kā redzams, izpaužas nevien apstākļu pārveidošanā uz jauniem pamatiem, bet arī cilvēka pāraudzināšanā, viņu rakstura pārkausēšanā patiesā nacionālisma un īstā valsts apziņā. Vadoņa celšanas darbi ir daudz ievērojamāki par graušanu. Neko vērtīgu vadonis neposta. Tas nenotiek ne mākslā, ne zinātnē, ne audzināšanā, ne politikā, tikumībā vai tiesībās; vadonis nojauc tikai kaitīgo, tautas dvēselei nepiemēroto, lai tūliņ celtu labo un vērtīgo, kam paliekoša svētība un mūžīga nozīme visas tautas dzīvē.



Armijas komandieris ģenerālis Krišjānis Berķis (sakarā ar 30 gadiem virsnieka gaitās).

Tautas vadoņa reformātoriskā darbība un tālredzīgā rīcība nav domājama un iespējama bez varonības. Vadoņa personība ieslēdz varonīgu soļu iespējamību. Varonība ir pašaizliedzīga darbība vērtīgu nolūku piepildīšanai. Cilvēks var kļūt varonis dažādos dzīves novados, ja vien viņš seko vērtīgai idejai. Varoņus sastopam starp tautas brīvības cīnītājiem, reformātoriem reliģijas laukā, jaunu ceļu gājējiem filozofijā, zinātnē, mākslā, audzināšanā, tāpat ikkurā katrā godīgā un cēlā praktiskas darbības nozarē. Ikvienā krietnā darbā var parādīties varonis un varonība. Neviens godīgs darbs nav sliktāks par otru; var tikai to labāk vai sliktāk padarīt. Viss lielāko tiesu atkarīgs no darītāja. Gluži tāpat ar varoni. Arī varonis var parādīties katrā darbā, ja vien šis darbs ir godīgs un nāk par labu savai tautai un visai cilvēcei. It sevišķi varonība izceļas un spilgti parādās tautas vadonī. Kur tas redzams? Kādā va-

doņa rīcībā, soļos vai pat viņa apziņas noskaņojumā varonība izpaužas? — Vispirms jau vadoņa drosmē un bezbailībā. Īsts vadonis nav un nevar būt bailīgs un gļēvulis. Var būt dažādi gadījumi, kur vadonim jānostājas vai nu visas tautas, vai arī, skatoties pēc apstākļiem, nelielas tās daļas priekšgalā, lai aizrautu sev līdzi sekotājus, un te viņam jābūt spējīgam upurēt arī savu dzīvību. To vadonis arī dara, it kā tas pats par sevi būtu saprotams. Vadonim augstākais nav paša dzīvība, bet gan tautas dzīvība un dzīve, un, nebaidīdamies savu dzīvību ķīlā likt, viņš arī panāk sava idejiskā nolūka uzvaru, bet ja iet bojā, tad mirst kā varonis. Vadoņa drošsirdība ir tik pārliecinoša, ka viņam rodas arvien vairāk sekotāju, kas kļūst ar katru brīdi pašaizliedzīgāki, un no viņiem izveidojas jauni, bezbailīgi un idejiski cīnītāji. Tāpat vadoņa varonība parādās viņa iekšējā harmonijā, it sevišķi prāta, jūtu un gribas saskaņā. Vadonim ir spēcīgas jūtas, kas dažkārt var izlauzties brāzmainos afektos, tāpat viņam ir ļoti stipra un neatlaidīga griba, kas uzrāda neatslābstošu izturību, bet kā viņa jūtas, tā griba atrodas prāta noteikšanā. Tā ir sevišķi zīmīga īpatnība vadoņa raksturā. No jūtām viņam nāk ierosinājums, skaidrais prāts vada, un stiprā griba izpilda. Ja vadonī nebūtu saskaņas prātā, jūtās un gribā, viņa rīcība iznāktu vai nu aprobežota, vai bez vajadzīgā siltuma un sprieguma, vai arī neapzinīga. Sevišķi bīstami būtu, ja viņš pakļautos tikai jūtām, jo, ievērojot jūtu iespējamo aklumu, viņa rīcībai trūktu tālredzības, bet, kā jau redzējām, bez tālredzības varonis nevar būt. Varoņa harmonisko darbību vēl pastiprina tas apstāklis, ka viņa ķermenis visnotaļ atrodas viņa gara noteikšanā. Ķermenis, kā zināms, ir dažādu juteklisku dziņu, iekāŗu un kaislību glabātājs. Tamdēļ ķermeni nav viegli savaldīt. Cilvēkā, kam ķermenis stiprāks par garu, nav iespējama ne skaidra domāšana, ne apgarotas jūtas, ne stipra griba. Tāds cilvēks rīkojas nevis apzinātas gribas vadīts, bet vienas vai otras iekāres pamudināts, bet tāda rīcība nav un nevar būt nekāda cildena, augstvērtīga un liela darbība. Garīgu bagātību glabātājās vadoņu personībās ķermeņa iekārēm nav svarīgākā noteikšana, jo viņu gars ir tas lielākais un stiprākais. Galvenais spēks ir varoņgarā. Miesa ir tikai gara līdzeklis un ierocis. Vadoņa varoņgars ir autonoms: viņš vada un noteic vispirms pats sevi, pēc tam arī citus ļaudis, sabiedrību, tautu. Tā ir atkal sevišķa tautas vadoņa varonības pazīme, ko var izteikt vārdos: personības jeb individuālitātes lielākais stiprums, salīdzinot ar citu cilvēku sabiedrības masu. Būdams varonis, vadonis nekādā ziņā nav atkarīgs no masas. Viņš vairāk noteic masu, nekā masa viņu. Zināms, būtu vienpusīgi runāt par vadoņa pilnīgu neatkarību no sabiedrības, it īpaši no savas tautas. Jau tas fakts vien, ka tautas vadonis nāk no savas tautas klēpja, norāda uz viņa ciešajām saistībām ar tautu, bet šīs saites nav tikdaudz atkarības, kā noteikšanas, virzīšanas un vadīšanas saites. Neviens nevar kļūt par varoni, ja viņš vairāk ir ļaužu masas ietekmē nekā patstāvīgā rīcībā. Cik nepareiza un akla var būt ļaužu pūļa un masas izturēšanās, tas zināms katram daudz maz saprātīgam cilvēkam un tamdēļ tikai garīgi aprobežotais var domāt, ka pūlim vai masām lielāka nozīme dzīvē un visā vēsturē nekā atsevišķam garīgi stipram individam. Vadonis nav pūļa cilvēks; viņu nevar saukt arī par pūļa vai masu vadoni, jo pūlis, resp. masa nava nekas cits kā satrakota sabiedrība, bet vadoņa darbība nenoris tikai satrakotā sabiedrībā. Īsts vadonis ir pūļa un pat milzīgu ļaužu masu pārvarētājs, nomierinātājs un ievadītājs mierīgā dzīves gājienā, kur arī meklējami sākumi patiesai tautas vadībai. Tamdēļ lieli tautu vadoņi ir kaut kas vairāk nekā tikai pūļa un masu vadoņi: tautu vadoņi vienmēr spēj pārvarēt un nomierināt pat ārkārtīgi uzbudinātas cilvēku masas, bet ir vēl jautājums, vai masu vadoņi vienmēr spēj kļūt par tautu vadoņiem. Tautu vadoņiem bieži vien jāuzņemas cīņa ar daudzgalvaino, nereti vai nu ārkārtīgi nikno un trulo, vai arī it kā piemirkuša smaguma pilno masu, bet, būdami vairāk pašnoteicoši individuālisti nekā citu bīdāmi kollektīvisti, viņi augstsirdīgā cīņā gūst uzvaru un nostiprina savu stāvokli. Var gadīties, ka dažos cīņas mirkļos vadonis paliek viens, bet neaizmirsīsim, ka, runājot Ibsena vārdiem viņa tautas lugā „Tautas naidnieks“ jeb „doktors Stokmanis“, „visstiprākais cilvēks ir tas, kas spēj būt viens“. Tā ir dziļa patiesība. Nav tāda varoņa, kas kādreiz nebūtu bijis viens, un kas taisni šai vienatnē izveidojis milzīgus gara spēkus cīņai ar nepareizā ceļā iegājušu ļaužu masu. Bet kādēļ gan varonis arī savā vientulībā ir stiprs? Kādēļ dažkārt atsevišķa personība, kas uzņemas cīņu ar apkārtējo sabiedrību, ir tik iekšēji vienggabalaina un stipra? Atbilde meklējama tai apstāklī, ka spēcīgas personības nesējs varonis parasti vai vienmēr vairāk klausa savai sirdsapziņai, savai prāta gaismai nekā citu ieskatiem. Tautas vadonis ir varonis, tādēļ ka viņš ir stiprs savā sirdsapziņā, savā pienākuma pildīšanā. Nevis ļaužu valodas viņam noteicējas, bet gan paša sirdsbalss, paša atzinums. Tiesa: vadonis ņem gan vērā sabiedrības domas un uzklausa citus, bet tomēr citu domas viņam parasti nav saistošas un ir pakļautas paša saprašanas kontrolei. Bet vai tādā gadījumā nepaliek novārtā pazīstamais teiciens un jēdziens par tautas balsi kā Dieva balsi? Uz to jāatbild, ka tautas domas jāuzklausa, un taisni šai uzklausīšanā parādās cienības izrādīšana tautai, bet tas vēl nenozīmē, ka tautas balss vienmēr saturētu patiesību. Ļoti bieži ir tā, ka viss lielais cilvēku vairums domā nepareizi, kamēr pareizi spriež viens, divi vai nedaudzi cilvēki. Patiesība nav atkarīga no tam, cik to atzīst vai neatzīst; patiesība grib būt vienīgi atklājama un apliecināma, un viņas vērtība no tam necieš, ja to kāds neatzīst vai noliedz. Drošs šādās gaitās ir vienīgi tas cilvēks, kas vairāk paļaujas uz sevi nekā citiem; kas vispirms gaida palīdzību no otra, tas nav spējīgs tikt ar sevi galā un no tāda velti gaidīt varonīgus soļus. Vadonis te nāk kā ļoti spilgts paraugs. Vadonis pats sev ir likumdevējs, un viņa noteiktība kļūst par likumu arī citiem cilvēkiem. Tautas vadonim kā varonības nesējam nevar būt sveša arī reliģiozitāte. Taisni otrādi: reliģiskā apziņa viņam ļoti stipra. Šī vadoņa reliģiskā apziņa parādās iekš tam, ka viņš pilda savu vēsturisko uzdevumu Dieva vārdā. Dievu var uzlūkot kā visu augstāko garīgo vērtību — patiesības, taisnības, tēvzemes mīlestības, daiļuma, svētuma — sargātāju un glabātāju, un tā kā varoņa gaita iet šo vērtību piepildīšanas virzienā, varoņa resp. vadoņa darbību pamats iztulkot par dievišķu uzdevumu. Dievišķs uzdevums ir arī tautas dzīves vadīšana tā, lai tauta izveidotu un izvērstu savas īpatnības līdz neaprobežotai pilnībai. Reliģija nenospiež, bet pacilā, dod spē-

kus. Garīgi visstiprākie ir reliģiskie cilvēki. Tamdēļ pirms lielu un atbildīgu uzdevumu pildīšanas ievērojami valstsvīri, karavadoņi u. t. j. pr. lūdz Dievu, un parasti to pašu dara arī viņiem pakļautie. Nereti ir tā, ka pat visdrošsirdīgākajiem varoņiem pirms izšķirošā gājiena uzvaras aina neliekas pilnīgi skaidra, jo ir apstākļi, ko grūti pārredzēt un paredzēt. Tādos gadījumos varoņi, dodoties varbūt pēdējā gājienā, it kā nodod savu likteni Dieva rokās, gan ne mirkli nekrizdami šaubās. Tā varoņi savas gaitas savieno ar Dieva lēmumu, un, pildīdami savu uzdevumu, viņi klausa mūžības aicinājumam. Ja tautas vēsturiskā misija ir dievišķs uzdevums, arī tautas vadoņa darbība ir reliģijas spēku piesātināta. Ar šo reliģisko garu apveltīts vadonis, kur apstākļi to prasa, spēj būt varonis.

Visspilgtāk tautas vadoņa personība izpaužas tautas vešanā brīvībā, valsts dibināšanā, tās vadīšanā un ja vajadzīgs — valsts pārvaldes aparāta pārkārtošanā. Šo grūto, ārkārtīgi sarežģīto un ne mazāk atbildīgo uzdevumu veikšanā tautas un reizē valsts vadoņa darbība sasniedz savu augstāko pakāpi. Te vadonis parādās visspilgtāk un vadonības principi atklājas visskaidrāk. Tautas dzīves un valsts aparāta vadīšana visgrūtākais uzdevums, kādu cilvēkam šai dzīvē nākas uzņemties. Tautas vadīšanā un valsts lietu kārtošanā vadonis atbild ne tikai par sevi, bet arī par visu tautu. Sī ir tā viņa lielā atbildība kā vēstures, tā cilvēku un Dieva priekšā. Tamdēļ ir vairāk kā bērnišķīgi domāt, ka vadonim viegla dzīve. Viņa dzīve nevien grūta, bet varbūt — visgrūtākā. Vadīt valsti un tautu taču nozīmē ne tikai pārzināt un kārtot valsts un tautas lietas, bet arī atbildēt par valsts un tautas likteņiem. Vai to var katrs, kam ienāktu tas prātā? Ir ļaudis, kas iedomājas, ka valsti vadīt neesot nekāda liela māka, jo valsts pārvaldes aparāts darbojoties arvien joprojām, kā jau agrāk sācis. Vadonim piekrītot tikai valsts reprezentācija uz āreni. Tā ir pavisam vieglprātīga doma, kam nav nekāda pamatojuma un attaisnojuma. Nevajaga aizmirst, ka tautas vadonis faktiski ir tautas galva. Tāpat viņš galva visai valstij. Kur tad ir pareizāks stāvoklis, vai ja ķermenis groza galvu, vai ja galva noteic un vada ķermeni? Atbilde te lieka. Pretējā gadījumā jānonāk pie absurda, proti, ka vadītājas ir nevis galvas, bet mugurkaula smadzenes, kas savukārt nozīmētu garīgi aklā pūļa priekšrocību atzīšanu, jo pūli, lūk, noteic mugurkaula, nevis galvas smadzenes. Tikai tad, ja atzīst vadoņa noteicēju gribu un patiesi vadītāju rīcību, izceļas un atklājas viņa nozīme. Savu bezgala atbildīgo uzdevumu pildīšanā tautas vadonis nevar iztikt bez varas. Tomēr vara nekad nav neviena īsta un liela vadoņa mērķis, bet gan tikai līdzeklis tautas vēsturisko mērķu sasniegšanai. Maldās tie, kas domā, ka vadoņa rīcība ir viņa personīgās varas kāres noteikta. Ar varu vien vēl nekas ievērojams un vērtīgs nav sasniedzams. Saprotams, var būt vadoņi un atkal vadoņi. Varbūt ir starp viņiem sastopami arī tādi, kam galvenais nolūks sava personīgā stāvokļa nostiprināšana un varas izmantošana tīri savtīgiem nolūkiem. Par tādiem vadoņiem šeit nerunājam un tos arī neuzskatām par īstiem un lieliem tautas vadoņiem. Mēs runājam par tautas vadoņa ideju, bet idejas jēdziens šai gadījumā izteic vadoņa personību tās patiesajos centienos savas valsts un tautas labā. Un tad nu jāpasvītro, ka īsts un liels vadonis bez varas spēka un bez tā izmantošanas un pielietošanas vajadzīgā vietā un laikā nevar būt un pastāvēt. Vara ir valsts neatņemama sastāvdaļa. Valsts bez varas nevar būt, bet valsts vadonis ir varas stūres regulētājs. Ja apstākļi varas piemērošanu neprasa, to nevajaga, un tā arī netiek pielietota. Bet ja apstākļi varu prasa, tad — kas iznāk, ja tādas nav vai arī tā tādā stāvoklī, ka to nevar izmantot? Šai ziņā vadoni kopā ar viņa valsti var salīdzināt ar stūrmani un kuģi: līdzīgi tam, kā rāmā jūrā stūrmanis var vaļīgāk palaist stūri, tāpat arī mierīgos apstākļos valsts vadonim vara nav jāpiemēro vai jāpielieto ļoti maz; bet tāpat kā negaisā kuģa stūrmanim jāsakampj un jāvalda stūre savās stiprajās rokās, lai neļautu kuģim aiziet bojā, arī valsts un tautas vadonim var nākties piedzīvot apstākļus, kad viņam uzticētā un viņa rīcībā esošā vara jālieto, un ir vairāk kā labi, ja viņa noteikšanā pēc iespējas stiprāka vara atrodas. Vai šādos apstākļos var maz runāt par to, ka vadoņa personīgais mērķis ir vara un slava? Nē: vadoņa mērķis ir tautas pilnīgāka un arvien labāka nākotne, bet vara, kas atrodas viņa rokās, ir tikai līdzeklis tautas nākotnes celšanai un valsts drošības sargāšanai. Ja tautas vadonis kļūst varā stiprs un slavens savā darbībā, par to var vienīgi priecāties, jo slava nāk kā nopelns par viņa sasniegumiem savas tautas labā, bet vara ir bruņas, kas valsti aizsargā. Varas pareiza saturēšana, izmantošana un piemērošana ir vadīšanas māksla, un tā ir ievērojama daļa no visas valsts politikas, kas, kā jau redzējām, ir īpatnēja zinātne un māksla.

Tādas būtu zīmīgākās īpatnības, kas vērojamas tautas vadonī. Viņa personības centieni un mērķi izteic viņa ideju. Tautas vadonis, kas parasti reizē ir arī visas valsts galva, nākdams no tautas vidus, glabā sevī neatslābstošu interesi pastāvīgi darboties savas tautas labā; viņš ir savas tautas vadītājs brīvībā, nacionālajā apziņā un nereti arī valsts dibinātājs. Šai lieliskajā darbā tautas vadonis parādās kā izcils varonis, kas, nebaidīdamies upurēt savu dzīvību un personīgo labklājību tautas labā, it sevišķi parādās kā jaunu apstākļu un jaunas dzīves radītājs. Ja vadonim savā celtniecības darbā nākas nojaukt dažus tautas dzīvei nepiemērotus apstākļus, tad tikai tai nolūkā, lai ar tālredzīgu skatu un reformātorisku taktu celtu un izveidotu apstākļus, kas tautas garam tuvāki. Šai neizsakāmi atbildīgajā darbībā vadonis jāatbalsta. Atbalstam jānāk no visas tautas, ko viņš vada. Tautas dēli un meitas vislabāk pilda savu pienākumu, ja viņi klausa vadoņa mājienam un seko viņa gribai. Arī mēs, latvieši, tagad esam vadonības valstī. Mums ir Vadonis, kura personība saskan ar tautas vadoņa ideju tā, kā šai rakstā mēģinājām rādīt. Mūsu uzdevums dzīvot un darboties saskaņā ar Vadoņa atzinumiem, norādījumiem un gribu. Pilnīgi jāatmet ieskats, kāds vēl dažkārt dažās galvās pastāv, ka valsts vadonības ideja un klausīšana Vadonim, ierobežotu individuālo brīvību un centienus. Vadonības princips ierobežo gan patvaļu, bet atbalsta un veicina brīvību. Bez vadoņa valsts un tautas dzīvē augstāku un vērtīgāku sasniegumu gūšana, kam būtu mūžīga nozīme, neiespējama. Celoties Vadonim, mostas arī tauta. Vadoņa parādīšanās ir arī tautas atdzimšana, kas atbalsta ikvienu tās apzinīgu locekli arī savu personīgo dzīves uzdevumu pildīšanā.

Aleksandrs Grīns

Latvijas vienības doma senos un nesenos laikos

I

Par Latvijas vēstures vecākiem laikiem, kuru galu ievada misionāra Meinarda ierašanās pie Daugavmalas lībiešiem un šim nesavtīgajam Kristus kalpam sekojošie bīskapu un bruņinieku gadsimti, ir ļoti maz rakstītu ziņu, atskaitot skandinavu un krievu chronikās lasāmus ļoti īsus karagājienu un kauju atzīmējumus. Plašākais un objektīvākais ziņu avots par viņiem tālajiem senlaikiem mums ir pašu latvju archeologu pētījumi, kas savos vispārējos vilcienos jau aptver gandrīz visas senlatvju cilšu zemes un dod jau visai pārskatāmu ainu par šo cilšu robežām un viņu kultūru. Latvijas aizvēstures un veclaiku vēstures pētnieki, dibinādamies uz pilskalnu un kapeņu izrakumu datiem, nākuši pie slēdziena, ka senlatvju ciltīm bijušas jau priekš 1000 un pat vairāk gadiem savas, priekš tiem laikiem labi organizētas valstis. Šo atzinumu, tieši un netieši, apstiprina arī skandinavu chronisti, vismaz zīmējoties uz kuršiem, ar kuru valsti zviedru un dāņu ķēniņi karo vairākus gadu simteņus, kara laimei sveroties te vienā, te otrā pusē, un atkarībā no šīs mainīgās kara laimes, sadegot liesmās gan kuršu, gan skandinavu tautu pilsētām.

Karodami vairākus cilvēku mūžus ar rietumu valstīm, kurši rod sevī vēl pietiekoši daudz spēka iekarot tepat tieši kaimiņos jaunas zemes: 9. gadusimtenī viņi atņem lībiešiem Ziemeļkurzemes pussalu, tā radīdami kaut ko līdzīgu vietējai tautu staigāšanai, jo lībiešu tautas lielā daļa dodas pāri tagadējam Rīgas jūras līcim uz Daugavas, Gaujas un Salacas grīvu pusi, meklēt sev jaunu dzimteni.

Archeologu pētījumi liek domāt, ka otrai senlatvju ciltij — zemgaļiem — jau priekš 1500 gadiem bijusi sava valsts, kas sekmīgi atsitusi no Gotzemes nākušus iekarotājus. Par seno letgaļu valsts lielo varu liek zināmā mērā spriest lieliski nocietinātā šīs lielākās senču cilts austrumu (sevišķi dienvidaustrumu) robeža: dienvidaustrumu stūrī, kam spiedās virsū pats smagākais, gar Daugavu lejup virzītais kriviču uzbrukums, mēs rodam tik daudz varenu pilskalnu, ka tos uzcelt un nostiprināt varēja tikai vienotas un samērā plašas valsts vara, rīkojot pie apcietinājumu darba daudzu novadu ļaudis.

Vai šo senču valstu starpā pastāvējušas ilgstošas draudzības saites, par to chronisti klusē. Tāpat tie nedod atbildes uz ļoti daudziem jautājumiem, kurus mēs labprāt gribētu uzstādīt, vēlēdamies redzēt savas zemes veclaikus skaidrā gaismā. Un daudzās, ļoti daudzās lietās mums te atliek apmierināties ar secinājumiem un minējumiem, kam pamats, diemžēl gan nav rokām taustāmi fakti, bet uz loģikas slēdzieniem dibināta varbūtība. Protams, tas neizslēdz iespēju, ka šī varbūtība stāv ļoti tuvu patiesībai, ko aizsegušas mūsu acīm tālo gadu simteņu dūmakas.

Vai senlatvju valstu starpā pastāvējušas kādas ciešākas saites? Par to nav rakstītu ziņu, bet nav arī nekā tāda, kas liktu tādu varbūtību apšaubīt. Skandinavu un krievu senrakstos nav lasāms, ka kāda senču valsts būtu svešiniekiem palīdzējusi cīņās pret savu asins un valodas brāļu ciltīm. Tāpat nav uziets Latvijā neviens 1000—800 gadus vecs kaujas lauks, kurā būtu rasti cīņā viens pret otru celti kuršu, zemgaļu vai letgaļu ieroči. Tas liek domāt, ka vai nu klausīdami asins balss mēmajai valodai, vai interešu kopības apziņas mudināti, mūsu tālie senči gadu simtiem ilgi dzīvojuši savās valstīs kā saticīgi radi. Vienīgi tā izskaidrojams tas apbrīnojamais pretestības spēks, ar kādu samērā nelielā Kursa spēj atvairīt skandinavu armijas, Zemgale atsist gotzemniekus un Polockas krievus, un Letgale kādus 400—500 gadus nosargāt savas robežas un savu neatkarību pret to pašu krievu uzmākšanos: šīs senču valstis jūtas drošas par savu aizmuguri, un ārējo briesmu brīžos tām nedraudēja nodevīgs brāļu cilts uzbrukums, kā vēlāk, kad veidojās Māras valsts, — tā valsts, kas uzcelta pa lielākai daļai ar mūsu letgaļu, arī kuršu ieročiem.

Tā tad, Latvijas vienības domu zināmā mērā var konstatēt jau priekš 1000 un pat vairāk gadiem. Bez viņas nav domājama senču valstu sekmīgā turēšanās pretī skaita ziņā daudz lielākajām skandinavu un krievu tautām. Šī doma būs vēl daudz vecāka par gadu tūkstoti: karodamas savā starpā, mūsu cenču ciltis nebūtu spējušas ieņemt šo zemi, no tās pakāpeniski izspiežot igauņu senčus un pa daļai arī lībiešus.

Mums nezināmu iemeslu dēļ šī vienības sajūta vēlāk sākusi bālēt, pat izgaist no Senlatvijas ķēniņu un novadu kungu galvām. Varbūt, tam par cēloni būs bijuši smagi zaudējumi ārējās cīņās, kas vispirms mudināja savtīgākos domāt pirmā kārtā vienīgi par sevi, un vēlāk spieda arī citus sekot šo pirmo vienības jaucēju dotai priekšzīmei. Varbūt, starp cēloņiem bija arī pašu valstu pakāpeniska saskaldīšanās mazākās, tēva ķēniņa mantojumu dalot dēliem, kā tas bija parasts viņos laikos vai visās Rietum- un Austrumeiropas valstīs.

Šīs vienības apziņas izbālēšanas rezultāti veco laiku beigās (12.—13. g. s. maiņā) jau pārāk skaidri redzami: no vienotās Letgales valsts palikusi tikai ķēniņa Visvalža valsts gar Daugavu, gan aizstiepdamās no Cēsīm līdz Krāslavai, un aizņemdama arī daļu Sēlijas, bet pati jau zināmā mērā nokļuvusi krievu kultūras un reliģijas sfērā, nokļuvusi arī zināma (laikam gan nelielā) mērā zem Polockas krievu ķēniņvalsts iespaida. Latgales ziemeļu daļa — Tālava — maksā meslus Pleskavas krievu valstij un pa daļai pieņēmusi no tiem pareizticību.

Šis senlatviešu avangards ziemeļos vairs lāgā nespēj atvairīt padzīto igauņu uzmākšanos. Kurši zaudējuši plašus apgabalus dienvidos, kurus ieņēmusi

leišu cilts žēmaiši, jādomā, izmantodama kuršu valsts iekšējo sabrukumu, kam par iemeslu varēja būt lieli kuršu zaudējumi viņu cīņās ar skandinaviem. Vienīgi Zemgale, šķiet, saglabājusi savu agrāko vienību un spēku; vismaz tā liek domāt viņas ķēniņa Viestarta sekmīgā pretošanās Māras valstij, kaut gan sākumā tas ir kādu laiku šīs valsts sabiedrotais un cīnās ar to kopā pret leišiem, kas sākuši apdraudēt arī Zemgales patstāvību.

Viestarta laiks, kaut gan mēs skaidri nezinām šī lielā Zemgales ķēniņa valdīšanas sākumu un galu, ir tai ziņā interesants, ka viņa politikā zināmā mērā saskatāma cīņa par latviskas Latvijas ideju: cīņā pret Māras valsti, kas tiecās apvienot zem savas varas zemgaļu asins un valodas brāļus vinpus Daugavas, un lūko ievilkt savas varas sfērā arī Zemgali, — šai cīņā Viestarts lūko biedroties ar kuršiem: vismaz zināms, ka pirms sava 1210. g. uzbrukuma Rīgai kurši slēguši kara savienību ar zemgaļiem; tāpat 1228. g. kaŗa gājienā pret Rīgu, kurši ir zemgaļu sabiedrotie. Abi kara gājieni paliek bez panākumiem, kā liekas, tāpēc, ka zemgaļu atbalsts nav bijis pietiekoši enerģisks. — Tālredzīgais, bet apdomīgais Zemgales kēninš gribējis atstāt kuršiem triecienieku godu, un tad rīkoties, skatoties pēc kuršu panākumiem. Tā kā šo panākumu nav, tad zemgaļu galvenie spēki atturas no cīņas. — Kā redzam, arī lielais Viestarts vispirmā un galvenā kārtā domājis par savu Zemgali. Varbūt, ka Zemgale jau tad nejutās droša no Lietuvas augošās varas puses.

Enerģiskāk atbalstot kuršu flotes gājienu, Rīga varēja krist, un līdz ar viņu arī Māras valsts, vēlākā Zemgales nomācēja. Tad Viestarts varēja kļūt par Māras valsts mantinieku vinpus Daugavas, par vienotās Latvijas kēninu. Viņš bija spējīgāks, kareiviskāks un tālredzīgāks, nekā tā draugs un kuršu kēninš Lamekins, un pati Zemgale tak atradās gandrīz Latvijas centrā, nevis nomalē, kā Kursas valsts.

Ar 1228. g. Zemgales un Kursas sadarbība izbeidzas, un abas brāļu ciltis pamazām pārvēršas par ienaidniekiem: kurši 1230. g. slēdz padošanās līgumu ar pāvesta sūtni, gan cerēdami paturēt visas savas tiesības un mantu, bet — šī līguma pildītājiem no kristiešu puses — vāciem, arī jau tad līgums ir tikai papīra strēmele. Viņi nedomā to pildīt, sāk rīkoties Kursā kā iekarotā zemē. Sekas ir vairākkārtējas kuršu sacelšanās, šīs cilts dienvidu kaimiņiem žēmaišiem, palīdzot. Bet arī lielā Durbes uzvara nespēj glābt Kursu no Māras valsts: pēc lielā baltu tautu vienotāja Mindauga pēkšņās nāves, sabruka viņa plāns par vācu padzīšanu no Latvijas un Prūsijas, plāni par vienotu baltu tautu valsti, — plāni, pie kuriem, tikai citā uztverē, 600 gadus vēlāk atgriezās mūsu Kronvalds, sludinādams Liellatviju, un leišu zemi kā tās sastāvdaļu.

Zemgales tālākās cīņas ar Māras valsti pa lielākai dalai norisinās sadraudzībā ar leišiem. Straujais Namejs ir Lietuvas ķēniņa Troidena sabiedrotais, vispēdīgi — Troidena armijas pavēlnieks kaŗagājienā uz Prūsiju. —

Abas dienvidlatvju valstis — Zemgale un Kursa — ir kā kviešu graudi, ko maļ kopā Māras valsts un Lietuvas valsts dzirnakmeņi. Saskaldīto kuršu un zemgaļu spēki ir par vājiem, lai varētu nosargāt savu patstāvību; šīm valstīm atliek izvēlēties vienu no diviem: vai nu pakļauties Māras valstij, vai topošai Lietuvas lielvalstij. Kurši svārstās te vienā, te otrā pusē, gan saceldamies pret Māras valsts virskundzību, gan iedami krustnešiem palīgā apkaŗot Zemgali. Zemgali arvienu noteiktāk nostājas Lietuvas pusē un, zaudējuši savu brīvības kaŗu, aiziet trimdā pie leišiem, saviem kaŗa draugiem, saplūzdami kopā ar tiem, tāpat, kā sakusa ar leišu tautu dienvidsēļi, aiz tagadējās Augšzemgales dienvidu robežas.

Viestarta traģēdija ir reizē vadona traģēdija: par spīti visai kēnina tālredzībai un politiskai gudrībai, viņš nespēj aizraut tautu, nespēj pārliecināt sīkos pašlabuma meklētājus - novadu kungus par nepieciešamību ziedot šo pašlabumu lielai idejai: mežotniešu bajāru vidū jau 1219. g. izperinās valsts nodevības plāns. Jādomā, ka šiem bajāriem patālās Rīgas aizbildniecība likās tobrīd vieglāka par daudz tuvākā Tērvetes kunga virsvaldību. (Varbūt, Mežotnes separātistu rīcību būs ietekmējis arī Lietuvas tuvums, leišu sirotāju apciemojumi, pret kuriem stiprā Māras valsts varēja dot labāku aizsardzību, nekā vecais, ienaidnieku apstātais Tērvetes valdnieks.).

Zemgali cīnās visilgāk tāpēc, ka viņu spēks visilgāk saglabājies ārējo varu nesalauzts. Vecākā senču valsts, kuras sākumus mūsu vēsturnieki tiecas saskatīt jau priekš tepat 1500 gadiem, krīt pati pēdējā. Iedragātais kuršu spars, ko aizlauzuši skandinavi un iedragājuši žēmaiši, izkūp svaidīgās un klūmīgās cīņās: ar Durbes kaujas varoņu šķēpiem Māras valsts salauž zemgaļu pēdējo piļu sargu pretsparu.

Mērojot ar mūsdienu mērkoku, tas ir brāļu kaŗš, izkaŗots kopējai dienvidlatvju brīvībai naidīgu varu labā.

Pavisam citāds ir seno ziemeļlatviešu stāvoklis. Dienvidnieki ir neatkarīgi ļaudis, ziemeļnieki pamazām spiesti atzīt krievu virskundzību, lai gan pēdējā nav bijusi visai liela. Dienvidnieki spiesti cīnīties brīžiem divās — kristīgo un leišu — frontēs, no kurām katras uzveikšanai būtu vajadzīgi vismaz vienoti kuršu un zemgaļu spēki. Ziemeļnieki, sevišķi tālavieši, jau pašā 13. g. s. sākumā izšķiras un kļūst par bīskapa un ordeņa sabiedrotiem, lai tiktu vaļā no krievu hēgemonijas. Tāda ir Tālivalža dēlu politika: pret Pleskavas krieviem, pret igauņu uzmākšanos tiem šķiet labs palīgs jauno ienācēju kaŗaspēks. Ka ienācēji vēlāk uzmetīsies par zemes kungiem, to tālaviešu kungi neparedzēja. Šai ziņā viņiem trūka Viestarta tālredzības. Meklēdami ceļu, kā tikt vaļā no krievu virskundzības, viņi kaŗoja kopā ar vāciešiem gan pret krieviem, gan pret igauņiem, kuŗi toreizējā tautu un kultūru cīņā bija nostājušies austrumnieku pusē, un sasniedza gan savu mērķi, bet samaksāja par to ar otrreizēju patstāvības zaudēšanu.

Šo tālaviešu politiku mēs varam saprast, ja iedomājamies viņu neapskaužamo stāvokli, vidū starp krieviem, igauņiem un lībiešiem. Tālavas atkrišana sekmēja arī Māras valsts varas izplatīšanos gar Daugavu uz augšu, uz Polockas krievu iespaida lēses. Tā izbeidza pirmos krievu laikus Latvijā, paglāba mūs no pārkrievošanas likteņa, kāds ķēra dažus aiz Māras valsts robežas palikušus novadus tagadējā Jaunlatgales apriņķī, un arī Pečoru novada igauņus.

Ja to ievēro, tad Tālavas kungu rīcību var saprast, varbūt, pat attaisnot: viņu izšķiršanās par labu vakariem un pret rītiem, mūs paglāba no mordvinu un čeremisu likteņa. Lietojot mūsu laika terminus, ar politiskās atkarības maiņas cenu bija paglābta no bojā ejas (vismaz panīkšanas) valoda, un arī senlatviešu kultūra, kas saglabājās vēl gadsimteņiem ilgi, arī zem bīskapu un bruņinieku virskundzības pelniem.

Patiesi, senā Māŗas valsts, ko palīdzēja uzcelt Vidzemes senlatviešu ieroči, viņas sākumā un jau pēc iedzīvotāju sastāva, nepelna vācu valsts nosaukumu. Tā bija sākumā celta kā teokratiska valsts, Rīgas bīskapa valsts, nevis vācu ienācēju valsts. Bīskapa varas, Māŗas valsts, aizvējā latvieši rada patvērumu pret krieviem un leišiem, tiem sākumā palika tiesības un manta, tāpat zeme. 700 verdzības gadi ir atmodas laikmeta romantikas akceptēta sentimentāla pasaciņa: — Rīgā latvieši bija līdztiesīgi pilsoņi, uz laukiem — brīvi sava jaunā zemes kunga apakšnieki. Vairums Vidzemes kungu paturēja savus novadus.

Lietu stāvoklis Māŗas valstī sāka grozīties senlatviešiem par ļaunu, ordenim ņemot virsroku pār bīskapu un Rīgas pilsētu. Šais cīņās bīskaps bija spiests meklēt pretsvaru ordeņa bruņotajam spēkam, — ordenim, kas sistēmatiski rakās zem bīskapa laicīgās varas pamatiem, lai pats kļūtu par Māŗas zemes kungu). Šo pretsvaru bīskapi cerēja atrast, izdodami lēņus laicīgiem bruņiniekiem, bet ar tiem negāja labāk: lielie laicīgie Rīgas bīskapa vasaļi, — Tīzenhauzeni austrumos, Rozeni rietumos, u. t. t., no kuŗu palīdzības vai nodevības bija atkarīgs bīskapu laicīgās varas liktenis, — šie vasaļi kļuva tikpat neuzticami kā bijušais vislielākais bīskapa vasals — ordenis, kas vēlāk uzmetās par kakla kungu pašam bīskapam.

Ordenis, kam pašam bija tā brāļu un kaŗakalpu bruņotais spēks, nebija tā atkarīgs kā bīskaps no laicīgajiem vasaļiem, un varēja tos pēc vajadzības savaldīt. Bīskapam tādu iespēju nebija, un tāpēc arī notika, ka ar laiku zemnieku stāvoklis bīskapu zemēs kļuva ļaunāks nekā ordeņa zemēs. Bīskapu zemēs vispirms izveidojās zemnieku piesaistīšana pie zemes.

Tāds vēlāk bija lietu attīstības gājums, kad par Māŗas valsts faktisko kungu uzkundzējās ordenis. Ar brutālu spēku, kuŗa priekšā bija spiesta soli pa solim piekāpties īstā un vispirmā Māŗas valsts kungu — bīskapu vara. Un šī vara, viņas principos un valdīšanas sākumā, bija labvēlīgāka senlatviešiem, nekā krievu kņazu valstu vara.

Māŗas valsts robežās senlatvieši pirmo reiz bij apvienoti visi vienā valstī. Tas bij nenoliedzams, kaut arī par dārgu maksu pirkts ieguvums. Nav ticams, ka Zemgale vai Kursa būtu spējušas palikt neatkarīgas no Māŗas valsts: tās būtu aprijusi augošā Lietuva. Ja Mindauga plāni būtu izdevušies, tagad vairs nebūtu latviešu tautas, kaut gan būtu vienota baltu tauta, kuŗas etnografiskās robežas sniegtos no Vislas līdz Alūksnei un tāļu iekšā tagadējā Baltkrievijā. Ja krievu valstis būtu atvairījušas Māŗas valsts izveidošanos, mēs tagad būtu pārkrievoti, vai puskrievoti, mūs būtu piemeklējis Volgas somu liktenis.

12.—13. g. s. starptautiskie apstākļi, un tāpat iekšējie apstākļi senču ciltīs, nebij labvēlīgi vienotas senlatviešu valsts izveidošanai. Toties šo apstākļu gājums nodrošināja vienotas latviešu tautas izveidošanos, visu senču cilšu sakušanai, atskaitot tās kuršu, zemgaļu un sēļu, tāpat letgaļu daļas, kas palika ārpus Māŗas valsts robežām, Lietuvā un pa daļai Krievijā.

(Turpmāk beigas.)

Priv.-doc. Dr. B. Jirgensons

Sintetiskās ķīmijas sasniegumi un to nozīme

Ja mums tagad ir viegli pieejamas visādas kultūras ērtības — lētas grāmatas, kīno, radio, gaiši dzīvokļi, labs apģērbs un uzturs — tad par to, lielā mērā, jāpateicas ķīmijai. Ķīmiķi māca, kā papīru un zīdu iegūt no koka, kā pagatavot filmām nepieciešamo celluloīdu un bromsudrabu, kā iegūt elektrotechnikā nepieciešamo tīro vaŗu, kā iegūt logu stiklu, ziepes, cukuru, medikāmentus u. c. Šie un vēl neskaitāmi citi ķīmiskās rūpniecības produkti tagad ir tik lēti un labi tādēļ, ka to ražošana norisinās pēc visracinonālākiem paņēmieniem, kuŗus dod zinātniskā ķīmija. Pazīstot vielu sastāvu un pārvēršanās iespējas, var paredzēt, kā vislabāk no lētām dabas vielām iegūt vēlamos produktus, var racionāli izmantot arī atkritumus. Senāk, kad ķīmija bija aroda māksla, jaunus atklājumus deva laimīgs gadījums, kas nāca priekšā pa simts gadiem reizi. Tagadējā zinātniskā ķīmija līdzīgus jautājumus atrisina dažos gados, vai pat mēnešos. No ogles ķīmiķi tagad prot izgatavot nevien deggāzi, bet arī mākslīgu naftu, gumiju, spirtu, krāsvielas un medikāmentus. Akmeņogļu darva, kas senāk bija nevērtīgs koksa rūpniecības atkritums, tagad ir vērtīga sāku viela benzola, karbolskābes, anilīna, naftalīna u. d. c. vielu ražošanai.

Sintētiskās ķīmijas uzdevums ir pagatavot dažādas vērtīgas sarežģīta sastāva vielas no vienkāršām. Vārds „sintezēt" nozīmē apvienot, uzbūvēt kaut ko sarežģītu no vienkāršāka. Ķīmija analizē un sintezē vielas, t. i. sadala un nosaka dabas vielas un no sadalīšanas produktiem atkal uzbūvē citas. Piem., ūdeni ar elektrības palīdzību var sašķelt ūdeņradī un skābeklī. Ūdeņradis un skābeklis ir pamatvielas, kas tālāk vairs nav sadalāmas. Tādas pat pamatvielas ir ogleklis (kvēpi, grafīts, dimants), slāpeklis, dzelzs, sērs, fosfors, varš, zelts u. c. Visas dabā esošās vielas ir veidotas no pamatvielu atomiem, piem., ūdens sīkdaļiņā (molekulā) ir 2 ūdeņraža un 1 skābekļa atoms; nafta sastāv no dažādiem oglekļa un ūdeņraža savienojumiem, piem. tādiem, kuŗu sīkdaļiņas ir 6 oglekļa un 14 ūdeņraža atomi. Ķīmiķi ir tagad izpētījuši nevien visu svarīgāko dabas vielu sastāvu, bet arī sīkdaļiņu uzbūvi, t. i. viņi zin, kā atomi molekulā ir sakārtoti. Vadoties no šīm atziņām, tad arī var vielas sintezēt un ja sinteze izdodas paredzētā kārtībā, tad tas pierāda, ka attiecīgās atzīmes par daļiņu uzbūvi ir pareizas.

Sintetiskā ķīmija ir jauna zinātne. Vēl priekš dažiem gadu desmitiem bija pazīstamas tikai dažas tādas sintezes, kuŗām varēja paredzēt kādu praktisku nozīmi. Viena no pirmajām ir 1880. g. atrisinātā indigo sinteze. Indigo ir zila krāsviela, ko agrāk ieguva no kāda Indijā kultivēta auga. Ap 1905. g. sāka ražot sintetisko indigo no naftalīna un citām akmeņogļu darvas vielām; pēc dažiem gadiem mākslīgais indigo jau gandrīz izkonkurēja dabīgo: 1894. g. Indija eksportē šo krāsu par 70 miljoniem latu, bet 1910. g. vairs tikai par 5 miljoniem.

Akmeņogļu darva dod vērtīgas sāku vielas (izejas materiālus) nevien mākslīgā indigo, bet arī simtiem citu krās-

vielu sintezēm. Darvu destilējot, dabū nevien naftalīnu, bet arī benzolu, toluolu, ksilolus, karbolskābi (fenolu), antracenu u. d. c. Benzols, toluols un ksiloli ir benzīnam līdzīgi šķidrumi, no kuriem, tāpat kā no fenola, naftalīna un antracena gatavo vislabākās dzeltenās, sarkanās, brūnās, melnās, zilās, zaļās un violetās drēbju krāsas. No karbolskābes gatavo bez tam arī visādus medikāmentus, piem., salicīlskābi, salolu un apspirīnu. Brīnumsaldo sacharīnu gatavo no toluola. Šīs sintezes rūpniecībā piemēro jau kopš 20—30 gadiem.

Vairākas jaunas techniski nozīmīgas sintezes izstrādāja pasaules kaŗa laikā. Sevišķi ievērojams bija *gaisa slāpekļa saistīšanas jautājums*, jo slāpekļa savienojumi nepieciešami *spridzināmo vielu* iegūšanai. Slāpekļa savienojumu trūkums draudēja pirmā kārtā Vācijai un tās sabiedrotiem, jo šīs zemes bija nogrieztas no pārējās pasaules. Spridzināmo vielu iegūšanai nepieciešama ir slāpekļskābe, ko agrāk ieguva no Čiles salpetra. Vācija gan bija iegādājusies lielus salpetra krājumus, bet tie izsīka, kaŗš ievilkās garumā. Bija jāmeklē jauni slāpekļskābes avoti un vācu ķīmiķi tādus arī atrada. Izstrādāja šādu jaunu paņēmienu: sevišķos spiediena aparātos gaisa slāpekli vispirms savieno ar ūdeņradi par amonjaku. Beidzamo pēc tam platīna, vai citu vielu klātbūtnē oksidē, t. i. savieno ar skābekli, pie kam iegūst slāpekļskābi. Tā vācieši no gaisa, ūdens un citām viegli pieejamām vielām izgatavoja miljoniem kilogramu slāpekļskābes, ko tālāk izlietoja pirokslīna, pulveŗa un dinamita iegūšanai. Kad kaŗš beidzās un spridzināmo vielu cenas sāka krist, no slāpekļskābes sāka gatavot *mākslīgos mēslus*; ja kodīgo slāpekļskābi savieno ar amonjaku, tad dabū neitrālu, nekaitīgu sāli — slāpekļskābo ammoniju. Līdzīgus sāļus dabū no slāpekļskābes un kaļķiem, sodas, vai potaša. Ar slāpekļskābi apstrādātu kokšķiedru (t. s. nitrocellulozu) var izlietot nevien kā spridzināmo vielu, bet no tās var izgatavot arī *mākslīgo zīdu*, *celluloīdu* un dažādas vērtīgas *lakas*. Visas šīs rūpniecības nozares tagad ir neatkarīgas no Čiles salpetra (kuŗa krājumi arī drīz izbeigsies), jo tagad protam ražot mākslīgu slāpekļskābi no gaisa.

Techniski atrisināts tagad ir arī *mākslīgas naftas* jautājums. Tas nāca dienas kārtībā tādēļ, ka lielākā daļa no dabā atrastiem naftas avotiem ir jau izsmelta. Pēc dažiem gadu desmitiem naftas cenas sāks strauji celties un šī vērtīgā produkta pietrūks. Bez tam daudzās zemēs, piem., Anglijā, Italijā naftas nemaz nav un iespējamās blokādes gadījumā šīs zemes var arī sajust šķidro degvielu trūkumu. Tādēļ nav nekāds brīnums, ka mākslīgās naftas problēmu uzskata par vienu no svarīgākām un veltī tai lielu interesi. Mākslīgas naftas problēmu var uzskatīt tagad jau par techniski atrisinātu. Lielas fabrikas to ražo jau Anglijā, Vācijā un Italijā. Pēc Bergiusa metodes mākslīgu naftu iegūst sekoši: smalku ogli uzduļķo eļļā un paaugstinātā spiedienā un karstumā apstrādā ar ūdeņraža gāzi. Ogleklis pie tam savienojas ar ūdeņradi, veidojot dažādus šķidrus oglūdeņražus. Tos destilējot, iegūst mākslīgu benzīnu.

Mākslīgu benzīnu var sintezēt arī no t. s. *ūdensgāzes*, ko iegūst, laižot ūdens tvaikus pār kvēlošām oglēm. Ūdensgāze sastāv no tvana un ūdeņraža. Ja šādu ūdensgāzi sakarsē līdz 300° un laiž pār smalku niķeļa, mangana un aluminija oksida maisījumu, tad dabū degošus šķidrumus — mākslīgu naftu. Galvenā sāku viela sintetiskas naftas un benzīna iegūšanā tā tad ir ogle. Bet cilvēces rīcībā esošie ogļu krājumi ir vēl ļoti lieli. (Ja vien Italija spēs ierīkot pietiekoši daudz mākslīgās naftas fabriku, tad naftas sankcijas tai neko daudz nebūs jūtamas.)

Mākslīgas naftas iegūšanai kā sāku vielu var ņemt nevien ogles, bet arī citus oglekli saturošus materiālus, kas tad gan iepriekš jāpārstrādā. Tāds materiāls ir *kūdra*, kas piem. Vācijā un Latvijā atrodama milzīgos daudzumos. Vācijā beidzamos gados ir izstrādāti vairāki kūdras pārstrādāšanas paņēmieni; galvenais no tiem ir *kūdras pārkoksēšana*. Sausu kūdru destilē tāpat, kā koku, vai akmeņogles; dara tā: materiālu ievieto lielās, krāsnī iemūrētās retortēs un karsē. Karstumā izdalās no kūdras dažādas gāzes un šķidrumu tvaiki, bet pāri paliek irdena, melna masa — *kūdras kokss*. Šo kūdras koksu, kas sastāv galvenā kārtā no oglekļa, var hidrēt, t. i. savienot ar ūdeņradi tāpat, kā ogles pulveri, pie kam var iegūt mākslīgu naftu. Paņēmiens, visumā, tomēr diezgan sarežģīts, attiecīgās techniskās ierīcēs jāiegulda milzīgi kapitāli. Vispāri jāsaka, ka mākslīgas naftas un benzīna ražošana no kūdras vēl neatmaksājas, bet ļoti iespējams, ka jau tuvākā nākotnē tas var būt citādi. Varbūt arī mūsu kūdras purvu tuvumā kādreiz pacelsies staltas fabrikas, kas no mūsu „brūnā zelta" ražos mākslīgu benzīnu un eļļas.

Tālāk, modernajā technikā un ikdienišķā dzīvē liela nozīme ir *kaučukam* un *gumijai*. To iegūst no tropos augošu koku sulas. Jau pasaules kaŗa laikā Vācijā ražoja *mākslīgu gumiju*, bet tā bija daudz sliktāka par dabīgo. Sintetisko kaučuku ražoja, piem., no acetona, šķidruma, kas atrodams koka darvas ūdenī. Beidzamā laikā franču, krievu un amerikāņu ķīmiķi ir izstrādājuši paņēmienus, kā izgatavot dažāda veida sintetisku gumiju no ogles. Viens no paņēmieniem ir šāds: ogli elektriskās krāsnīs savieno ar kalkiem, iegūstot kalcija karbidu; to aplejot ar ūdeni, dabū acētilēna gāzi. To apstrādā tālāk, savieno ar chlōrūdeņraža gāzi un no iegūtā produkta izgatavo mākslīgu gumiju. Šādu chlōru saturošā mākslīgā gumija ir vēl labāka par dabīgo, bet pagaidām vēl ir par daudz dārga.

No karbīda iegūtais *acētilēns* (ko riteņbraucēji dedzina savās spuldzītēs) ir vispāri ļoti ievērojama viela sintetiskā ķīmijā. No acētilēna var iegūt nevien mākslīgu gumiju, bet arī *mākslīgu spirtu*, *etiķi*, *sintetisku benzolu* un vēl daudz ko citu. Acētilēna molekulā ir tikai 2 oglekļa un 2 ūdeņraža atomi; ja trīs tādas daļiņas apvienojas, tad rodas benzols, kuŗa molekulā ir 6 oglekļa un 6 ūdeņraža atomi. Dzīvsudraba sāļu klātbūtnē acētilēns savienojas ar ūdeni, rodas aldehids, kam pievienojot ūdeņradi, iegūst mākslīgu spirtu. Liela daļa no Šveicē patērētā spirta gatavota šādā, mākslīgā ceļā. Spirtu tā tad var ražot nevien no labības un kartupeļiem, bet arī no ogles, kaļķiem un ūdens.

Tikpat ievērojama sintetiskā ķīmijā ir ūdensgāze, kas, kā jau zinām, sastāv no tvana un ūdeņraža. No ūdensgāzes var dabūt nevien mākslīgu benzīnu, bet arī citus šķidrumus, piem., *kokspirtu*. To uzmanīgi oksidējot, dabū *formaldehidu*, vielu, kuŗai milzīga nozīme kīmiskā rūpniecībā un dabā. Formaldehidu (tā ūdens šķīdumu sauc par formalīnu), lieto dezinfekcijai, mākslīga raga iegūšanai no biezpiena, dažādu medikāmentu gatavošanai u. c. Formaldehids ir visās augu zaļās daļās, kur notiek ogļskābes saistīšana; formaldehids tur tomēr nekad neuzkrājas lielākā daudzumā, bet pārvēršas tālāk — veidojot cukurus, cietes un cellulozu (kokšķiedru). Izrādās, ka no formaldehida var iegūt cukuru arī mākslīgi: ja formalīnu vāra ar kaļķa pienu, tad sešas formaldehida molekulas apvienojas, veidojot vienu cukura daļiņu. (Formaldehida molekula sastāv no 1 oglekļa, 2 ūdeņraža un 1 skābekļa atoma; cukura daļiņā ir 6 oglekļa, 12 ūdeņraža un 6 skābekļa atomi). *Mākslīga cukura* ražošana no formalīna tomēr ir saimnieciski neizdevīga un nekur nenotiek. Cukura sintezei ir tikai teorētiska nozīme, kas pierāda, ka mākslīgas uztura vielas iespējams sintezēt.

Tas pats sakāms arī par *mākslīgu taukvielu* un *olbaltumvielu* sintezēm. Mākslīgas taukskābes var iegūt, piem., no naftas oglūdenražiem, ja tos īpatnējā veidā oksidē. Bet naftas oglūdenražus, kā jau redzējām, var sintezēt no ogles un ūdeņraža. Ar mākslīgu taukvielu problēmu sevišķi dzīvi nodarbojas vācu kīmiki, jo šajā zemē jau tagad sajūtams ass taukvielu trūkums. Pagaidām gan vēl nekas praktiski piemērojams nav sasniegts, bet izredzes ir diezgan labas. Sliktākā stāvoklī ir sintetisko olbaltumu jautājums. Šīs ārkārtīgi sarežģītās, no daudzām aminoskābēm sastādītās vielas nav vēl izdevies sintezēt. Olbaltumvielas mūsu uzturā varētu atvietot tomēr ar mākslīgām aminoskābēm, šiem olbaltuma skaldījuma produktiem, kas rodas uzturu sagremojot. Visas aminoskābes iespējams sintezēt no vienkāršākiem savienojumiem.

Runājot par sintetiskām uztura vielām, nevar paiet garām arī *mākslīgo vitāmīnu* jautājumam. C-vitāmīnu tagad gatavo mākslīgi no cukura, bet B_2-vitāmīnu no ksilola, šķidruma, kas atrodams akmeņogļu darvā. Ksilola molekulā ir viens oglekļa atomu gredzens, ko izveido seši oglekļa atomi; ksilolu vairākkārt dažādi apstrādājot, tam, citu pēc cita, piekabina klāt jaunas daļas, līdz izveidojas liela B_2-vitāmīna molekula, kuŗā ir 3 gredzeni ar sānos piekabinātu cukura grupu.

Pulkvedis M. Jeske.

Verdenas kauja

III.

Pa atpūtas laiku Dugny sādžā mūsu novietojumu laiku pa laikam pārlidoja vācu lidmašīnas, turoties pieklājīgā augstumā; diezgan bieži gadījās, ka vācu lidmašīnas arī nometa bumbas, bet parasti tās krita ārpus sādžas, nenodarot karaspēkam gandrīz nekādus zaudējumus; tādēļ arī nekādi sevišķi soļi pret augsti lidojošām lidmašīnām netika sperti un karaspēks tādos gadījumos arī neturēja par vajadzīgu slēpties. Iznākums tādai bezrūpībai bija tas, ka kādu dienu, kad virs sādžas parādījās tikko saredzama vācu lidmašīna, sādžas galvenā iela bija pārpildīta ar karavīriem, kuri mierīgi turpināja pastaigāties; mūsu bataljona virsnieki šinī laikā atradās kādas mājas otrā stāvā mierīgi sēžam pie galda pēc labi ieturētām pusdienām un pēc franču tradicionālās parašas iebaudīja kafiju un bezbēdīgi sarunājās. Pēkšņi notika ārkārtīgi spēcīgs sprādziens, pie kam visi stikli mūsu istabas logam izbira un pie galda sēdošais bataljona ārsts, kas šinī brīdī dzīvi sarunājās ar šo rindiņu rakstītāju, saļima, pie kam mums visiem atklājās drausmīgs skats: tas, kas palika pāri no galvas, nokārās uz galda un viss ķermenis palika uz krēsla nekustīgs. Tikai tad, kad pirmais pārsteigums pārgāja, mēs varējām konstatēt, kas bija noticis: izrādījās, ka lidmašīnas nomestā bumba krita uz ielas bruģa netālu no mājas, kurā mēs atradāmies, un viena šīs bumbas šķēpele ielidoja pa logu un trāpīja nelaimīgā ārsta pakausī; tas radīja galvas kausa eksploziju, līdzīgi tam, kā tas notiek ar kuru katru hermetiski slēgtu un ar šķidrumu piepildītu trauku, kurā ar lielu ātrumu iespiežas kāds cits ķermenis. Bez minētā ārsta, par upuri vācu lidmašīnas nomestai bumbai krita vēl 47 karavīri, kas šinī laikā atradās sprāgstošās bumbas tuvumā, starp tiem viens kapteinis, kas tikko bija ieradies no Marokas zaudējumu papildināšanai un vēl nebija ņēmis dalību nevienā kaujā. Šis atgadījums atstāja ļoti nospiedošu iespaidu uz mums visiem. Bet notikumi gāja savu gaitu un neļāva drūmajam noskaņojumam ieilgt: nākošā dienā mēs saņēmām pavēli doties uz fronti; šoreiz mūsu pulku pagaidām novietoja korpusa rezervē Verdenas pilsētas kazarmēs, kur mūs kārtīgi apšaudīja vācu smagā artilerija; tādēļ arī šo laiku par īstu atpūtu skaitīt nevarēja, jo vācu smagās artilerijas šāviņi ļoti bieži trāpīja ieņemtās kazarmju ēkās vai krita to tuvumā, radot karaspēkā saspīlētu, nervozu gara stāvokli un neļaujot ļaudīm pat naktī aizmigt uz dažām stundām. Tādēļ arī nebijām sevišķi apbēdināti, kad nākošā dienā mūsu bataljonam pavēlēja doties tālāk uz priekšu; mūs novietoja divīzijas rezervē gandrīz 1½ klm. garā Tavannes tunelī, kurā pavadījām veselas trīs dienas, guļot uz kailas zemes, gandrīz pilnīgā tumsā, bet tomēr tas mums sagādāja pietiekošu atpūtu un uzlaboja gara stāvokli, jo šeit mēs bijām pilnīgā drošībā no vācu artilerijas. Pastaigāšanās ārpus tuneļa nebija iespējama, jo vācieši sevišķi stipri apšaudīja abas tuneļa izejas, lietojot arī gāzu šāviņus; šis pēdējais fakts bija par iemeslu, ka gāzes sakrājās gravā pie tuneļa ieejām un dažreiz ar caurvēju tās arī iekļuva pašā tunelī un piespieda mūs uzlikt uz kādu laiku gāzu maskas. Lai novērstu šo ļaunumu, abus tuneļa galus aizsprostoja ar dēļiem, ierīkojot durvis. Ņemot vērā grūtības, ar kādām bija saistīta iziešana no tuneļa un pateicoties tumsai, kas nedeva iespēju uzraudzīt kareivjus vajadzīgā kārtā, lai tie ievērotu sanitāros noteikumus, tunelī valdīja liela netīrība. Vēlāk tunelī iekārtoja karavīriem barakas ar guļamvietām, bet vairākiem divīziju štābiem attiecīgas darba telpas. Tāda cilvēku sablīvēšana tik garā un tik šaurā telpā bija par cēloni dažas nedēļas vēlāk notikušai šausmīgai katastrofai: aiz neuzmanības tunelī izcēlās uguns un daudzi simti karavīru krita tai par upuri, pa lielākai daļai nosmokot dūmos.



Forta Vaux skats no augšas.

Trešās dienas vakarā mūsu bataljons saņēma pavēli doties uz fortu Vaux, ar uzdevumu nomainīt stipri cietušo bataljonu, kas ieņēma pozicijas forta rajonā. Atcerēsimies, ka šinī laikā vācieši atradās no forta tikai pāris simts metros un ka visi vācu pēdējo nedēļu centieni izgāja uz šī forta ieņemšanu par katru cenu; tādēļ vācieši to sevišķi cītīgi apveltīja ar visu kalibru šāviņiem. Augšā minēto apstākļu dēļ pilnīgi saprotamas tās bažas, ar kādām raudzījāmies uz mūsu priekšā stāvošo grūto un bīstamo uzdevumu. Palika vēl tikai dažas stundas līdz tam brīdim, kad būtu jādodas uz fortu Vaux, kad pienāca steidzīga pavēle nekavējoši doties uz Fumin mežu, kas atradās apmēram vienu kilometru R. no forta Vaux un tur stāties brigādes komandieŗa rīcībā. Tādai pēkšņai uzdevuma maiņai par iemeslu bija kāds vācu uzbrukums sādžas Vaux rajonā, kas bija prasījis brigādes rezerves ievešanu kaujā. Tūliņ pēc iziešanas no tuneļa Z. gala,

mēs devāmies pa gravu Z. virzienā, kolonnā pa vienam, pie kam mūsu rota šoreiz atradās bataljona kolonnas astē; gājiena sākumā bijām spiesti uzlikt gāzu maskas, jo gravā, pa kuŗu gājām, pateicoties pilnīgam vēja trūkumam, bija sakrājušās lielos apmēros asarojošās gāzes. Ar uzliktām gāzmaskām mūsu gājiena gaita bija ļoti lēna, un tikai tad, kad pacēlāmies uz Vaux augstienes un gājām pa kādu pavisam seklu satiksmes eju, kuŗas rakšana acīmredzot bija atmesta vācu stiprās artilerijas uguns dēļ, varējām noņemt maskas un paātrināt gaitu. Bet tad mēs iegājām tādā posmā, kur vācu artilerija izdarīja bez pārtraukuma aizliedzošas šaušanas, līdzīgi tām, kuŗas tie izdarīja „nāves ielejā", par ko jau agrāk rakstījām. Kad kāds šāviņš trāpīja vienā no priekšā ejošām rotām, kas radīja apjukumu bataljona kolonnā, vienības, kas palika aiz kritušā šāviņa, nogulās un tikai pēc zināma laika atjaunoja gājienu uz priekšu, bet priekšā ejošās bija paātrinājušas soļus un tādā kārtā atrāvās no pārējiem; tas bij par iemeslu, ka viena rota nomaldījās: virzoties taisni uz priekšu, tā nonāca līdz pašam fortam Vaux un tikai tur varēja gūt skaidrību par stāvokli un ar lielu nokavēšanos, jau ar dienas gaismu sasniegt bataljona novietojumu. Varbūt lasītājiem izliksies savādi, ka tik vienkārša operācija, kā rotas novešana līdz rezerves novietojumam, kaut arī tas būtu naktī, varētu sagādāt tik lielas grūtības; bet nav jāaizmirst, ka sprāgstošie pretinieka šāviņi tik lielā mērā uztrauc cilvēku prātus, ka pat pavisam vienkāršu lietu izpildīšana šādos apstākļos top sarežģīta. Cik lieli šinī gājienā bija mūsu bataljona zaudējumi, to tagad vairs nevaram atcerēties, bet tie katrā ziņā atstāja ļoti nelabvēlīgu iespaidu uz mums visiem. Mēs pavadījām veselu dienu bataljona rezervē mežā, pie kam kareivji bija ierakušies šauros, bet diezgan dziļos ierakumos, lai paglābtos no vācu artilerijas uguns; laiku pa laikam novietojuma tuvumā krita arī daži gāzu šāviņi, kas piespieda uzlikt gāzmaskas. Ņemot vērā to, ka bija sperti stingri soļi novietojuma maskēšanai, vācu artilerija varēja apšaudīt mūsu novietojumu tikai par tik, par cik tā vispār apšaudīja visu Fumin mežu. Nākošā naktī mēs devāmies tālāk uz priekšu un šoreiz ieņēmām pirmās līnijas ierakumus Z. no Vaux sādžas, kur palikām līdz aprīļa pirmajām dienām. Šeit mūsu bataljons ieņēma savā ziņā īpatnēju poziciju: tā sastāvēja no ierakumu sistēmas, kas izveidoja kautko līdzīgu četrstūrim; šī četrstūŗa viena mala sastādīja fronti uz Z., otra mala izveidoja fronti uz A., bet trešā sargāja mūsu novietojumu no varbūtējas apiešanas no R., jo blakusvienības atradās tāļāk uz R. no gravas, un tiešu sakaru ar tām nebija; četrstūŗa ceturtā mala sastādīja pozicijas otro līniju un to ieņēma rezerves rota. Satiksmes eju šinī četrstūrī, vismaz, kad mēs tur ieradāmies, vēl nebija; tādēļ bataljona pavēles parasti nogādāja rakstveidā, nododot zīmīti pa ierakumu no rokas rokā. Mūsu rota ieņēma ierakumus, kas veidoja fronti uz austrumiem, pie kam visas rotas cilvēki atradās viens otram blakus vienā līnijā. Paši ierakumi bija diezgan sekli un vietām pārāk plati, caur ko briesmas draudēja no vācu artilerijas šāviņiem, kas nāca no ziemeļiem un varēja ar flankējošu uguni nodarīt mums lielus zaudējumus; jau pirmajā dienā konstatējām, ka viens no tādiem smagās vācu artilerijas šāviņiem bija trāpījis pa labi no mums atrodošās rotas ierakumā, kur tam par upuri bija krituši kādi 6 kareivji; apskatījušies šī šāviņa



Forta Vaux dienvidaustrumu mala.

bedri un konstatējuši šaušanas ieslīpo virzienu, nācām pie slēdziena, ka vienīgais glābiņš, kā izsargāties no tamlīdzīgiem šāviņiem, meklējams šauros un dziļos ierakumos, lai pa apšaudes laiku cilvēki varētu tur paslēpties, bet pretinieka uzbrukuma gadījumā ieņemt savas kaujas vietas uz īpaši šim nolūkam sagatavotām kāpnēm. Kad, pēc neatlaidīga darba, ierakumi sasniedza vajadzīgo dziļumu, viens vācu smagais šāviņš trāpīja arī mūsu ierakumā, pilnīgi apbērdams vairākus kareivjus; kad tos atrakām, tad izrādījās, ka visi bija palikuši dzīvi un pat neievainoti. Varbūt lasītājiem būs uzkritis, ka mūsu dzīve pirmajā līnijā nemaz tik bīstama nebija: tikai pa retam kāds šāviņš trāpīja ierakumus, un tas bija viss, kamēr dziļākā aizmugurē artilerijas uguns bija daudz stiprāka. Lieta tāda, ka mūsu pozicijas atradās uz nogāzes ar kritumu uz dienvidiem, bet vācieši atradās tāļāk uz ziemeļiem, uz pašas augstienes, un nevarēja mūsu novietojumu novērot, nedz to apšaudīt, neapdraudot pie tam savējos; mēs konstatējām, ka kāda vācu baterija sistēmatiski šāva pa savējiem un neskatoties uz vairākkārtīgi atkārtotiem signāliem, turpināja apšaudīt savējos veselu 24 stundu laikā. Šis fakts liecina par tām grūtībām, ar kādām nācās cīnīties vāciešiem sakaru uzturēšanā starp kājniekiem un artileriju; lielākā daļa smago šāviņu, kas acīmredzot bija mums domāti, gāja pāri mūsu novietojumam un bieži krita Vaux dīķa rajonā. Toties pavisam cita aina bija forta Vaux rajonā: tur dienu un nakti bez mitēšanās krita vācu visādu kalibru šāviņi, saceļot gaišā dienas laikā gandrīz nepārtrauktu putekļu un dūmu mākoni, bet nakti radot kautko līdzīgu darbojošamies vulkānam. Ja mūsu novietojumā mēs jutāmies samērā drošībā, tad tomēr mūsu stāvoklis nebija apskaužams uzbrukuma gadījumā, it sevišķi, ja vācieši ieņemtu Vaux sādžu un pavirzītos pa Vaux ieleju R. virzienā; tādā gadījumā mūs varētu viegli apiet no dienvidiem un pilnīgi ielenkt. Vienā tādā uzbrukuma mēģinājumā vācieši pēc sevišķi stipras artilerijas uguns sagatavošanas ieņēma Vaux sādžu, pie kam tur saņēma gūstā mūsu brigādes 158. k. pulka vienu bataljona komandieri un visu viņa komandpunkta personālu. Lai atgūtu pazaudēto sādžu, bija uzdots mūsu pulka I bataljonam izdarīt pretuzbrukumu; sādžas rietumdaļa vairākkārtīgi pārgāja roku rokās un prasīja abām pusēm sevišķi smagus zaudējumus, jo šinīs pretuzbru-

kumos kā franči, tā vācieši pielietoja sevišķi masīvas smagās artilerijas koncentrācijas pa pretējās puses ieņemto un jau drupu kaudzē pārvērsto sādžas daļu; kad kājnieki gāja uz priekšu, tad viņiem palika tikai saņemt gūstā tos nedaudzos pārpalikušos un morāliski pilnīgi satriektos, kuŗi bija atraduši patvērumu dažos vēl nesagŗautos pagrabos, ko varēja atrast zem sagŗauto māju drupām; bet arī šiem, uz īsu laiku uzvaru guvušiem kājniekiem, draudēja tāds pat liktenis. Galu galā sādža tomēr palika vācu rokās un franči bija spiesti atiet līdz dīķa slūžām, kur tie arī noturējās. Izrādījās, ka no augšā minētā bataljona, kad tas nākošā dienā bija nomainīts, palika pāri tikai ap simts cilvēku. Kādu dienu agrāk vācieši bija paguvuši iebrukt arī uz rietumiem no mūsu novietojuma Gaillette meža rajonā un pavirzīties tāļāk uz D., tādā kārtā apdraudot mūs ar apiešanu no dienvidrietumu puses, bet šie draudi bija novērsti ar franču sekmīgu pretuzbrukumu, kas šinī vietā atsvieda vāciešus izejas stāvoklī. Pēc Vaux sādžas ieņemšanas, mūsu stāvoklis kļuva ļoti bīstams, jo tagad vācieši varēja kombinēt uzbrukumu mūsu novietojumam gandrīz no 3 pusēm. Mums laimīgā kārtā vācieši bija vilcinājušies ar šīs operācijas izdarīšanu un pa to laiku mūsu bataljons bija nomainīts un aizgājis atpūtā; dažas dienas pēc mūsu bataljona aiziešanas vāciešiem izdevās ieņemt arī ierakumus, kas atradās ziemeļos no Vaux sādžas un tādā kārtā izlīdzināt savu fronti.

Ar savu personīgo pārdzīvojumu un pieredzējumu palīdzību, par cik to atļāva atmiņa par 20 gadus atpakaļ notikušām kaujām, gribējām dot cienījamiem lasītājiem priekšstatu par tiem apstākļiem, kādi valdīja Verdenas kaujās. Iepazīstoties ar vairāku franču un vācu autoru rakstiem, tanīs atradām savu iespaidu apstiprinājumus no citu kaujas līdzdalībnieku nostāstiem par apstākļiem, kādi valdīja Verdenas kaujās. Šie nostāsti, neatkarīgi no vietas un laika, visi liecina par kaujas sevišķo niknumu, ko galvenām kārtām radīja ārkārtīgi spēcīgā artilerijas darbība, kas ar laiku atstāja uz cilvēka nervu sistēmu tādu iespaidu, ka viņš beigās zaudēja katru gribas spēku un enerģiju. Šie nostāsti arī apstiprina konstatējumu, ka ļoti bieži bija izdevīgāk atrasties pirmajās līnijās nekā rezervē vai ceļā uz pirmo līniju. Tā, piemēram, tanī pašā Vaux ielejā, austrumos no šādžas, kaujās, kas noritēja Vaux sādžas un forta apkaimē 1916. gada pavasarī un vasarā, apstākļi vācu pusē tiek attēloti vēl drūmāki, nekā mums pašiem nācās tos konstatēt franču pusē. Pievedīsim dažu vācu kaujas līdzdalībnieku konstatējumus, kam nācās iet cauri nakts laikā minētai ielejai. Viens no tiem saka: „Katru nakti nākas citam bataljonam izdarīt smagos, bez tam augstākā mērā nepateicīgos materiālu un municijas piegādes darbus; ļaudis labāk gribētu atrasties pirmās līnijas ierakumos, nekā izdarīt šos darbus." Kāds kaprālis izteicās: „Trīs uzbrukumi ir bērnu spēle, salīdzinot ar materiālu transportu Verdenas mālaiņos dubļos tumšā naktī caur pretinieka sprostuguni." Kāds cits raksta: „Neséju tuvumā visapkārt sprāgst granātas. Dubļos vārtās cilvēki, spiežas tanīs iekšā ar savu ķermeni, lai izvairītos no apkārt lidojošiem dzelzgabaliem. Kad iestājas neliels klusuma brīdis, pieceļas dubļiem aplipušie stāvi, paceļ savu nastu un iet tālāk. Bieži notiek, ka daži, pretinieka granātu šķēpeļu ķertie, neviena tumsā nepamanīti, paliek guļot. Grūti ievainotie nogrimst dubļos un neviens nezin, kur viņi palikuši. Kādas grūtību pārvarēšanas spējas, kāda pienākuma apziņa ir vajadzīga, lai biedru nāves valstībā turpinātu nogurdinošo gājienu. Cik liels ir kārdinājums atstāt kŗavu guļam un tumsā nozust uz aizmugures pusi! Visur pa ceļam sastopami pamesti visdažādākie materiāli, ieroči, rokamie rīki, munīcija un . . . līķi. Nav iespējams dienas laikā kritušos aprakt, jo pretinieka lidmašīnas un ložmetēji aizkavē katru uzmeklēšanas darbu. Tikai kādā mierīgākā naktī ir iespējams nosūtīt veselas rotas kritušo uzmeklēšanai un to aprakšanai vislielākā steigā turpat uz vietas."

Arī pirmās līnijas ierakumos ne visur bija tik labvēlīgi apstākļi, kā tas gadījās šo rindiņu rakstītājam, jo mūsu ierakumi atradās uz pretējās, diezgan stāvas, nogāzes. Turpretim ierakumos, kuŗus pretinieks varēja pārredzēt no saviem zemes novērošanas punktiem un tā tad varēja tos ļoti labi apšaudīt ar visādu kalibru lielgabaliem, apstākļi bija pavisam citādi. Tādos gadījumos šo ierakumu iemītniekiem nepalika nekas cits pāri, kā sēdēt mierīgi savā bedrē un gaidīt viņam nolemto liktenīgo šāviņu. Tādi ierakumi nopietna uzbrukuma gadījumā, kad pa tiem parasti sakopoja ļoti stipru uguni, dažu dienu laikā tika nolīdzināti un pārvērsti, līdzīgi pārējam apvidum, par nepārtrauktu šāviņu bedŗu lauku, bet viņu iemītnieki pa lielākai daļai iznīcināti vai ievainoti; tie nedaudzie, kas vēl turpināja turēties atsevišķās šāviņu bedrēs, bieži vien ar nepacietību gaidīja, lai jel ātrāk pienāktu tas brīdis, kad pretinieka granāta padarīs šīm mocībām galu. Tādēļ arī pilnīgi saprotams, ka tādi aizstāvji bieži vien neizrādīja nekādu pretošanos un viegli padevās gūstā.

Cik lielu aizsardzību aizstāvētājam sniedza pretējā nogāze un cik grūti uzbrucējam bija padzīt no tās aizstāvētāju, mēs redzam kaut no tā vien, ka franči gandrīz visur, pēc kāda skausta zaudēšanas, noturējās uz nogāzes aiz šī skausta; tā tas bija Māsas upes kreisajā krastā, kur vācieši līdz jūnija sākumam ieņēma augstumu 304. un Morthomme, bet tāļāk uz priekšu netika; tāpat tas notika ar Côte du Poivre un ar Douaumont augstieni. Tikai Vaux augstienē franči turpināja turēties uz pašas augstienes un pie paša forta pat uz nogāzes uz pretinieka pusi; tas bija iespējams, pateicoties pašam fortam, kas deva labu patvērumu kaŗaspēkam artilerijas apšaudes laikā, bet līdz ar to prasīja lielus zaudējumus no kaŗaspēka, kas ieņēma ierakumus forta tuvākā apkaimē. Ja uz augstienes nebūtu forta, varbūt tādā gadījumā franči arī nebūtu tik sīvi aizstāvējuši augstienes ziemeļu daļu, bet mēģinājuši noturēties uz pretējās nogāzes, ko viņi arī sekmīgi izdarīja pēc forta krišanas vācu rokās.

Tagad mēs īsumā apskatīsim notikumus, kas norisinājās Verdenā pēc Vaux forta krišanas vācu rokās līdz 1916. gada rudenim, kad franči uzsāka savus panākumiem vaiņagotos pretuzbrukumus.

Pēc forta Vaux ieņemšanas vācieši pastiprināja savus spēkus Māsas upes labajā krastā ar svaigām un sevišķi labām kaŗaspēka daļām, kuŗas tie ilgāku laiku bija vingrinājuši paredzētiem uzbrukumiem. Jūnija mēneša pirmajā pusē tie izdarīja vairākus uzbrukumus Māsas upes labajā krastā, dienvidrietumos no Douaumont forta, kā arī Māsas upes kreisajā krastā, augstienes 304. rajonā. Kaut gan vācieši nebija skopojušies artilerijas šāviņu ziņā, viņiem tomēr

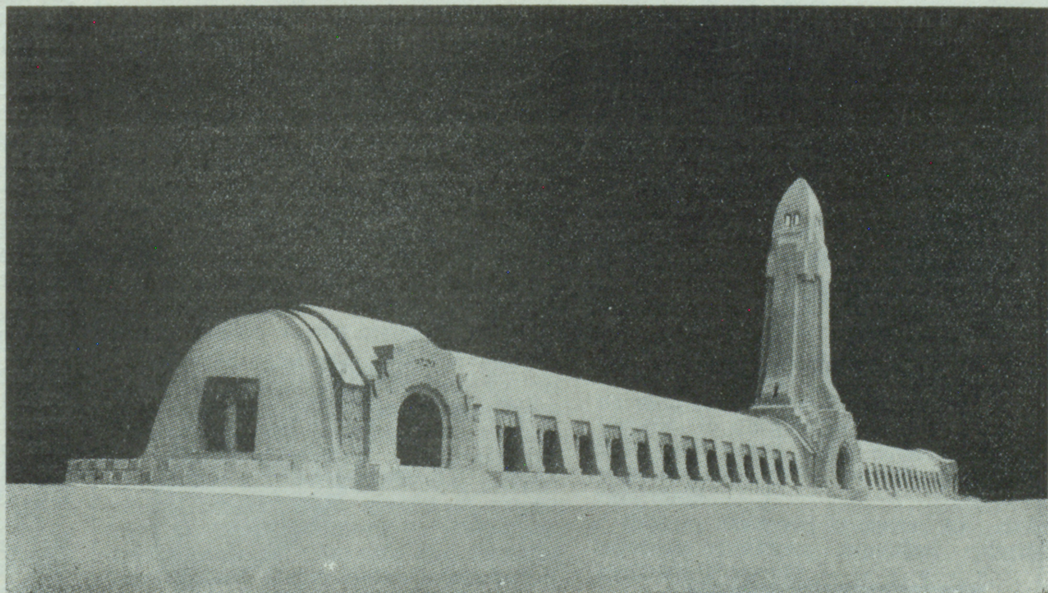
neizdevās ieņemt augstumu 304., bet upes labajā krastā tie tikai nedaudz pavirzījās uz priekšu. Vēlāk kādā atkārtotā uzbrukuma mēģinājumā, ko vācieši izdarīja 12. jūnijā dienvidrietumos no Douaumont forta, tiem izdevās ieņemt dažus franču ierakumus, pie kam vienā no bijušiem ierakumiem rēgojās tikai apraktu šauteņu durkļu rinda; šos ierakumus tagad visa pasaule pazīst zem „durkļu ierakumu" nosaukuma, un tos vēl tagad katrs ceļotājs var apskatīt uz vietas. Spriežot pēc dažiem avotiem, šos ierakumus dienu iepriekš bija ieņēmušas kāda kājnieku pulka trīs pilna sastāva rotas; tanī pašā dienā, pēc vācu artilerijas sagatavošanas, kas bija sevišķi stipra, no šīm rotām palika pāri ap 70 cilvēku katrā, bet nākošā rītā līdz ar gaismu rotu sastāvs noslīdēja līdz 30 cilvēkiem katrā un kad pēc tam vācieši no jauna atklāja divreiz tik stipru uguni, nekā iepriekšējā dienā, bijušie šo triju rotu ierakumi pārvērtās nepārtrauktās šāviņu bedrēs, bet to aizstāvji tika saplosīti gabalos vai dzīvi aprakti, viņu ložmetēji apbērti un pārējie ieroči padarīti nelietojami. Kad vācieši, pēc dažu stundu artilerijas sagatavošanas, pārgāja triecienā tie sastapa visai vāju pretestību, ko tiem izrādīja tie nedaudzie franču kareivji, kas bija palikuši vēl dzīvi un kuŗi velti mēģināja ar granātām un durkļiem aizstāvēties bet tomēr bija spiesti padoties pārspēkam.

Pēc kādas citas versijas, cīņa minētos ierakumos esot vēl turpinājusies nākošā naktī, pie kam no visām trim rotām vēl esot pāri palikuši kādi 60 cilvēki. Šie nedaudzie atlikušie it kā naktī esot izdarījuši izlūkošanas gājienu uz priekšu no saviem ierakumiem un saņēmuši gūstā kādus 12 vāciešus. Kas attiecoties uz it kā dzīvu aprakto franču kareivju šauteņu virs zemes redzamo durkļu rindu, tad tie esot no vāciešiem iesprauslie durkļi, lai ar tiem atvietotu krustus uz mirušo un aprakto franču kapu vietām. Nav brīnums, ka par dažām kaujas epizodēm nevar gūt skaidrību, it sevišķi par tādām, kuŗās visi dalībnieki gājuši bojā; tādos gadījumos cilvēka prāts viegli pieļauj, ka īstam notikumam piejaucas leģendārais elements un kādu lielu varoņdarbu padara vēl lielāku, pārcilvēcīgu. Mūs šis gadījums interesē galvenām kārtām kā kaujas atmosfēras attēlošanas līdzeklis, lai mēs varētu to jo spilktāk celt priekšā lasītājiem.

Jūnija mēneša otrā pusē vācieši izdarīja vēl vienu sevišķi spēcīgu uzbrukumu Māsas upes labajā krastā; šinī uzbrukumā, ko divu dienu laikā sagatavoja ar stipru artilerijas uguni, ņēma dalību vācu labākais, 80.000 vīru liels, kaŗaspēks. Šinī uzbrukumā vāciešiem izdevās pārraut franču fronti, ieņemot Fleury sādžu un uzsākt virzīšanos forta Belleville virzienā, caur ko radās stiprs apdraudējums franču kreisajam flankam un aizmugurei. Pateicoties uz ātru roku noorganizētam un ar lielu sparu izdarītam pretuzbrukumam, franči atsvieda uzbrūkošos vāciešus atpakaļ līdz Fleury skaustam, un tādā kārtā atjaunoja frontes nepārtrauktību. Nākošās dienās franči izdarīja vairākus sekmīgus pretuzbrukumus un tādā kārtā vēl vairāk uzlaboja savu stāvokli; it sevišķi viens no šiem pretuzbrukumiem, ko izdarīja ģenerālis Manžens, deva sevišķi lielus panākumus Thiaumont rajonā (ziemeļrietumos no Fleury), kur franči atguva gandrīz visu apvidu, ko tie bija zaudējuši 23. jūnijā. Starp citu piezīmēsim, ka kāds neliels uzkalniņš, uz kuŗa agrāk atradās ilggadīgie nocietinājumi, kas bija jau pilnīgi sagŗauti, pārgāja no rokas rokā 16 reizes; šis fakts vien jau mums dod iespēju spriest, ar kādu niknumu, ar kādu neatlaidību un ar kādu morālo spēku līdzvērtību abas kaŗojošās puses šeit cīnījās. Šis jūnija mēneša pēdējais vācu uzbrukums rakstuŗojās ar ārkārtīgi lielu gāzu šāviņu pielietošanu, kas atstāja ļoti satricinošu iespaidu uz dažām franču kaŗaspēka daļām un bija viens no galveniem iemesliem dažiem morālās krizes starpgadījumiem, izsaucot pat pāniku vairākās vienībās. Pateicoties vadības enerģiskiem pretsoļiem, šis ļaunais iespaids bija likvidēts un stāvoklis glābts.

Vācieši vēl reizi mēģināja izdarīt liela vēriena uzbrukumu 11. jūlijā, nolūkā ieņemt Verdenu; tas notika, neskatoties uz to, ka franči un angļi, sākot ar 1. jūliju, bija uzsākuši savu sen gatavoto lielo uzbrukumu vācu pozicijām Francijas rietumos, Somme upes rajonā, kas prasīja visu vācu brīvo spēku pārsviešanu uz šo apdraudēto frontes daļu. Šinī savā pēdējā uzbrukumā Verdenai vācieši centās ieņemt Souville forta augstieni, uzbrūkot tai frontāli un mēģinot to apņemt no rietumiem. Šis mēģinājums tiem gandrīz arī izdevās, pie kam dažas nelielas vācu daļas uz īsu laiku pat bija sasniegušas forta virsbūvi, bet ar franču prettriecienu tās bija pa daļai iznīcinātas, pa daļai atsviestas uz ziemeļiem no forta. Arī forta apņemšanas manevris no rietumiem sākumā deva vāciešiem cerību ieņemt fortu, jo viņiem šeit izdevās iedziļināties diezgan dziļi franču frontē, bet pateicoties franču enerģiskiem pretuzbrukumiem, arī šie draudi tika novērsti.

(Turpinājums sekos.)



Franču kaŗavīru piemineklis pie Douaumont forta.

Kapteinis V. Deglavs

Bermontiāde

4. Kaujas darbība Jaunjelgavas rajonā.

b) Daudzevas kauja.

Turpmākie notikumi (vācu apgaismojumā) esot risinājušies šādi: —

Sakarā ar dažādām pārmaiņām vācu leģiona vienību sastāvā un uzdevumos, oktobŗa beigās Jaunjelgavas rajonā, blakus vāciešiem, parādījās arī kāda lielāka krievu kaŗaspēka vienība — apmēram 1000 vīru sastāvā. Tomēr vācieši sūrojās, ka esot bijis grūti turēt apmēram 45 km. fronti pret ienaidnieku, „kuŗš neesot bijis no pasīvajiem." Nepārtrauktu fronti kā mēs, tā arī bermontieši nevarēja radīt, jo šim nolūkam pat 3 vai 4 reizes lielāki spēki tomēr vēl būtu bijuši daudz par maziem. Tādēļ normālas aizstāvēšanās pozicijas vietā nācies apmierināties ar apsardzību, pie kam bermontiešu vienības maldināšanas nolūkos esot bieži mainījušas savas atrašanās vietas. Protams, šāds paņēmiens tamlīdzīgos gadījumos ir ļoti lietderīgs, bet toties arī pēc pašu vāciešu atzinuma prasa nevainojamu kopdarbību un pastāvīgus sakarus starp kaimiņvienībām. Lai jautājums un, līdz ar to, toreizējie notikumi būtu labāk izprotami, pakavēsimies mazliet pie apsardzības jautājumiem vispār: —

Apsardzība nepieciešama pret zemes ienaidnieku. Bez tam modernā kaŗā nepieciešama arī aizsardzība pret kaujas ratiem, gaisa ienaidnieku un gāzēm. Apsardzība nodrošina pret novērošanu (ienaidnieka skatiem), pārsteidzošiem saskariem un, līdz ar to, palielina vadības rīcības brīvību, jo dod telpu un laiku galveno spēku ievadīšanai kaujā saskaņā ar vadības gribu (vai arī, ja tas vajadzīgs, priekš izvairīšanās no kaujas). Bez tam ar apsardzību panāk nodrošinājumu pret ienaidnieka uguni (mazām vienībām — pret kājnieku, bet lielām pret vieglās lauku artilerijas uguni) un dažādiem traucējumiem.

Izšķiroša darbība ir kauja. Tādēļ kaujai taupa spēku maksimumu (galvenos spēkus), pārējiem uzdevumiem (arī apsardzībai) izlietojot tikai tik, cik nepieciešams, resp. minimumu. Minimumam, ja apstākļi to prasa, jāuzupurējas maksimuma labā, lai pēdējais bez vajadzības nenolietotos. Visiem nepārtraukta kaujas gatavība nevar būt, bet pilnīgi bez tās iztikt nekad nevar. Tādēļ apsardzība ir nepieciešama vienmēr; toties, atkarībā no vajadzīgās drošības, resp. kaujas gatavības pakāpes, tā ir ļoti dažāda: sākot ar iekšējā dienesta reglamentā paredzētiem dežūrantiem un dieniniekiem un beidzot ar pielādētiem ieročiem pozicijā novietoto kaŗaspēku.

Apsardzības organi var būt kustīgi un nekustīgi. Ja galvenie spēki atrodas uz vietas — parasti pārsvarā ir nekustīgi apsardzības organi; turpretim, ja galvenie spēki atrodas kustībā — parasti pārsvarā vai pat visi apsardzības organi arī ir kustīgi.

Apsardzību, pēc vajadzības, noorganizē priekšā, sānos, aizmugurē. Mazākie nekustīgie apsardzības organi ir sargposteņi. Tos izliek novērošanai un brīdināšanai. Sargposteņa sastāvs — divi cilvēki, no kuŗiem viens priekšnieks (jāzin vispār: ja kopīgu uzdevumu veic vairāk nekā viens kaŗavīrs — katrā ziņā vienam jābūt ieceltam vai arī patstāvīgi jāuzņemas priekšnieka pienākumi; un pat tad, ja darbojas tikai viens kareivis — pat tad nepieciešams priekšnieks, pie kam tādā gadījumā pašam jābūt sev par priekšnieku vai citiem vārdiem — vienmēr jārīkojas to pavēļu garā, kādas priekšnieks dotu, ja tas būtu klāt un zinātu vismaz visu to, ko zina pats izpildītājs; iekš tam pastāv pareizi saprastā, kaŗā un kaujā tik ļoti nepieciešamā pašdarbība, kuŗu tomēr nekādā ziņā nedrīkst sajaukt ar nekad neattaisnojamu patvarību).

Nākošais, pēc sargposteņiem, apsardzības organs ir priekšgrupas. Parastais stiprums — 1—2 grupas. Dažreiz izliek arī apsardzības vadus, kas, savukārt, no sevis izliek priekšgrupas. Priekšgrupas novieto pie svarīgākiem punktiem (piemēram tiltiem, šaurumiem, krustceļiem u. t. t.). Dažreiz stiprākām priekšgrupām piedala smagos ieročus (ložmetējus, kājnieku lielgabalus). Priekšgrupas apsargājas ar sargposteņiem un patruļām.

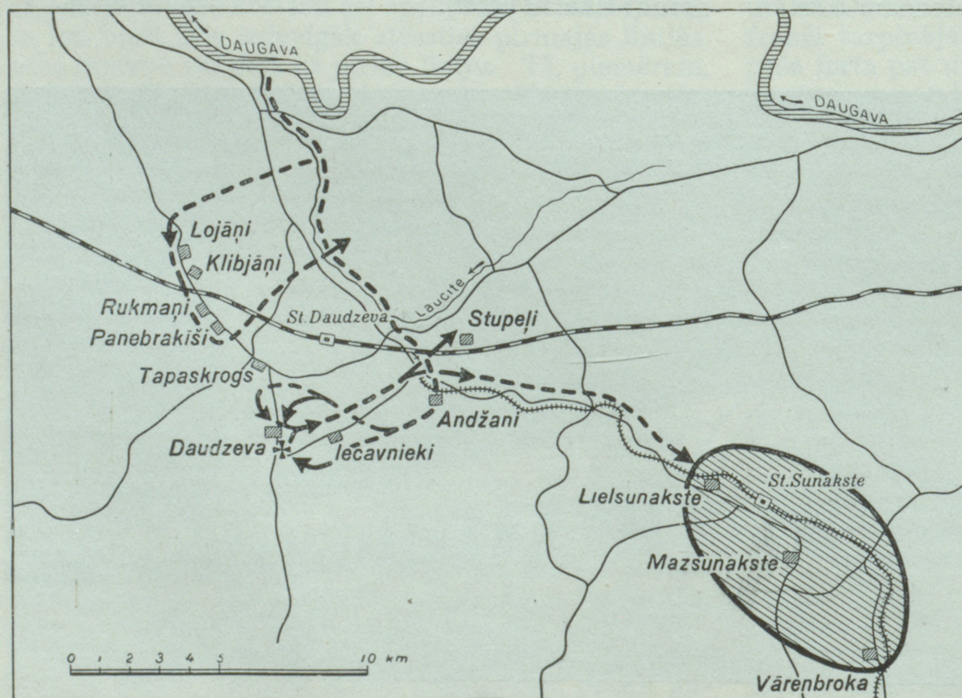
Beidzot — vēl dažus vārdus par patruļām: —

Ir nepareizi gaidīt, kamēr ienaidnieks parādās mūsu redzes laukā, viņu vajaga meklēt — priekšlaukā un posteņu starpās. Tādēļ no priekšgrupām (vai vadiem, rotām) izsūta patruļas. Patruļu parastais stiprums — 2—4 cilvēki. Laiku pa laikam un sevišķiem uzdevumiem izsūta arī stiprākas patruļas. Drošības un citu iemeslu dēļ maršrūtu parasti patruļām nosaka tā, lai atgriešanās notiktu pa citu ceļu. Nosaka arī atgriešanās laiku. Lai izbēgtu no pārpratumiem, visas patruļas mēdz sūtīt vienā virzienā, piem. no kreisās puses uz labo vai otrādi (sevišķi naktī). Izlūkošanā nepieciešama nepārtrauktība, kas panākama, piemēram, šādi: viena patruļa iziet, otra atrodas apmēram pusceļā, trešā atgriežas. Dažreiz patruļas izbīda uz izdevīgiem novērošanas punktiem (stāvošas patruļas). Patruļām no svara sazināties ar sargposteņiem kā izejot, tā arī atgriežoties.

Vēl piezīmēsim, ka apsardzībā vispār no sevišķa svara ir visu apsardzības organu modrība, laba sadarbība un arī drosme — it sevišķi tādēļ, ka jādarbojas mazā sastāvā un ir lielas, neaizņemtas spraugas, kuŗas, dabīgi, ienaidnieks centīsies izmantot visādiem pārsteigumiem. It sevišķi naktī, krēslā un citos, novērošanai neizdevīgos apstākļos. —

Domājams, arī vācieši noorganizēja vai, vismaz, gribēja noorganizēt apsardzību tādā garā, kā nupat apskatījām. Bet sākumā šinī ziņā lielas grūtības esot radījuši krievi, jo viņu sakaru patruļas gandrīz nekad nav varējušas atrast savus vācu kaimiņus. Beidzot kādam vācu rotas komandierim radusies lieliska ideja: viņš lika novietot aiz savas rotas spārna, kas pieslējās krieviem, lauka virtuvi un pavēlēja to dienu un nakti turēt „zem tvaika". Kad krievi to dabūjuši zināt — gandrīz katru stundu ieradusies pa sakaru patruļai, kas visas tika paēdinātas un pēc tam, izpildījušas savu sakaru uzturēšanas uzdevumu, apmierinātas aizgāja.

Kā jau teikts, latvieši izturējušies aktīvi un jau pēc dažām dienām, pateicoties daudzām patruļu un posteņu sadursmēm, zinājuši, kur stāv krievi. Šeit latvieši uzskatījuši par iespējamu izdarīt lielāku uzbrukumu un jau 3. no-



Daudzevas kauja.

vembrī agrā rītā ar stipriem spēkiem pārgāja uzbrukumā. Vairāki latviešu bataljoni (kā redzēsim vēlāk, vācieši atkal mūsu spēkus pārvērtēja) esot iebrukuši gandrīz 12 km dziļumā. Pulkvedis Adamovičs (krievu vienības komandieris) meža kaujās esot pazaudējis sakarus ar savām vienībām. Arī vācu ložmetēju rota (20 ložmetēju sastāvā), kas bija pakļauta pulkvedim Adamovičam, bija pazudusi. Tā esot tikusi no latviešiem ielenkta un pēc tam par tās likteni ilgāku laiku nekas vairs neesot bijis zināms. Tomēr — viss tas neesot bijis nekāds varoņdarbs no latviešu puses, sevis apmierināšanai piebilst vācieši, jo tik masētu uzbrukumu nebūtu varējuši izturēt pat daudz stiprāki spēki. Bet lai nu kā — arī paši vācieši spiesti atzīt, ka stāvoklis bijis kritisks un bermontiešu fronte pret Jēkabpili, kapteiņa Vagenera vārdiem runājot, „iespiesta". Tādēļ arī apdraudētās kaimiņvienības atgājušas un vācu rezerves austrumos no Taurkalna stacijas izgatavojušas kaujai.

Tanī laikā, kad vācieši svieduši savu pēdējo rezerves rotu latviešiem flankā, sadzirdēta stipra ložmetēju uguns virzienā, kurā vajadzēja atrasties pazudušiem vācu ložmetējniekiem. Kur šauj — tur vēl cīnās. Tādēļ vācieši atvieglotī uzelpoja un ar jo lielāku sparu devās pretuzbrukumā. Pretuzbrukums esot bijis sekmīgs, stāvoklis glābts un latvieši gandrīz pusi no iekaŗotā apvidus atkal zaudējuši.

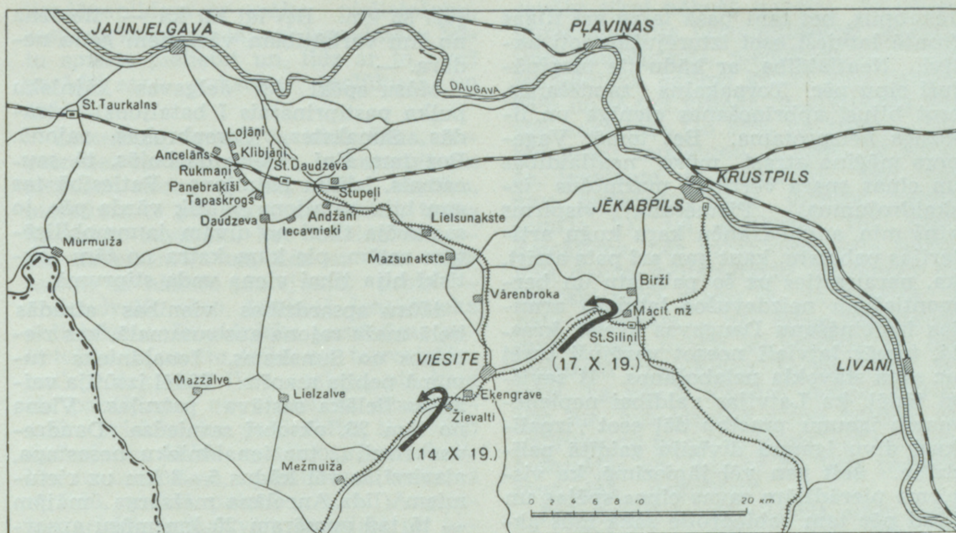
Nākošā naktī lielākā daļa no dienā izklīdinātiem krieviem atkal saradās kopā. Pateicoties tam, izdevies saformēt vairākas jaunas rotas un varēja ar mierīgu prātu gaidīt nākošo dienu. Bez tam nākošās dienas vakarā nācies piedzīvot vēl vienu priecīgu pārsteigumu, jo ielenktai ložmetēju rotai esot izdevies izsisties cauri latviešiem. Tā esot cīnījusies līdz pēdējai patronai un, neraugoties uz grūto 35 km. gājienu, neesot pat pametusi savus ievainotos.

Latviešu zaudējumi, pēc vācu domām neesot bijuši mazi un tādēļ tie nav varējuši noturēt iekaŗoto apvidu, kādēļ jau pēc trim dienām bermontieši esot atkal atradušies tanīs pašās vietās, kur tie bija pirms kaujas. Bet smagi bijuši arī bermontiešu zaudējumi. Piemēram krievi pazaudējuši 25% no sava sastāva. —

Aprakstītā kauja bija meža kauja. Tādēļ apskatīsim meža kaujas īpatnības — vēl vairāk tādēļ, ka Latvijā ne tikai Jaunjelgavas-Jēkabpils rajonā, bet arī citur ir daudz mežu un, līdz ar to, mums ir no sevišķa svara pazīt tieši meža kaujas īpatnības: —

Mežs, it kā instinktīvi, pievelk kaŗaspēku. Mežs sedz pret zemes un gaisa novērošanu — kā kustības, tā arī pozīciju. Mežs atvieglo pārsteigumu un maldināšanu. Uguns mežā ir vājāka nekā klajā apvidū, jo to traucē slikta novērošana, mazāka apšaude un koki, zināmā mērā, noder kā aizsegas. To pašu iemeslu dēļ arī artilerijas pabalsts ir ļoti ierobežots, pie kam vēl atzīmējams, ka ir iespējami priekšlaicīgi sprādzieni un grūti precizi noteikt kājnieku atrašanās vietas.

Meža kauja ir lielā mērā līdzīga nakts kaujai, jo mežā, tāpat kā naktī, ir grūti orientēties un ieturēt virzienu, grūti



Jaunjelgavas-Jēkabpils rajona schēma.

uzturēt sakarus, vadīt, konstatēt un novērst traucējumus u. t. t. Kā minēto īpatnību sekas izriet kājnieku patstāvība. Tādēļ meža kaujās no sevišķa svara kājnieku krietnums: vispirms — stipra morāle, pārākuma apziņa par ienaidnieka kājniekiem (vienmēr jāatceras pasaules un atbrīvošanas kaŗā pierādītā patiesība, ka nav labāku kājnieku par latviešu kājniekiem); otrkārt — labs zemākais komandējošais sastāvs (arī šī prasība mums grūtības nerada, jo pēc kāda ievērojama latvju rakstnieka pamatota izteiciena — latvietis ir nevis ierindas, bet kadra cilvēks vai citiem vārdiem: ikviens latvietis ir spējīgs sekmīgi pildīt priekšnieka lomu). Meža kaujas ir izdevīgas, ja ir krietni kājnieki un maz artilerijas.

Uzbrukumā artilerija un kājnieku smagie ieroči nevar sniegt pilnvērtīgu uguns pabalstu. Ļoti bieži ir jāapmierinājas ar ceļu un sevišķi krustceļu, mežmalu un citu raksturīgu vietu apšaudi. Uguns pabalsts nedrīkst gulties tik tuvu pabalstāmām vienībām, kā citos gadījumos — ir nepieciešama lielāka drošības josla.

Virziena ieturēšanai jāizmanto ceļi, stigas, augstumu grēdas, strauti u. t. t. Tas būs iespējams vienīgi tad, ja savlaicīgi un uzmanīgi izpētīs karti. Protams, jāprot arī virzīties pēc kompasa.

Jābūt pastāvīgai faktiskai un morālai kaujas gatavībai (uguns atklāšanai un durkļu cīņai). No sevišķa svara ir flanku nodrošināšana. Atzīmējama mazu vienību patstāvība, jo tāpat, kā naktī — mežā notiek nevis viena liela, bet daudzas mazas kaujas. Vienību darbības saskaņošana notiek pēc laika, pēc zināmām līnijām. Pārspēks izteicas mazāk skaitlī, vairāk morālē.

Tāpat kā naktī — arī mežā dažreiz nav izslēgta virziena zaudēšana vai pat nomaldīšanās. Kas tādā gadījumā darāms? Atkarībā no stāvokļa — a) jauna virziena uzņemšana, b) apstāšanās, c) izlūkošana, d) atgriešanās. Mežā vieglāk nekā klajā apvidū arī zaudēt kārtību. Tādā gadījumā — apstāšanās, sakārtošanās un tikai pēc tam kustības turpināšana. Retas vietas, stigas u. t. t. — strauji jāpāriet. Cauri lielām mežiem jāvirzās lēcieniem. Lēcieni nosakāmi pēc krasām, dabā viegli atrodamām līnijām — ceļiem, stigām u. t. t. Ja liels un sīksti aizstāvēts mežs — viens ešelons (daļa no spēkiem) iet otram pāri. Rezerves nedrīkst būt par tuvu, lai netiktu bez vajadzības ierautas kaujā. Pats uzbrukums — parasti pastāv nelielu uzbrukumu virknē. Uzbrukuma mērķi — krustceļi. Ja visi krustceļi mūsu — tikpat kā viss mežs mūsu, jo ienaidnieks nevar vairs plānveidīgi darboties. Ja ienaidnieks pārsteigts — jāpāriet triecienā. Nonākot zem uguns — uzstādīt sev jautājumu: vai nevar apiet. Iziešana no meža — tāpat kā kustības uzsākšana no izejas stāvokļa: a) sakārtoties, b) uzņemt atstarpes (atstates — kustību uzsākot), c) sakaru pārbaudīšana, d) kustību uzsākt, zem uguns pabalsta, visā frontē uzreizi.

Aizstāvēšanās, ja ir pietiekoši spēki, ir vieglāka par uzbrukumu, jo nav jābaidās no graujošās ieroču šķiras, resp. artilerijas, bet gan tikai tad, ja neieņem mežmalu. Arī tanki ir nekaitīgāki un vieglāk apkarojami nekā citos gadījumos. Liela loma piekrīt kavēkļiem. Ja tie ir meža vidū — tos nevar apkaŗot ar artileriju. Kaveklus ir viegli ierīkot (koki), pie kam tie ierīkojami ne tikai galvenās kaujas līnijas priekšā, bet arī priekšlaukā. No liela svara ir ceļu postīšana. Attiecībā uz uguni: apšaudes lauka tīrīšana (neuzkrītoši), izmantot stigas, ceļus, strautus, kavēkļus (flankēšana). Dažreiz ieteicams ielikt strēlniekus un patšautenes biezos kokos, atklājot uguni tikai pēc tam, kad gaŗām pagājis ienaidnieks jau apšaudīts no priekšas. Jāizvairās no viegli norādāmiem punktiem. Rezervēm jāsagatavojas iespējamāko iebrukumu likvidēšanai ar flankējošu prettriecienu palīdzību. Ja ienaidnieks ir ieņēmis mežu — ar flankējošu uguni neļaut ienaidniekam no tā iziet. Mazus pudurīšus ieņemt ir bīstami, jo tie pievelk uguni, turpretim liels mežs prasa lielus spēkus. Jāņem vērā arī gada laiks un vai biezs jeb rets mežs.

Beidzot atkārtoti jāuzsver, ka mežā morālais pārākums izpaužas spilgtāk nekā klajā apvidū. —

Atgriezīsimies atkal uz īsu laiku pie vācu autora — kapteiņa Vagenera, kas tālāk stāsta, ka ne tikai Jaunjelgavas-

Jēkabpils, bet tanī pašā laikā arī Rīgas frontē latvieši esot izturējušies ļoti aktīvi. Neatlaidība, ar kādu tie turpinājuši cīņu pēc Torņakalna zaudēšanas, esot bijusi apbrīnošanas cienīga un likusies neizprotama. Bet tomēr Vageners mēģina atrast mūsu neatlaidības un cīņas spara vērtību mazinošus izskaidrojumus. Piemēram, vispirms viņš min angļu-franču kaŗa kuģu artilerijas pabalstu, kaut gan arī pats atzīst, ka, neraugoties uz šo pabalstu un bermontiešiem neizdevušos latviešu armijas iznīcināšanu Daugavas kreisā krastā, tomēr latvieši neesot varējuši cerēt uz sava stāvokļa uzlabošanos. It sevišķi tādēļ, ka Latvijas valdībai nepieņemamo igauņu prasību dēļ esot izpalikusi divu igauņu divīziju gaidītā palīdzība. Šeit gan vēl jāpiezīmē, ka vispirms pierādījām savas cīņas spējas un tikai pēc tam sabiedrotie sāka mūs aktīvi atbalstīt, nevis otrādi. Tālāk — it kā esot notikušas slepenas sarunas ar lieliniekiem. Tas gan toreizējos apstākļos bija pilnīgi neiespējami, bet pat tad, ja mēs šo neiespējamo lietu pieņemtu par iespējamu — ierindas virsnieki un kareivji tāpat par šīm sarunām neko nebūtu zinājuši un, līdz ar to, uz viņu neatlaidību un cīņas sparu tās tā vai tā nekādu iespaidu atstāt nevarētu. Un tad vēl beidzot — vācieši sākuši sajust draudus savai aizmugurei no lietuviešu puses. Arī šis iebildums ir noraidāms, jo ar šiem draudiem vācieši sāka rēķināties tikai tad, kad uzvaras izredzes jau noteiktāki sāka svērties uz mūsu pusi. Tā tad: nekādi blakus apstākļi nemazina mūsu toreizējās izturības un uzvaras gribas varenību un godam pelnītos panākumus.

*

Atliek vēl papildināt Daudzevas kaujas aprakstu no mūsu viedokļa. It īpaši tas nepieciešami šoreiz, jo tieši šinī gadījumā vācu kaujas apraksts ir sevišķi nepilnīgs un kļūdains. Piemēram vācu aprakstā nav neviena, pašu kaujas darbību raksturojoša vietēja nosaukuma. Pēc tā nav pat nekāda pamata nosaukt kauju par Daudzevas kauju. Tādēļ nevar spriest arī par to, kur tieši latvieši uzbrukuši, kādu apvidu bermontieši ir zaudējuši un pēc tam atguvuši. Līdz ar to nevar spriest arī par to, kur un pret kādām mūsu vienībām bijis vērsts vācu pretuzbrukums. Nav saprotams arī tas, ka vesela un, pie tam, neparasti stipra ložmetēju rota, sastāvoša no 20 ložmetējiem, darbojas vienkopus (it sevišķi tādēļ, ka frontes platums bija daudz lielāks par normālo) un it kā visa ložmetēju rota tikuse ielenkta. Nav arī zināms, kur un kādām latviešu vienībām vācu ložmetējniekiem nācies sisties cauri un kā izskaidrot viņu noietos 35 km. Šie 35 km liekas sevišķi dīvaini tādēļ, ka kaujas sākumā vācu rezerves ir dzirdējušas savu ložmetēju uguni un tā tad attālums līdz tiem varēja būt tikai dažus kilometrus liels. Izskaidrojumi var būt dažādi: 1) varbūt lielās bailēs vācieši atgājuši pārāk dziļā aizmugurē (piemēram līdz Taurkalna stacijai vai pat Kalnamuižai), 2) varbūt vācieši atkal vairākkārtīgi pārspīlē, lai palepotos ar pārciestām grūtībām un briesmām, vai arī 3) tiešām pamatīgi maldījušies pa mežiem un kādā nelielā rajonā riņķodami, tiešām nogājuši 35 km. Bet lai nu kā — neviena no šīm varbūtībām vāciešiem godu nedara. —

Mūsu spēki (3. Jelgavas kājnieku pulka pastiprinātais I bataljons) atradās Sunakstes, Varenbrokas rajonā. Bez tam šinī rajonā darbojās, tā saucamais, izlūku bataljons. Patiesībā tas gan bija bataljons vairāk vārda pēc, jo sastāvēja tikai no divām jaunmobilizētām rotām, pie kam katra no tām faktiski bija tikai viena vada stiprumā.

Mūsu apsardzības vienības atradās lielā meža rajona austrummalā, kas rietumos no Sunakstes. Ienaidnieks tuvumā nebija manīts. Tādēļ izsūtīja vairākas lielāka sastāva patruļas. Viena no tām 25. oktobrī sasniedza Daudzevas staciju, tur ienaidnieku nesastapa, aizvirzījās vēl kādus 5—6 km uz rietumiem (līdz Ancelāna mežsarga mājām — tā tad apmēram 20 km mūsu apsardzības vienību priekšā), tur sastapās ar ienaidnieka bateriju un 40—50 jātniekiem un pēc sadursmes, nogājusi ienaidnieka apdraudētā apvidū apmēram 40 km, bez zaudējumiem un ar 2 gūstekņiem atgriezās atpakaļ.

Nākošās dienās mūsu izlūki ziņoja, ka mūsu kreisos sānos vismaz uz vienu pārgājienu (līdz Lielzalvei un Mazzalvei) bermontiešu nav. Toties Daudzevas muiža un tās apkārtne tagad bija ieņemta no stiprākiem ienaidnieka spēkiem. Tā tas patiešām arī bija, pie kam konstatētie jaunpienākušie spēki, acīmredzot, bija pulkveža Adamoviča krievi. Bez tam ienaidnieku konstatēja arī pie Mūrmuižas (apmēram 20 km dienvidrietumos no Daudzevas stacijas).

Mūsu vienību uzdevums bija nodrošināt mūsu pretlielinieciskās frontes aizmuguri un, līdz ar to, arī Jēkabpili un Krustpili. Tādēļ, lai nelaistu bermontiešus tālāk uz austrumiem, jau 31. oktobrī sastādīja īpašu grupējumu virsleitnanta Grundmaņa vadībā (virsleitnants Grundmanis ir pie Airītēm reizē ar pulkvedi Kalpaku kritušā studentu rotas komandiera kapteiņa Grundmaņa brālis, vēlāk arī pats krita pie Daugavpils atbrīvošanas). Grupā ietilpa spēki apmēram 2½ rotu stiprumā (3. pulka 4. rota, 2. pulka 5. rota, 4. pulka kājnieku izlūku komanda un neliela Daudzevas komandanta komanda). Šie spēki ieņēma fronti Laucītes upes labā krastā no Daugavas līdz dzelzceļam. Pārējās 3. pulka I bataljona vienības palika agrākās vietās (Sunakstes, Varenbrokas rajonā).

Mums bija loti neizdevīga ienaidnieka atrašanās Daudzevas rajonā, jo tādā kārtā mūsu izlūku patruļām bija sprostots ceļš uz ienaidnieka aizmuguri un, bez tam, bermontieši varēja viegli apņemt virsleitnanta Grundmaņa kreiso spārnu. Tādēļ tika nolemts ieņemt Daudzevas muižu. Šim nolūkam nozīmēja nelielo 1. izlūku rotu (32 kareivji) un 3. rotu (arī šī rota bija tikai 40 karotāju sastāvā). 2. novembrī abas rotas izgāja cauri Andžānu mājām (5 km austrumos no Daudzevas muižas) un noslēpās mežā apmēram 2 km austrumos no Daudzevas muižas, jo pēc vietējo iedzīvotāju nostāstiem ienaidnieks esot nodomājis vēl tanī pašā dienā caur mežsarga Iecavnieka mājām iet tālāk uz Jēkabpili. Tādēļ bija nodomāts ienaidnieka apsardzību palaist netraucēti gaŗām, pēc tam atklāt pārsteidzošu uguni pa galvenajiem spēkiem un, beidzot, dzenot un sekojot apjukušam ienaidniekam uz pēdām, ielausties Daudzevas muižā. Tomēr visa gaidīšana izrādījās veltīga, jo izņemot kādu nelielu jātnieku patruļu, kas piejāja pie Iecavniekiem un drīzi atkal aizjāja, neviens pats ienaidnieks neparādījās. Tādēļ vakarā, pēc veltīgas izgaidīšanās (tādas lietas kaŗā atgadās bieži), mūsu rotas atgāja uz Andžāniem, lai šeit nogaidītu palīgā apsolīto 1. rotu un pēc tam, nākošā dienā uzbruktu Daudzevas muižai ar lielākiem spēkiem. Arī virsleitnants Grundmanis saņēma pavēli atvieglot Daudzevas muižas ieņemšanu, uzbrūkot Lojāņiem un Klibjāņiem.

3. novembrī pirmais uzbruka virsleitnants Grundmanis, kas ar savu kreiso spārnu (4. pulka izlūku komandu) saistīja ienaidnieku pie Tapas kroga un Rukmaņiem, bet pats ar 2 rotām apņēma Lojāņus no ziemeļiem, pēc īsas kaujas tos ieņēma, pēc tam ieņēma arī Klibjāņus un, turpinot uzbrukumu dienvidvirzienā, pārgāja dzelzceļu, ieņēma Rukmaņus un Paņebrāķīšus. Tur palika līdz vakaram, kad uzzināja, ka Daudzevas muiža no mums nav ieņemta, pēc kam atgāja izejas stāvoklī. Pretēji vācu apgalvojumam par mūsu it kā smagiem zaudējumiem šinī kaujā, virsleitnanta Grundmaņa grupas zaudējumi laimīgā kārtā bija pavisam niecīgi — tikai viens ievainots virsnieks (leitnants Šteinbriks). Toties saņemti 6 gūstekņi (krievi) un 1 ložmetējs. Tas pierāda, ka uzbrukums izpildīts ļoti veiksmīgi, jo, nerunājot nemaz par citiem ienaidnieka ieročiem, pat saņemtais ložmetējs viens pats varēja mums nodarīt loti lielus zaudējumus.

Nesalīdzināmi grūtāk gāja tām mūsu rotām, kas uzbruka Daudzevas muižai. Vispirms — uzbrukums novēlojās, jo novēlojās no Sunakstes-Varenbrokas rajona palīgā sūtītā 1. rota, kādēļ uzbrukumu varēja sākt tikai ap plkst. 11. Bija nodomāts uzbrukt koncentriski, apņemot Daudzevas muižu no ziemeļrietumiem, ziemeļaustrumiem un dienvidaustrumiem, katrā virzienā pa vienai rotai.

„Nepamanīta pa mežu un gravu," raksta ģenerālis Peniķis: „pirmā pienāca pie Daudzevas baznīcas 3. rota un straujā triecienā izklīdināja pretinieka apsardzību, ielaužoties pēc tam muižas rajonā. Drīzi piesteidzās no otras puses palīgā arī 1. izlūku rota, leitnanta Vīksnes vadībā; 1. rota tika apturēta no pretinieka ložmetēju uguns dažos simts soļos no muižas, tikko tā iznāca mežmalā. Tagad mūsu divas nelielas rotas Daudzevas muižā kādu pusstundu nikni kāvās ar pretinieku, kas no baznīcas torņa viņas apšaudīja pat ar rokas granātām. Tā kā pretinieka rezerves sāka apdraudēt mūsu rotas jau no aizmugures puses, bet no savas 1. rotas nevarēja sagaidīt palīdzību un bez tam bija cietušas prāvus zaudējumus, tad tās ap pusdienas laiku atgāja uz Iecavniekiem. No turienes vakarā 1. rota aizgāja uz Stupeļiem, lai pastiprinātu virsleitnanta Grundmaņa kreiso spārnu, bet 1. izlūku rota un 3. rota atgriezās uz Varenbrokas muižu. Šodien mūsu zaudējumi Daudzevas muižā bija: 8 kritušie, 3 pazuduši un 7 ievainoti, tanī

skaitā arī 3. rotas komandieris virsleitnants Puriņš. Gūstā saņemti divi jātnieki ar zirgiem."

Novērtējot kaujas darbību Daudzevas rajonā, pirmā vietā stādāma mūsu neapšaubāmā un, kā jau redzējām, arī ienaidnieka atzītā aktīvitāte. Aktīvitātei karā piekrīt izcilus nozīme. Var pat teikt, ka karot nozīmē būt aktīvam, resp. darbīgam. Tādēļ nebūs lieki pie šī jautājuma mazliet uzkavēties: —

Neraugoties uz technikas līdzšinējiem sasniegumiem un nākotnes izredzēm, izšķirošā būtne zemes virsū, kā miera, tā kara laikā ir un arvien vēl lielākā, pieaugošā mērā būs un paliks cilvēks (jo arī technikas radītājs un tās iespējamību arvien veiksmīgākais izmantotājs ir un vienmēr būs cilvēks). Cilvēks, kā zināms, ir dzīva būtne, bet īsti dzīvot nozīmē: darboties, cenšoties pēc noteikta mērķa. Šī atziņa noderīga jebkuros un, tā tad, arī ikdienišķos miera laika apstākļos. Tāpat tas ir arī karā. Tā tad: arī karā vienmēr jādarbojas, cenšoties pēc noteikta mērķa, ko karā sauc par uzvaru. Uzvarēt nozīmē pakļaut ienaidnieku savai gribai, kas, savukārt, panākams nevis miermīlīgas vienošanās ceļā, bet gan ar bruņotu cīņu. Bruņota cīņa ir darbības, resp. aktīvitātes augstākais, spraigākais, ar dzīvības briesmām savienots izpaudums, jo: starpība starp uzvarētāju un uzvarēto ir ārkārtīgi liela un tādēļ katrs no pretiniekiem cenšas pielikt visas pūles un izmantot visas iespējamības (vismaz tam tā vajaga būt), lai uzvarētu.

Uzvar stiprākais, bet stiprums izpaužas nevis neizmantotā spēkā, bet gan ar prātu apsvērtā spēka pielietošanā. Spēka pielietošana, savukārt, ir darbība, resp. aktīvitāte. No šī viedokļa varam teikt, ka bezdarbība, labākā gadījumā, līdzinājas nullei. Turpretim spēka pielietošana vai aktīvitāte ir, līdz ar to, arī cenšanās pēc uzvaras. Pēc uzvaras jācenšas nepārtraukti, vai citiem vārdiem varētu teikt, ka pareizi saprasta aktīvitāte ir nepārtraukta cenšanās pēc uzvaras. Bet šī cenšanās nevar būt pastāvīgi vienmērīgi spraiga, jo tas: 1) nav iespējams un 2) runātu pretim vienam no kara mākslas pamatlikumiem, resp. smagpunkta principam, kas jāsaprot kā telpas, tā laika un, līdz ar to, arī darbības spraiguma ziņā. Tāpēc var runāt par dažādiem aktīvitātes kāpinājumiem, izpaudumiem un, līdz ar to, arī par dažādiem aktīvitātes ikreizējiem tiešiem nolūkiem. Šos tiešos nolūkus, minot pieaugošā kārtībā, var izteikt šādi: 1) noskaidrot, 2) nolietot un 3) sist un uzvarēt.

Vispirms — noskaidrot, kur un ar kādu ienaidnieku ir vai būs darīšana; citiem vārdiem — tā ir izlūkošana ar nolūku, no vienas puses, izsargāties no ienaidnieka pārsteigumiem, bet no otras puses — dot iespēju vislietderīgāki un, līdz ar to, arī pārsteidzoši iedarboties pret ienaidnieku. Izlūkot var divējādi: 1) novērošanas ceļā un 2) ar kauju. Principā izdevīgāk ir izlūkot ar novērošanu, resp. bez spēka pielietošanas, jo tādā gadījumā ienaidnieks var pat nezināt, ka viņu izlūko. Tomēr nav jāaizmirst, ka ienaidnieks centīsies izvairīties no mūsu skatiem un tādēļ ļoti bieži vienīgi novērošanas ceļā gūtie izlūkošanas rezultāti ir nepietiekoši un tie jāpapildina ar spēka pielietošanu, resp. ar kauju — lai arī ienaidnieks būtu spiests pielietot un, līdz ar to, arī parādīt savu raksturu (nolūkus) un spēku.

Veiksmīga, intensīva izlūkošana, nevairoties no sadursmēm, ir karaspēkam ļoti laba skola; tā ceļ viņa vērtību, pieradina to pie, kaut arī sīkām, toties daudzām uzvarām, bet ienaidnieku — pie neveiksmēm un, līdz ar to, cieši saistās ar nākošo jautājumu, proti — noskaidrotā, resp. izlūkotā ienaidnieka nolietošanu. Ienaidnieka pastāvīgai nolietošanai (varētu teikt arī terrorizēšanai) ir ārkārtīgi liela nozīme, pie kam tās panākšanai no vislielākā svara zemāko priekšnieku pašdarbība, it sevišķi darbojoties tādos apstākļos, kad skaitlim maza nozīme, piemēram mežainā apvidū, naktī, putenī u. t. t. Augstākai priekšniecībai visu paredzēt un pavēlēt nav iespējams un tādēļ vienīgi mazo vienību pašdarbības ceļā var panākt un ir jāpanāk, lai ienaidnieks pastāvīgi justos apdraudēts un pastāvīgi atrastos iedomāto briesmu varā un tādā kārtā, pastāvīgi nolietodamies, strauji tuvotos garīgo un fizisko spēku sabrukumam.

Beidzot — nolietotu ienaidnieku ir daudz vieglāk sist un uzvarēt izšķirošā kaujā nekā nenolietotu. Tā tad ienaidnieka nolietošana sekmē arī aktīvitātes īsto, galīgo nolūku — izšķiroši sist un uzvarēt.

Viss sacītais, liekas, pietiekoši spilgti pierāda, ka aktīvitāte, resp. lielāks nekā ienaidnieka derīgais darbs ļauj ne tikai sekmīgi turēties pretim skaitliski lielākam un techniski stiprākam ienaidniekam, bet pat to pārspēt. To pierāda visa mūsu darbība pret bermontiešiem un, starp citu, arī Daudzevas kauja. Piemēram, ļoti augstu no aktīvitātes viedokļa vērtējama virsleitnanta Grundmaņa darbība. Tā pierāda, ka no svara ne tikai uzdevuma vienkārša izpildīšana, bet arī uzdevuma izpildīšanas (kā jau vispār padarīta darba) kvalitāte, un darba kvalitāte šoreiz bija ļoti augsta, jo virsleitnants Grundmanis izpildīja ne tikai uzdoto, bet pats uz savu ierosmi, kad apstākļi to prasīja, uzdevumu ievērojami paplašināja — un tādā kārtā ar, pēc būtības, vairāk demonstratīva rakstura uzbrukumu panāca ļoti lielu efektu, kas: 1) telpas ziņā bermontiešos radīja 12 km. dziļa iebrukuma iespaidu un 2) laika ziņā iedarbojās veselas trīs dienas, jo bermontieši tikai pēc trim dienām atjaunoja veco stāvokli — neraugoties uz to, ka mūsējie pēc tam, kad dienvidos, Daudzevas muižu noturēt neizdevās, bija atgājuši izejas stāvoklī jau pirmās dienas vakarā.

Bet — tomēr: vai ir izdevīgi ar Daudzevas kaujas palīdzību mēģināt pierādīt aktīvitātes lielo nozīmi? Varbūt tā pierāda gluži pretējo, jo galu galā, kā jau zinām, uzbrukuma dienas vakarā virsleitnants Grundmanis atgriezās izejas stāvoklī un Daudzevas muižā noturējāmies apmēram tikai pusstundu? Tas it kā liecinātu, ka labāk būtu bijis kauju nemaz nesākt. Un tomēr tas tā nav, jo: 1) uzbrukums radīja bermontiešos lielu un ilgstošu apjukumu (piemēram izklīdinātos krievus izdevās savākt tikai nākošā naktī); 2) uzbrukums nodarīja bermontiešiem ievērojamus zaudējumus, piemēram pēc paša ienaidnieka datiem krievi vien zaudēja 25% un tā tad vismaz 10—12 reizes vairāk nekā mēs (jo 25% no 1000 = 250, bet mūsu zaudējumi — apm. 20 kritušo, ievainoto un pazudušo; bez tam nav ierēķināti vācu vienību zaudējumi); 3) arī atlikušie 75 proc., domājams, pēc uzbrukuma bija noskaņoti daudz grūtsirdīgāki un mazāk kareiviski nekā pirms tā, un beidzot 4) pats galvenais — pēc mūsu uzbrukuma mums vairs nebija ko baidīties no bermontiešu uzbrukuma, jo tie jutās laimīgi, ka pēc 3 dienām varēja atgriezties tur, kur atradās pirms kaujas, par uzbrukumu no savas puses pat vairs neiedomājās un, līdz ar to, bija padarīti, savā ziņā, „nekaitīgi".

Interesanti ir vēl atzīmēt mūsu spēku pārspīlēšanu no vācu puses. Kā jau zinām, vācieši runā par vairākiem mūsu bataljoniem un saka, ka tāda pārspēka masētu uzbrukumu nebūtu varējuši izturēt pat daudz lielāki spēki. Faktiski mūsu uzbrūkošie spēki bija apmēram tikai divu vāju vai, pareizāk, tikai viena bataljona stiprumā (virsleitnantam Grundmanim 2½ rotas, bet pie Daudzevas muižas 1. izlūku rota un 3. rota, faktiski, katra viena vada stiprumā un, bez tam, vēl viena rota — tā tad kopsummā apm. 4 rotas, bet bez ložmetēju rotas). Skaitliskais un techniskais pārspēks (piemēram 20 vācu ložmetēji) noteikti bija bermontiešu pusē. Turpretim tikpat noteikti mēs varam lepoties ar vissvarīgāko, proti, morālo pārspēku.

Bez tam, lai pilnīgāk izmantotu Daudzevas kaujas piedzīvojumus, vēl dažus vārdus par kauju Daudzevas muižā.

Vispirms par nolaidību no bermontiešu puses jāuzskata tas, ka mums izdevās nepamanītiem piekļūt pie muižas. Minimālā aktīvitāte ir modrība un pat tās bermontiešiem nebija pietiekošā mērā[1]). Turpretim kāvās bermontieši pašā muižā nikni, tādā kārtā dodot savām rezervēm iespēju vēl laikā piedalīties kaujā un piespiest mūs atiet. Attiecībā uz pašu kauju, kas bija apmēram pusstundu ilga tuvcīņa, gribētos uzsvērt, ka tā neapšaubāmi prasīja lielu varonību, atjautību un arī lielu prasmi ieroču izlietošanā, piemēram izdarot metšāvienus, veikli rīkojoties ar rokas granātām, durkli u. t. t. Viss tas kareivim ļoti labi jāprot — lai būtu lielākas izredzes uz sekmēm izšķirošā kaujas fāzē, resp. tuvcīņā un, līdz ar to, lielāka griba vienmēr tiekties pēc tuvcīņas un nekad no tās nevairīties.

Mīklaina paliek vācu ložmetēju rotas „ielenkšana". Ielenkšanas iespaids tai varēja būt kā Daudzevas muižā (jo mūsu uzbrukums bija koncentrisks), tā arī virsleitnanta Grundmaņa darbības rajonā (jo viņš uzbruka sākumā rietumu virzienā, bet vēlāk mainīja virzienu uz dienvidiem). Ticamāki tomēr ir, ka vācu ložmetēju rota atradās muižā, it sevišķi tādēļ, ka mūsu 1. rotu apturēja

---

[1]) Arī virsleitnanta Grundmaņa grupas nelielie zaudējumi, domājams, lielā mērā izskaidrojami ar bermontiešu nepietiekošu modrību.

ložmetēju uguns. Ir arī iespējams, ka niknā kauja Daudzevas muižā, no vācu viedokļa, bija „caursišanās". Toties 35 km., ja tos vācu ložmetējnieki faktiski nogāja, bija katrā ziņā lieki un viņu pazušana uz divām dienām neattaisnojama.

c) Sadursmes dienvidrietumos no Jēkabpils.

Jau labu laiku pirms vācu uzbrukuma Jaunjelgavai (kas, kā zinām, notika 19. oktobrī) un Daudzevas kaujas (3. novembrī), notika vairākas sadursmes arī dienvidrietumos no Jēkabpils, jo vācieši sākumā apdraudēja Jēkabpili ne tikai no rietumiem (no Taurkalna stacijas un Daudzevas puses), bet mēģināja tai tuvoties arī no dienvidrietumiem (caur Viesīti). Lielākās sadursmes, var pat teikt kaujas, šinī virzienā notika: 1) 14. oktobrī pie Ekengrāves un 2) 17. oktobrī pie Biržu mācītāja muižas.

Ap oktobra vidu Jēkabpils likās visvairāk apdraudēta tieši no dienvidrietumiem. Tādēļ no Jēkabpils uz Ekengrāvi steidzami nosūtīja 3. Jelgavas kājnieku pulka 2. rotas 2 vadus, kas pievienojās tur jau priekšā esošam 9. rotas vadam un nelielai Ekengrāves komandantūras komandai. 14. oktobrī šie spēki izcīnīja diezgan nopietnu kauju ar paprāvu ienaidnieka izlūku vienību. Kauja beidzās ar mūsu pretuzbrukumu un uzvaru. Ienaidnieks steidzīgi atgāja, pametot kritušos un ievainotos. Bez tam mēs sagūstījām 18 bermontiešus, kā arī saņēmām 2 ložmetējus, 3 patšautenes, 16 zirgus, lauka virtuvi un citas trofejas. Pēc kaujas mūsu vadi atgriezās Jēkabpilī — lai vajadzības gadījumā varētu tikt izmantoti arī citā virzienā. Tas bija nepieciešami, jo, kā jau zinām, pārējās 3. pulka I bataljona rotas, pateicoties landesvēra vilcinošai rīcībai, Jēkabpilī vēl nebija ieradušās, bet izlūku bataljons vēl tikko formējās.

Pēc neilga laika — 17. oktobra rītā Jēkabpilī ienāca ziņas no vietējiem iedzīvotājiem, ka ienaidnieka lielākā vienība taisoties nākt no Žievaltiem uz Biržiem. Tādēļ no Jēkabpils steigā pa šaursliežu dzelzceļu izsūtīja uz Siliņu staciju tagad jau pienākušās 4. rotas 2 vadus ar uzdevumu nelaist ienaidnieku uz Biržiem. Vadiem lielā steigā nācās ieņemt poziciju pie Biržu mācītāja muižas, jo ienaidnieks vairs nebija tālu. Tomēr poziciju izdevās ieņemt ienaidniekam nemanot. Bez tam 4. rotas vadiem pievienojās Biržu komandantūras kareivji un vietējie aizsargi (kopā 25—30 vīru).

Pirmā parādījās ienaidnieka patruļa, sastāvoša no 4 jātniekiem. Tos izdevās sagūstīt tā, kā tas tamlīdzīgos gadījumos ir visvēlamāki, proti — ātri un neuzkrītoši, bez neviena šāviena. Tādā kārtā izdevās pārsteigt arī sekojošo ienaidnieka kājnieku kolonnu. To pielaida apmēram uz 100 m, pēc kam atklāja stipru uguns brāzienu. Ienaidnieka kolonnas lielākā daļa apjuka un metās atpakaļ, bet ne visi: kolonnai piedalītie ložmetējnieki norāva no ratiem savus 4 ložmetējus, pēc kam arī pārējie bermontieši atjēdzās un sākās nikna uguns kauja. Ienaidnieka pusē darbojās arī 1 lielgabals. Kauja turpinājās vairāk kā stundu. Beidzot ienaidnieks sāka atiet un drīzi pēc tam bēgt, pametot mūsu rokās savu lielgabalu, 3 ložmetējus un citas trofejas. Tā tad arī šī kauja beidzās ar mūsu uzvaru. Nākošā dienā mūsu izlūki ienaidnieku šaipus Mežmuižai (apmēram 30 km. dienvidrietumos no Biržiem) vairs nesastapa. Vēl notika vairākas sīkākas sadursmes pie Mežmuižas. Arī tās bija mums sekmīgas.

17. oktobra kauja novērsa draudus Jēkabpilij no dienvidrietumiem un atlāva mūsu spēkiem, kas šeit darbojās kapteiņa (vēlākā pulkveža) Hasmaņa vadībā, piegriezt lielāku vērību Daudzevas virzienam.

Pulkvedis-ltn. K. Vidiņš.

Kaujas apmācība

(Turpinājums.)

VII. Grupas kustības un pozicijas ieņemšana.

Strēlnieku un patš. grupai pēc izklaidēšanās, ja vien izklaidēšanās nav notikusi norādītā vietā, kur pēc izklaidēšanās jāpaliek uz vietas, — jāturpina kustība soļos noteiktā virzienā.

Lai taupītu grupas spēkus kaujai, jāievēro, ka kustība soļos ir parastais tuvošanās veids ienaidniekam. Citi tuvošanās veidi (skriešana, pārskrējieni, līšana u. t. t.), kuri visi prasa daudz lielāku spēku patēriņu, tiek lietoti tikai tad, kad ienaidnieka uguns mūs uz to spiež un apvidū nav aizsegu, kuras atļautu pārvietošanos soļos. Vispārīgi, lai izvairītos no liekiem zaudējumiem un taupītu grupas spēkus, grupas komandierim nepārtraukti mainot ierindas un pārvirzīšanās veidus, rūpīgi jāpielāgojas apvidum, t. i. grupai jātek kā ūdenīm pa zemākām vietām.

Izklaidētu grupu var apturēt ar zīmi vai komandu: „gulties!", „stāt!", „ceļos!", „aizsegā!" un „pozicijā!"

Pēc komandas „gulties!" ātri jāmetas zemē un cieši jāpieplok zemei.

Pēc komandas „stāt!" jāapstājas un jāņem ierocis pie kājas.

Pēc komandas „ceļos!" jānometas uz ceļa.

Pēc apstāšanās uzmanīgi jānovēro priekšiene un grupas komandieris. Visus šos grupas apturēšanas veidus parasti lieto ne uzbrukuma, bet tuvošanās laikā, kad jāapstājas uz neilgu laiku un kad ienaidnieks mūs ar kājn. uguni neapdraud vai arī apdraud tikai mazā mērā.

Lai paslēptos no ienaidnieka skata vai uguns, jākomandē „aizsegā!". Pēc šīs komandas nav jākrīt nekavējoties zemē, kā pēc komandas „gulties!", bet katram strēlniekam jāizraugās tuvākā aizsega, jāmetas uz turieni un jānoslēpjās pilnīgi, t. i. jānoslēpj ne tikai galva kā strausam, bet arī viss ķermenis. Novērošanu uzņemas grupas komandieris vai viņa nozīmēts kareivis.

Ja grib no kustības vai arī jau atrodoties uz vietas pāriet uz uguns kauju, tad jākomandē „pozicijā!". Pēc šīs komandas katram kareivim jārīkojas pretēji kā pēc komandas „aizsegā!", t. i. nav jāmeklē vieta, kur labi paslēpties, bet jāizrauga laba uguns pozicija. Kareivji, pielāgojoties apvidum, ja vajadzīgs, pielietojot lāpstu (atbalsta ierīkošanai ierocim), ierīkojas uguns pozicijā ap savu grupas komandieri. Pozicija jāieņem noslēpti, neparādoties ienaidniekam. Sagatavošanās uguns atklāšanai jāizdara aizsegā un, lai ienaidnieku pārsteigtu, pati pozicija jāieņem, t. i. strēlniekiem jāielien pozicijā un jāizliek savi ieroči uz atbalstiem tikai īsi pirms uguns atklāšanas.

Tuvāki katra atsevišķa strēlnieka darbību aizstāvēšanās un uzbrukuma kaujā apskatīsim turpmāk savrūpējā kaujas apmācībā.

Turpināt kustību var pēc zīmes, vai komandām „uz priekšu — marš!", vai arī „uz priekšu — skriešus marš!" Visi iet (skrien) norādītā virzienā līdz nākošai zīmei vai komandai.

Grupas kustību atpakaļ izdara tikai soļos pēc zīmes vai komandas „atpakaļ — marš!" Pēc apstāšanās visiem strēlniekiem bez sevišķas pavēles vai komandas pašiem tūliņ jāpagriežas apkārt ar seju pret ienaidnieku.

Kustības uz sāniem, bet tikai ne zem ienaidnieka sekmīgas uguns, izdara pēc komandām „uz labo (kreiso) — marš!" un „pus uz labo (kreiso) — marš!" vai arī „skriešus — marš!"

Frontes virziena maiņu kustībā izdara norādot jaunu kustības virzienu, piemēram „uz to lielo koku!" Pēc izpildu komandas „marš!" kareivji, nemainot ierindas veidu, pakāpeniski pāriet jaunā virzienā.

Visus augšā minētos pievirzīšanās veidus parasti nāksies lietot tikai tuvošanās laikā. Nonākot zem ienaidnieka kājnieku ieroču uguns un pašiem atklājot uguni, t. i. uzbrukumā, grupa jāpārvieto no vienas uguns pozicijas uz otru. Vienas uguns pozicijas attālums līdz nākošai atkarīgs no apvidus un ienaidnieka uguns. Jo tuvāk mēs pienākam ienaidniekam, jo mazāki būs šie attālumi, bet tomēr parasti ne zem 100 metriem.

Katrā uguns pozicijā grupa atrodas cieši grupas komandiera rokās, t. i. viņš var ar saviem ļaudīm samērā viegli sazināties un atdot visas vajadzīgās pavēles. Pa pārvirzīšanās laiku no vienas uguns pozicijas uz otru, grupa lielākā vai mazākā mērā iziet no grupas komandiera rokām, jo ienaidnieka uguns neļauj grupas komandierim brīvi rīkoties un netraucēti atdot pavēles. Tādēļ grupa jāvirza it kā lēcieniem no apvidus robežas uz robežu, t. i. no pozicijas

uz poziciju, kur tā vienmēr atkal jāsaņem stingri rokās.

Rupju kļūdu pielaiž tie grupas komandieri, kuri atstāj iepriekšējo uguns poziciju, nenorādot jauno. Vispirms jau strēlnieki nezina, kādu tieši vietu (poziciju) tiem jāsasniedz, un bez tam nevar arī pateikt, kur grupas komandieriem izdosies savu grupu atkal saņemt rokās. Sasniedzot izdevīgu poziciju, daži strēlnieki būs varbūt jau tai pārgājuši pāri, bet daži būs palikuši kādā iepriekšējā, pēc viņu domām izdevīgākā pozicijā. Tā tad likums: „vienmēr tieši vai kaut aptuvis jānorāda nākošā uguns pozicija, pēc kam tikai laiž grupu uz priekšu un nākošā pozicijā to atkal saņem rokās.

Pārvirzīšanās uz nākošo uguns poziciju var notikt reizē ar visu grupu, pa pusgrupām, vai arī pa atsevišķiem strēlniekiem. Bieži gadīsies, ka pārvirzīšanos sāks ar visu grupu reizā, bet no pusceļa turpinās pa atsevišķiem strēlniekiem. Var būt arī otrādi. Vispār viss atkarājas no uzdevuma, apvidus un ienaidnieka uguns.

Strēlnieku grupa pārvietojas uz nākošo uguns poziciju pēc grupas komandieŗa pavēles, kurā jānorāda:

1) nākošā uguns pozicija,
2) pārvešanas kārtība,
3) izpildu komanda.

Piemērām:

„Nākošā uguns pozicija uz tā lielā paugura ar atsevišķu koku!"

„Līdz tam grāvim pārskrējiens ar visu grupu reizā, bet tālāk pa atsevišķiem strēlniekiem!"

„Grupa uz priekšu — skriešus marš!

Katram kareivim labi jāiegaumē jaunā uguns pozicija. Pēc komandas „grupa uz priekšu!" jāseko nelielai pauzei, kur katram kareivim jāsagatavojas pārskrējienam, t. i. vispirms jāatvelkas aizsegā (jo kas nešauj vai nenovēro, tam nav ko bāzt savu galvu par mērķi ienaidniekam), jānostāda gailis aizsargzobā, jāaiztaisa patronsomas un jāsagatavojas lēcienam. Visai šai darbībai jānotiek tā, lai ienaidnieks to nemanītu un nevarētu sagatavoties grupas apšaudīšanai, kad tā sāks virzīšanos uz priekšu.

Pēc neliela brīža grupas komandieris komandē „skriešus — marš!" Pēc šīs komandas visa grupa metas uz priekšu līdz grupas komandieŗa komandai „stāt!", pēc kuŗas katrs kareivis nokrīt zemē aizsegā elpas atvilkšanai. Tā īsiem pārskrējieniem no aizsegas uz aizsegu grupa virzās uz priekšu.

Ja vairs nevar virzīties ar visu grupu reizā vai pa pusgrupām, tad grupas komandieris komandē „pārskrējieni pa vienam — skriešus marš!" Pēc šīs komandas katrs strēlnieks, izmantodams visus pievirzīšanās paņēmienus (pārskrējieni, rāpšanās, līšana u. c.) cenšas ātrāk sasniegt nākošo uguns poziciju. Jo tuvāki ienaidniekam, jo stiprāka parasti kļūs viņa uguns. Tādēļ te būs iespējami tikai ļoti īsi pārskrējieni, tik īsi, lai ienaidnieks nepaspētu pārskrejošo strēlnieku ņemt uz grauda.

Ja mūs pabalsta stipra artilerija un kājnieku smagie ieroči, kuri ienaidnieku piespieduši pie zemes (neitrālizējuši), tad bieži grupai būs iespējams virzīties uz priekšu ne nogurdinošiem pārskrējieniem, bet ātriem soļiem nepārtrauktā kustībā.

Pārvirzoties uz nākošo ugunspoziciju apvidus bieži piespiedīs dažus no kareivjiem mainīt savu vietu grupā.

Atsevišķiem strēlniekiem pēc katra īsā pārskrējiena uguns nav jāatklāj, bet jācenšas ātrāk sasniegt jauno ugunspoziciju. Starpbrīdis starp īsiem pārskrējieniem jāizmanto tikai elpas atvilkšanai.

Pēc nonākšanas jaunā ugunspozicijā, katram kareivim, ja vien grupas komandieris to nav noliedzis (pārsteiguma sagādāšanai), ja vajadzīgs patstāvīgi jāatklāj uguns un ar to jāpabalsta pārējo strēlnieku pievirzīšanās. Atklāt uguni pēc katra īsā pārskrējiena atsevišķi strēlnieki drīkst tikai attālumos zem 400 m no ienaidnieka un arī tikai tad, ja tiem nav aizsegas kur paslēpties elpas atvilkšanai. Tad, saprotams, labāk šaut, nekā gulēt bezdarbībā zem ienaidnieka uguns. Tomēr arī te strēlnieka uzdevums nav ielaisties ilgā uguns kaujā, bet tam ātrāk jācenšas tikt uz priekšu.

Patšautenes grupas pārvietošana uz nākošo ugunspoziciju notiek līdzīgi strēlnieku grupai, tomēr te jāievēro sekojošās īpatnības.

Bieži grupas komandieris izies pats vai izsūtīs savu vietnieku ar vienu vai vairākiem kareivjiem (parasti 2. numurs un šauteņu strēlnieki, t. i. 5., 6. un 7. numurs) ar uzdevumu izlūkot jauno poziciju un ceļu uz to, kā arī pašu poziciju sagatavot (atbalsts patšautenei un maskošana). Tai laikā patšautene turpina šaut, pabalstot izsūtīto kaŗavīru virzīšanos uz priekšu. Pēc paziņojuma saņemšanas par jaunās pozicijas sagatavošanu (ar zīmi vai ziņnesi), arī patšautenei kopā ar atlikušiem strēlniekiem jāpāriet uz jauno poziciju. Patšautenes pāriešanu sedz ar uguni jau uz jauno poziciju izgājušie strēlnieki un kaimiņu grupas. Kad 1. numurs ar patšauteni nonāk jaunā ugunspozicijā, šaušanu ar patšauteni uz laiku, kamēr 1. numurs atvelk elpu, uzņemas kāds no agrāk atnākušiem grupas kaŗavīriem (parasti 2. numurs vai grupas komandieris pats).

Pēc tam, kad grupas komandieris vai tā vietnieks paziņojis par pāriešanu uz jauno ugunspoziciju, 1. numuram pienākas atvelkoties aizsegā sagatavot patšauteni pārnešanai (nolaiž mērķekli, izlādē vai noslēdz un pieliec kājas), pēc kam ziņot „gatavs!" Pēc tam var sākt pāriešanu. Ja paredzama šaušana ejot, tad tas pirms pārvietošanās 1. numuram jāpasaka.

Bez tam pie pāriešanas uz jaunu uguns poziciju jāievēro vēl sekojošais:

vecā pozicija jāatstāj ienaidniekam nemanot;

šāvējs nes patšauteni kā ērtāk, bet tomēr tā, lai ienaidnieks to viegli nevarētu atšķirt no šauteņu strēlnieka;

vecajā pozicijā nedrīkst aizmirst patšautenes piederumus.

Kā strēlnieku, tā patšauteņu grupu kareivjiem, savrupēji pārvietojoties no vienas uguns pozicijas uz otru, jāatturas ielaisties ar ienaidnieku ugunskaujā, bet jāizmanto katrs izdevīgs gadījums, kad ienaidnieks nevar to sekmīgi apšaudīt un strauji jādodas uz priekšu. Tā piemēram:

Ienaidnieks pārtrauca uguni — uz priekšu!

Ienaidnieka uguns paliek vājāka — uz priekšu!

Šāviņu sacelti dūmi un putekļi aizsedz ienaidniekam redzi — uz priekšu!

Mūsu uguns nomākusi ienaidnieku — uz priekšu!

Ienaidnieka šāviņi krīt tieši mūsu priekšā, saceļot dūmus un putekļus — uz priekšu!

Un iekšā jaunā šāviņbedrē, kamēr vēl dūmi nav izklīduši, jo maz cerības, ka nākošais šāviņš trāpīs tai pašā vietā.

Ienaidnieks sāk atiet vai paceļ rokas — uz priekšu!

Visos minētos gadījumos — tikai uz priekšu! Uzmudini arī savus biedrus un — uz priekšu!

Minētie gadījumi jāizmanto ne tikai atsevišķiem strēlniekiem, bet arī visai grupai. Tādos gadījumos grupas komandieris pats mezdamies uz priekšu dod īsu komandu „aiz manis uz priekšu — marš!" un aizrauj aiz sevis visu grupu.

Apmācības metodika un konkrēti piemēri.

Tā mēs apskatījām galvenos noteikumus grupas kustībai uz ienaidnieku. Stingri noteiktu komandu un pārvirzīšanas paņēmienu nav, jo, mainoties apstākļiem, mainās tuvošanas paņēmieni. Viss atkarājas galvenā kārtā no grupas komandieŗa prasmes savu grupu pareizi vadīt un, otrkārt, no atsevišķu strēlnieku prasmes sekmīgi izmantot apvidu un darboties grupas sastāvā. Visu to var iemacīties tikai praksē — apvidū, ar stāstīšanu un lekcijām nekas nav panākams.

Tādēļ arī, bez kādiem iepriekšējiem teorētiskiem paskaidrojumiem, katram grupas komandierim vispirms pašam sev visu pamatīgi jāiegaumē, pēc tam jāved grupa apvidū, kur jāsāk darboties, dodot līdzekus vajadzīgos paskaidrojumus un labojot kļūdas.

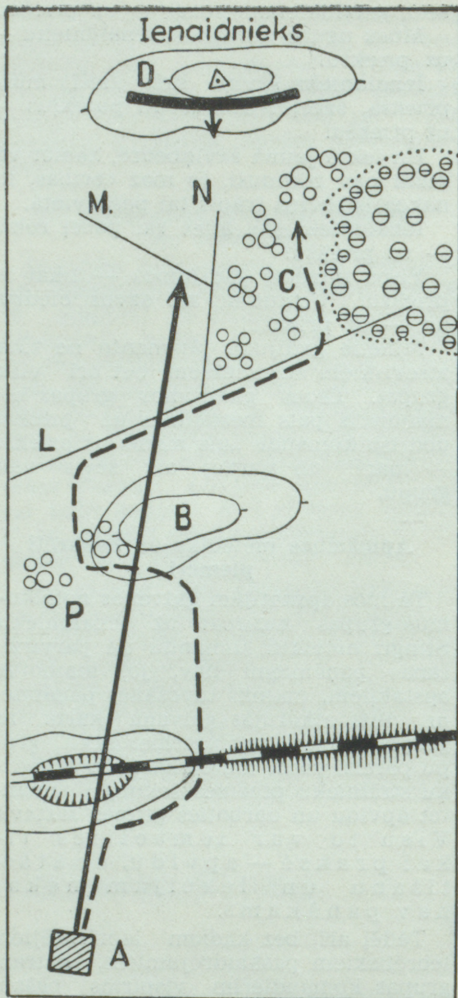
Apvidus pēc iespējas bieži jāmaina. Apmācības izvešanai nav vajadzīgs dot plašus un gaŗus stāvokļus, bet, lai visi pierastu pareizi novērtēt apvidu un taktiski domāt, — obligātoriski jānorāda no kuŗas puses vai tieši kādos punktos atrodas ienaidnieks un kāda viņa uguns. Ieteicams ienaidnieku apzīmēt atsevišķiem kareivjiem vai mērķu figūrām. Minētie kareivji, ja grupa nepielāgojas apvidum, ar korodziņiem, tarkšķiem vai zalutpatronām apzīmē ienaidnieka uguni pa uzbrukušo grupu.

Ņemsim tagad dažus konkrētus piemērus. (Sk. 1. zīm.).

Te grupai, kuŗa darbojas vada sastāvā, uzdots uzbrukt D-kalna trigonometriskā punkta virzienā.

Apskatīsim pirmo gadījumu (parādīts ar nepārtrauktu līniju), kur grupas komandieris, pieturoties burtiski pie dotā virziena, pielaiž rupjas kļūdas. Grupa cietīs ievērojamus zaudējumus, pārejot dzelzceļu tā augstākā vietā. Tas pats arī pie B-kalna. No B-kalna līdz M-grāvim grupai nākas iet pa atklātu lauku un, domājams, zaudējumi te būs ievērojami. Bez tam M-grāvis ļoti nenoderīgs uguns vešanai, jo te grupai nav dziļuma, kas lielā mērā pavairos zaudējumus. Vispār vienmēr jāizvairās no grupas novietošanas ķēdē līdzīgi zvirbuļiem uz telefona drātīm, tā radot labus mērķus ienaidniekam.

Ņemsim otro gadījumu (parādīts ar pārtrauktu līniju). Te grupas koman-



1. zīmējums.

dieris burtiski nepieturas pie dotā virziena un neiet, kā mēdz teikt, „kā pa diegu", bet izmanto apvidu.

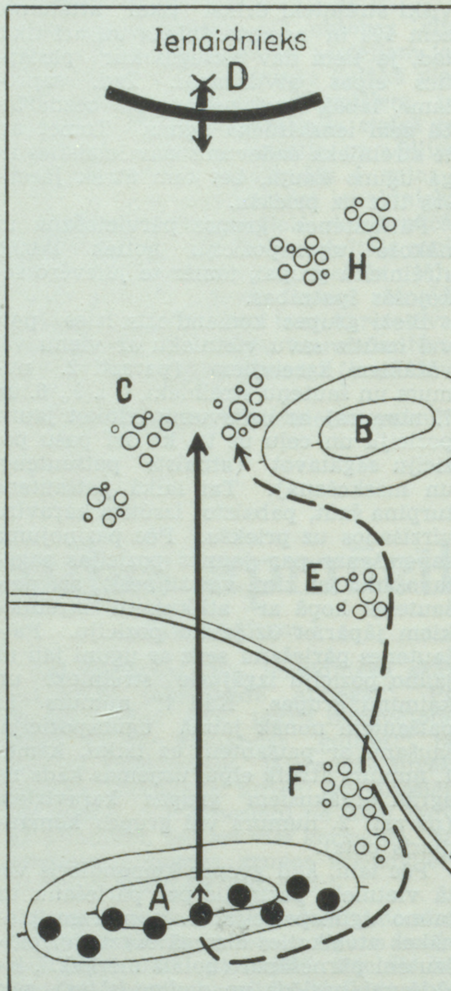
Grupas komandieris A-mājā komandē „Grupa aiz manis virknē — marš!", un ved grupu līdz dzelzceļam. Te tas, lai nebūtu jāiet pāri kalnam, nogriežas pa labi un nonācis izdevīgā pāriešanas vietā, komandē „uz kreiso — marš!", un pienākot grupai pie dzelzceļa dambja, to aptur ar komandu „ceļos!". Pats izlien uz dzelzceļa dambi un izlūko tālāko ceļu, pēc kam komandē „Pārskrējiens pāri dzelzceļa dambim, aiz manis skriešus — marš!". Visa grupa, pārsteidzot ienaidnieku, vienlaicīgi pārlec pār dzelzceļu. Otrā pusē grupas komandieris komandē „aizsegā!".

Nebūtu bijis pareizi grupu pāri dzelzceļa stigai vest virknē, jo pirmie kareivji, varbūt, pārietu labi, bet pēdējos ienaidnieks paspētu ņemt zem uguns.

Pēc dzelzceļa pāriešanas redzams, ka B-kalns sedz no ienaidnieka redzes, grupas komandieris komandē — „aiz manis virknē — marš!" un ved grupu soļos uz B-kalnu. Te tas grupu aptur un pats uzlien uz B-kalna tālākā ceļa izlūkošanai. Atgriezies pie grupas, viņš to ved līdz P-krūmiem, kur komandē — „Pārskrējiens uz to lielo grāvi, pārskrējiens pa vienam, skriešus — marš!" Visi grupas karavīri, pārskrejot savrupēji, nonāk L-grāvī. Te grupas komandieris, izvirzījies grupas priekšā, ar mājienu liek grupai sekot un ved to virknē pa grāvi uz C-krūmiem, kur apstājas.

Tā mēs redzējām, ka gan mainot virzienu, gan ierindas un kustības veidus, grupas komandieris ved savu grupu, rūpīgi izmantojot apvidu. Saprotams, miera laika apmācībās, lai taupītu veselību un apģērbu, mēs parasti nebridīsim pa ūdens pilnu grāvi. Tomēr kaŗa laikā labāk saslapināt kājas ūdenī, nekā savās asinīs.

Minētais bija tikai viens no varbūtējiem pareiziem atrisinājumiem. Piemēram, varēja jau apiet B-kalnu arī no otras puses. Tur būs ne tikai savi labumi, bet arī ļaunumi. Vienmēr viss jāapsveŗ un jāizvēlas tas labākais.



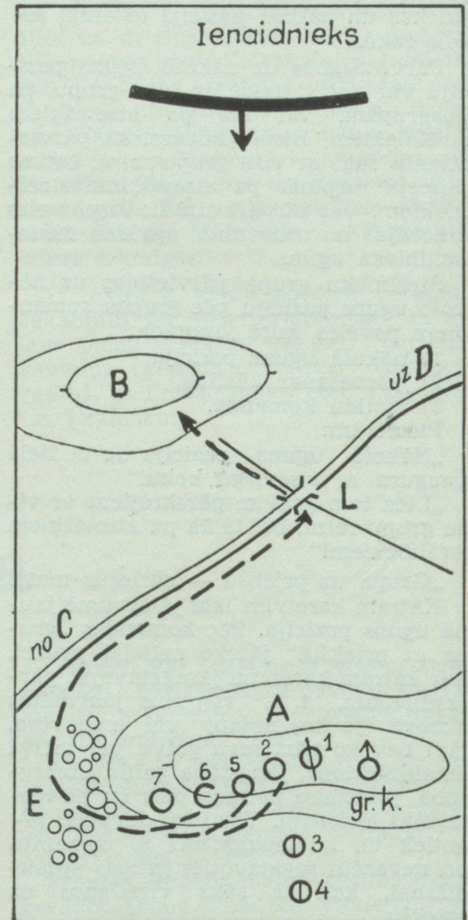
2. zīmējums.

Te vada komandieris pavēl strēlnieku grupai, uzbrūkot virzienā uz D-dzirnavām, pāriet uz nākošo ugunspoziciju C-krūmos.

Pirmā gadījumā (parādīts ar nepārtrauktu līniju) grupas komandieris darbojas nepareizi. Viņš burtiski pieturoties pie dotā virziena, ved grupu tieši pāri A-kalnam pa atklātu lauku uz C-krūmiem (te sagaidāmi lieli zaudējumi).

Otrā gadījumā (parādīts ar pārtrauktu līniju), grupas komandieris darbojas pareizi. Vispirms no A-kalna viņš izraugās izdevīgas pieejas un tad komandē grupai — „jaunā ugunspozicijā pie tiem lieliem krūmiem pa kreisi no brūnā kalna!", pēc tam otru komandu — „aizsegā!". Visi kareivji noiet aizsegā un sagatavojas pāriešanai (gailis, patronsomas u. c.). Grupas komandieris komandē „Aiz manis trīssoļu virknē — marš!" un ved grupu uz F-krūmiem. Te grupas komandieris redz, ka B-kalns to sedz no ienaidnieka redzes un tādēļ ved grupu tai pašā ierindā līdz B-kalnam, kur to aptur ar mājienu „gulties!", bet pats izlien uz B-kalna un izlūko turpmākās pieejas. Atgriezies, grupas komandieris komandē „Aiz manis virknē — marš!" un ved grupu uz C-krūmiem, kur komandē „Uz tām dzirnavām grupa ķēdē — marš!" Neļaujot grupai izvirzīties līdz krūmu Z malai, komandē „Pozicijā!", lai no šejienes atklātu uguni un pabalstītu citu grupu virzīšanos uz priekšu.

Te pats. grupas komandierim uzdots



3. zīmējums.

pāriet uz jaunu ugunspoziciju pie B-kalna. Nebūtu pareizi, ja grupas komandieris triektos tieši pāri A-kalnam uz B-kalnu, jo tas pāriešanu nepaātrinātu, bet grupa ciestu lielus zaudējumus.

Grupas komandieris vispirms izlūko izdevīgas pieejas un tad, dzirdot arī pārējiem kareivjiem, pavēl savam vietniekam (7. numurs): „Dižkareivi Bērziņ, grupai jāpāriet nākošā ugunspozicijā uz B-kalna. Jūs ar 2., 5. un 6. numuru izejiet pa priekšu un sagatavojiet poziciju, pēc kam ziņojiet ar mājienu. Virzīties gar C-D ceļu līdz tam tiltam un tālāk pa L-grāvi!". Pēc pavēles atkārtošanas grupas komandieris pavēl iziet.

Gr. kom. vietnieks komandē 2., 5. un 6. numuri virknē aiz manis — marš! un ved tos līdz E-krūmiem. Lai nekavētu laiku, uzdevumu gr. komandieŗa vietnieks ļaudīm neatkārto, jo tie to jau divreiz dzirdējuši. nonākot pie ceļa, gr. komandieŗa vietnieks virzās pa ceļa grāvi līdz tiltiņam, izlien caur tā apakšu un pa L-grāvi nonāk pie B-kalna,

Te tas pavēl „5. numurs, novērojiet ienaidnieku; 2. un 6. numuri, sagatavojiet te (norāda) poziciju patšautenei (atbalsts un maskēšana)", pēc kam ar mājienu ziņo grupas komandierim, ka tas var nākt.

Grupas komandieris, kurš bij novērojis sava vietnieka kustību un atradis, ka izvēlētais ceļš ir izdevīgs, izmanto to pašu ceļu un pieved grupu pie B-kalna. Te tas pavēl 1. numuram „nododiet patšauteni 2. numuram, paši te atvelkiet elpu; 2. numuram sagatavot patšauteni uguns atklāšanai!"

Saprotams, tas bija tikai piemērs un ir iespējami arī citi atrisinājumi. Tā piemēram, var arī izsūtīt uz priekšu ne tikai grupas komandieŗa vietnieku vai 2. numuru, var iet grupas komandieris arī pats; ja jāsteidzas, var vest visu grupu reizā u. t. t. Viss atkarājas no apstākļiem un no tā, ko grib sasniegt.

Varēja arī grupas komandieris savam vietniekam ceļu nenorādīt, bet to viņš darīja ar nolūku, lai šo ceļu pārbaudītu. Proti, novērodams, ka ienaidnieks apšauda lielceļu C-D un var apšaudīt pļavu uz Z no tā, viņš atceras veco gudrību „Īsākais ceļš ne vienmēr ir tas labākais" un nolemj neiet taisni no Z-krūmiem uz B-kalnu, jo te grupa ar ienaidnieka uguni var tikt uz laiku aizturēta. Te var būt pat ievērojami zaudējumi.

Tā mēs redzam, ka labs grupas komandieris nedrīkst pieturēties pie šablona, bet tam jārīkojas atbilstoši apstākļiem, vadot savu grupu ar īsām pavēlēm, komandām vai zīmēm, un turot to vienmēr cieši savās rokās. Lai to spētu, grupas komandierim vadīšanā jāvingrinās. To var izdarīt arī viens pats uz apmācības kartes, smilšu kastē vai vislabāki apvidū, pieņemot lēmumus un atdodot pavēles, komandas vai zīmes to izpildīšanai.

Labāk lauva aitu barā, nekā aita lauvu bara priekšā. Labs grupas komandieris arī ar vājāki apmācītiem ļaudīm gūs labus panākumus, bet otrādi — nekad.

N. M.

Tagadnes kājnieku ieroči

Pasaules kaŗa sakumā kājnieki bija apbruņoti tikai ar šautenēm un ložmetējiem, pie kam ložmetēju skaits nepārsniedza 2 gab. uz bataljona. Ar pistolēm (revolveŗiem) bija apbruņoti, galvenām kārtām, virsnieki. Pasaules kaŗā visās kaŗojošās armijās tika izprasta kājnieku uguns spēka lielā nozīme, kādēļ tika palielināts ložmetēju un patšauteņu skaits (patšautenes pieņemtas apbruņojumā tikai pasaules kaŗa laikā), ka arī tika pieņemti apbruņojumam jauni un uzlaboti ieroči.

Ložmetēju skaita pieaugumu raksturo sekojošie skaitļi: franču armijā 1914. g. — 5.000 gab., bet 1917. g. — 100.000 gab.; vācu armijā 1914. g. — 10.000 gab., bet 1917. g. — 100.000 gab.; krievu armijā — 1914. g. — 5.000 gab., bet 1917. g. — 16.300 gab.

Pēc pasaules kaŗa kājnieku ieroču attīstība gājusi milzu soļiem uz priekšu. Šī attīstība arī vēl tagad turpinājas. Lai novērtētu katru kājnieku ieroci, apskatīsim tagadnes ieročus un tiem uzstādāmās prasības.

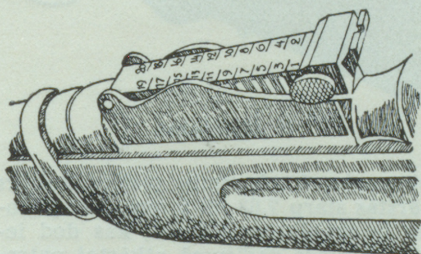
1. Šautenes.

Neskatoties uz ložmetēju un patšauteņu uguns spēka pieaugumu, šautene tomēr paliek par kājnieku pamatieroci. Pilnīgi apslāpēt ienaidnieka uguns ieročus no lielāka attālumā, neraugoties uz pārējo ieroču varenību, tomēr ir neiespējami un tādēļ šautene, kā tuvcīņas un kā atsevišķa cīnītāja ierocis, ir paturējusi savu nozīmi arī tagad.

Kāds vācu militārrakstnieks raksta: „Salīdzinot ar agrāko, šautenes nozīme, bez šaubām, ir mazinājusies. Tomēr tie, kas domā, ka šautenei jāpazūd, ļoti maldās." Jo: neskatoties uz šauteņu uguns samazināšanos (sakarā ar citu, iedarbīgāko ieroču pielietošanu uz lielākiem attālumiem), šautenes uguns spēks ne tikai nav mazinājies, bet, savā ziņā, varētu pat teikt — otrādi — pieaudzis. Šauteņu uguns spēks atkarīgs ne tikai no labas strēlnieku apmācības un vienības morāles, bet arī no ieroča īpašībām, starp kuŗām viena no galvenām uguns klājieniskums, un, līdz ar to, liels lodes pirmātrums.

Tagadnes armijās pa lielākai daļai ir paturētas apbruņojumā vecā parauga šautenes, kuŗas gan atsevišķos gadījumos jau ir modernizētas, pataisot tās vairāk parocīgas lietošanai un uzlabojot trāpīgumu. Jaunākā parauga šautenes pieņemtas apbruņojumā tikai tādās armijās, kur agrāk nebija savas ieroču rūpniecības. Piem., Polijas un Čechoslovāku armijās pieņemta apbruņojumā vācu Mauzera šautenes (1898. g. parauga), kuŗa pataisīta īsāka, lai būtu vieglāka un parocīgāka lietošanai; pārtaisītā šautene nosaukta par 1924. g. modeli.

No modernizētām šautenēm mināma krievu 1891. g., kuŗa tagad nosaukta par 1891./1930. g. šauteni. Šīs šautenes



1. zīmējums.

jaunam mērķeklim (1. zīm.) ir dalījumi no 100 līdz 2000 m, ar starpdalījumiem ik 50 m, kas dod iespēju trāpīgi šaut visos attālumos. Mērķekļa robs pusapaļš, bet graud taisns; virs grauda ir grauda aizsargs (jumtiņš). Bez tam durkļa pievienošanai stobram pielāgots aizķers ar atsperi.

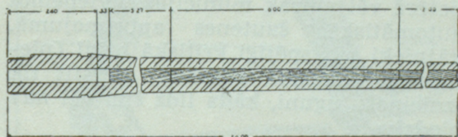
Mūsu apbruņojumā esošām šautenēm nekāda modernizēšana nav vajadzīga, jo šie ieroči pieskaitāmi pie jaunākiem modeļiem.

Dažās valstīs pašlaik pēta jautājumu par šautenes stobŗa pagarināšanu (piem. Mauzera šauteni), lai varētu palielināt savrūpējas šaušanas tālumu (lielāks pirmātrums, klājieniskāka lodes skrejlīnija un, sakarā ar lielāku attālumu no mērķekļa līdz graudam, precīzāka mērķēšana). Gaŗāka stobra nozīme mūsu aizsargiem labi zināma salīdzinot „Ross" un 14 g. (R — E.) šauteņu šaušanas rezultātus.

Sevišķi trāpīgai šaušanai pasaules kaŗa laikā šautenēm pievienoja mērķējamos tālskatus, apbruņojot ar šādām šautenēm snaiperus. Pēc pasaules kaŗa mērķējamo tālskatu konstrukcija nav daudz mainīta, tikai palielināti mērķekļa dalījumi līdz 1000—1200 m. Mērķējamais tālskats, pateicoties savai vairākkārtējai palielināšanas spējai, dod iespēju snaiperam sekmīgi apšaudīt mazus un maskotus mērķus, kā arī saskatīt mērķus naktī, tad kad ar neapbruņotām acīm tie nav saskatāmi.

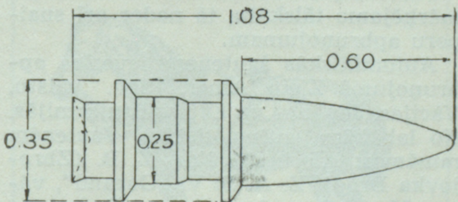
Pēc pasaules kaŗa dažas valstis uzlabota arī šautenes patrona. Piem beļģu armijā pieņemta jauna 1930. g. patrona, kuŗai ir lielāks pirmātrums, kas sasniegts ar lodes svara samazināšanu un lodes formas maiņu; ar to samazinājas arī ložu izliede par 50%. Uzlabotas patronas īpašības arī Italijā.

Lielu interesi visās armijās radīja vācu inž. Gerlicha šautenes lodes lielais pirmātrums un arī liela caururbšanas spēja. Gerlicha šautenes lodes (vieglas) lielais pirmātrums (no 1500 — 2000 m/sek.) sasniegts ar stobra skrejas konisko formu (2. zīm.) un arī ar lodes



2. zīmējums.

īpašu konstrukciju, (3. zīm.) kuŗai ir 2 vadjostas 10 mm caurmērā, bet stobra



3. zīmējums.

kalibrs—7 mm. Lodei kustoties stobra skrejā, vadjostas tiek norautas no lodes un krejas galā lodei jau ir parasta forma. Pateicoties vadjo-

stām, palielinājas gāzu spiediens uz lodes dibena un arī pieaug lodes pirmātrums. Pateicoties lodes formai, pa daļai samazinājas arī lodes berze stobrā. Gerlicha izgudrojums sevišķi interesants ar to, ka, nemainoties šautenes svaram un parocīgumam, iespējams sekmīgi apkarot kaujas ratus.

Ar Gerlicha šauteni iespējams arī sekmīgi apkarot lidmašīnas, jo tuvākos attālumos apsteiguma leņķis nav jāņem vērā.

Tomēr Gerlicha izgudrojums neatrisina šāda ieroča problēmu. Viens no lielākiem trūkumiem ir koniskā stobra izgatavošanas grūtība un dārgums. Bez tam liela caururbšanas spēja sasniegta tikai tuvākos attālumos.

2. Automātiskās šautenes.

Daudzās valstīs pašlaik cenšās atrisināt automātiskās šautenes problēmu. Šādas šautenes priekšrocības: ātršāvība, iespēja pastiprināt vajadzīgā brīdī uguns spēku, parocīga lietošana. Tomēr līdz šim vēl nav konstruēts tāds automātiskās šautenes tips, kas apmierinātu tagadnes kājnieku prasības. Tādēļ automātiskā šautene vēl nav atvietojusi parasto šauteni. Tomēr domājams, ka drīzumā parādīsies tāda automātiska šautene, kas apmierinās visas prasības.

Automātiska šautene pēc ārējā izskata līdzīga parastai šautenei, bet svars līdzīgs vai nedaudz lielāks nekā parastai šautenei. Mēģinājumos izrādījās, ka automātiskās šautenes šaušanas ātrums ir 40—50 šāvieni minutē, nekaitējot trāpīgumam (parastai šautenei — 10—12 šāvieni minūtē). Lielais šaušanas ātrums panākams ar to, ka pēc katra šāviena nav jāattaisa un jāaiztaisa aizslēgs, bet nākošā šāviena izdarīšanai tikai jānospiež šautenes nolaižamā mēlīte. Tas dod iespēju neatraut šāvēja acis no mērķa, kā arī īsā laikā apšaudīt mērķi ar vairākām lodēm, ja pirmā lode mērķi netrāpa. Tomēr dabīgi, ka automātiskā šautene patērē daudz vairāk patronu, kā parastā šautene; tagad šis jautājums nevienu neatbaida, jo ložmetēji un patšautenes patērē vēl vairāk municijas. Pieņemot automātiskās šautenes apbruņojumā, kājnieki būs spējīgi kritiskā brīdī (piemēram, trieciena atsišanā) attīstīt tik iznīcinošu uguni, kāda līdz šim vēl nav piedzīvota.

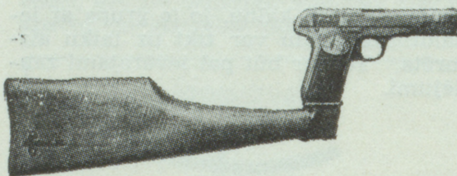
Automātisko šauteņu kalibrs 7—7,5 mm, lodes forma torpēdveidīga kas palielinā taisna šāviena attālumu līdz 1000—1200 m un arī lodes caururbšanas spēju (vēl 4000 m attālumā lode spēj caururbt 3 cm dēli).

Pievienojot automātiskai šautenei mērķējamo tālskatu, tā noder arī snaiperu apbruņojumam.

Automātiskās šautenes ievestas apbruņojumā Ziem. Amer. Sav. valstu, Vācijas, Japānas un citu valstu armijās. No labākām automātiskām šautenēm mināmas: Čechoslovāku Z. B. (Zbrojovka Brno), Z. A. S. V. „Garand", vācu „Mauzer". Amerikāņu Pedersena automātiskās šautenes patentu nopirka Vikersa-Armstronga firma Anglijā un no 1930. g. iesāka izgatavot šo šauteni plašākos apmēros. Tomēr Ziem. Amer. Sav. valstu konkursā šī šautene nav atzīta par labāko, jo tā izrādījās par komplicētu.

3. Pistoles (revolveri).

Pirms pasaules kaŗa virsnieku apbruņojumā bija, galvenām kārtām, revolveri, bet pēc pasaules kaŗa gandrīz visās armijās pieņēma pistoles. Piem., Japānā pieņemta 1926. g. parauga pistole, Padomju Krievijā — 1930. g. (Tokareva) pistole. Pistoles priekšrocība — iespēja ātri pielādēt to ar jaunu magazinu; revolveŗa velteņa pielādēšana tomēr prasa vairāk laika, kā jaunas magazinas ielādēšana pistolē.



4. zīmējums.

Pistole ir vienrokas ierocis, kas noder tuvcīņai un kas vienmēr gatavs šaušanai. Pistolei parasti ir īss stobrs un nemaināms mērķekļa augstums, kādēļ pistoles ļoti sekmīgas šaušanas tālums ir līdz 25 m; virs 50 m pistoles uguns ir mazsekmīga.

Pistoles pamatīpašība ir uguns ātrums un vienkārša techniskā lietošana.

Pistoļu sistēmas ir ļoti daudzas; to mēchanisms samērā vienkāršs. Kaŗaspēka apbruņojumā pieņemto pistoļu kalibrs svārstās starp 7,63 un 9 mm; šīm pistolēm ir uzvelkamais gailis, kas dod iespēju kļūmes gadījumā atkārtot patronas kapsulas pārsišanu ar dzelksni. Militāro pistoļu magazinās ietilpst 7—12 patronas. No labākām militārām pistolēm mināma vācu „Parabellum".

Dažas militārās pistoles nēsā ievietotas koka spalā — makstī; šo spalu-makstı iespējams ātri pievienot pistolei un šaut ar to tāpat kā ar šauteni (karabīnu) (4. zīm.). Šādām pistolēm parasti stobrs ir gaŗāks un mērķekļa augstums maināms; ar tām var samērā sekmīgi apšaudīt mērķus pat dažu simts metru attālumā.

Pēc pasaules kaŗa pistoles ievestas arī speciālo vienību kareivju apbruņojumā

4. Mašīnpistoles.

Neskatoties uz šauteņu uguns sekmīgumu tuvākos attālumos, pasaules kaŗā radusies doma atvietot šauteņu uguni tuvākos attālumos ar mašīnpistoles uguni.

Mašīnpistoles vajadzību izsauca sekošais: pielietojot pistoles patronas, ierocis kļūst vienkāršāks, vieglāks, kas dod iespēju paņemt līdzi lielāku patronu skaitu.

Tagadnes kaŗaspēka apbruņojumā mašīnpistole ir ieguvusi redzamu vietu. Piem., Austrijas armijā katra grupa apbruņota ar jaunu Soloturna patšauteni un mašīnpistoli. Austrijas armijas apgādi ar mašīnpistolēm tomēr nevar uzskatīt par pilnīgi pietiekošu, jo moderni apbruņotiem kājniekiem vajadzētu vismaz 30% mašīnpistoļu (attiecībā pret šautenēm); tāds pats procents būtu vajadzīgs jātnieku, sapieŗu un auto vienībās.

Pietiekošs mašīnpistoļu skaits, varbūt, varētu izšķirt „pēdējo 200 m" problēmu, jo katra vienība ar pietiekošu mašīnpistoļu skaitu var apturēt katru uzbrukumu pēdējos 200 m, tā arī zināmā laikā turpināt ienaidnieka neutralizāciju, kad citi ieroči to vairs nespēj.

Tuvākos attālumos mašīnpstoles spējas pārākas par patšautenes spējām, jo pirmo var pielietot pat tuvcīņā (šaujot katrā stāvoklī). Strēlnieks bez mašīnpistoles var viegli nest vēl 500—800 gab. patronas, kādēļ kā aizstāvēšanās, tā arī uzbrukuma kaujā, viņš nav atkarīgs no municijas piegādātājiem.

Praksē izrādījās, ka mašīnpistoļu taisnās magazīnas parocīgākas par apaļām un ka magazīnas nevar būt lielākas kā 30 patronām. Lielākas magazīnas traucē šaušanu un izsauc arī pārmērīgu municijas patēriņu. Strēlnieks var nest īpašās somās 6—10 gab. magazinu ar 30 patronām katrā, bet pārējās patronas var nest pārtikas somā.



5. zīmējums.

Pašlaik ieroču fabrikas uzlabo vecos mašīnpistoļu tipus (piem., vācu Bergmaņa) un konstruē jaunus. Dažām mašīnpistolēm kreisajā pusē ir rokturis, kurā atrodas izbīdāms balsts, uz kuŗa balstās mašīnpistole šaušanas stāvoklī guļus, kas palielina ieroča trāpīgumu.

Izdarīti arī mēģinājumi piedot mašīnpistolei karabīna formu, pievienojot tam durkli. No tādiem tipiem minams Neihauzena karabīns (Šveicē). Ieroča svars, kopā ar durkli — 4,46 kg, magazīnā var iepildīt 40 patronas. (5. zīm.).

Mašīnpistoles ballistisko īpašību uzlabošana prasa jauna patronas tipa ievešanu, kas būtu vidējais starp šautenes un pistoļu patronu. Tādas patronas lietderību varētu izpētīt tikai mēģinājumos, jo jāņem vērā, ka ieroča aizslēgs šāviena brīdī nenoslēdz stobru Varētu uzstādīt prasību, lai ar mašīnpistoli būtu iespējams šaut arī atsevišķiem šāvieniem ,bet tad vajadzētu mainīt ieroča konstrukciju un ierocis kļūs komplicētāks. Tomēr tas nav tik nepieciešams, jo atsevišķiem šāvieniem ar mašīnpistoli nešaus, bet ja būtu vajadzība izdarīt izmēģinājuma šāvienu, var ielādēt magazīnā tikai vienu patronu.

Mašīnpistolei derētu pievienot noliecamo durkli, kā arī mērķējamo tālskati, kas sevišķi atvieglotu labi maskotu mērķu apšaudīšanu arī tuvākos attālumos. Snaiperu apbruņojumam mašīnpistole tomēr nav pieņemama.

(Turpinājums sekos).

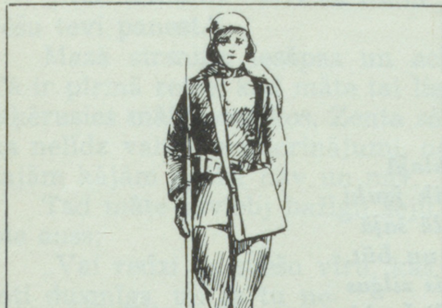
Nepareizas un pareizas rīcības piemēri

Nepareizi!

Pareizi!

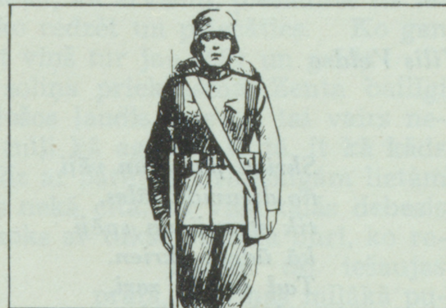
10. TABULA.

Apģērbs, kaujtērps un sedlojums.



Slikti piemērots kaujtērps no priekšpuses (bruņu cepure uz pakauša, apkakle par šauru, īsas piedurknes, vaļīga vidusjosta.

Katra priekšnieka un katra kareivja pienākums raudzīties, lai kaujtērps un apģērbs būtu pielāgoti katra augumam, tāpat lai tie tiktu pareizi uzģērbti.

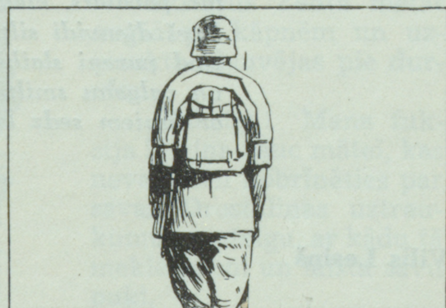


Pareizi pielāgots apģērbs un kaujtērps.

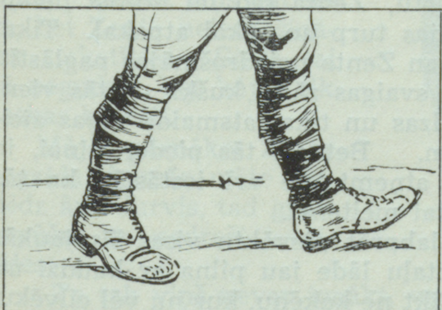


Nepareizi pielāgots kaujtērps no mugurpuses (mantu soma par zemu un šķībi, mētelis nepareizi piesprādzēts).

Nepareizi pielāgots kaujtērps apgrūtina kareivi gājienā, bet kaujā traucē pārskrējienus un tēmēšanu (noguļoties mantu soma sitas pret bruņu cepuri, bet pēdējā uzkrīt uz acīm.

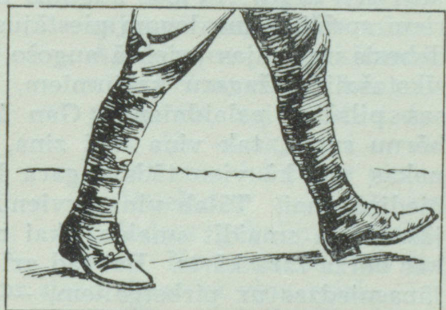


Pareizi sakārtots kaujtērps.

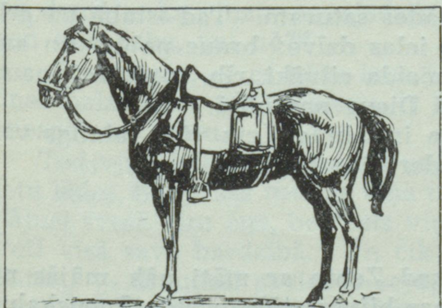


Slikti pielāgoti apavi ātri noberž kājas.

Rūpīgi jāraugās: lai zābaki būtu piemērota lieluma, lai zeķes vai auti būtu tīri un pareizi uzģērbti, lai stilbu tinamie būtu pareizi aptīti.

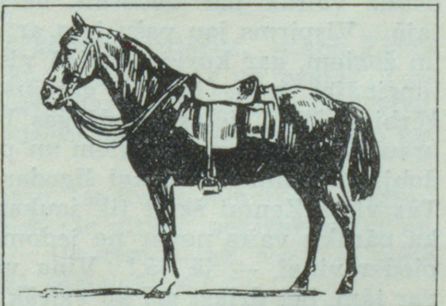


Labi pielāgoti apavi ir sekmīga gājiena priekšnoteikums.



Slikts apsedlojums (sedli par daudz uz priekšu, apaušu siksna uz nāsīm, sviedrene sakrunkājusies.

Sevišķa vērība piegriežama zirga apsedlošanai. Šeit neliela paviršība (nepareizi uzlikti sedli, caur ko rodas noberzumi) var izvest zirgu no ierindas uz ilgāku laiku.



Pareizs apsedlojums.

Vilis Veldre

Pavasarī

Skrien putni un vēji
no dienvidu tāles,
tik strauji un spēji
kā ūdeņi skrien.
Tad salapo zari,
tad sazaļo zāles . . .
Tu drīksti un vari
būt priecīgs arvien.

Cik tālu vien gadi,
cik tālu vien laiki,
ar paliem, klau, atdim
tur pavasars, klau!
Dveš dienvidi silti,
zied pureņi slaiki,
un valganu smilti
ar asniem sedz lauks.

Tu izeji klajā
un jūti, cik jauki
tev pasaulē šajā
ir ienākt un būt.
Viz debesis zilgas
un gaišzaļi lauki,
un mūžīgas ilgas
tev dzīvība jūt.

Kurp iesi? Kur stāsi?
Ko sauksi? Ko gūsi?
Ņem samtainu tāsi
un raksti: ak, prieks!
Un viss, ko tu dzirdi,
un viss, ko tu gūsi,
tev dzīvei un sirdij
un mūžībai tiek.

Vilis Lesiņš

Svešais vīrs

Lieldienu stāsts.

Zenta ir pavisam maza meitiņa, un māte, labā omā esot, viņu sauc par savu Drostaliņu. Turpat jau vien arī ir. Viņas augums nav garāks par četriem sprīžiem un, logam piestājusies, viņa redz tikai debesis un mājas priekšā augošo lielo bērzu ar neizsīkstošajiem žagaru krājumiem, ko pietiktu vai visas pilsētas palaidņiem. Gan Zenta ir no rātno bērnu sugas, tak viņa labi zina, ka šāds bērzs nav nekas cits kā vien tāds žagaru koks un aug bērnu biedināšanai. Tālab viņa arvienu uzlūko to lielā bijāšanā un smaidīt smaida tikai redzot strazdu būri, kas bērza zarā kārts. Bet tad arī Zentai krietni vien jāpasniedzas uz pirkstgaliem, — tas ir nogurdinoši, ilgi tā nevar, — un tā šī skatīšanās pa logu liela prieka nedod.

Totiesu pastaigājoties laukā viņa redz daudz, daudz vairāk par debesīm, bērzu un strazda būri tajā. Vispirms jau pašu ielu ar mazajiem nameliem un žogiem, gar kuriem staigā vistas, lodā kaķēni un luncinājas suņi, tad — gājējus, kas, katrs savādi ģērbies, šķiet lielas un dārgas lelles, un beidzot — braucējus ar zirgu pajūgiem un platos autobusus, kas dobji rūkdami un smagi līgodamies, drāžas garām. Tās visas Zentai šķiet tik jaukas un varenas lietas, ka pārāku vairs nevar ne iedomāties. Un visas tās pieder viņai, — jā, jā ! Viņa var nevien priecāties par tām, bet drīkst arī ko vairāk.

Lūk ! —

Viņa pasviež vistām graudus; glāsta kaķēnu, kas paceltu asti, tīksmē ņurdēdams, nāk viņai klāt; sniedz sauju tikko plūktas zāles zirgam, kas pie veikala durvīm, nokārtu galvu, gaida savu saimnieku; bet kad māte brauc uz pilsētu, Zenta sēd tai līdzās lielajā autobusā un vizinājas turp un atkal atpakaļ. Tikai savas lielās lelles gan Zenta neiedrošinājas paglāstīt, ne arī pamielot ar svaigas zāles kušķi, — tās vienmēr kaut kur steidzas un tikai atsmaida viņas aicinošajiem mājieniem. Bet arī tās pieder viņai, jo neviens nespēj tās atņemt, ne arī iestāstīt, ka tās piederētu kādai citai meitenei.

Gan Zenta jo labprāt pievāktu visas šīs jaukās lietas, bet viņas rotaļu lāde jau pilna ar kaudzi un tajā vairs nevar ielikt ne kaķēnu, kur nu vēl cilvēku, zirgu, vai autobusu.

Bet vai gan tālab jāskumst ! — Zenta tak staigā ikdienas pie savām lielajām mantām un, mājās pārnākot, nes sev līdzi viņu modināto prieku, kas dod dzīvību rotallietu lādes saturam. Tad istabā uz grīdas atveidojas visa ielas dzīve: brauc pajūgi un autobusi, staigā un smaida cilvēki, rīb, runā, rej, ņaud un kladzina kā īstā Dieva pasaulītē.

Un mazā Zenta ir laimīga, cik vien laimīgs var būt bērns, kam pieder tāda bagātība.

Bet tad . . .

Ir svētdiena, kad Zenta ar māti nāk mājās no pastaigāšanās. Viņas bijušas tālu — līdz Āgenskalna priedēm — un mazā Drostaliņa jūtas sagurusi.

„Atpūtīsimies, māmiņ ! — man kājiņas nogurušas."

„Nāc vien, meit', nāc, — cik nu vairs tālu. Tētis gaida, un pusdienas arī."

„Es nevaru vairs, — ņem mani klēpī."

Bet mātei žēl sava jaunā svārka:

„Nāc lēnītēm. Arī es esmu nogurusi, — nevarēšu tevi panest."

Mazā sirsniņa iesāpas un acīs saskrien asaras. Tā ir pirmā reize, kad māte tai liedz savu klēpi. Nu, ieķērusies mātei svārkos, Zenta sāk raudāt tik gauži, ka nelīdz vairs ne mierinājumi, ne arī solījumi: mazajām kājām spēka nav un nav.

Tad māte saviebj bažīgu seju un noliecas meitai pie auss:

„Vai redzi to svešo vīru, kas tur stāv? Viņš ir ļoti dusmīgs, un ja tu nebeigsi raudāt un tūliņ nenāksi uz mājām, — viņš paņems tevi un aizvedīs sev līdz."

Meitene sabījusies atskatās.

Patiesi! — uz ielas stūŗa stāv liels, plecīgs vīrs, resnu spieķi rokā un skatās taisni uz Zentu. — Viņš, droši vien, gaida vēl tikai vienu šņukstu un pāri asaru, lai tūdaļ paņemtu mazo grēcinieci un aizvestu sev līdz.

Bet tas nu nedrīkst notikt. Zenta žigli noslauka asaras un, mātes rokai cieši pieķērusies, teciņus velk to uz māju pusi. Viņai liekas, ka svešais vīrs vēl arvienu noraugās tai pakaļ. Varbūt viņš pat seko, bet Zenta neiedrošinājas atskatīties. Sirds tai kā negudra, bet kājas tik naskas kā reti.

Mājās pārnākot Zenta nogaida, kamēr māte aizslēdz āra durvis, tad grūti nopūšas un nedroši ievaicājas:

„Te tak viņš nevar ienākt, vai nē, māmiņ?"

„Nē, bērns, — te viņš neienāks. Kamēr vien tu būsi rātna, tev viņa nav jābaidās. Bet tikko tu neklausīsi, — viņš tūdaļ klauvēs pie durvīm un vaicās: „Kur ir tā nerātnā meitene? Dodiet viņu šurp!" Es gan domāju, ka viņam nevajadzēs to darīt, — tu tak man būsi laba, vai nē?"

„Jā, māmiņ, — es būšu laba," Zenta apsolās, bet viņas balss skan tik nospiesti, it kā tā apņemtos ko neiespējami grūtu.

Tad viņa ietek savā kaktā un apsēstas pie rotaļlietu lādes, bet pašas rotaļas viņa neaizskar. Tās pārklājusi svešā vīra ēna, bet pats viņš šķiet stāvam tai pretī visā savā bardzībā. Un cik briesmīgs viņš izskatās! — draudoši saviebtu seju, niknumā zvērojošām acīm un izspūrušiem matiem, kas spraucas laukā no lielās platmales. Un šis spieķis, šis resnais spieķis!

*



Viņa nolien jumta pažobelē.

Nākošajā dienā, kad māte mudina Zentu iet laukā pastaigāties, Drostaliņa šaubās: viņa labprāt paliktu istabā, bet tā jau būtu pretošanās mātes gribai, un svešais vīrs tad būtu klāt kā likts. Jāiet vien ir. Bet viņa neiet, kā arvienu, piesaulītē uz ielas, kur tik daudz ko redzēt un priecāties. Ko gan var zināt, — varbūt viņš tur jau stāv un gaida!

Apsēdusies uz soliņa priekšnamā, Zenta bailīgi vēro gar durvīm ejošos ļaudis, kas nu tai vairs nerādās tik jauki un mīļi kā agrāk. Ir tā, it kā kāds tos atņēmis viņai līdz ar pārējām brīnišķīgām lietām un nu tai nav vairs nekā cita, kā vien tālās debesis un kuplais žagaru koks ar tukšo strazdu būri, ko redzēt caur logu.

Pēkšņi tai iešaujas prātā, ka viņas mīļākā puķe — fuksija — palikusi neaplieta.

Ai, ai! — tas tak ir ļauni, — puķīte nokaltīs! Un svešais vīrs to, droši vien, jau zina un nāk šurp.

Skriešus Zenta metas augšā pa kāpnēm un uztraukta klauvējas pie durvīm.

„Fuksija! Mana fuksija!" viņa sauc mātei, kas nevar vien nobrīnēties par savas Drostaliņas uztraukumu un steigu, ar kādu tā meklē ūdeni un laista savu puķi.

„To tak tu varēji padarīt arī pēc pastaigašanās," māte saka, kad Zenta, savu padarījusi, atkal iet laukā.

Bet arī tagad vēl mazajai sirsniņai nav miera. Apsēdusies priekšnamā, viņa prāto, vai vēl kas nav piemirsts, vai slikti izdarīts. Un — ak, vai! — viņa atceras, ka vakar pirms gulētiešanas nolikusi uz palodzes gabaliņu šokolādes. Nu tas saulē būs izkusis un notecējis gar sienu tāpat kā viņu reizi.

Mudīgi Zenta metas augšā un aizelsusies klauvējas pie durvīm. Māte gan atveŗ, bet iekšā vairs nelaiž, rādamās par biežo traucēšanu.

„Teicu jau, — ej un pastaigājies un ātrāk augšā nenāc, kamēr saukšu."

Ko nu!? — Pārkāpums izdarīts, istabā Zenta vairs netiek, bet laukā iet tai ņenāk ne prātā. Turpat kāpņu augšā apsēdusies viņa gaida svešo vīru, jo nu tak viņam vajadzētu nākt un paņemt mazo palaidnieci sev līdz.

Bet kā par brīnumu, tas tomēr nenotiek. Varbūt svešais vīrs aizkavējies pie citiem nerātņiem un atlicis Zentu rītdienai? Un rītu — ak, vai! — māte atkal sūtīs viņu laukā pastaigāties!

*

Tā, lūk, pazūd Zentas prieks un laime. Ļaunais svešais vīrs to pievācis un aiznesis sev līdz un drīz

vien viņš pievāks arī pašu Zentu un tad viss būs pagalam.

Šī nasta sloga Drostaliņu cauru ziemu.

Gan, augumā pastiepusies, viņa jau var redzēt caur logu ielas viņējo malu, bet arī tas viņai prieku nedara. Lāgiem gan viņa pieiet logam, pasniedzas uz pirkstgaliem un pamet skatu laukā, bet visas šīs kustības ir nomāktas un slēptu baiļu pilnas.

Māte to mana un jūt. Viņa redz arī savādo gurdumu Drostaliņas sejā, bet cēloni tam visam meklē garajos ziemas mēnešos. Un ziema, kā zināms, nav mūžīga. Nāks atkal pavasaris, vasara, saule, — gan jau tad bērns atspirgs !

*

Te jau nu arī ir klāt šis pavasaris ar sauli, pirmo zāli sētmalēs un sīkām lapiņām žagaru koka zaros. Bet Zentai tas nav atnesis tādu prieku kā citos pavasaros.

Reizē ar pavasari atnāk arī Lieldienas ar savām šūpotnēm un skaisti izkrāsotām olām, par ko Drostaliņa agrāk priecājās jau mēnesi iepriekš un arī pēc tam, bet šogad tā vairs nav. Lai kur viņa būtu un ko darītu, arvienu svešais vīrs tai stāv aiz muguras un skatās uz pirkstiem, vai viss tiek padarīts tā, kā vajaga. Bet pirkstiņi dreb, sirsniņa baiļu pilna, un nu jau Zentai sakrājies tik daudz pārkāpumu, ka pastaigāties ejot viņa vairs neuzdrošinās sēdēt kāpņu augšā, bet nolien jumta pažobelē un salst tur un trīc, kamēr māte aicina iekšā.

Jā, — tādas ir šīs Lieldienas.

Māte to visu redz, bet vēl arvienu nesaprot savas Drostaliņas pārvēršanās iemesla. Gan viņa dara visu, lai iepriecinātu un uzjautrinātu savu mīluli, bet velti. Tēvs savukārt domā, ka tā esot tāda slimība, kas vajājot pilsētas bērnus, un izdziedināt Zentu varēšot tikai lauku gaiss.

Tas nu tā, bet Zenta ir sanīkusi un bāla, kaut arī atausis Lieldienu rīts, uz galda stāv liels šķīvis pilns skaisti izkrāsotām olām un apkārt tam dāvanu sainīši.

„Vai tad tu tiešām nemaz nepriecājies?" māte bažīgi vaicā Drostaliņu, kas, dāvanas iztinusi, sarindo tās uz galda un apskata tādām acīm, it kā tās dāvātas kādai citai meitenei.

„Kā nē, māmiņ, — es priecājos !" viņa atsaka, bet balsī tai skan gluži cita doma.

Māte pagroza galvu un nopūšas.

Pēc brokasta viņa sačukstas ar tēvu, iesaiņo pāris olas, cepumus un saldumu kārbiņu, un saka Zentai tā:

„Tev vienai ir garlaicīgi, — aizej pie Bertas. Viņai ir šūpoles, un divatā jums ātrāk aiztecēs laiks."

„Labi, māmiņ," Zenta atbild, bet prātā viņai pavisam kas cits.

Nu ir pagalam ! Nu viņa vairs nevar slēpties pažobelē, — nu jāiet uz ielas un viņa jau jūt, ka svešais vīrs tur gaida.

„Vai tu neaizvestu mani pie Bertas?" viņa nedroši ievaicājas.

„Vai die', meit, — cik tad te tālu līdz stūrim. Un tu tak jau esi liels bērns, — apmaldīties jau neapmaldīsies."

Neko darīt. Drebošu sirdi Zenta velk mugurā jauno mēteli, paņem ciema kukuli un lēni un apdomīgi kāpj lejā pa kāpnēm uz ielas. Viņas soļi ir pati uzmanība un apdomība, — Dievs pasarg' iebrist kādā peļķē, kas vietām sakrājušās uz kājceliņa no sētmalēs kūstošā sniega paliekām. Bet ne jau tādēļ vien Zenta skatās zemē; garāmgājējus neredzot tai šķiet, ka arī viņu neviens neredz un, varbūt, arī svešais vīrs to nepamanīs.

Tā viņa nolaipo līdz stūrim.

Bet tad — ak,vai ! — viņa pamana savā priekšā divas platas kājas un, acis pacēlusi, redz, ka tās pieder svešajam vīram.

Nudien ! — tas ir viņš !

Zenta sastingst uz vietas. Gan prātā tai bēgt, bet kājas neklausa nemaz arī nē. Bet arī svešais vīrs neskatās. Vienā rokā tam resnais spieķis, bet pie otras maza meitene, Zentas gados. Viņš, droši vien, to nūle nolaupījis un nu pienākusi Drostaliņas kārta.

Bet diez' kā būtu, ja vēl pamēģinātu bēgt? Bet kurp gan bēgt? — pie Bertas, vai atpakaļ uz mājām?

Sadūšojusies Zenta pagriežas un taisās mesties pāri ielai, bet tikko noturas neiebridusi ūdenī, kas pa pārplūdušo noteku tek uz leju. Gan viņa ceļ vienu kāju, gan otru, bet peļķe tomēr par platu.

„Nekāp vis, bērns: samērcēsi kājas," aiz viņas ieskanas parupja, bet laipna balss. Un nepaguvusi ne atskatīties, Zenta jūt, ka kāds satver viņu aiz padusēm un viegli pārceļ pāri peļķei uz ielas.

Un tikai tagad Drostaliņa pārliecinājas, ka to teicis un darījis neviens cits, kā tas pats briesmīgais svešais vīrs, no kura viņa līdz šim tik ļoti baidījusies.

Bet kā gan viņš varēja būt tik laipns un izpalīdzīgs? Varbūt viņš pārskatījies un nepazīst mazo Zentu? Vai nevajadzētu pateikties, kā krietnam bērnam klājas?

Šīs domas neļauj Zentai aiziet un viņa slepus vēro svešo vīru, kas, savukārt, smaidīdams uzlūko viņu.

„Varbūt tu nemaz negribēji tikt pāri?" viņš ievaicājas. „Ja vēlies, — pārcelšu tevi atpakaļ?"

Zenta pusapzinīgi pamāj galvu, un svešais vīrs, pārspēris kāju pār peļķi, ar vienu roku pārceļ Zentu atpakaļ uz kājceliņa. Šī laipnība pārvar meitenes bailes un nu tā sāk atgūt arī valodu:

„Paldies !" viņa saka. „Jūs tak nedusmojaties uz mani?"

„Nemaz arī nē !" svešais vīrs izbrīnējies saka. „Par ko gan es lai dusmotos?"

„Bet māmiņa man teica, ka jūs esot ļoti dusmīgs un ņemot sev līdzi nerātnus bērnus."

„Nav tiesa, bērns. Māmiņa, laikam, jokojusi, — tādu dusmīgu vīru nemaz nav. Visi cilvēki ir labi, un tev neviena nav jābaidās."

Šie vārdi ir tik sirsnīgi, it kā tos teiktu pavasara saule. Tikai viena lieta Zentai vēl rada bažas: kas gan tā par meiteni svešajam blakus? Bet tūdaļ arī nāk atbilde:

Meitene parausta labsirdīgo vīru aiz rokas un sauc:

„Papiņ, — autobuss nāk !"

Nu, ja jau tā, tad nav ko baidīties !

Svešais vēl smaidīdams noglāsta Zentas galvu un aizejot nosaka:

„Staigā vien droši, bērns. Šodien tik daudz jaukumu reizē: pavasaris, saule un Lieldienas."

Nudien! — Zenta tikai tagad pamana sauli un pavasari, un tikai tagad viņa jūt, ka patiešām ir Lieldienas, — tādas pat kā agrāk. Un tanī pašā brīdī viņa arī jūt, ka tai jādara kas liels un steidzams. Nebēdādama par jaunajām kurpēm, viņa lec pāri peļķei un metas pakaļ aizejošiem, kas nupat taisās kāpt autobusā.

„Pagaidiet! Pagaidiet!" viņa sauc un, pieskrējusi klāt, sniedz svešajam vīram savu sainīti.

„Ņemiet to! Tas jūsu meitiņai... no Zentas... no manis."

Svešais gan lūko atvairīt, bet Zenta abām rokām spiež sainīti viņa lielajā kabatā un lūgšus lūdz:

„Ņemiet gan, ņemiet! — man būs liels prieks... un māmiņai un tētim arī!"

„Nu labi," svešais piekāpjas. „Bet tad — rītu mēs nāksim pie tevis ciemos."

„Jā! Jā!" Zenta priecīgi sasit plaukstas un ilgi noraugās aizbraucošā autobusā.

Tad viņa apsviežas un teciņus metas atpakaļ pa savu ielu. Nu tā atkal pieder Zentai ar visām savām bagātībām, jo svešais vīrs tai atdevis zudušo prieku un laimi. Un viņa steidzas uz mājām pie vecākiem, lai pavēstītu tiem, ka ārā ir pavasaris, saule un Lieldienas, un viņa ir bezgala priecīga par to.

Alberts Sprūdžs.

Svētās liesmas

Brīvības cīņu Lieldienu stāsts.

1.

Dūmi lēni cēlās no skursteņiem. Cēlās taisni uz debesīm, vieglās, slaidās strūklās.

Pastaru sādža jau sen bija modusies, bet citkārt klaigās skanošā olnīca un darbā dunošie pagalmi bija kā izmiruši.

Bērni neskraidīja basām kājām un nemētājās sniega pikām, lai gan ārā bija saule un sniegs gāja nost.

Vīri nerīkojās ap malkas grēdām, kur viņiem bija skaldāmi sazāģētie un kaudzē samestie kluči. Saulē spoguļojās pieslietie zāģi un šķilās iecirstie cirvji.

Pat suņi bija salīduši un paslēpušies piedarbu cisās, bet sievas sēdēja aizkrāsnēs, kur viņas skaitīja pātarus, vai klusi sačukstējās viena ar otru, laiku pa laikam apskatīdamas vārošos putras katlus.

Un lai gan dūmi cēlās no skursteņiem lēni un mierīgi, tak rīts bija ausis drūmu nojautu pilns.

Lesnieku Donāta šaurajā istabā, kas atradās sādžas vidū, jau labu laiku apspriedās vīri, sanākuši te no pārējām mītnēm.

Viņi kūpināja pīpes, pūta biezus, kodīgus dūmus gaisā un spļāva uz grīdas pēc katra ievilktā dūma, kas bija rūgts kā vērmeles. Īstas tabakas viņiem jau sen nebija, viņi pīpoja dažādu zāļu lapas, āboliņa galvas un siena smelti.

— Pagāni, izkūpināsiet visu smelti, ar ko tad krāsosim Lieldienām olas, — bārās sievas, kad viņi rītos izlīda no šķūņiem ar piebāztām kabatām.

— Pietiks, — atrūca vīri. — Paliks sīpolu mizas. Tās mēs nepīposim.

Bet arī smeltes dūmi bija tikpat sūri, kā sīpoli. Bija taisni vai jāraud, kad viņi piekūpināja Donāta istabu no grīdas līdz griestiem.

Varbūt vīri te bija sanākuši tāpēc, ka visi Lesnieku Donātu turēja par gudrāko galvu sādžā, varbūt arī tāpēc, ka viņa dēls Jānis bija iestājies meža brāļu armijā, kuŗu vadīja kāds Pakalnu Jēkabs. Arī kaimiņu puisis Liekņu Pēteris un Celmāju Aloizs bija aizgājuši meža brāļos, arī viņu tēvi šorīt te bija ieradušies paši pirmie, jo pēkšņi viņiem radušās smagas rūpes.

Cik liela bija meža brāļu armija, to neviens nezināja, pat Lesnieku Donāts ne, bet stipra viņa bija, to zināja visi.

Tikai dažas dienas bija pagājušas no tā laika, kad meža brāļi Pastaru vīriem izglāba labības krājumus, kuŗus sarkanā milicija bija konfiscējusi un vedusi projām, bet jau visur runāja un visur zināja, ka meža brāļi parādās katrā vietā un katrā laikā, kad vien tikai aizstāvami savas puses ļaudis.

Toreiz, kad tas notika ar Pastaru vīriem, pārdrošo zēnu tēvi bija lepni un priecīgi.

— Mūsu dēli paglāba mūsu mantu, — teica Lesnieku Donāts. — Mēs tagad varam būt droši savās būdās. Mums ir stiprs atbalsts.

Klausoties šais vārdos, acīs nožuva asaras pat vecajam Celmāju tēvam, kuŗa vienīgā zirgā aizbēga milicija, glābdamās no meža brāļu lodēm. Zirgs nu bija pagalam, to saprata visi.

— Gan jau kaut kā iztikšu, — viņš beidzot teica un apmierinājās. Sēdās kaimiņa ragavās, lai kopīgi atgrieztos sādžā.

Bet tiklīdz Pastaru vīri pārbrauca mājās un noglabāja labības maisus atpakaļ sienā, salmos un pagrīdēs, viņu prieks sāka aptumšoties.

Un tikai tagad viņiem ienāca prātā tas, ko prieka brīdī bija piemirsuši.

Milicija kuŗu katru stundu varēja ierasties sādžā atkal.

Visiem tas kļuva tagad tik skaidrs, kā balta saules diena, un visi pēkšņi dziļi ieticēja, ka viņa katrā ziņā ieradīsies. Un nevien labības krājumus viņa tagad nolaupīs, bet ņems līdz arī pašus saimniekus, kas zina, varbūt arī viņu sievas un bērnus! Viņus tagad spīdzinās, viņiem liks izstāstīt visu par meža brāļiem,

kaut gan viņi par tiem nekā nezina. Viņus tagad apvainos revolūcijas nodevībā un — varbūt — nošaus...

Sirmo vīru mati kļuva vēl sirmāki, daudzas dienas un garas naktis viņi palaida vienās bailēs.

Bet vīru bailes bija nieks pret to, ko izjuta sievas un mātes, sevišķi Lesnieku, Lieknu un Celmāju mātes, kuras domāja, ka uz mūžīgiem laikiem ir zaudējušas savus dēlus.

Rītā, parītā un aizparītā milicija tomēr nerādījās. Pamazām vīri atguva drosmi, bet sievas — paļāvību Dieva lēmumam.

— Sarkanie baidās, — sādžā sprieda. — Citādi tas nav, ka viņi ir nobijušies. Pastaros viņi vairs nespers savu kāju...

— Mūsu dēli ir tie, ko viņi baidās, — teica Lesnieku Donāts.

Vīri viņam piekrita un kļuva atkal lepni un priecīgi.

2.

Bet šorīt, svīstot mazai gaismiņai, viņi bija jutuši kaut ko baigu. Nemiers sanesa viņus kopā un saspieda Lesnieku Donāta šaurajā istabā.

— Vilkaču purvā šāva... — padevis labrītu, teica Lieknu tēvs.

Vairākas mutes reizē viņam atbildēja:

— Jā, jā, dzirdējām...

— Dievs zina, kas notika ar mūsu puikām. Tāda nemierīga sirds.

Jā, kas to varēja zināt!!

Vīri pārdomāja.

Pēc brīža kāds teica:

— Būtu jāpaiet līdz Lāču salai un jāapskatās.

— Vajadzētu gan, — visi piekrita. — Bet kurš gan tur ies? Varbūt ienaidnieks uzglūn uz katra soļa.

Un vīri nodūra galvas. Brīdi aizmirsās pīpes, pat vērmeļu dūmi nekoda acīs. Bija tā, it kā viņi aizmaldītos kādā bezgalīgā klajumā, kur visapkārt tukšs tālums, un viņi nezinātu, uz kuru pusi doties, lai izkļūtu ārā.

Klusuma brīdis ievilkās garumā. Dūmi lēni viļņojās saspiestā istabas gaisā. Neviens nepakustējās, katrs, dziļi nogrimis sevī, domāja tikai par to, kas un kā būtu darāms.

Bet darīt patiešām kaut ko vajadzēja. To juta visi. Visvairāk Lesnieku Donāts, Lieknu Jāzeps un Celmāju Antons, jo viņu dēli dzīvoja purvā, kur mitinājās Pakalnu Jēkaba partizāņi. Spalgie šāvienu sprakšķi, kas šorīt atskanēja no purva puses, vēl tagad dobji atbalsojās viņu sirdīs.

— Ja viņiem ies slikti, būsim pagalam arī mēs. Kas cits mūs aizstāvēs, ja ne savējie, — katrs sevī domāja.

Klusuma brīdis kļuva par nastu, kas nospieda vīru plecus. Viņu galvas nokārās vēl zemāk, dažam labam izdzisa pīpe, bet viņi nevarēja un nevarēja izdomāt kaut ko labu.

— Būtu man vieglākas kājas, — teica Celmāju Antons, — mēģinātu paskriet. Bet nu...

Viņš teica to, kā domās kavēdamies, kā kaut kur tālumā lūkodamies. Visi, kas lejā istabā, pagrieza galvas uz viņa pusi, un viņiem likās, ka viņš tiešām celsies kājās un ies.

— Nē, nē! Tu nevari iet, — kā nobijušies vairāki iesaucās reizē.

Tad no durvju puses pēkšņi atskanēja jaunekļīga balss:

— Es aizskriešu!

Atkal galvas pagriezās, bet šoreiz uz otru pusi. Vīri atlieca sadugušos stāvus. Kāds noņēma smagumu kā ar roku.

— Ak, tu tas esi, Viktor, kas gribi mums palīdzēt?! — daudzas mutes atvērās priekā un daudzas acis iemirdzējās spožāk.

— Kā jums, tā pats sev.

— Pareizi gan. Visi mēs esam vienlīdz apdraudēti. Mums vienas bēdas.

— Bet es nezinu ceļu uz Lāču salu.

— Nāc šurp, es tev to pastāstīšu!

Zēns, varbūt piecpadsmit gadus vecs, atrāvās no durvju stenderes, kur viņš bija stāvējis visu laiku, un nāca pie galda, kur viņu aicināja Celmāju Antons.

— Vai tev pietiks drosmes?

— Es nebaidos!

Vīri skatījās jaunekli, kas droši pienāca pie galda un apstājās, sastingdams solī, kā karavīrs, un viņu sirdis iegavilējās priekā.

Viņi šķīla uguni ar savām kramenīcām un aizkūpināja apdzisušās pīpes. Vilka kārus dūmus, krūtis piebrieda spēkā, un bija tā, it kā arī viņu kājas justu jaunekļīgu vingrumu un galvas būtu pilnas bezbēdīga straujuma un drosmes.

— Es nebaidos nekā, — viņi atkārtoja Viktora vārdus viens otram. — Jā, jā! Tā var teikt tikai vīrs.

3.

Celmāju Antons sīki aprakstīja Viktoram ceļu, pa kuru varēja nokļūt Lāču salā.

Viktors visu laiku uzmanīgi klausījās, lai iegaumētu katru vārdu.

— Tikai nepiemirsti! — Antons piekodināja. — No lielās priedes simts soļu pa kreisi. Tur būs iespraustas jaunas eglītes. Aiz viņu kupsa sākas stiga. Tā būs jau labi vien iemīta, jo tas ir vienīgais ceļš uz Lāču salu. Tad dodies tikai uz priekšu.

— Atcerēšos.

— Tad nu apjautājies, kā viņiem klājas. Vai dzīvi un veseli? Vai nevajaga aizsūtīt kādas drēbes, vai ko? Naktīs vēl jau krietni salst.

— Apjautāšos.

— Un aiznes manam Aloizam labas dienas no manis.

— Visiem aiznes! No mums visiem.

— Aiznesīšu.

— Viktorīt, vai tu jau iesi tūlīt? — jautāja Lesnieku māte, izlīzdama no aizkrāsnes, kur viņa visu laiku bija lūgusi Dievu, mirkdama asarās.

— Jā, iešu tūlīt.

— Pagaidi, es pameklēšu kaut ko. Aiznesīsi Jānim.

Viņa bija gatava doties uz klēti un pagrabu un ķert un iesaiņot te to, te šo, bet vīri sauca cits caur citu:

— Gan aiznesīs citā reizē. Tagad nav laika gaidīt. Skrien vien, Viktor!

Un visi cēlās kājās un devās pagalmā, lai noskatītos, kā puisis aizjož pāri tīrumam uz mežu.

Viktors uzmauca cepuri dziļāk ausīm, aizpogāja svārkus un teica:

— Drīz būšu atpakaļ.

— Nu, lai Dievs tev palīdz!

Nākošā mirklī viņš jau bija pārlēcis pagalma sētai un nozuda cilvēku skatiem.

Saule bija pakāpusies jau brokastlaikā.

Tā bija jauna, spoža gaisma, ko nesa pavasaris sev pa priekšu. Viņa tagad apžilbināja vīru acis, jo viņi ilgi bija sēdējuši tumšā istabā. Nu tās iesāpējās, — viņi aizklāja sauli plaukstām.

Un kamēr acis aprada ar gaismu, viņi neievēroja, ka Viktors jau bija ticis gabalā.

— Skaties, gandrīz jau pie meža!

— Jā, jaunas kājas.

Pēkšņi norībēja šāviens. Vīri satrūkās un saskatījās viens ar otru:

— Kas tur šauj?

Bet viņi vēl nepaguva apskatīties, kad jau atskanēja otrā, trešā un ceturtā šāviena troksnis. Tas jau vēstīja briesmas.

Lesnieku Donāts pagājās vārtos un palūkojās pa ceļu aiz sādžas.

— Klāt ir! — viņš teica un nodūra galvu.

Pārējie saprata.

— Necilvēki! Šauj bērnam.

— Dievs, stāvi viņam klāt! — drebošu balsi lūdzās Lesnieku māte.

Vēl atskanēja daži šauteņu sprakšķi, tad aprima. Tēmētājiem zuda mērķis. Bēglis, kuram viņi raidīja lodes, bija pazudis mežā.

— Kaut viņu nolādētais svins nebūtu ķēris! Iedzinām bērnu gandrīz vai nāvē. Kur bija mūsu galvas?

— Bet ko nu?

— Ko nu vairs . . .

Atkal vīriem trūka padoma. Bet šoreiz viņi nevarēja palikt uz vietas, nevarēja te stāvēt, kamēr izdomās kaut ko. Viņi nedrīkstēja izrādīt, ka bija sapulcējušies. Tas radītu aizdomas.

Cits pa olnīcu, cits slapstīdamies pa dārziem, viņi izstaigāja mājās.



Tēmētājiem zuda mērķis.

— Tiklīdz iebrauks, — salasīsimies. Jāiet mierināt sievas.

Tā viņi izklīda, bet mājās sievām bija slikti mierinātāji, jo paši bija tā uztraukušies, ka nezināja, kur skriet, ko ķert un kur paglabāt.

Bija skaidrs, ka nu viņiem konfiscēs visu to labāko, kas pašiem noderētu svētkiem, izraus kumosu no rokām, ja tas kritīs acīs.

Un kamēr lielā skriešanā un tvarstīšanā istabās notika dažādu lietu paslēpšana, — sādžā iebrauca milicijas patruļa, gaisā paceltiem durkļiem, kuros laistījās saule.

Sādžas vidū, taisni pie Lesnieku Donāta istabas loga, apstājās četri pajūgi.

Katrās ragavās bija trīs braucēji, un viņi izkāpa ārā, noņēma šautenēm durkļus.

Tad viņi gāja pagalmā.

4.

Laimīgi paglābies no vajātāju lodēm, Viktors devās taisni uz lielo priedi un darīja visu tā, kā Celmāju tēvs viņam bija teicis.

Drīz vien viņš uzgāja taku, kas gāja purvā. Tā jau nebija vairs nekāda slepena stiga, bet iestaigāts ceļš. Daudzas pēdas gāja te turp, te atpakaļ.

Pukstošu sirdi Viktors skriešus devās purvā. Uztraukums nesa viņu gandrīz vai pa gaisu.

Nē, tie nebija nostāsti par vilkačiem, kas tagad viņu uztrauca! Šāvienu sprakšķi viņus bija izsituši pavisam no prāta, dunēdami tagad smadzenēs, kā vareni pērkoņi un uz katra soļa apliecinādami:

— Tu esi izglābies no nāves. Tu es izbēdzis mūsu raidītām lodēm. Tu vari būt laimīgs!

Un Viktors skrēja vēl ātrāk uz priekšu.

— Apstāties! — asinis šalca ausīs, atkārtodamas miliču saucienu.

Bet ko viņš pirmīt varēja apstāties, ja viņam bija jāskrien uz Lāču salu un jāredz, kas noticis ar Lesnieku Jāni, Lieknu Pēteri un Celmāju Aloizu? Viņu tēvi bija tā norūpējušies, ka pat viņam — Viktoram — iesāpējās sirds, redzot viņu saliektos stāvus un sāpju pilnās acis.

— Es aizskriešu līdz purvam! — viņš bija tad teicis. Tagad viņam vajadzēja turēt vārdu.

Izdzirdis pirmo saucienu, Viktors patiesi arī apstājās, bet tikai uz mirkli. Tūlīt viņš saprata, ka nebūs labi, ja nokļūs milicijas rokās, un juta, ka jābēg

Un viņš skrēja, cik spēka, kamēr vien sasniedza mežu. Lodes, kuras milicija raidīja viņam pakaļ, ce-

rēdama viņu iebaidīt un apturēt, ātrināja tikai viņa soļus. . . .

— Apstāties! Apstāties! — vēl arvien asinis kliedza ausīs. Un visu ceļu tā, kamēr viņš skrēja pa purva stigu. Sirds krūtīs šūpojās satraukta un noreibusi, it kā viņu svaidītu kāds varens vilnis.

Kad jau Viktors bija tā nokusis, ka gandrīz vairs nevarēja paelpot, sniegā uz stigas viņš pamanīja asins lāses.

Asinis!

Un nezin kāpēc, tūlīt iešāvās prātā, ka tās ir cilvēku asinis. Ledainās trīsās saduga viņa stāvs, apgausa soļi.

Cauri smadzenēm skrēja viena doma pēc otras. Varbūt Lāču salā vairs nebija nevienas dzīvas dvēseles? Varbūt Jānis, Pēteris un Aloizs jau bija nošauti un aizvesti projām? Varbūt šīs pat asinis bija pilējušas no viņu miesām?

Un kamēr Viktors tā domāja, apstājies un aizmirsis, ka viņam vēl priekšā ceļš, — purvā aiz ciņa, kādus desmit soļus no stigas, pacēlās cilvēka galva un atskanēja jautra balss:

— Ko tad Viktors tā brīnās?

Nobīlī zēns palecās gaisā, bet tad ieskatījās runātājā, pazina viņu un iesaucās pēkšņā priekā:

— Jāni, tu!

Jā, tas bija Lesnieku Jānis, kas viņu bija uzrunājis, izbāzdams galvu no paslēptuves.

Viktors gribēja doties taisni pie viņa, bet Jānjs viņu apsauca:

— Uzmanies, uzmanies! Nenovirzies no tekas, iestigsi purvā. Šorīt jau te bija tādi gudrinieki, kas gribēja nākt taisni pie manis un paspiest roku. Ej vien tikai uz priekšu. Tur tai kalniņā ir mūsu nometne.

Tālāk aiz otra ciņa pacēlās Liekņu Pētera galva, vēl tālāk gaisā uzslējās Celmāju Aloizs.

Viņi nopurināja sniegu no drēbēm un sabāza ieročus makstīs, jo pašu cilvēks, sābru puisis, par kādu izrādījās nācējs, viņiem nevarēja nekā slikta darīt.

Nebija vairs tālu jāiet līdz Lāču salai. Tā nebija arī nekāda īsta sala, vismaz Viktoram tā likās. Tas pats purvs vien bija, tikai daži paegļu krūmi tur auga un viena lielāka apse.

Jau pa gabalu Viktors bija redzējis uzmestu sniega valni, blakus apsei. Tagad aiz tā kustējās cilvēku galvas, bet kad viņš pienāca klāt, viņš varēja saskaitīt uz pirkstiem visus, kas te bija. Divi bārdaiņi veci vīri, viena sieva un tikai viens karavīrs.

Pirmā mirklī Viktors bija vīlies, jo viņš cerēja te skatīt vaigu vaigā meža brāļu armiju. Un tad tāda bija viņu nometne?

— Jēkab, mums viens karotājs atkal klāt! — sauca Lesnieku Jānis, rādīdams uz Viktoru.

Vīrs, kuru Viktors no pirmā skata nokrustīja par vienīgo nometnes karavīru, laikam bija meža brāļu vadītājs, Pakalnu Jēkabs. Viņš pasmaidīja un teica:

— Tas ir labi. Būs žagaru lasītājs.

— Es te nepalikšu, — teica Viktors.

— Ko tad tu darīsi?

— Iešu atpakaļ, uz mājām. Tur man palika māte.

— Tu esi labs dēls viņai, bet ko tu mums labu pastāstīsi?

— Mani sūtīja apskatīties, vai jūs vēl dzīvi. Sādžā visi nobēdājušies. Šorīt dzirdējām purvā šāvienus. Tur jau uz stigas bija arī asinis.

— Tās bija sarkano asinis, to tev vajadzēja pazīt. Mūsējās būs zilas, — smējās Lesnieku Jānis.

Viktors nolaida acis. Bija tā kā kauns, lai gan nezināja, no kā tas pēkšņi radās.

— Kā redzi, visi esam dzīvi. Un veseli kā zirgi, — smējās arī Jēkabs.

— Bet kur tad citi? — zēns nedroši iejautājās.

Jēkabs saskatījās ar Jāni, Pēteri un Aloizu. Viņi saprata, ko Viktors domāja. Viņš, droši vien, bija dzirdējis par meža brāļu armiju, simts, varbūt, pieci simti cilvēkiem, bet nu viņš redzēja tikai dažus.

— Tu domā tos citus mūsējos! — tagad jautāja Jēkabs, kļūdams nopietns.

— Jā, — teica Viktors.

— Arī tie visi ir dzīvi un veseli. Viņi šur tur izstaigājuši. Mēs kopā arī neturamies, lai vieglāk būtu paslēpties, ja ievajagās... Tagad pastāsti, kas labs Pastaros? Kā tur dzīvojas un ko dzird?

Viktors izstāstīja visu, ko zināja un ko viņam jautāja. Palielījās arī ar to, ka viņš šorīt izbēdzis sarkano lodēm.

— Cik viņu bija, kas iebrauca sādžā?

— Labi neieskatījos, bet kādi trīs vai pieci zirgi bija.

Tad Jēkabs pagriezās pret Jāni un teica:

— Kā tu domā, tagad mums nav laika kavēties, ja gribam palīdzēt tavam tēvam? Laidīsim ceļā.

— Bet kā tad mēs tiksim sādžā? Uz klaja tīrumā mūs nolasīs kā pākstis.

Jēkabs brīdi nogrima sevī, tad atmeta ar roku.

— Līdz klajumam vēl tālu. Izdomāsim. Saņemat ieročus.

Viņš atvadījās no diviem vecajiem vīriem, noskūpstīja sievu, kas varēja būt viņa māte.

Tad visi jaunie devās pa stigu atpakaļ.

5.

Zils no dusmām, milicijas komisārs cirta kāju pie zemes, tā kā šķīda atkusušais sniegs uz visām pusēm:

— Kas bija tas puisis, kas aizskrēja mežā?!

— Nezinu, — Lesnieku Donāts paraustīja plecus.

— Es tev prasu pēdējo reizi. Kas tas bija.

— Ja es arī zinātu, es tev neteiktu.

— Ak, tu man neteiksi, kuņas bērns! — un nikns dūres sitiens ķēra Donāta labo vaigu. Donāts saliecās, bet nepakrita. Nākošā mirklī no deguna sāka tecēt asinis.

— Sasiet viņu! Tribunāla priekšā tu man atbildēsi par visām meža bandām.

Tad komisārs pagrieza viņam muguru.

— Pārmeklēt visas vietas! Biedri, trīs paliekat te. Pārējie — iesim. Griška, stājies postenī un turi acis rokā!

Milicija gāja pie Liekņiem un Celmājiem, tad gāja pēc kārtas visās sādžas istabās. Izraudzīja visas

vietas, izložņāja pagultes un aizkrāsnes. Viens Dievs zina, ko viņi meklēja, bet kur nevarēja aizsniegt rokām, tur izbakstīja durkļiem. Izlauza grīdas un sacirta tīņu un skapju durvis, ja tās labprāt neatvēra, vai nebija saimnieka mājās, kas atveŗ.

Sievu vaimanas, bērnu raudas un brēkšana jaucās ar lamu vārdiem, pavēlēm un trokšņiem. Suņi rēja un gaudoja, īsts pastardienas troksnis valdīja Pastaros, tā kā apkārtējās sādžas no tā viegli varēja spriest, kādi ciemiņi te ieradušies.

Milicija teicās meklējam ieročus un partizāņus, bet ja atrada miltu vai graudu maisu, tad lādējās, ka tas nozagts vispasaules proletāriātam un sarkanai revolūcijai. Revolūcijas ieguvumu tūlīt nesa uz ragavām, bet nelaimīgā saimnieka vārdu atzīmēja grāmatā, lai sauktu tribunāla priekšā.

Ragavas drīz vien pildījās maisiem, gaļas gabaliem un cūkām, kuŗas nosita aizgaldā ar vāli. Govis izveda no kūtīm un piesēja ragavu kokiem.

Govju maurošana tagad piebiedrojās sievu un bērnu raudām. Un vēl tālāk tagad dzirdēja Pastaros sacelto troksni, kā kaimiņu sādžās vien.

Beidzot sādža bija izkratīta, viss, kas uziets un atzīts par labu, konfiscēts. Četros pajūgos nesalīda ļaudīm atņemtās mantas, vajadzēja sajūgt Lesnieku Donāta, Lieknu Pēteŗa un vēl divu saimnieku zirgus.

Istabās un pagalmos ļaudīm nekas vairs nebija sargājams, jo tur gandrīz nekas vairs arī nepalika. Sievas un vīri un bērni sanāca apkārt piekŗautiem vezumiem, sanesa visas sāpes un visas vaimanas kopā, lai tās varenāk celtos pret debesīm.

Sievas lauzīja rokas un sauca:

— Dievs, kas tu esi debesīs! Vai tu neredzi, šai skaidrajā saules dienā, kā mūs aplaupa? Palīdzi mums! Mēs krītam ceļos tavā priekšā, palīdzi! Sodi ļaundaŗus un mūsu bērnu slepkavas! Viņi atņem tiem pēdējo aizlija lāsi. Sodi viņus, ak Kungs, ja tu redzi, kas te notiek!

— Turat žaunas, ka jums vēl neielauž sprandu, Dieva žagatas, — rūca kāds milicis.

— Sprandu lauzējs! Tu vēl te Dievu apsmiesi, — un sievas bruka viņam virsū, vīstīja dūres zem deguna, kliedza:

Tai pat mirklī divi miliči izdzina no pagalma Lesnieku Donātu. Rokas viņam bija sasietas, nekā viņš nevarēja darīt, asi durkļi viņu stūma, atspiezdamies mugurā.

Tiklīdz viņu piedzina tuvāk pūlim, niknā balsī viņš iesaucās, it kā viņu nospiestu visas pasaules kauns:

— Vīri! Kur vīri?!

Cilvēku sirdīs šie vārdi sagāza aizdambētā niknuma slūžas, darba saliektos stāvos ielēja nekad vēl neizjustu spēku.

Nākošā mirklī jau lūza sētas mieti, šņakstēja zedeņi, un visa sādža, kā vienas varenas rokas sviesta, sametās kamolā, kuŗš spārdījās simts kājām, sita simts rokām un kliedza tūkstots mutēm.

— Mierā! — sauca komisārs un raidīja pirmo šāvienu gaisā.

Ass zedeņa sitiens iztrieca ieroci no rokas.

— Padzīsim laupītājus!

— Mierā!...

— Uguni!..

Tūkstots mutes pārkliedza šāvienu troksni, izdzenāja zirgus ar vezumiem uz visām pusēm, bet cilvēku mudžekli tina un ietina kamolā, kuŗu izraisīt varēja tikai klusums.

6.

Pēkšņi troksnis aprima pats no sevis. Likās, it kā ienaida žults, kuŗu sarkanā milicija gadiem ilgi bija krājusi mierīgo pastariešu sirdīs, būtu iztecējusi.

Bet tā nebija. Vīri vēl ilgi staigāja, vīstīdami dūres. Viņi nemaz nejuta sāpes un ievainojumus, kuŗus bija dabūjuši un no kuŗiem sūcās asinis. Viņu acis dega kā jauniem vanagiem, viņu rokās vēl neizgāzta spēka bija daudz.

Trokšņa apklušanas iemesls bija tas, ka kāds svešs vīrs atnesa pilnu klēpi ar šautenēm un nosvieda olnīcas malā.

— Šās viņi nelietās nekad! — viņš teica.

Kas tas tāds bija? No kuŗienes viņš radies?

Un tikai tagad Pastaru vīriem un sievām sāka atdarīties acis, tikai tagad viņi redzēja, ka Viktors bija atgriezies no purva, kur pirmīt viņš aizskrēja. Nu viņš grozījās viņu vidū un jutās kā liels un stiprs vīrs.



Sievas bruka viņam virsū un vīstīja dūres zem deguna.

— Viktor, tu jau atpakaļ?

— Skat, kur Lesnieku Jānis!

— Skat, Lieknu Pēteris!

— Arī Celmāju Aloizs!

Kā tas bija noticis, ka meža brāļi nepamanīti bija iekļuvuši viņu vidū, to pastarieši nevarēja saprast. Arī pašiem vainīgiem to grūti bija izskaidrot, kā tas bija laimējies.

Viņi bija nākuši uz šejieni no purva un — paldies Dievam — sādžā bija sacēlusies tāda burzma un tāds troksnis, ka milicijai nebija laika ievērot, kā viņi pārskrēja klajumu no meža līdz sādžai. Bet kad viņi tika ļaudīs, tad darba bija pilnas rokas.

Pa vienam vien viņi aplasīja un atbruņoja milicus, uzmezdami rokām cilpas. Tas viņiem nenācās grūti, jo ne velti purvā viņi vingrinājās augām dienām šai mākslā.

— Mūsu dēli... — gribēja teikt kaut ko Lesnieku Donāts, bet acīs viņam sabira prieka asaras.

Mātes krita dēliem ap kaklu un skūpstīja viņus kā negudras. Likās, ka viņu priekam nebūs robežu.

Kad daudz maz sādža nomierinājās un ļaudis sakārtoja prātus un jūtas Pakalnu Jēkabs teica aizgrābtā balsī:

— Nu jums būs miers uz ilgāku laiku, Pastaru vīri un sievas. Šī ir trešā reize, kad es ar sarkanās revolūcijas kalpiem stāvu vaigu pret vaigu, ieroci pret ieroci. Visas trīs reizes liktenis mani sasaistījis arī ar jums, pastarieši. Un visas reizes es ļauju ienaidniekam aiziet sveikam un veselam, ļauju viņam laboties. Bet ceturtā reizē, kad es ar viņu te satikšos pie jums, žēlastības vairs nebūs. Jūs dzirdiet, — viņš pacēla dūri pret miličiem, — nebūs! —



Bet ceturtā reizē, kad es ar viņu te satikšos, žēlastības vairs nebūs.

— Bet jūs, Pastaru vīri, jūs šodien bijāt īsti zemes sargi. Jūsu acīs gailēja svētas liesmas, kad jūs cēlāt rokas, lai aizstāvētu savu brīvību. Ja tā visi, visās sādžās un pa visu apspiesto zemi mēs stāvētu kaut ar mietu pie mieta, jau šodien mēs viņus padzītu. Aiz Lubāna stāv baltās latviešu armijas pulki. Mums jāiztur, kamēr tie nāks.

— Mēs izturēsim!

— Nekad mēs šos sarkanos laupītājus vairs nelaidīsim Pastaros!

— Nelaidīsim nekad!

— Dievs dzird šos vārdus. Viņš redz arī tās liesmas, ko jūsu acīs dedz Tēvu zemes mīlestība, un viņš svētī šīs liesmas. Neaizmirstiet šos vārdus un neļaujiet ne uz mirkli apdzist svētajām liesmām jūsu acīs.

— Neaizmirsīsim!

— Neļausim apdzist!

7.

Kad Pastaru vīri bija svēti solījušies aizsargāt savu sādžu līdz pēdējam, viņi pateicās Pakalnu Jēkabam par palīgu, kuru viņš bija sniedzis īstā laikā.

— Mans Jānis lai iet ar tevi, kamēr visa zeme būs brīva, — teica Lesnieku Donāts.

— Mans Pēteris arī!

— Un mans Aloizs tāpat!

— Arī es iešu! — priekā starojošām acīm sauca Viktors, — ja vien mani palaidīs māte.

— Ej arī tu. Visi lai iet, kam spēks rokās Mājās iztiksim vecie vien.

Prieks cēla Pakalna krūtis, redzot šo sajūsmu. kas valdīja pastariešu sirdīs. Dēlus viņi deva Tēvu zemei, viņi tai deva visdārgāko.

Tad pie Jēkaba pienāca Lesnieku māte, izņēma kaut ko no priekšauta un sniedza viņam.

Tā bija krāsaina ola.

— Drīz būs svētki, — viņa teica. — Purvā, kur tu dzīvo, tā lai dara gaišākas Lieldienas.

— Paldies, māt! Es viņu aiznesīšu savai mātei

— Savai mātei?

— Jā, arī viņa ir purvā.

Tā Pastaru vīriem un sievām bija pirmā dzirdēšana. Bet kad Jēkabs īsos vārdos viņiem pastāstīja, kā tas nācis, ka viņš kļuvis par meža brāli, tad tikai viņa apbrīnošana auga, visu sirdis atvērās neizmērojamā mīlestībā uz viņu.

Jānis, Pēteris, Aloizs un Viktors tāpat dabūja par krāsainai olai.

— Tā būs mūsu uzvaras zīme, — viņi teica. — Ja ne šogad, tad citu gadu Lieldienas svinēsim brīvā zemē, brīvi savās mājās.

— Lai tikai Dievs mūs sargā!

— Bet kādu sodu mēs uzliksim šiem... klusās nedēļas traucētājiem? Kungs, cik gan grēkos viņi mūs šodien neieveda!..

— Mēs viņus klusi arī aizsūtīsim mājās.

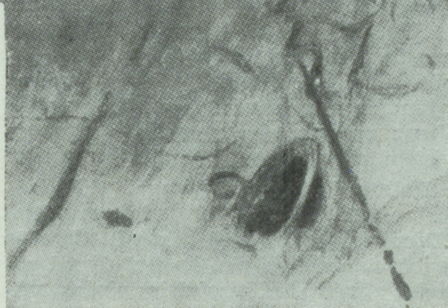
Tā arī darīja.

Sasietām rokām saguldīja miličus viņu pašu pajūgos, aizbāza mutes, lai viņi nevarētu sarunāties. Četri vīri aizdzina zirgus līdz mežam, tad palaida pa ceļu, lai viņi lēnos soļos iet uz Pagaru pagasta nama pusi...

Pēc četrām dienām bija Lieldienas.

Pastaros tās svinēja līksmi, lai gan neskanēja baznīcu zvani un nebija svētītas brokastis. Toties nākošā gadā Latgali patiešām atbrīvoja no lielinieku varas un baznīcu zvani skanēja divkāršā priekā.





Leonards H. Nēzens.

Vecais pulkvedis

Divi vīri gulēja kviešu lauka stūrī Marnas augšgalā. Patlaban ausa diena un nomodā esošais uzmanīgi vēroja tālumā saskatāmo tumšo mežu. Viņš bija apbruņojies ar patšauteni, novietotu uz trijkāja, un nervozi virzīja šo patšauteni šurp un turp, it kā mērķi meklēdams. Gar kviešu lauku veda ceļš, balti mirdzošs, jo vēl arvien spīdēja pilns mēnesis, kuram lecošā saule vēl nebija likusi nobālēt. Uz šā ceļa tālumā pēkšņi parādījās punktiņi, kas kustējās, lēkāja, mainīja savu veidu, tad izveidojās par noteiktu figuru, kuŗa gan, lielā attāluma dēļ, vēl izskatījās maziņa. Kaŗavīrs piegrūda savam biedram.

„Augšā, Džo," viņš murmināja. „Hē, uzmosties! Kāds nāk."

Otrais pēkšņi atmodās un plaši ieplēstām acīm pārsteigts raudzījās visapkārt. Pirmais kaŗavīrs norādīja ar roku un otrais, ieraudzījis kustošo punktu, aplaizīja lūpas un izņēma no savas somas pusapaļu municijas aptveri.

„Nez' vai tie friči?" viņš aizsmacis čukstēja.

„Nezinu," atbildēja otrais. „Viņi nenāk no īstās puses. Jau nākošā minūtē mēs viņus varēsim saskatīt pret apvārksni un tad zināsim. Paskaties! Dod man aptveri. Rāpo atpakaļ un pasaki leitnantam, ka kautkas ir uz ceļa."

Otrs kaŗavīrs, rāpodams ačgārni kā krabis, devās projām, lai paziņotu aiz viņiem atrodošam vadam, ka kautkas gatavojas. Vīrs pie patšautenes nogaidīja, virzīdams savu ieroci pret klajumu mežā, pār kuŗu nācējiem būs jāiet, pie kam tie būs labi saskatāmi pret gaišajām austrumu debesīm. Viņš sadzirdēja murmināšanu, sausu ieklepošanos, tad aizslēgu grabēšanu, pārbaudot šauteņu magazinas, kaŗavīriem uz priekšu rāpojot kviešu čabēšanu, modināmo gulētāju neapmierināto rūkšanu.

Melnie punkti tuvojās meža klajumam un kaŗavīrs pie patšautenes virzīja mazo kloķīti patšautenes sānos no „izslēgts" uz „automātiska uguns".

Pēkšņi viņa skatiens novirzījās no mērķekļa un viņš piecēlās ceļos. Pār klajumu, pret debesīm skaidri saskatāmi, gāja mūļi, miermīlīgi galvas klanīdami un ausis kustinādami. Viņi vilka lauka virtuvi, kuŗas skurstenis pacēlās līdzīgi periskopam un pa pēdējo plūda viegla dūmu lenta. Uz braucēja sēdekļa varēja saskatīt divus bezveidīgus stāvus. Lauka virtuvei sekoja divriča, kā arī ūdens muca, kuŗu siluetus bija viegli pazīt.

Kaŗavīrs pie patšautenes skaļi, priecīgi iesaucās. „Hē, puiši," viņš sauca. „Nu vēders dabūs savu tiesu! Nāk Martijs ar gremojamo!"

Vīri kviešu laukā piecēlās kājās. Jau pēc dažām minūtēm rati būs pavisam skaidri redzami un daži kaŗavīri pat izskrēja uz ceļa tos apsveikt.

„Mēs esam šeit, Martij, veco zēn!" viņi sauca. „Cilvēk, vai jūs neesiet skumjas acis iepriecinoša aina! Kur jūs bijāt visu laiku — slinkojāt? Vai jums nekad nenāca prātā, ka mēs šinī mežā mirstam badā? Nu, kādu ēdamo gan jūs atvedāt?"

Viens no saiņiem uz braucēju sēdekļa sakustējās un varēja redzēt, ka kāds vīrs nomet segu, kuŗā viņš bija ietinies. „Vai H rota?" viņš jautāja miegainā balsī. „Vai šī ir H rota? Droši vien, jo visā armijā nav atrodams otrs tāds rāpotāju bars. Medīju jūs visu nakti. Atvedu jums pārtiku. Kur komandieris?"

„Aizvediet viņu uz fermu, seržant," ierunājās kāda pavēloša balss. „Vai jūs atvedāt arī kādu citu pārtiku, vai tikai sīrupu vien?"

„Nu, ceru, ka varēšu iedot jums ko labāku, leitnanta kungs," atsaucās vīrs no sēdekļa. „Kur gan ir šī ferma? Vai tā tur? Kā lai cilvēks tur nokļūst?"

„Nogriežaties šepat no ceļa," sauca kaŗavīrs pie patšautenes. „Piesargaties no grāvja. Ferma nav tālu. Tur lieliska pajumte kur novietoties un pietiekoši daudz telpas. Ko jūs atvedāt brokastīm?"

„Karstus biskvītus un kļavas sīrupu."

„Uz priekšu!" sauca viss vads kā viens vīrs.

„Nu, bet man ir arī vēl kautkas cits. Gandrīz varētu teikt, ka es medīju suvenīrus. Es pievācu visu pārtiku, kas bija atlikusi kāda regulāra pulka pārtikas noliktavā."

Lauku virtuve nogriezās no ceļa un devās pa šauru celiņu kviešu laukā līču loču uz fermas ēnainā pagalma pusi. Ceļojums turpinājās vairākas minūtes un ziņa par virtuves tuvošanos bija sasniegusi fermu agrāk, nekā pati virtuve. Fermā saplūda kaŗavīri no tīruma, gan pa vārtiem, gan pa granātu izrautiem caurumiem sienās. Mūļus un zirgus izjūdza, virtuvi, ūdens un pārtikas ratus, daudzām pakalpīgām rokām palīdzot, novietoja pajumtē, pēc kam palīgi sastājās barā un siekalas rīdami vēroja, kā pavārs atjauno uguni un virtuves darbinieki atnes no ratiem vairākas lielas pannas un noliek uz pavārda, lai tās sakarstu. Kapteinis, kas laukā inspicēja sargposteņus, arī dzirdēja priecīgo vēsti un iesteidzās fermā.

„Martij," iesaucās kapteinis, spiezdams virtuves seržantam roku, „atbraucot ar virtuvi šurp jūs tiešām esat veikuši teicamu darbu. Kopš vakardienas pusdienām mēs neesam ēduši ne kripatas. Kas jums tur pārtikas ratos? Vērša ribas es redzu. Jūs tiešām esat pelnījis medaļu."

„Jā, kapteiņa kungs," atbildēja Martijs, „mums palaimējās. Braucot es ieraudzīju pārtikas noliktavu, pie kuŗas stāvēja sargpostenis. Es piegāju viņam klāt un viņš man teica, ka kaŗaspēka daļa, kurai šī noliktava piederot, aizgājusi pārāk tālu, lai tai varētu no šejienes pārtiku piegādāt un ka tādēļ noliktava būšot jāpamet. „Krauj tik savā vezumā!" noteica man sargkareivis. Tā es dabūju pus vērša, četrus maisus kartupeļu, maizi un kafeju."

„Tas lieliski darīts, Martin!" iesaucās kapteinis. „Jūs esat priekšzīmīgs darbinieks. Dabūsiet nedēļu atvaļinājuma un 30 dolārus no manas algas, tiklīdz mēs nonāksim atpūtā. Seržant Blanšet, steidzaties tīrumā un paziņojiet, lai katrs vads atsūta vienu vīru ar katliņiem pēc karstas kafejas. Paziņojiet leitnantam Barnesam un Porteram, ka mēs ēdināsim vienu vadu pēc otra — pēc cik ilga laika?"

„Vai pēc 30 minūtēm, Džor?" jautāja Martins pavāram, kas jau ar dunci apstrādāja vērša pusi.

„Nu, jā," sacīja pavārs, noliekdamies un aplūkodams uguni. „Man šķiet, ka pēc 30 minūtēm varēsim sākt. La-

bāk sakiet, ka pēc 40 — nē, 30 minūtēm. Kamēr vieni ēdīs, tikmēr citiem gatavosim. Kafeja jau gatava. Lai nāk pakaļ."

Debesis ātri kļuva gaišākas un karavīri no tīruma ieradās arvien lielākā skaitā; katliņiem grabot viņi pulcējās ap pavardu, jo kviešu lauka nakts vēsums gulēja viņiem kaulos. Pannas uz pavarda sakarsa, dūmi plūda no virtuves skursteņa un pacēlās virs jumta, virtuves darbinieks nogrieza speķa gabalu un sāka ar to smērēt pannas. Vispatīkamākā ceptas gaļas smarža kutināja gaidošo karavīru nāsis, tos galīgi satracinādama. Jau kopš daudzām dienām viņi nebija ēduši siltu barību, pārtikdami vienīgi no sausiņiem un sīkstiem gaļas konserviem, un izredzes uz bifsteku lika siekalām bagātīgi saplūst mutē.

Aiz lauka virtuves parādījās seržants Martijs, kurš nesa kartupeļu maisu. Nu jau bija pietiekoši gaišs un varēja redzēt, ka apgādes seržants ir visvecākais no visiem klātesošiem. Viņam bija sārta seja un mazliet iesirmi mati. Pie blūzes bija redzamas divas izbālējušas, Filipīnu un Kubas kaŗos izpelnītu goda zīmju lentas. Šī bija kāda nacionālo gvardu*) pulka rota un Martijs, kā arī kapteinis dienesta ilguma ziņā stāvēja pirmā vietā.

„Vai neatrastos brīvprātīgi šo kartupeļu mizotāji?" jautāja Martijs. „Ja ikviens pieliks roku, darbs būs galā vienā minūtē."

Visi metās uz priekšu un uzbruka kartupeļiem. Kartupeļus sabēra fermas lopu dzirdīšanas silē, vienīgā pietiekoši lielā tvertnē, tad kērās pie to mizošanas ar dažādiem nažiem un pat durkļiem. Lai plosās kaŗš un lai šiem vīriem būtu jāmirst kaut vai šo pašu rītu, tomēr vispirms jāpaēd. Valdīja prieks. Karavīri uzsāka brašu dziesmu, sitot takti ar tukšajiem katliņiem.

„Hē, sargaties!" skaļi iesaucās kāds karavīrs pie galveniem vārtiem un dziesma pēkšņi apklusa. Brītiņu ikviens aizturēja elpu un stāvēja nekustēdamies. Kas gan draudēja — granāta vai gaisa uzbrukums? It kā uznākdams uz skatuves, pie vārtiem piebrauca motocikIets ar blakus sēdekli un apstājās. Izkāpa kāds karavīrs un ātros soļos ienāca pagalmā.

Viņu sagaidīja nāves klusums. Neviens neelpoja, visi sastinga. Šo vīru viņi pazina. Viņi pazina šo svaigo tērpu, it kā viņa valkatājs patlaban būtu ieradies no karavīru pieņemšanas vietas. Viņi pazina sudraba ērgli uz pleciem, drukno, pamazo stāvu, ne visai akurāti aptītās kāju saites. Šis vīrs bija viņu pulkvedis. Viņam nebija ne ieroču, ne gāzes maskas, toties neliela cigāru kaste padusē. Pie viņa bruņu cepures bija īpatnēja nozīme — zemes lode un enkurs, Savienoto Valstu jūrnieku korpusa simbols — diezgan dīvaini, jo šis bija milicijas pulks, kam nav nekādu sakaru ar jūras infanteriju.

*) Ziemeļamerikas Savienoto Valstu nacionālie gvardi pielīdzināmi mūsu aizsargiem.

Pulkvedis apstājās pagalma vidū un vēroja visus niknu skatienu.

„Ko tas viss nozīmē? Kādēļ gan jūs sanākuši barā šinī pagalmā? Jau pirmā lidmašīna jūs ieraudzīs un friči raidīs šurp tikdaudz granātu, ka pat elle vairs šo vietu negribēs ņemt pretim! Paklausāties, jūs! Kāds jūsu uzdevums un no kurienes jūs?"

Kāds nelaimīgs karavīrs kautko nomurmināja par trešo vadu un granātu bedri kviešu laukā.

„Ejiet turp atpakaļ!" uzkliedza pulkvedis. „Ejiet prom visi! Ko jūs še vispār darat?"

„Kapteinis pavēlēja, ser, lai katrs vads atsūta šurp karavīru ar katliņiem saņemt karstu kafeju. Šie karavīri —".

„Nu, sūtiet viņus atpakaļ. Vispār es negribu, ka viņi šeit uzturas! Var ienākt tikai pa vienam, jo citādi vājina uguns līniju. Pagalmā rodas arī mērķis. Viena pati granāta nogalinātu pusi no visiem karavīriem. Ejiet prom, it visi!"

Pulkvedis tuvojās virtuvei. „Nodzēšiet uguni šinī galērā!" viņš pavēlēja. „Dūmi saskatāmi visā sektorā. Ja mēs gribēsim, lai friči zin, ka šinī fermā atrodas cilvēki, tad aizsūtīsim viņiem vēstuli."

Pulkvedis izņēma cigāru no līdzpaņemtās kastes, nokoda galu un aizsmēķēja. Karavīri, kas nupat bija dziedājuši, saīguši paņēma šautenes, somas, un sāka lēnām izklīst.

„Kas še komandē?" jautāja pulkvedis. Martijs klusēdams norādīja ar roku. Pagalmā ienāca kapteinis un pulkvedis gāja viņam pretim.

„Labrīt, kapteiņa kungs, "iesāka pulkvedis un viņa balss skanēja kā ripzāģis cietu zaru griežot. „Kāds še stāvoklis?"

„Labrīt, pulkveža šungs," atbildēja kapteinis. „Šī ir H rota, sēr, kas ieņem sektoru no ceļu krustojuma 55.79 līdz La Turterell mežam. Viens vads mums ir pakalniņā fermas priekšā, viena ložmetējnieku grupa pie ceļu atzarojuma, bet otra — fermas jumta istabā, lidmašīnu apkarošanai, viens vads ceļmalas grāvī. Trešais vads ir rezervē aiz fermas. Patruļas ir priekšā un sānos, ienaidnieka aktivitāte nav manāma."

„Hm!" norūca pulkvedis. „Ko jūs šeit gaidiet?"

„Operāciju pavēlē noteikts, ka mums jāsagaida trešās divīzijas spārna vienības un tad jādodas uz priekšu," pārsteigts sacīja kapteinis.

„Un jūs, domājams, paliksiet šeit bez gala ilgi, līdz viņi parādīsies?"

„Tā man pavēlēts, ser."

„Bā!" iesaucās pulkvedis un brītiņu kūpināja savu cigāru. „Jums nekad nav nācis prātā apskatīt, ko jūs varētu darīt, lai iztīrītu tuvējo mežu? Tieši tādēļ esmu atsūtīts šurp pie šā rekrūšu bara."

„Pulkveža kungs, šis nebūt nav rekrūšu bars. Šī ir H rota no Barkeras pilsētas. Visā armijā nav atrodama labāka rota kā šī. Esmu šinī rotā nokalpojis jau divdesmit piecus gadus un tāpēc labi apzinos, ko saku."

„Nu ja tā, kādēļ gan jūs negājāt ar šo rotu un neiztīrījāt mežu? Ja es šo rotu komandētu, tad es jau pirms divām dienām būtu izlauzies caur mežu un ieņēmis Le Šarmelu."

Kapteinis nebija jauns cilvēks un nemēdza ātri dusmoties, tomēr viņa cukura plantācijās un pļavās saulē nodegusi seja tumši piesarka. „Pulkveža kungs," viņš sacīja un viņa kuplās uzacis savilkās, „man šeit ir rota, kas jau veselu nedēļu cīnās bez pietiekošas barības un miega. Le Šarmelu un šo meža gabalu tura lieli ienaidnieka spēki. Es nevedīšu savus ļaudis ārā, lai tos noslaktētu par neko."

„Šāda izturēšanās var jūs novest tiesas priekšā," atcirta pulkvedis.

Klusēdami viņi uzkāpa nelielā pakalnā, kur pulkvedis aplūkoja apkārtni. Ceļmalā kvieši bija noplauti, bet tālāk nenoplautu kviešu lauks sniedzās līdz pat mežam. Zemes virsa še atgādināja viļņojošos jūŗu. Pulkvedis nekā nevarēja saskatīt. Pēkšņi viņš ieraudzīja vecus ratus, kurus laikam bija pametis īpašnieks un kuriem vācieši bija nomaukuši riteņus. Pulkvedis uzkāpa uz sēdekļa, tādā kārtā gūdams iespēju apskatīt jau plašāku apkārtni.

„Nu es jau kautko varu saskatīt," viņš sacīja ieklepodamies. „Ko gan, pie velna, dara šie ļaudis? Ak jā, tie jau ir tie paši, kurus es padzinu no fermas. Diez' cik laba disciplīna jau nu gan še nevalda. Jums nevajadzēja atļaut — ".

Trach!

Pulkvedis noliecās un aplūkoja sēdekli. Arī kapteinis piegāja pie ratiem un ieraudzīja mazu caurumiņu sēdekļa labā pusē; lode bija izgājusi starp pulkveža kājām.

„Hū!" sacīja pulkvedis. „Šāvējs nav bijis no jūrnieku korpusa. Starp citu mēs lepojamies ar lielisku šaušanu." Viņš atkal turpināja aplūkot apkārtni.

„Vai jūs izsūtījāt kādu patruļu uzmeklēt trešās divīzijas kājniekus?" pēkšņi iejautājās pulkvedis.

„Jā, ser," atbildēja kapteinis. „Viņi jau ceļā kopš pulksten četriem. Pavēlē sacīts, ka mūsu sastapšanās sagaidāma dienai austot."

„Nu, patruļa nebūs diez' cik labi savu uzdevumu veikusi, jo es saskatu mežā karavīrus — domājams trešās divīzijas, pie tam prāvā skaitā. Sagatavosimies arī mēs doties uz priekšu."

Viņš nolēca no sēdekļa un devās atpakaļ uz fermu. Viņam sekoja kapteinis.

Fermas pagalmā pēc pulkveža aiziešanas atkal bija sākuši pulcēties karavīri, gan mazākā skaitā nekā iepriekš, lai saņemtu savu kafeju. Viņi dzīvi sarunājās, kad pēkšņi atskanēja šautenes šāviens.

„Tas jau tikai viens šāviens," iesaucās karavīrs. „Ja sāktos kas nopietns, tad strādātu arī ložmetēji. Laikam kāds izšāvis nejauši."

„Hē!" kāds pēkšņi iesaucās pagalma augšgalā. „Pulkvedis atgriežas!" Karavīri sāka steigšus izklīst, bet pēkšņi sāka strādāt patšautene.

Tak - tak - tak - tak - tak! Sāka strādāt arī pakalnā novietotais ložmetējs un ar vislielāko troksni tam atbalsoja fermas augšstāvā novietotais otrs ložmetējs. Pagalma augšgalā skriešus iesteidzās pulkvedis un kapteinis, bet

kāds karavīrs, kurš nupat bija izskrējis pa dienvidus vārtiem, divreiz lielākā steigā ieskrēja atpakaļ.

„Hē," viņš sauca, „friči!" Viņš mēģināja aizvērt lielos vārtus, bet pēkšņi sabruka, līdzīgi sašautam balonam. Liels bars karavīru skriešus steidzās pa to tīruma daļu, ko varēja saskatīt caur sašauto mūri. Še kvieši bija nopļauti un skrējošos karavīrus varēja skaidri saskatīt pret austrumu debesīm. Pateicoties garajiem frenčiem, spaiņiem līdzīgām bruņu cepurēm, mazajiem katliņiem un durkļu puškiem, skrējējus varēja viegli pazīt. Tie bija vācieši. Tīrumā sacēlās liels troksnis. Karavīri sauca, ložmetēji dārdēja, granātas sprāga un sākās nepārtraukta šauteņu uguns.

Ēku ietvertā pagalmā kapteinis nekādi nevarēja izprast notiekošo. Izmisis viņš raudzījās visapkārt, tad kādā kaktā saskatīja kāpnes, kas acīmredzot veda fermas darbinieku mājoklī. Viņš metās turp un ik pa trīs pakāpieniem izlaižot uzskrēja augšā. Vācu karavīri, kas nupat skrēja pa klajo lauku, acimredzot virzījās uz kviešu lauku ziemeļos no fermas, bet tagad no viņiem nekas vairs nebija manāms.

No kuras puses nāca uzbrukums, cik lieli bija uzbrucēju spēki? Droši vien še lieta grozījās ap veco vācu paņēmienu — iespiesties starp divām divīzijām, tad virzīties uz āru, krītot abām divīzijām sānos. Ja vāci izlauztos caur viņu līniju, cik tālu viņi varētu nokļūt? Pulka štābs atradās Marijas fermā, mazāk kā jūdzi no šejienes, ielejā, un aiz tā — klajs lauks līdz Marnai. Bet kur gan palika šī laiskā trešā divīzija, kurai bija jānāk viņiem palīgā? Vada izlūki drīz atgriezīsies un tad jau viņš dabūs noteiktas ziņas par notiekošo.

Pēkšņi gaisā kautkas eksplodēja. Paskatījies kapteinis ieraudzīja trīs melnu dūmu mākoņus tieši virs fermas, kas lēnām izklīda. Tā paskatījies uz augšu kapteinis ieraudzīja, ko viņš citādi nebūtu redzējis: tieši virs meža pacēlās balons, kas vēl pirms piecām minūtēm tur nebija redzams.

Granātas sprādziens pārspēja šauteņu uguns troksni. Granāta sprāga kviešos un spriežot pēc skaļiem palīdzības saucieniem, tā bija sasniegusi mērķi.

Kapteiņa bronzas krāsas vaigi nobālēja. Tā tad vāci uzbruka viņa nogurušai rotai ar svaigiem spēkiem, kurus atbalstīja no balona koriģētā artilerija. Ienaidniekam droši vien bija redzams ikviens amerikāņu karavīrs. Kāda granāta sprāga pagalmā un mūra drupas mākonī pacēlās gaisā. Fermā vairs nevarēja kavēties. Kapteinis pagriezās, izskrēja cauri blakus istabai un paskatījās ārā. Astoņu pēdu lēciens mīkstā zemē. Viņš izkāpa pa logu, brītiņu turējās rokās, tad palaida tās vaļā. Viss kārtībā. Viņš uzlēca kājās un noliecies skriešus devās kviešos. Še viņš uz brītiņu apstājās, lai atvilktu elpu un mēģinātu noskaidrot, no kurienes nāk uzbrukums. Tas nebija iespējams. Šauteņu un ložmetēju uguns atskanēja no visām pusēm; rokas granātas sprāga nemitīgi. Ik pēc pāris sekundēm atlidoja granāta un sprāga gan kviešos, gan fermā.

Martijs un pavārs Džo stāvēja pie lauka virtuves baiļu pārņemti. Granātai pagalmā sprāgstot viņi noliecās. Virtuves strādnieki un pārtikas ratu braucējs nozuda vislielākā ātrumā.

„Mūsu vecais aizsteidzās," kliedza Džo. „Laiks arī mums doties projām!"

„Un atstāt šeit visu labo pārtiku?" jautāja Martins.

„Kāds, pie joda, labums no pārtikas, ja tai pa durkļa caurumu jāiztek no kuņģa?"

„Iesim!" Viņi skriešus devās uz dienvidus vārtiem. Še Martins, kas skrēja pa priekšu, uzskrēja virsū diviem vāciem, kas bija rāpus nonākuši gandrīz pie pašiem vārtiem. Vāci uzlēca kājās un satvēra Martiņu. Piesteidzās Džo, vicinādams tradicionālo pavāra ieroci — lielu dunci.

„Hē, lieciet viņu mierā," kliedza Džo un nikni dūra. Tad viņi abi ar Martiņu turpināja skriet. Acumirkli viņi ieraudzīja kapteini, kas patlaban iesteidzās kviešos, pēc kam arī paši atrada patvērumu labi noaugušā labībā, dodamies tajā pašā virzienā, kurā bija gājis viņu virsnieks.

Nospiestā garastāvoklī kādā tīruma iedobumā kapteinis ieraudzīja noskrandušu, noliesējušu karavīru pulciņu, kas drudžainā steigā meklēja pa savu jostu kabatām municiju, lai gan labi zināja, ka tādas nav, atplēsa pirmās palīdzības sainīšus un pārsēja viens otra ievainojumus.

„Ā," iesaucās viens no viņiem. „Še jau mūsu komandieris. Es jau biju jūsu dēļ noraizējies."

Kapteinis pazina leitnantu, kas komandēja rezerves vadu. Ja šie desmit vai piecpadsmit vīru bija viss, kas atlicis no šā vada, tad stāvoklis tiešām bija jauks!

„Ko, pie joda, viss tas nozīmē?" jautāja kapteinis.

„Man šķiet, ka friči iznāca no meža un uzkrita pirmajam vadam, bez kā tas būtu paguvis izšaut. Es viņus ieraudzīju jonojam pa ceļu uz mūsu pusi. Mēs ieskrējām grāvī, bet arī tas atradās zem kāda ložmetēja uguns."

„Kā ar Portera vadu?" jautāja kapteinis.

„Nezinu, sēr," atbildēja leitnants. „Ienaidnieku bars, kas skrēja pār ganībām, laikam būs nokļuvis starp mums un viņu."

„Aizrāposim tīruma malā un paskatīsimies, kas redzams," noteica kapteinis. „Mums še ir divdesmit vīru un varbūt ka mēs īstā brīdī varam aizsteigties īstā vietā, kur varēsim likt sevi just."

Kviešu lauka malā kapteinis mēģināja saskatīt notiekošo. Tas bija gandrīz neiespējami. Augstie kvieši slēpa tiklab viņa ļaudis, kā arī vāciešus, tomēr pēc brītiņa kapteinis apmēram varēja spriest, kur abi pretinieku spēki atrodas: šur, tur uz acumirkli parādījās kāda karavīra galva un pleci, kas deva kapteinim iespēju pazīt viņu tautību. No tā viņš tomēr nevarēja nākt ne pie kāda noteikta slēdziena, jo izrādījās, ka vācieši un amerikāņi izkaisīti kviešu laukā it kā laukumiņi uz šacha galdiņa.

„Vāci sašauj fermu lupatās. Tas liecina, ka viņi vēl nav fermu ieņēmuši."

„Tas jau arī lielisks mērķis viniem," atbildēja kapteinis, „tādēļ es arī tur neatstāju nevienu citu, kā tikai viena ložmetēja apkalpi un savu ziņnesi."

„Nezin vai Martijs un pavārs izkļuvuši ārā?"

„Par tiem es nemaz nebiju iedomājies," iesaucās kapteinis. „Ja viņi aizvestu Martiju uz Vāciju, tad es nu gan nedrīkstētu atgriezties Barkeras pilsētā, jo viņa sieva mani nosistu."

„Bet kur gan pulkvedis? Vai arī viņš neiegāja fermā?"

„Pulkvedis?" iesaucās kapteinis. „Pie joda, kur gan viņš palicis? Fermā mēs iegājām abi reizē — sasodīts, es nezinu, kas ar viņu notika. Kādu brītiņu notikumi norisinājās pārāk ātri!"

„Gūstā viņš taču nebūs saņemts, vai nē?"

Kapteinis pēkšņi piegrūda leitnantam ar elkoni. „Dodiet man jūsu tālskatu," viņš sacīja, „manējais palika fermā. Kāds iznāk pa nama mazajām durvīm."

Fermas sienā bija mazas durvis un arī leitnants neapbruņotu aci varēja saskatīt durvis atveramies un kādu cilvēku iznākam ārā. Šis cilvēks tomēr nesaliecās trijos līkumos un lieliem lēcieniem nemeklēja paslēptuvi kviešos, bet palikdams stāvus mierīgi gāja uz priekšu. Kapteinis lādējās. Leitnants acumirklī saskatīja zemo stāvu un rakstursīgi saliekto kreiso roku, kas turēja cigāru kasti. Tas bija pulkvedis. Kāda granāta sprāga aiz viņa, bet viņš mierīgi iznāca no dūmiem. Kapteinis tālskatā varēja saskatīt kāda ložmetēja ložu saceltos akmentiņus un zāli pulkveža priekšā, bet ložmetējnieks rēķinājās ar skrējošu vīru, kādēļ pulkvedis, lēnām iedams, palika neaizskārts. Viņš pārgāja pār laukumu, iegāja kviešos divdesmit vai trīsdesmit soļu attālumā no abiem virsniekiem un nozuda.

Uzlidoja kāda rakete un atstāja garu dzeltenu dūmu strīpu. Artilerijas uguns apklusa un šauteņu uguns izklausījās divreiz tik skaļa.

„Vai redzējāt šos dūmus?" jautāja leitnants. „Droši vien tas kāds signāls."

„Vāci ieņēmuši fermu," atbildēja kapteinis. „Viņi aizvēra vārtus."

Izklausījās it kā debesis pārplīstu un it kā vējš svilpotu koku zaros. Šrapnelis! Šīs granātas sprāgst gaisā un apšļāc apkārtni ar apaļām lodēm, gluži tāpat, kā apūdeņošanas ierīce izšļāc ūdeni. Granātas, kas sprāgst tikai atduroties pret cietu pamatu, šādā tīrumā ir bez praktiskas nozīmes. Tā tad novērotāji balonā saskatījuši amerikāņus kviešu laukā un pa telefonu likuši artilerijai pāriet uz šrapneliem, no kuriem karavīriem klajā laukā nav glābiņa.

„Atgriezīsimies pie jūsu vada," sacīja kapteinis, „un dosimies prom. Aiz mums ved kāds ceļš mežā. Mēs varam tur atkāpties un varbūt turēties pietiekoši ilgi, lai sagaidītu palīgspēkus."

Vislielākā steigā viņi rāpoja atpakaļ. Vāci nemitīgi apšaudīja kviešu lauku ar ložmetējiem un stiebri nemitīgi lidoja pa gaisu, krizdami kapteinim uz kakla.

Šrapneli nemitīgi sprāga un šrapneļu lodēm krītot kviešos bija dzirdams itkā izkapts troksnis. Saule atradās jau diezgan augstu un bija sagaidāma diezgan karsta diena. Karavīriem būs jāiztiek bez ūdens.

„Tiešām lielisks dienas sākums," nodomāja kapteinis. Viņi abi ar leitnantu nonāca iedobumā, kur bija sapulcējies

rezerves vads. Viņi dzirdēja skaļu sarunu, bet nebija vēl noskaidrojuši sarunas cēloni, kad parādījās vēl kāds vīrs un nāca lejup pa nogāzi. Tas bija pulkvedis. Viņš acīmredzot bija laimīgi pārnācis pār tīrumu un vadīdamies no balsu skaņām, uzmeklējis vadu.

„Nu, kaptein," ierunājās pulkvedis, „lielisks stāvoklis. Ko jūs esat nodomājuši darīt?"

„Izkļūt no šī tīruma," atbildēja kapteinis. „Esmu nodomājis izsūtīt ziņnesi, kas sameklētu pēc iespējas daudz vienību un uzdotu tām atkāpties tur pa to ceļu, kas ved mežā. Dažu koku galotnes saskatāmas no šejienes."

„Vai jums ir nācis prātā pieprasīt artilerijas atbalstu?"

„Artilerijas? Kopš vairāk dienām par artileriju nekas nav dzirdams. Es pat nezinu, kur artilerija atrodas."

„Nu, uzlaižiet SOS raķeti un tad redzēsim, kas notiks."

„Mums nav raķešu," atbildēja kapteinis.

„Tur cilvēkam tiešām jāpaliek trakam," lejā atskanēja pavāra balss. „Iedomājaties tikai, friči tagad apēdīs visas mūsu jaukās lietas! Bifsteku un kartupeļus! Mēs apgādājām arī kondensēta piena bundžas, lai karavīriem netrūktu ko pieliet kafejai. Bifsteks būs lieliski izcepis, uguns labi kurējās un es pirms mūsu aiziešanas tieši paguvu apgriezt bifsteku uz otru pusi!"

„Nu labi, dodiet pavēli atkāpties," auksti sacīja pulkvedis. Viņš brītiņu klusēja, lai aizsmēķētu jaunu cigāru. „Vai jums ir zināms, kur jūsu vīri atrodas? . . . Nē, es jau domāju, ka nē. Jums vajadzēja palikt fermā līdz jūs gūtu slēdzienu par stāvokli. Nu, es to izdarīju jūsu vietā. Mums uzbruka apmēram trīs simti vāciešu, trijās kolonnās — ik pa vienai abpus fermai, bet trešā ieņēma fermu."

„Tie bija tie karavīri, kurus jūs redzējāt mežā un noturējāt par trešās divīzijas karavīriem!" iesaucās kapteinis. „Jā, ser! Un no turienes arī uz jums šāva!"

„Toreiz jūs tā nedomājāt, vai nē?" Kapteinis neatbildēja. „No jūsu karavīriem nav nekas manāms," turpināja pulkvedis." Domājams viņus atsevišķās grupās iznīcināja kviešos. Zināma pretestība vērojama gar drenāžas grāvja līniju ziemeļos no fermas, bet tas arī ir viss. Pārējās vienības, domājams, satriektas. Kāds atbalsts mums ir? Nekāds. Kāds slēdziens? Atkāpšanās, pie tam sasodīti ātra atkāpšanās, iekams vācietis mums vēl nav uzlaidis virsū savus šrapneļus. Ja jums ir ziņneši, tad vispareizāk būs, ja jūs viņus tūlīt sūtīsiet prom."

Kapteinis rāpus atgriezās iedobumā. Tur karavīru skaits bija samazinājies, jo daži bija izsūtīti novērot ienaidnieka tuvošanos. Apgādes seržants vēl arvien stāstīja par saviem piedzīvojumiem nedaudzajiem klausītājiem.

„Es patlaban atvēru sviesta bundžu," stāstīja Martijs. „Ne jau eļļas, bet īsta sviesta, dzeltena kā zelts, kas labi noderētu kartupeļu cepšanai! Taisni tad atlidoja pirmā granāta. Mēs ar Džo devāmies prom un atstājām fričiem visu jauko pārtiku!"

„Kur jūsu ziņneši, leitnant?" iesaucās kapteinis, piesteigdamies grupai un pārtraukdams runātāju.

„To tikai Dievs zina."

„Kurš zin, kur atrodas leitnanta Portera vads? Runājiet."

„Mums šorīt ierodoties daži puiši mums ceļmalā uzsauca," sacīja Martins; „droši vien tie bija viņi. Es pazinu leitnanta balsi."

„Paklausaties," steigšus turpināja kapteinis. „Kas brīvprātīgi uzņemsies uzmeklēt pārējos mūsu rotas ļaudis? Viena daļa atrodas grāvī, tur otrā pusē, un ja jūs redzējāt karavīrus ceļmalā, tad tie bija Porters un viņa ļaudis. Kas vēlas iet?"

Karavīri brītiņu vilcinājās. Kapteinis nodomāja, ka pulkvedis droši vien nebūtu izsaucis brīvprātīgos, bet gan būtu pavēlējis dažiem karavīriem iet. Bet kapteinim šie vīri bija pazīstami kopš viņu bērnu dienām un pat viņu tēvi. Bez tam, ja viņš paliktu pie dzīvības, viņam nāktos dzīvot tajā pašā pilsētā un viņam baigi bija iedomāties, ka būtu jānostājas tās mātes priekšā, kuras dēlu viņš sūtījis nāvē.

„Labi, ser, es iešu," sacīja Martijs. „Es zinu, kur viņi atrodas."

„Arī es iešu," sacīja otrs karavīrs, droši panākdams uz priekšu. „Pie joda, es friču nebīstos." Viņš skaļi iesmējās, bet neviens viņam nepievienojās.

„Nāc, Džo," skubināja Martijs. „Tu tikpat labi vari nākt līdzi. Ja mani nolaistu no kājām, tad no tevis ar vairs nekāda labuma nebūtu."

Ložmetēju uguns skanēja ausīs it kā vēja dzītas lietus šaltes pret logu rūtīm. Tikai retos starpbrīžos bija sadzirdama šauteņu uguns. Kapteinis izprata, ko tas nozīmē. Sāka aptrūkt municijas. „Nāciet," viņš sacīja. „Kurš vēl? Vēl divi."

„Nu kā tad, es arī iešu," sacīja pavārs.

Abi virsnieki un trīs karavīri atgriezās pie pulkveža. „Nu, dodiet savas pavēles, kaptein," sacīja pulkvedis, kūpinādams savu cigāru.

„Martin un jūs, Pēn, uzmeklējiet leitnantu Porteri vai arī kādu citu, kas patlaban komandē jūsu redzēto vadu. Uzdodiet viņiem atkāpties tur pie tiem trim kokiem. Paceļiet mazliet galvu. Vai redziet? Tur mēs viņu sagaidīsim. Nu, uz priekšu!"

Kapteinis sniedza roku un Martijs to sirsnīgi spieda. Tad apgādes seržants rāpus devās prom pa kviešiem.

„Bisonē," turpināja kapteinis, uzrunādams pavāru, „vai dzirdējāt, ko es teicu? Sapratāt? Ziemeļos no fermas grāvī atrodas karavīru nodaļa. Vai jūs atceraties pagalma vārtus? Nu, tieši pie šiem vārtiem ir maza veļas mazgātuve. Attiecīgais grāvis ved tieši no mazgātuves tīrumā. Ja jūs rāposiet uz ziemeļiem, turēdami sauli no sevis pa labi, tad jūs nevariet to neatrast. Paziņojiet viņiem to pašu. Nu, labu laimi."

Pavārs aizgāja un drīz arī trešais karavīrs devās ceļā.

„Nav viņiem viegls uzdevums, jo novēroju, ka vācieši katrā stalla logā novietoja pa ložmetējam un izšāva kviešu laukā tik platu strīpu, kā ceļu. Tomēr šie vīri var arī izkļūt cauri. Viņu pienākums prasa paklausību un jūsu pienākums prasa dot pavēli, cik bīstama tās izpildīšana arī nebūtu. Arī jūrnieku korpusa goda izpratne prasa nevis glābt savu dzīvību, bet gan pirms nāves nogalināt pēc iespējas daudzus ienaidniekus — vismaz sešus."

Visi trīs virsnieki klausījās ložmetēju tarkšķēšanā un pēc tās samērā ātrā tempa noprata, ka tie ir vācu ložmetēji. Brīžiem sprāga arī viena, otra granāta, arī vācu. Saule kāpa augstāk un karstums pieņēmās.

„Vai esat arī attiecīgi novietojuši zināmu skaitu karavīru, gadījumam, ja vācieši nāktu uzbrukumā šinī virzienā?" jautāja pulkvedis.

„Jā, ser," atbildēja leitnants. „Es pret ceļu novietoju nodaļu ķēdē un domāju,



Granāta sprāga kviešos.

ka, ja kāds nāktu no šīs puses, tad mēs varētu sacelt trauksmi."

„Nez' vai tas ko dotu," nomurmināja pulkvedis. „Es redzu, ka mums visiem trim kopā ir tikai viena pistole."

„Vai vēlaties, lai es aizrāpoju atpakaļ un atnesu jums kādu pistoli, ser? To varētu paņemt no kāda seržanta."

„Palieciet šeit! Mans pienākums nav cīnīties, bet gan komandēt. Mēs paliksim šeit, līdz mēs galīgi noskaidrosim, ka pārējie vadi iznīcināti, vai arī ka viņi atkāpjas. Varbūt mēs varēsim viņiem palīdzēt. Man šķiet, ka tas būs vislabākais atrisinājums. Pienācīgā brīdī es atzīstu par nepieciešamu redzēt jūs pie sevis, lai varētu jums dot norādījumus, bet nevis lai jūs kautkur medītu pistoli."

Visi trīs virsnieki gulēja kviešos, kur karstums arvien pieauga. Pagāja pus stunda. Pāris reizes viņi aizrāpoja līdz kviešu lauka malai, bet neredzēja nekādu kustību. Pirmajam bija pievienojies vēl otrs balons. Pulkvedis apgalvoja, ka viņš dzirdot šaušanu un granātu sprādzienus tālumā. Izsūtītie ziņneši neatgriezās, tāpat iedobumā, kur atradās rezerves vads, nenāca klāt neviens karavīrs.

Un viņi visi trīs atkal aizrāpoja līdz kviešu lauka malai. 200 jardus uz ziemeļiem pacēlās dūmu līnija, it kā milzīgu baltu krūmu rinda. Aiz šiem dūmiem varēja saskatīt dažus vāciešus un dažkārt šinī virzienā kviešos vēl parādījās dažas galvas.

„Viņi apmētā rokas granātām vēl grāvī atlikušos ļaudis," sacīja leitnants. „Dosimies prom, kāmēr vēl to varam netraucēti darīt."

„Viņi drīz vien būs arī mums uz kakla," piekrita pulkvedis.

Atkal atvērās fermas sienā mazās durvis un iznāca vāciešu grupa ar vieglo ložmetēju, steigdamās uz kviešu pusi. Pēkšņi atskanēja šāvieni; trīs no vāciešiem metās uz priekšu, it kā lēkdami no peldēšanas dēļa. Karavīrs, kas nesa ložmetēju, nometa to un metās uz vārtu pusi. Divi citi stāvēja neziņā ko darīt. No kviešu lauka malas izlēca karavīru grupa un metās viņiem virsū. Pēc īsas sadursmes no kviešu lauka izsteigušies karavīri metās pa durvīm namā, atstādami aiz sevis piecus pakritušus stāvus. Ložmetēju viņi paņēma līdzi.

„Hē!" iesaucās visi trīs virsnieki reizē.

„Tie bija jenki," uztraukts iesaucās kapteinis. „Tie bija mani karavīri!"

„Nu gan viņi būs pagalam," piebilda pulkvedis.

Klusuma brīdim atkal sekoja uztraukti kliedzieni. Vāci pēkšņi sāka palēkt no kviešiem un atkrist atpakaļ, itkā zivis, ķerdamas mušas.

„Viņus apšauda no fermas," kliedza virsnieki.

„Viņi ienesuši ložmetēju namā un laiduši to no turienes darbā!" steigšus turpināja kapteinis. „Leitnant, savāciet visus savus ļaudis, mēs dosimies uz tām durvīm. Ja fermā ir ļaudis, tad viņiem būs vajadzīga palīdzība. Mēs vēl varam piedzīvot īstu kauju!"

„Mēs tikpat labi varam iet uz priekšu, kā atpakaļ," piekrita pulkvedis. „Attiecīgi nostādot savus šrapneļus vācietis varētu mūs neizlaist cauri."



Nedaudzie rezerves vada vīri devās uz priekšu.

Nedaudzie rezerves vada vīri devās uz priekšu kviešu laukā, tajā slēpdamies, līdz bija piekļuvuši durvīm fermas sienā. Tur viņi piepeši uzdūrās vāciešu grupai un izšāva visu savu atlikušo municiju. Vācieši, apjukuši un nervozēdami zem pēkšņās uguns no fermas, bija pārliecībā, ka stipri spēki izdara pretuzbrukumu, un padevās. Nama augšējos logos parādījās karavīri un kautko kliedza, kas nebija sadzirdams, tomēr rupjie vārdi liecināja, ka tie ir amerikāņi. Vads, atstājis trīs vīrus sardzē pie gūstekņiem, metās uz priekšu un iesteidzās fermas pagalmā.

Tajā pašā brīdī pa dienvidus vārtiem iedrāzās daudzi noskranduši ierakumu zēni, kas aizsmakuši kliedza un vicināja durkļus. Nedaudzie vācieši viņus ieraugot pacēla rokas.

Piecpadsmit minūtes vēlāk, kad ferma bija steigšus iztīrīta no ienaidnieka, virsnieki sapulcējās kādā pagalma stūrī, kur no tālā balona viņus nevarēja saskatīt.

„Vai saņēmāt manu atkāpšanās pavēli, Porter?" jautāja kapteinis.

„Nē, sēr. Mēs atradāmies otrpus ceļam, klajā laukā. Biju novietojis savus karavīrus ap divdesmit soļu attālumā vienu no otra un pēkšņi es ieraudzīju, ka viņi dodas uz fermas pusi. Domādams, ka viņi saskatījuši kautko, ko es neredzu, arī es nācu šurp, un še nu es atradu jūs fermā."

„Vai tie bija jūsu ļaudis, kas iesteidzās pa vārtiem?" kaptenis jautāja rotas seržantam, kas komandēja otro vadu, kur visi virsnieki bija ievainoti vai krituši.

„Jā, ser. Mēs sākām virzīties ārā no grāvja, kā kapteiņa kungs pavēlēja. Bet tad pa durvīm iznāca vācieši ar savu ložmetēju. Mēs tūdaļ viņus ņēmām uz grauda."

„Kas tur notiek?" iesaucās pulkvedis un norādīja uz kādu duci karavīru, kuri ap kautko drūzmējās palievenī.

„Tas ir apgādes seržants," sauca kapteinis, „un pavārs! Iesim un apskatīsimies, ko viņi dara. Domājams, ka viņi tikuši labi cauri."

„Ņemot vērā, ka viņi ir dzīvi, par to nu gan nevarēs šaubīties," piezīmēja pulkvedis.

No palieveņa puses atskanēja sauciens: „Luter! Paklausies! Atsūti mums pāris friču, tīrīt kartupeļus un pazāģēt malku, vai nē? Kareivji drīz nāks pēc ēdiena."

„Pareizi!" piekrita Martijs, izgāzdams zemē pannu ar sadegušu bifsteku. „Ja jau mēs apsolījām viņus labi paēdināt, tad mums tas arī jādara!"

„Paklausaties, jūs abi. Vai jūs aiznesāt manu ziņojumu?" jautāja kapteinis.

„Jā, ser," atbildēja Martijs. „Es izpildīju savu uzdevumu un pavārs savējo. Vai gan mēs neatkarojām fermu?"

„Jā gan, bet pavēle taču bija atkāpties."

„Jā, tāda pavēle jau nu bija jādod," atbildēja pavārs. Viņa skatienā bija kautkas, kas kapteinim nepatika.

„Es nepielaidīšu niekošanos, Džo Bisonē," nopietni sacīja kapteinis.

„Būs jau labi," sacīja pulkvedis. „Mēs veltīgi tērējam laiku. Uz dienvidiem no mums radusies īsta elle. Frīči uzskrējuši virsū trešai divīzijai un nu viņiem klājas slikti. Varbūt ka mēs piedzīvosim pretuzbrukumu. Jūsu karavīri atkarojuši šo fermu skaistā stilā un nu palīdzēsim viņiem to paturēt. Viņi sāk rādīt īstu jūrnieku garu."

Pavārs un apgādes seržants smīnēja. „Jūrnieku garu", sacīja Martijs. „Mēs tikai katram puisim, ko satikām kviešos, pateicām, ka fermā draud iet zudumā liels daudzums labas pārtikas."

„Un ņemot vērā to, visa vācu armija, ņemot palīgā arī jūrniekus, nebūtu viņus varējusi atturēt no fermas."

No angļu valodas tulkojis **K. Vilde.**

Pārskats par „Aizsarga“ abonentiem 1936. gadā

Kā redzam diagrammā, kur pirmais stabiņš apzīmē 1935. g., bet otrais 1936. g. abonentu daudzumu pa aizsargu pulkiem, tad mūsu žurnāla lasītāju skaits aizsargu organizācijas visās vienībās ar šo gadu ievērojami audzis. Šis pieaugums, organizācijas apjomā rēķinot, ir nedaudz lielāks par pusi no pagājušā gada abonentu kopskaita. Turpretī, atsevišķas vienības novērtējot, redzam, ka veselā grupā pulku — 3. Ludzas, 6. Aizputes, 7. Valkas, 8. Valmieras un 9. Madonas — abonentu skaits divkāršojies.

Pareizo ainu par to, kādā mērā „Aizsargs“ izplatīts katrā pulkā, rāda abonēto eksemplāru attiecība pret pulka aizsargu un aizsardžu skaitu. Pēc šāda principa aprēķināts zemāk pievestais pulku sakārtojums, kas rāda, ka šogad procentuāli pirmā vietā žurnāla abonēšanas ziņā stāv Aizsargu aviācija. Otrajā vietā nāk 14. Kuldīgas pulks, trešajā — 17. Rēzeknes pulks.

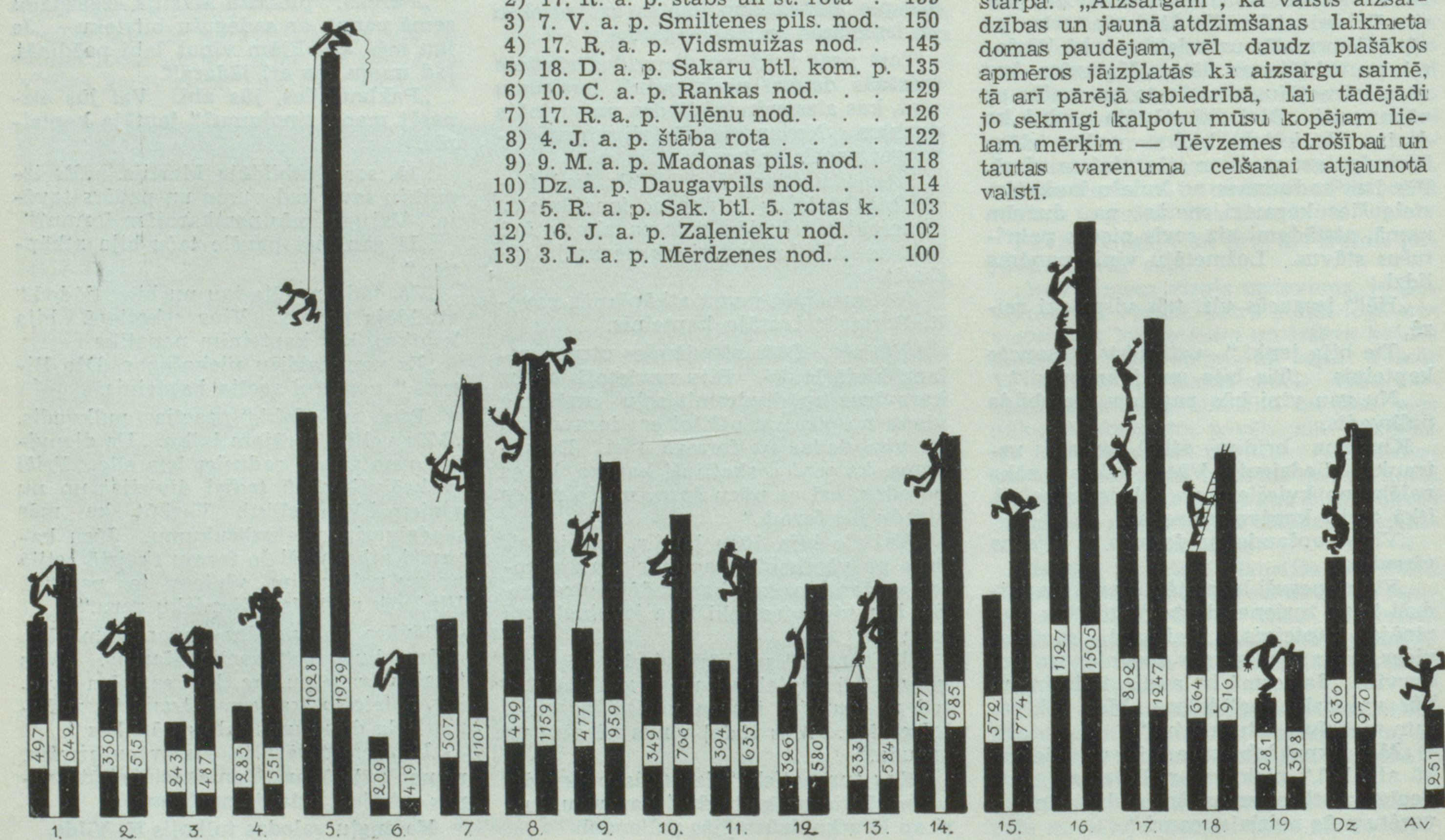
1. vietā — Aizsargu aviācija.
2 „ — 14. Kuldīgas pulks.
3. „ — 17. Rēzeknes pulks.
4. „ — 12. Ilūkstes pulks.
5. „ — 3. Ludzas pulks.
6. „ — 16. Jelgavas pulks.
7. „ — 18. Daugavpils pulks.
8. „ — 1. Talsu pulks.
9. „ — 2. Ventspils pulks.
10. „ — 7. Valkas pulks.
11. vietā — 13. Bauskas pulks.
12. „ — Dzelzceļu pulks.
13. „ — 11. Tukuma pulks.
14. „ — 5. Rīgas pulks.
15. „ — 19. Jaunlatgales pulks.
16. „ — 8. Valmieras pulks
17. „ — 9. Madonas pulks.
18. „ — 4. Jēkabpils pulks.
19. „ — 6. Aizputes pulks.
20. „ — 10. Cēsu pulks.
21. „ — 15. Liepājas pulks.

Neskatoties uz to, ka starp vienībās vāktiem abonentiem ir laba tiesa ārpus aizsargu organizācijas stāvošu personu, tomēr vēl neviens pulks nav sasniedzis to, ka savākto žurnāla abonentu skaits būtu tikpat liels, kā vienības dalībnieku kopskaits. Vēl esam samērā tālu no stāvokļa, kad žurnālu abonēs visi organizācijas dalībnieki.

Krietni raibāku ainu, kā pulkos, sniedz abonentu pārskats par nodaļām. Tanī pat laikā, kamēr ir nodaļas, kas abonē lielāku eksemplāru skaitu, kā nodaļā dalībnieku, ir arī pagasti, kur „Aizsargam“ nav vēl neviena abonenta. Tas vedams sakarā ar attiecīgo amatpersonu rosību vai pasivitāti žurnāla izplatīšanā. Sekojošās nodaļas un vienību komandieri pasūtījuši „Aizsargu“ pāri par 60 eksemplāriem:

		eks.
1)	14. K. a. p. Saldus pils. nod. .	246
2)	17. R. a. p. štābs un št. rota .	159
3)	7. V. a. p. Smiltenes pils. nod.	150
4)	17. R. a. p. Vidsmuižas nod. .	145
5)	18. D. a. p. Sakaru btl. kom. p.	135
6)	10. C. a. p. Rankas nod. . .	129
7)	17. R. a. p. Viļēnu nod. . . .	126
8)	4. J. a. p. štāba rota	122
9)	9. M. a. p. Madonas pils. nod. .	118
10)	Dz. a. p. Daugavpils nod. . .	114
11)	5. R. a. p. Sak. btl. 5. rotas k.	103
12)	16. J. a. p. Zaļenieku nod. .	102
13)	3. L. a. p. Mērdzenes nod. . .	100
14)	Dz. a. p. Krustpils nod. . . .	90
15)	16. J. a. p. Dobeles nod. . . .	84
16)	1. T. a. p. Nurmuižas nod. . .	82
16)	15. L. a. p. Vaiņodes nod. . .	78
17)	12. J. a. p. Bebrenes nod. . .	76
18)	16. J. a. p. Mežmuižas nod. .	75
19)	17. R. a. p. Maltas nod. . . .	74
20)	8. V. a. p.Rozēnu nod. . . .	72
21)	17. R. a. p. Varakļānu nod. .	72
22)	8. V. a. p. štāba rot. kom. . .	71
23)	9. M. a. p. Lubānas nod. . .	71
24)	16. J. a. p. Džūkstes nod. . .	70
25)	Dz. a. p. Ventspils nod. . . .	66
26)	Dz. a. p. 5. rotas I nod. kom. .	66
27)	10. C. a. p. Vecpiebalgas nod. .	64
28)	Dz. a. p. Čiekurkalna nod. . .	64
29)	5. R. a. p. Zaubes nod. . . .	63
30)	16. J. a. p. Auces nod. . . .	63
31)	5. R. a. p. Sak. btl. darbv. . .	62
32)	14. K. a. p. Vārmes nod. . .	62
33)	14. K. a. p. Skrundas nod. . .	62
34)	9. M. a. p. Mētrienas nod. . .	61
35)	16. J. a. p. Bukaižu nod. . .	61
36)	Dz. a. p. Rīgas nod.	61

Par pieliktām pūlēm „Aizsarga“ abonentu vākšanā atzinība nākas pulku vadībai, nodaļu priekšniekiem, aizsardžu pulciņu priekšniecēm, komandieriem, aizsardzēm un aizsargiem. Žurnāla patreizējās tirāžas un apmēru sasniegšana liek ticēt, ka arī turpmāk nezudīs tagadējais ciešais kontakts „Aizsarga“ redakcijas un daudzo lasītāju tūkstošu starpā. „Aizsargam“, kā valsts aizsardzības un jaunā atdzimšanas laikmeta domas paudējam, vēl daudz plašākos apmēros jāizplatās kā aizsargu saimē, tā arī pārējā sabiedrībā, lai tādējādi jo sekmīgi kalpotu mūsu kopējam lielam mērķim — Tēvzemes drošībai un tautas varenuma celšanai atjaunotā valstī.



* Aizsargu organizācijas dibinātājs Ministru Prezidents Dr. K. Ulmanis, aizsargu organizācijas gada svētku dienā 20. martā, piesūtījis aizsargu priekšniekam pulkvedim - ltn. K. Praulam sekošu rakstu:

„Savā šī gada svētku dienā mūsu aizsargu organizācijas locekļi ar lepnumu un gandarījumu var noraudzīties uz noietiem 17 darba gadiem, kas pašaizliedzībā un dziļā Tēvzemes mīlestībā bijuši veltīti domai par Latviju vienotu un varenu. Iekšējā vienība un disciplīna stiprinājusi un rūdījusi mūsu brašo aizsargu saimi atbildības sajūtā pret valsti un tautu, ko mūsu 15. maija vēsturiskajā dienā viņi katrs savā vietā godam pierādījuši.

Tāpēc ar sevišķu prieku sveicinu mūsu aizsargus un aizsardzes viņu gaišajā svētku dienā, būdams pārliecināts, ka arvien un visur viņi būs mūsu atjaunotās Latvijas valsts vienības gara nesēji un paudēji".

* Aizsargu goda šefs kaŗa ministrs ģenerālis J. Balodis aizsargu saimi apsveicis ar šādu rakstu:

„Latvju tautas uzņemtais ceļš 1918. gada 18. novembrī un tam sekojošais atbrīvošanas cīņu laikmets deva iespēju, pirms 17 gadiem, aizsargu organizācijai likt savus pirmos dibināšanas pamatus. Šo pirmo aizsargu vienīgā doma bija veltīta latvju tautai un viņu darbs tēvzemes labklājībai.

Cauri ilgstošam nenoteiktības laikmetam, ko kultivēja politisko partiju savstarpējā apkaŗošanās, aizsargi, savas valstiskās domas vadīti, ar atzīstamu vienprātību, bija uzticīgi Latvijas valsts vienotības idejai.

15. maija rīta pārvērtības nesa krasu lūzumu ikviena pilsoņa pienākumu un uzdevumu izpratnē un pildīšanā. Šai ziņā aizsargi savos darbos rādīja cēlu priekšzīmi- steigdami kopā ar armiju, ar jaunu sparu un uzņēmību, pildīt savus īpatnējos pienākumus un uzdevumus jaunajam laikmetam atbilstošā garā.

Šodien, 17 gadu atceres dienā, izteikdams savu pateicību par līdz šim veikto, novēlu neapsīkt tēvijas mīlestībai, kas kvēlojusi aizsargu sirdīs šos 17 gadus un lai tā, vienotā darbā, palīdz veidot atjaunoto Latviju pretīm gaišai nākotnei".

* Aizsargu saimi aizsargu organizācijas gada svētkos apsveikusi armijas augstākā vadība — armijas komandieris ģenerālis Kr. Berķis, armijas štāba priekšnieks ģenerālis M. Hartmanis un štāba priekšnieka palīgs ģenerālis Dambītis.

* Ministru Prezidents Dr. K. Ulmanis, uz Latvijas kuģu īpašnieku savienības paziņojumu par nodomu dāvināt aizsargu aviācijai vienu lidmašīnu, piesūtījis kuģīpašnieku savienībai sekojošu rakstu:

„No sirds pateikdamies Latvijas kuģu īpašniekiem par viņu apsveicamo nodomu dāvāt mūsu aizsargiem vienu lidmašīnu, izsaku savu pārliecību, ka šis cildenais un priekšzīmes cienīgais solis dziļi iepriecinās mūsu drošsirdīgo gaisa ērgļu kuplo un vienoto saimi.

Tādēļ ar patiesu gandarījumu novēlu mūsu rosīgajiem kuģiniekiem jo krietnas sekmes arī viņu turpmākās darbības gaitās, ejot uzticībā un paļāvībā mūsu jaunā laika gara virzienā par labu un par svētību atdzimušās Latvijas un mūsu tautas saimnieciskai drošībai un labklājībai."

* Iekšlietu viceministrs A. Bērziņš 20. martā radiofonā runāja par „Aizsargu organizācijas gaitām". Savā runā ministrs starp citu teica:

„Aizsargu darbs aizsargu organizācijā no pašas savas pirmās dienas ir bijis ar skaidriem, noteiktiem mērķiem, ar skaidru, noteiktu darba saturu, kuŗš nav bijis padots laika nejaušībām un dažādiem apstākļiem. Miers, drošība, kārtība, rūpes par savu līdzpilsoņu labklājību, par savu tautu, par savu valsti, tas ir bijis jau tad ielikts līdzi kā novēlējums aizsargiem viņu darba gaitas sākot.

Visā 17 gadu ilgā darbā aizsargu organizācija nav novirzījusies no šī sākumā uzstādītā mērķa un ar lielu uzticību kalpodama šiem saviem sākumā liktiem uzdevumiem, ir pratusi saglabāt savā organizācijā disciplīnu, vienprātības un vienības garu. Vēl vairāk — stipra šī organizācija būs tāpēc, ka viņa komplektējas galvenā kārtā no Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībniekiem, kuŗi kaujas laukos ar ieroci rokās izstaigādami mūsu zemi, cīnījās pret ienaidniekiem. Viņi apliecinājuši savu uzticību Latvijas neatkarīgai valstij.

Vārds aizsargs, kas ir laimīgi izvēlēts, nenozīmē tikai zemes, miera un drošības sargātāju vien, bet aizsargam ir jābūt arī savas tautas goda, savas tautas tikumu un krietnuma sargam. Ne ierocis vien var būt tas, kas rada un veido tautas aizsardzības spēkus, bet gars vienmēr ir bijis tas, kas ir noteicis un vadījis tautas likteņus.

Aizsargu organizācijas locekļi savā gada dienā nemēdz šo dienu atzīmēt plaši, bet griežas pie sabiedrības ar pateicību par visu to lielo pretimnākšanu, ko daudzās sabiedriskās organizācijas pilsētās un laukos ir izrādījušas iepriekšējā gadā aizsargiem, dodot iespējamību aizsargu organizācijai savu darbu veikšanai iegūt vajadzīgos līdzekļus. Savā gada dienā aizsargu organizācija izsaka pateicību mūsu kaŗaspēka vadībai, mūsu armijai par to atbalstu, ko armija devusi aizsargiem iepriekšējā gadā. Tāpat aizsargu organizācija ir priecīga par to uzticību, kādu joprojām aizsargu organizācijai dāvā mūsu tautas Vadonis un valdība.

Mūsu organizācijas mērķis ir bijis: darbs Latvijai, darbs Latvijas vadonim, uzticība Latvijai, uzticība Vadonim. Ar to mēs stipri esam bijuši laikā pēc 15. maija, stipri laikā pirms 15. maija un stipri ar šo patiesību, ar šo pārliecību iesim arī jaunajā darba gadā. Tad mēs piepildīsim to ar savu darbu, ko no mums prasa un cer tautas Vadonis, ko no mums prasa un cer mūsu Latvija, ko no mums prasa mūsu pilsoņu un aizsarga pienākums."

1. Talsu pulks.

* Lauku pašvaldību fonda pārvalde nolēmusi nodot pulkam bij. Talsu apr. valdes „Forda" automobili.

* 8. martā Talsos sanāca pulka virsnieku sanāksme, turpmākā darbības plāna pārrunai. Sanāksmi vadīja pulka kom. Kārkliņš.

* 8. martā Talsu Sadraudzīgās biedrības zālē pulka virsnieki sarīkoja atvadas vakaru pensijā aizejošam I btl. kom. L. k. o. k. pltn. Hermansonam.

* Mirušo pulka adjutantu Lazdiņu pavadīja uz pēdējo dusu ar militāru godu 22. martā. Pavadīšanā piedalījās



Zālītes aizsardzes saimniecības kursos.



Liepājas pilsētas mazpulku dalībnieki 15. L. a. p. rīkotos pretgāzu kursos.

aizsargi, aizsardzes, policija un daudz vietējo iedzīvotāju. Noliekot krāšņus vaiņagus, pēdējos sveicienus nesa 11. Tukuma a. p. kom. palīgs vltn. Krasts, 1. Talsu a. p. kom. palīgs Eglītis, Tukuma-Talsu apr. pol. III iec. priekšnieks Grebers u. c.

* Iesākot darbības otro gadu desmitu, štāba aizsardžu pulciņā vērojams jauns darba prieks. Aizsardzes tagad sapulcējas divreiz mēnesī, lai noklausītos pulka pavēles un apspriestu tekošos darbus un vajadzības. Gādāts, lai ik sanāksmē nolasītu arī kādu referātu par dažādiem sievieti interesējošiem jautājumiem: mājturību, dārzkopību, veselības kopšanu u. tml. Pulciņa aizsardzes ir iegādājušās divas stelles un auž zervjetes, spilvenus, logu aizkarus u. c.

1. martā pulciņš rīkoja pirmo bezmaksas bērnu rītu ar pasakām, deklamācijām, rotaļām, mūzikaliem u. c. priekšnesumiem. Bij ieradušies ap 300 bērnu, kas priekšnesumiem sekoja ar vislielāko aizrautību. Paredzēts šādus bērnu rītus periodiski turpināt.

* Darbību atklājis Zentenes nodaļas aizsargu koris, Alb. Voldracha vadībā. Korī 24 dziedātāji.

* 1. martā Libegu pag. namā notika aizsargu nodaļas 3 nedēļu sanitāro kursu noslēguma akts, kurā ieradās pulka kom. pal. Eglīts, I btl. ārsts Dr. Ruģēns un Dr. Pinnis. Kursi bija ļoti labi apmeklēti.

* Kandavas aizsardžu pulciņš rīkoja rokdarbu kursus no 9.—11. martam.

* Stendes aizsardžu pulciņš rīkoja no 17.—28. martam aušanas kursus, instr. Vītoliņas vadībā.

2. Ventspils pulks.

* Pulka komandējošā sastāva apmācības notika Ventspilī 8. un 9. martā, pulka klubā. No Rīgas bija ieradies aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Zālītis, kapt. Volbergs, kuram padota aizsargu - jātnieku apmācība, un kapt. K. Mangulis. Notika arī pulka ārstu un farmaceitu apspriede, kurā no aizsargu štāba piedalījās sanitārās daļas priekšnieks ārsts pltn. Bergs.

* Militāro zināšanu atkārtošanas un papildināšanas kursi pulka vadu un grupu komandieriem notika pie 3. Jelgavas kājnieku pulka 3. rotas Ventspilī, laikā no 1. līdz 13. martam.

* Kultūras fonda dome piešķīrusi likvidētās Latvijas Kultūras veicināšanas b-bas nodaļas bibliotēku Usmas aizsargu nodaļai. Bibliotēkā ir vairāk simtu sējumu un tā būs ievērojams faktors nodaļas kultūrālā dzīvē.

* Zūru aizsardzes sanāk 2 reizes mēnesī pie vienas no aizsardzēm uz vakarēšanu. Pēdējā tiek ievadīta ar referātu par literātūru, vēsturi, mājturību vai veselības kopšanu. Aizsardzes rosīgi strādā pie rokdarbu gatavošanas aprīlī paredzētam bazāram.

* Ziru nodaļa rīkoja 7. martā pamatskolas telpās pulkv. Kalpaka bataljona atceres vakaru. To ievadīja skolas pārziņa E. Kārkliņa referāts, kam sekoja aizsardžu deklamācijas un citi priekšnesumi.

* 7. martā Ugāles nodaļa tautas namā „Gaisma" rīkoja Zemnieku drāmas viesizrādi „Zvejnieka dēls" 2. daļu. Vakaru atklāja II btl. kom. T. Lepše ar referātu par pulkvedi Kalpaku un zemnieku cīņas panākumiem atjaunotā Latvijā. Vakars bija labi apmeklēts.

* 14. martā Piltenes aizsargi rīkoja tālākā pagasta stūrī—Rāpatciema Maz-Katlāpos mūsu armijas pirmā virspavēlnieka pulkv. O. Kalpaka piemiņas vakaru.

* Užavas nodaļa pamatskolas telpās 15. martā rīkoja pulkv. O. Kalpaka piemiņas vakaru ar rotas kom. J. Arenta priekšlasījumu un „Seržants Vīksna" izrādi.

* Jūras divīziona 3. rotas III vads 15. martā rīkoja Vārvē darbības uzsākšanas vakaru. Programmā bija koŗa dziesmas un teātŗa izrāde.

* Ances aizsardzes, sadarbojoties ar pašvaldību, pagasta namā sarīkoja 2 nedēļu ilgus mājturības - rokdarbu kursus un zemnieku dienu līdz ar kursu noslēgumu — 22. martā. Zemnieku dienā ar referātiem par lauksaimniecības dienas jautājumiem piedalījās novada vecākais agronoms Fr. Gailītis, Dundagas rajona agr. E. Mālkalns un Ventspils rajona lopkop. instruktors E. Kaimiņš.

3. Ludzas pulks.

* 1. martā pulka komandieŗa palīgs kpt.-ltn. Frišmanis Rundēnos noturēja lekciju „Ko stāsta mums senču kapi."

* 7. martā Ludzas nodaļa sarīkoja pulkv. Kalpaka piemiņas vakaru. Aktu atklāja pulka komandieris Mauriņš ar uzrunu par pulkv. Kalpaka un viņa kaŗavīru vēsturisko nozīmi. Referātu par bataljona cīņām nolasīja bataljona dalībnieks, pltn. Plasis. Vakarā bija ieradušies garnizona karavīri, valsts un pašvaldības iestāžu atbildīgie darbinieki. Aktu kuplināja orķestris, pulka kapelmeist. Ruļļa vadībā.

*Rundānu aizsargu nodaļas 8. martā sarīkotais pulkv. Kalpaka piemiņas vakars bija pulcinājis daudz apmeklētājus. Vakaru atklāja ar uzrunu nod. pr. Nemiro un referātu par bataljona cīņām nolasīja valsts pamatskolas pārzinis agr. Zeltiņš.

* Sanitārie kursi atklāti Ludzā, Zilupē, Nautrēnos, Kārsavā, Mērdzenē.

* Nautrēnu nodaļai pašvaldība piešķīrusi ēku — aizsargu mītnei. Ēkas pārbūvei nepieciešamo līdzekļu iegūšanai nodaļa stājusies pie bazāra sarīkošanas š. g. oktobŗa mēnesī. Tam pašam nolūkam bazāru rīkos maijā Pildu aizsargu nodaļa.

7. Valkas pulks.

* 4. martā Valkā, tautas namā, notika pulka ārstu un farmaceitu sanāksme. Tanī piedalījās pulka komandieris Briedis, palīgs kpt.-ltn. Krūmiņš, bet no aizsargu štāba sanitārās daļas priekšnieks ārsts pltn. Bergs un palīgs farmacijas lietās Dr. Okšķis. Sanāksmi ar uzrunu atklāja pulka vec. ārsts Dr. Sukurs, pēc kam ārsti sniedza pārskatus no vietām. Gandrīz visās vienībās jau noturēti pirmās palīdzības un veselības kopšanas kursi, iegādāts sanitārās somas, tāpat arī nestuves un teltenes. Sanitārās daļas priekšnieks Dr. Bergs savā runā norādīja uz sanitārā dienesta lielo nozīmi, iztirzāja un deva norādījumus par jaunajiem sanitāriem noteikumiem. Dr. Okšķis referēja par sanitārās apgādes tehniskiem jautājumiem. Nolēma sarīkot kursus zemākā medicīniskā personāla sagatavošanai. Tāpat nolēma izdarīt vienībās visu aizsargu un aizsardžu veselības stāvokļa pārbaudi.

Noslēdzot sanāksmi pulka kom. Briedis pateicās sanitārās daļas priekšniekam par sniegtiem norādījumiem, tāpat ārstu saimei par kuplo piedalīšanos. Izteica vēlēšanos, lai ārsti kā inteliģences pārstāvji laukos, uz vietām bez sanitārā dienesta ņemtu dzīvu dalību arī kultūras darbā.

* Latvijas Sarkanā krusta Smiltenes slimnīca, lai nāktu pretim visiem aizsargu organizācijas dalībniekiem, noteikumus par aizsargu atvieglotu ārstēšanu attiecinās arī uz aizsardzēm. Tos, kas ārstējas kā lauku iedzīvotāji, pēc pirmās grupas noteikumiem, uzņems slimnīcā par brīvu, bet pārējo grupu slimniekus pret nelielu piemaksu. Pag. gadā šādā veidā slimnīca atlaidusi ārstēšanās maksu aizsargiem par 800 ls.

* 6. marta vakarā Smiltenes ģimnazijas aktu zālē pulcējās ģimnazijas audzēkņi un Smiltenes pilsētas un pagasta aizsargi, lai īsā svētbrīdī atcerētos pirms 17 gadiem kritušos varoņus. Aktā pieminēja plkv. Kalpaku, vltn. Krievu, kas bija Smiltenes valsts ģimnazijas audzēknis, un Studentu rotas komandieri kpt. Grundmani.

* Valkas pilsētas aizsardžu pulciņš 7. martā nosvinēja 10. g. darbības atceres svētkus. Tautas namā notika slēgts vakars. Garīgo aktu noturēja Lugāžu draudzes mācītājs O. Krauze. Par pulciņa 10 gadu darbību pārskatu sniedza pulciņa priekšniece M. Šmite, kam sekoja koncerts ar plašu programmu. — Pulciņš savu rosību izvērtis plašumā ne tikai savā iekšējā dzīvē, bet arī vispār sabiedriskās dzīves laukā. Pulciņā 39 aizsardzes.

* 8. martā Kalncempju aizsargi un aizsardzes deva svinīgo solījumu.

* 15. martā, Apē, Veclaicenes, Jaunlaicenes, Apes un Jaunrozes aizsargi un aizsardzes svinēja savas rotas svētkus. Parādi pieņēma pulka kom. palīgs kpt.-ltn. Krūmiņš. Svētkus noslēdza koncerts un teātŗa izrāde.

8. Valmieras pulks.

* „Kā es ilgi varu dzīvot sava tēva pagastā . . ." — tā saucās pulka komandieŗa A. Prauliņa 2. martā, Valmieras Latviešu biedrības zālē rīkotā akadēmisko un sabiedrisko darbinieku diena. Daudzo apmeklētāju vidū dominēja aizsargu komandieŗi no visa apriņķa. Sanāksmi atklāja pulka komandieris, norādot, ka tikai balstoties uz spēcīgu nacionālu un valstisku darbu, mēs ilgi un laimīgi dzīvosim savā tēva pagastā. Sekoja Dziesma brīvai Latvijai. Pēc tam sākās vesela rinda priekšlasījumu: Pulka kultūrālās nozares vadītājs J. Mekšs — „Vadošās līnijas aizsargu kultūras darbā"; aizsargu komandieris Krēsliņš „Ko prasa jaunais laiks no inteliģenta"; aizsargu mācītājs Slokenbergs — „Baznīcas un aizsargu sadarbība"; skolotājs Milleris — „Skolotāja sabiedriskais darbs aizsargu nodaļā un savā pagastā". Vakarā ieradās arī Infomācijas un propogandas pārvaldes priekšnieks Mežaraups un prof. F. Balodis. Pirmais apsveica sanāksmi ministŗa A. Bērziņa vārdā. Pēc tam valdības pārstāvja klātbūtnē pulka komandieris svinīgi pasniedza aizsargu pulka 4 rotām par sabiedrības dāvāto naudu pirktās 4 patšautenes.

Priekšlasījumu virkni noslēdza J. Mežaraupa priekšlasījums „Latviskā Latvija" un prof. F. Baloža lekcija par latviešu tautas varenību 9.—12. g. s.

Sekoja koncerts. Programmu izpildīja brīvmākslinieces - aizsardzes: piāniste Sinepe, solo dziedātāja Mekša un harfiste Grasmane. Interesantais vakars noslēdzās ar kopējām tautiskām vakariņām.

* Mujānu aizsardzes, ar priekšnieci M. Smilgu, rīkoja no 24. fēbr. līdz 3. martam rokdarbu kursus, instruktores A. Ozoliņas vadībā.

* II btl. štāba vads sācis bezmaksas priekšlasījumu rīkošanu. 8. martā Limbažu saviesīgās b-bas telpās doc. L. Ausējs runāja par laimi un ceļu uz to.

* Koņu aizsardzes 8. martā „Ausēkļu" pamatskolā atzīmēja savu 10 gadu darbību. Dievkalpojumam un apsveikumiem sekoja „Dzimtenes dziesmas" izrāde.

* Vītrupes nodaļas rīcībā pagasta padome nolēmusi ierādīt vienu istabu pārbūvētajā pagasta namā.

11. Tukuma pulks.

* 29. februārī un 1. martā Tukumā notika komandējošā sastāva militārās apmācības, aizsargu štāba militāro apmācību pārziņa kpt. Ķikuļa un armijas štāba apmācības daļas kpt. Manguļa vadībā. Piedalījās 72 komandieŗi. Pēc apmācībām notika komandieŗu apbalvošana.

Sekoja komandējošā sastāva apspriede ar pulka goda tiesas, revīzijas komisijas, palīdzības fonda komisijas locekļu vēlēšanām un pārrunām par aizsargu darbību. Pārrunātos jautājumos pulka komandieris deva savus norādījumus, it īpaši uzsveŗot sadarbību ar mazpulkiem.

* Štāba rota 6. martā rīkoja pirmā Latvijas armijas virspavēlnieka pulkveža O. Kalpaka un viņa bataljona atceres vakaru. Pulka kom. palīgs vltn. Krasts, atklājot piemiņas vakaru, aizrādīja uz to varoņlaikmetu, kas pirms 17 gadiem šalcis pāri Latvijai un prasījis plkv. Kalpaka, kpt. Grundmaņa un vltn. Krieva dzīvības. Štāba rotas komandieris Aronietis nolasīja referātu par plkv. Kalpaku un viņa bataljona varonīgajām cīņām. Vakaru kuplināja aizsargu koris, pamatskolas skolēnu runas koris un aizsargs Vēciņš ar piemērotiem priekšnesumiem.

* Pulks laikā no 9.—14. martam sarīkoja Tukumā plašus pirmās palīdzības un veselības kopšanas kursus. Kā lektori piedalījās: pulka vec. ārsts Apsītis, 1. rt. ārste Kalēvics - Jansons, 3. rt. ārste Kazāks, 2. es. ārsts Vītols, 2. rt. ārsts Rancāns un 1. es. ārsts Lazdiņš. Kursus vadīja štāba rotas ārste Hercmanis. Kursus beidza 38 aizsardzes, 12 aizsargi un 8 privātpersonas. Kursu noslēgumā pulka kom. A. Kārkliņš izteica atzinību lektoriem un kursantiem par veikto darbu, uzsveŗot, ka aizsargu organizācijas locekļiem uzlikti lieli pienākumi, bet to veikšanai nepieciešama kā garīgā, tā fiziskā veselība.

12. Ilūkstes pulks.

* Skrudalienas aizsardžu rīkotais vakars kultūras biedrības namā bija pulcinājis četru pagastu kultūras darbiniekus. Pag. vecākais Bērziņš atzīmēja vietējās aizsargu nodaļas priekšnieka Tomsona nopelnus ilggadīgā kultūras darbā un paziņoja, ka pag. valde un kultūras biedrība nolēmusi viņam dāvāt zobenu. Pulka komandieŗa vārdā zobenu pasniedza pulka fiz. audz. instr. Dakša, novēlēdams, lai zobens, kā virsniecības simbols, kalpotu un iedvesmotu raženiem darbiem. Svinīgam aktam sekoja koŗa „Latvija" koncerts.

* Dēmenes aizsardžu vakarēšanā piedalās arī krievietes un lietuvietes.

13. Bauskas pulks.

* Pulka uzsāktie kluba vakari modinājuši vietējā sabiedrībā jo dziļu interesi, ko liecina lielais apmeklētāju skaits. Līdz šim notikuši divi šādi vakari. Pirmā no tiem publicists Lapiņš runāja par tematu „Kultūras krize". Otrs vakars bija veltīts plkv. Kalpaka piemiņai.

* 17. martā Rīgas meža kapos apbedīja pāragrā nāvē mirušo Bauskas nodaļas priekšnieku Kārli Broku.

* Misas tautas nams zem parādu nastas un partiju laikos sašķeltās sabiedrības dēļ draudēja aiziet bojā. Uz



Ģenerālis Bangerskis ar Daugavpils garnizona pulku komandieriem un aizsargu priekšnieks pltn. K. Prauls sanitāro kursu noslēgumā Daugavpils kaŗa slimnīcā.

Bauskas apr. lauku pašvaldību vecākā iniciātīvi, piedaloties Bauskas aizsargu pulka kom. Vērpelim, sanāca pag. iedzīvotāju un organizāciju apspriede, kurā noskaidrojās, ka iedzīvotāji ir ar mieru aktīvi piedalīties nama atjaunošanā, ja pēdējo nodod Misas aizsargu nodaļai. Bijušie nama saimnieki šādu solījumu arī deva, ko klātesošie uzņēma ar sajūsmu un uz vietas sazīmēja 4250 latus. Arī kreditori no viņiem pienākošām summām strīpoja 5000,— latus.

Šādā ceļā nama parādi samazinājušies par gandrīz 10.000 latiem un lietpratīgi saimniekojot aizsargiem arī tiešām izdosies Bauskas apr. padarīt par vēl vienu aizsargu namu bagātāku.

Šis gadījums spilgti raksturo vienotas gribas svētīgos augļus.

14. Kuldīgas pulks.

* 6. martā Airītēs notika plkv. Kalpaka piemiņas svinības. Īsi pirms pl. 11 pie Kalpaka pieminekļa Airītēs ieradās Latgales divīzijas un Kalpaka bataljona savienības pārstāvis 1. Liepājas kājnieku pulka komandieris plkv. Ezeriņš, Kurzemes divīz. štāba priekšnieks plkv. Žīds, 2. Ventspils kājnieku pulka komandieris plkv. Spandegs, Kurzemes artilerijas pulka komandieris plkv. Jomerts un citi. Viesus sagaidīja 14. Kuldīgas aizsargu pulka komandieris J. Kalve ar vietējās administrācijas pārstāvjiem. Goda sardzē stāvēja 14. Kuldīgas aizsargu pulka viena rota. Svinības pie plkv. Kalpaka pieminekļa ievadīja ar garīgu aktu aizsargu mācītājs Grīnbergs. Dievkalpojumu kuplināja koris. Pirmo vaiņagu nolika Kurzemes divīzijas un Kalpaka savienības vārdā plkv. Ezeriņš. Viņam sekoja Kuldīgas pilsētas galva J. Dreimanis, paziņodams, ka Kuldīgas pilsēta ziedo 600 ls Kalpaka pieminekļa vietas izdaiļošanai. Liepājas pilsētas vārdā sveicienus nesa kalpakietis kapt. Mežciems, sacīdams: „Lai mācāmies savu Tēvzemi tā mīlēt, kā tu to darīji, pulkvedi!" Tālāk Kuldīgas aizsargu pulka vārdā runāja pulka komandieris J. Kalve. Vaiņagu nolika arī daudzi citi. Noslēguma vārdus teica kalpakiešu pārstāvis plkv. Ezeriņš.

* Saldus pag. nodaļa bija arīkojusi 8. martā, Saldus pamatskolas telpās plašu koncertu.

Vakaru ievadīja nod. priekšnieks Asbergs ar gaŗāku priekšlasījumu par Kalpaka bataljonu, kam sekoja dziedones Vēras Fricnovičas un brīvmākslinieces Elzas Turks koncerts.

15. Liepājas pulks.

* 2. martā pulks sarīkoja pirmos pretgāzu kursus mazpulku dalībniekiem. Kursus apmeklēja 80 zēni. Kursu labu izdošanos ar apmācības līdzekļiem veicināja 1. Liepājas kājnieku pulka komandieris plkv. Ezeriņš.

Mācības pasniedza vltn. Birstiņš un pulka gāzu virsnieks Aukonis. Kursus organizēja pulka kom. palīgs kpt.,ltn. A. Briedis.

* 5. martā sākās aizsargu komandieŗiem apmācības. Tās vadīt ieradās aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Zālītis, militāro apmācību pārzinis kpt. Ķikulis un kpt. V. Ābols.

* 8. martā Latviešu biedrībā Jūŗas divīzions rīkoja gadskārtējo vakaru. Bazāram vērtīgas mantas bija ziedojušas Liepājas kaŗa ostas darbnīcas. Svētku koncertā programmu izpildīja Liepājas mākslinieki.

* 15. martā štāba bataljona komandieri un aizsargi Latviešu b-bas namā deva svinīgo solījumu. Aktā ieradās zemkopības ministrs J. Birznieks. Viņu sagaidīja btl. kom. M. Lēģeris. Pulka kom. Tikmanis savā uzrunā aicināja aizsargus par visu augstāk turēt mūsu valsti un Vadoni.

Pēc svinīgā solījuma un garīgā akta, ko vadīja prāvests Dr. V. Sanders, aizsargus apsveica zemkopības ministrs J. Birznieks, atgādinādams, ka aizsargi, turoties cieši kopā ar armiju, valsts Vadoņa Dr. K. Ulmaņa un kaŗa minstra ģen. Baloža vadībā, vienmēr spēs ienaidnieku ceļus novirzīt no mūsu zemes.

16. Jelgavas pulks.

* Ozolnieku nodaļa Skuju pamatskolas telpās 1. martā rīkoja plkv. O. Kalpaka piemiņas dienu. Glīti dekorētajās skolas telpās sarīkojumu atklāja nodaļas priekšnieks Skadiņš, pēc kam štāba bataljona kom. Zalpeters plašā referātā apcerēja pulkvedi Kalpaku kā personību un viņa komandētās vienības lielo nozīmi Latvijas atbrīvošanas vēsturē. Sarīkojums noslēdzās ar priekšnesumu daļu, ko rūpīgi bija sagatavojuši nodaļas aizsargi, aizsardzes un vietējā mazpulka dalībnieki pamatskolas pārziņa Medņa un tā kundzes vadībā.

* Vecauces pagasta valde nolēmusi atlaist 40 aizsargiem un aizsardzēm Auces un Vadakstes nodaļās pašvaldības nodokli līdz Ls 10,—.

* Auru pagasta valde nolēmusi atbrīvot no izpriecas nodokļa aizsargu nodaļas sarīkojumus 1936.-37. budžeta gadā.

* Jaunsvirlaukas nodaļa 1. martā bija aicinājusi pie sevis ciemos Jelgavas pulciņa aizsardžu ansambli, kas savas diriģentes A. Pavlovskas vadībā labi apmeklētajā koncertā priekšzīmīgi izpildīja plašu programmu. Notika arī bazārs, pie kam visas lozes izpirka īsā laikā. Vakars deva atlikumu pāri par 1000,— ls.

* Auces aizsardžu pulciņam no 24. februāŗa līdz 7. martam notika rokdarbu kursi, kuŗus apmeklēja 39 aizsardzes. Kursus vadīja LL kameras mājturības instruktore Lilija Graudiņa. Kursu noslēgumā Graudiņa referēja par sievietes uzdevumiem mājās.

* Garozes pagasta padome nolēmusi pilnos apmēros atbrīvot no pašvaldības nodokļa maksāšanas visus Garozas nodaļas aktīvos aizsargus, kuŗiem nepieder nekustāmi īpašumi, bet tiem aizsargiem, kam nekustāmi īpašumi pieder, — samazināt nodokli par 10 latiem.

* 3. Jelgavas kājnieku pulks 5. martā bija sarīkojis plkv. Kalpaka un viņa varonīgo cīnītāju atceres vakaru, kurā kā lūgts viesis piedalījās arī 16. Jelgavas aizsargu pulka komandieris A. Ausmanis līdz ar daudziem pulka virsniekiem, aizsargiem un aizsardzēm. Vispāri atzīmējams, ka starp abām dzimtenes sargu vienībām Jelgavā jau kopš gadiem valda vislabākā saskaņa un sadarbība.

* 7. martā pulka mītnē plkv. Kalpaka atceres vakaru bija sarīkojis štāba bataljons. Vakaru atklāja btl. kom. Zalpeters, bet par plkv. Kalpaku un viņa līdzgaitnieku cīņām runāja policijas inspektors kalpakietis Ķīselis. Vakaru kuplināja arī Jelgavas pulciņa aizsardžu ansamblis, ar gadījumam piemērotām dziesmām. Kā viesi izrīkojumā bija ieradušies 3. Jelgavas kājnieku pulka kom. plkv. Apsītis un daudzi garnizona virsnieki.

* Bērzmuižas - Sīpeles savstarpējās ugunsapdrošināšanas b-bas pilnsapulce nolēmusi ziedot pulkam 100,— ls. Bērzmuižas nod. 100,— ls un Sīpeles nod. arī 100,— ls.

* Plkv. Kalpaka piemiņas vakarā Svētes pamatskolā 7. martā ar referātu piedalījās aizsargs Renebergs. Sarīkojumā bija ieradušies arī daudzi nodaļas aizsargi un aizsardzes.



Aizsardžu dienas dalībnieces Jaunlatgalē.



Ministru Prezidenta biedrs M. Skujenieks, aizsargu priekšnieks pltn. K. Prauls un redaktors J. Druva aizsargu aviācijas karoga pasniegšanas svētkos.

* Tērvetes nodaļa 8. martā vietējās sanātorijas kino telpās sarīkoja slēgtu tautisko deju vakaru. Bija tējas galds un priekšnesumi, bet aizsargs agr. A. Briedis referēja par lauksaimniecības izredzēm nākotnē. Bija ieradies arī I bataljona kom. E. Upenieks.

* Zaļenieku krāj - aizdevu kases biedru pilnsapulce nolēma ziedot vietējai aizsargu nodaļai 150 ls un pulkam 100 ls; pagasta valde ziedojusi pulkam 200 ls.

* Džūkstes nodaļa rīkoja 15. martā slēgtu tējas vakaru, kuŗu atklāja skolotājs Karlsons ar referātu „Valstiskā audzināšana". Referātam sekoja operetes „Mucenieks un muceniece" uzvedums. Tautiskās dejas aizsargu un aizsardžu izpildījumā guva vispārēju piekrišanu un bija jāatkārto. Priekšnesumu mūzikālo daļu vadīja skolotājs K. Neimanis, režiju un dejas vadīja skolotāja L. Bārenis.

* Aizsardžu kārtējā sanāksmē 18. martā, Jelgavā, aizsardze Ev. Vīkele referēja par tematu „Aizsardzes pienākumi un uzdevumi atjaunotajā Latvijā".

18. Daugavpils pulks.

* Uz Krāslavas aizsargu nodaļas ierosinājumu 8. martā ģimnazijas telpās pulcējās vietējo valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki, aizsargi, skolu jaunatne un Krāslavas latviešu sabiedrība, lai godinātu pulkveža Kalpaka piemiņu. Sanāksmi ar uzrunu atklāja aizsargu rotas kom. Sūcis, savā uzrunā uzsverot, ka šis ir pirmais gadījums, kad Krāslavā atzīmē pulkveža Kalpaka piemiņu, un izteica cerību, ka nākotnē šādi piemiņas vakari tiks sarīkoti ik gadus. Uzrunai sekoja valsts himna. Pēc tam referātu par Kalpaka bataljona varonīgām cīņām nolasīja Sakaru bataljona komandieris L. K. O. K., kalpakietis A. Inka.

* Līvānu pilsētas aizsardzes, sākot ar fēbuāŗa mēnesi, katru pirmdienu pamatskolas telpās notur vakarēšanas, ko noorganizējusi un vada aizsardžu pulciņa priekšniece B. Redlicha kundze. Skaistā paraša radījusi lielu piekrišanu pulciņa dalībniecēs.

19. Jaunlatgales pulks.

* 1. un 2. martā pulks Jaunlatgalē sarīkoja aizsardžu dienas, lai aizsardzēm sniegtu ierosmi un zināšanas organizācijas darbā.

Sanāksmi jaunajā aizsargu namā ievadīja ar dievkalpojumu pulka mācītājs Bērziņš, pēc kam pulka kom. Mežulis, atklājot aizsardžu dienas, uzsvēra, ka katram šās lielās aizsargu organizācijas loceklim ir jāzin savi pienākumi, un ka katrs var būt lepns, kam ir lemta iespēja strādāt šajā organizācijā, kuŗas mērķis ir valsts un sabiedriskā drošība un labklājība. Aizsardžu instruktore L. Torgāni sanāksmes dalībniecēm nesa aizsargu priekšnieka pltn. K. Praula sveicienus, bet lauku pašvaldību vec. Gailītis sveica no lauku pašvaldībām, norādot, lai aizsardzes vienmēr un visur savos darbos ņemtu par pamatu mūsu tautas Vadoņa vārdus: „Visam pāri stāv pats cilvēks".

Aizsardžu dienās noturēti šādi priekšlasījumi: „Aizsardžu darbs un darba kārtība" — aizsardžu instruktore L. Torgāni; „Miesas kultūra — miesas tīrība, vingrošana, sports", „Māte, bērns un mazbērns" un „Sievietes higiēna" — aizsardžu ārste Zariņa; „Apģērbs", „Uzturs, izejot no veselības viedokļa un tirgus apstākļiem" — lektrise Tavāre un „Tautas audzināšana" — pulka kultūrālās nozares vad. Jākobsons.

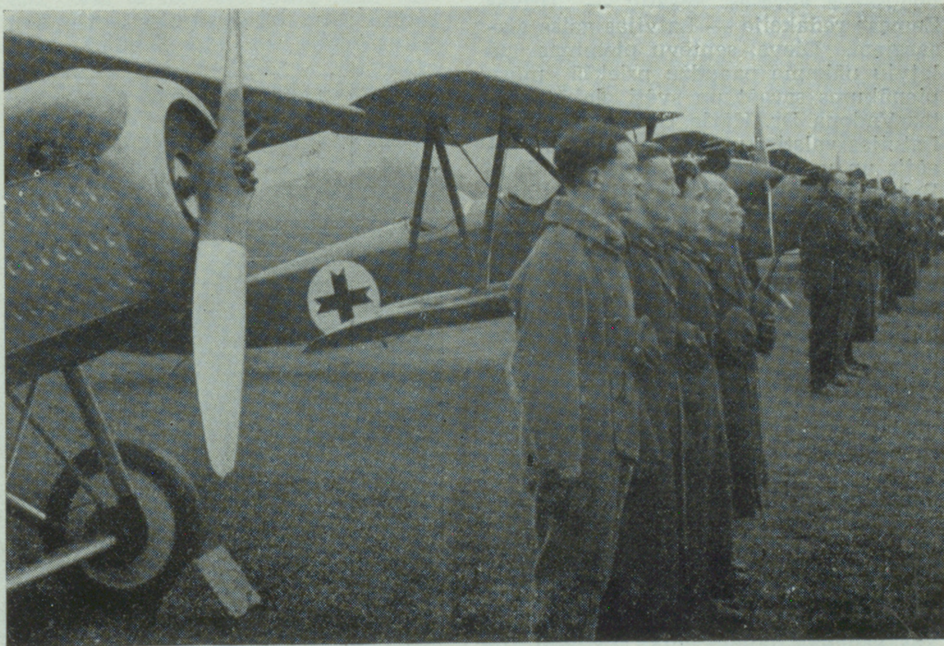
* Pulka vadība, gādājot par sabiedriskā un kultūrālā līmeņa pacelšanu kā pulka vienībās, tā arī citās organizācijās, ir noorganizējusi pie pulka štāba drāmatisko trupu.

Kā pirmo uzvedumu trupa, A. Reinvalda vadībā, bija sagatavojusi dziesmu spēli „Trejmeitiņas", ko uzveda pulka aizsargu nama iesvētīšanas svinībās. Izrādi atkārtoja Balvos.

Aizsargu aviācija.

* Nepilnos 5 pastāvēšanas gados aizsargu aviācijas saime ar darbu, neatlaidību un sasniegtiem panākumiem pierādījusi savu nepieciešamību un iemantojusi sabiedrības atzinību. Tas jo spilgti izpaudās 15. martā, kad aizsargu aviācija svinēja savus pirmos lielos, trīskārtējus svētkus.

Svētku dienā aizsargu aviācijas aerodromu ierobežoja 4 zaļumu vītnēm greznoti masti ar plīvojošiem sarkanbaltsarkaniem karogiem. Goda vārtus, caur kuŗiem veda ceļš uz svētku vietu, rotāja uzraksti: „Mūsu ceļa galā mirdz latviskā Latvija!" un „Darīsim visu, lai droši sargātā Tēvzeme zeltu un plauk-



Jaunās aizsargu lidmašīnas.



Aizsargu lidotāji.

tu!" Par aizsargu aviācijas angāra celtni vijās zaļumiem ietverts solījums: „Par Latviju nacionālu, daiļu un varenu!" Angāram pretī parādes kārtībā nostājās aizsargu lidmašīnas ar lidoņu rindām.

Plkst. 12 ieradās goda viesi — Ministru Prezidenta biedrs M. Skujenieks, satiksmes ministrs B. Einbergs, tieslietu ministrs H. Apsītis, iekšlietu viceministrs A. Bērziņš, valsts kontrolieris J. Kaminskis, armijas komandieris ģen. K. Berķis, aizsargu priekšnieks pltn. K. Prauls. „Brīvās Zemes" delegācija ar redaktoru J. Druvu priekšgalā, un citi. Dievkalpojumu noturēja māc. E. Stange, iesvētīdams aizsargu aviācijas karogu un jaunās 4 lidmašīnas. Sekoja svinīga pamatakmeņa likšana aizsargu lidoņu jaunajai mītnei un „Brīvās Zemes" dāvātā karoga pasniegšana. Red. J. Druva nolasīja pergamentā rakstīto nodošanas adreses tekstu: — „Brīvās Zemes" redakcija — Latvijas gaisa aizsargiem. Dieva, sentēvu piemiņas un latvju nākamo paaudžu priekšā mūsu pienākums sargāt un svēti glabāt tautas Vadoņa Dr. Kārļa Ulmaņa dibināto Latvijas valsti, kuras ienaidniekus dragājis un veicis Latvijas ģenerālā Jāņa Baloža šķēps. Blakus armijai nostājušies Latvijas sargu vietās vienotā aizsargu saime. Viņas locekļi esat jūs, jūsu zvērasts ir — palīdzēt armijas gaisa spēkiem, lai brīvas no ienaidnieku lidmašīnu motoru dūkšanas vienmēr būtu latvju zemes debesis. Lai šī karoga devīzes vārdi mūžam deg karoga sekotāju sirdīs, lai varenu un drošu nes jūs svešām eskadriļām pretim mūžīgās un latviskās Latvijas gaiss! Par Latviju nacionālu, daiļu un varenu!" — Redaktors J. Druva lūdza Ministru Prezidenta biedru M. Skujenieku nodot iesvētīto karogu aizsargu aviācijas saimei. Ar vārdiem: „Celat šo karogu augstu godā kā vienības simbolu," Ministru Prezidenta biedrs to pasniedza aizsargu priekšniekam J. Lindbergam, kas, saņemot dāvāto pulka svētumu, apsolījās vadīt pulka gaitas pēc devīzes, kas rakstīta karogā, un nodeva viņu tālāk karodzniekam. Tad Ministru Prezidenta biedrs uzrunāja aizsargu lidotāju saimi:

„Aizsargi — lidotāji! Jūs esat tā ieroču šķira, kas arī miera laikā turpina cīņu — cīņu, kas nereti prasa smagus upuņus, cīņu ar mums vēl svešo elementu — ar gaisu, to iekarojot, kad jūsu lidmašīnas, šie metalla ērgļi, paceļas gaisā. Jūs esat jau lielus panākumus guvuši un ap sevi saistījuši plašas sabiedrības aprindas, kas, jūs atbalstīdamas, dod jums iespēju stiprināt mūsu kaŗa aviāciju, padarot to lielāku un spēcīgāku. Šim jūsu darbam novēlu vēl labākas sekmes. Nesu jums Ministru Prezidenta un kaŗa ministra vislabākos novēlējumus un vēlēšanos, lai arī turpmāk jūsu darbu vieno lielā apziņa, ka jūs strādājat mūsu tautas un Tēvijas labā. Dievs, svētī Latviju!"

Aerodromu pāršalca valsts himnas skaņas. Aizsargu lidoņus vēl sveica civīlās aviācijas inspektors un kaŗa aviācijas pulka komandieris plkv. J. Indāns, aizsargu priekšnieks pltn. K. Prauls u. c. Karoga dāvinātājai „Brīvās Zemes" redakcijai, visiem labvēļiem un viesiem pateicās aizsargu aviācijas priekšnieks J. Lindbergs un nolasīja Ministru Prezidenta Dr. K. Ulmaņa apsveikumu: „No sirds apsveikdams brašo aviācijas aizsargu saimi viņas svētku dienā, ar prieku novēlu, lai pašaizliedzīgo lidoņu jaunie spārni būtu jo spēcīgi un izturīgi visos pārbaudījumu brīžos un lai zem sava jaunā karoga mūsu gaisa ērgļi būtu arvien stipri drošsirdībā un apņēmībā sargāt mūsu vienotās Latvijas dzīves un darba pamatus."

Tad spēcīgiem „Lai dzīvo!" sumināja Valsts Prezidentu, Ministru Prezidentu, kaŗa ministru, valdību, armiju, aizsargu organizāciju. Sekoja parāde.

Pēcpusdienā „Brīvās Zemes" zālē notika svētku azaids, kur ministrs A. Bērziņš uzrunā starp citu teica:

„Veiktais darbs liecina, ka aizsargu aviācija šajos gados pratusi pārliecināt sabiedrību par aizsargu aviācijas nepieciešamību. Ja še šodien redzam tik ļoti cienījamus armijas un valsts dzīves darbiniekus, tad tas liecina, ka aizsargu lidotāju darbs ir pareizi saprasts. Zīmīgi arī tas, ka nupat pasniegtais karogs nāk no „Brīvās Zemes" redakcijas, jo šis laikraksts latvju tautas gaitas un intereses ir visplašāk izteicis, cīnījies par tām un. vēl vairāk, visu laiku paudis tautas Vadoņa domas. Ļoti iepriecina parādība, ka aizsargu aviācijas karogs nāk no tiem, kas visus šos gadus cīnījušies par Latviju, latviešu Latviju un latvju tautas vajadzību. Esmu pārliecināts, ka karognesēji solījumu kalpot savai valstij un tautas Vadonim, ejot kopā ar tiem, kam rūp Latvijas labums, gods un slava, arī attaisnos. Atļaujiet uzsaukt aizsargu aviācijai, Latvijai un Vadonim „Lai dzīvo!"



Aizsargu aviācija ar „Brīvās Zemes" dāvāto karogu.

BIBLIOGRAFIJA UN MĀKSLA

Tautas dziesmas. Latviešu folkloras krātuves materiāli. Papildinājums Kr. Barona „Latvju dainām". Prof. P. Šmita redakcijā. Rīgā, 1936. g.

Paveikts liels darbs un vispārībai kļūst pieietams atkal krietns pūrs mūsu tautas dziesmu. Jau Kr. Barons savās vecuma dienās trīsošu roku ir pārrakstījis kādu mūsu tautas dziesmu, kuŗa saka, ka nevar jūŗas zvirgzdus izlasīt un zvaigznes saskaitīt, nedz arī dziesmas izdziedāt. Profesora P. Šmita pārraudzībā savākta laba tiesa no dziesmām, kuŗas nebija iekļuvušas Barontēva vācelē. Ļoti iepriecinoši, ka prof. P. Šmits sakārtojis un līdz ar to darījis pieietamu šo bagāto krājumu, neatliekot izdošanu vēlākam laikam, kad tiktu savākts iespējami pilnīgs vēl neuzrakstīto dziesmu skaits. Savākto dziesmu izdošana zināmā mērā atvieglos turpmāku darbu šai nozarē. Materiālu daudzums un plašums gan nedos vairs iespēju nesagatavotu vācēju darbam, bet prasīs jau labi izglītota un savu lietu pārzinoša etnografa darbu. Ar šī krājuma izdošanu lielā mērā pavairojas tas jaukais zīļu mirgojums, kāds viz mūsu tautas folkloras bagātību vaiņagā. Dziesmas sakārtotas pieturoties pie Kr. Barona nodibinātā iekārtojuma un pieļauj vieglu un parocīgu pieskaņojumu „Latvju dainām". (Pret vārdu „daina" prof. P. Šmits ievadā ceļ iebildumus, kuŗiem ir arī nenoliedzams pamatojums.)

Tautas dziesmu cienītājiem šis krājums būs patīkams ieguvums, tāpat visiem tiem, kuri ir lielā „Latvju dainu" izdevuma īpašnieki. R. Osis.

Latviešu pasakas un teikas. Pēc Anša Lercha-Puškaiša un citiem avotiem sakopojis un rediģējis prof. P. Šmits. Valtera un Rapas akc. sab. apgādībā. Rīgā, 1936. g.

Pagaidām noslēdzies liela un izcilus darba posms, savācot, kārtojot un izrediģējot tautas pasakas. Zināmu un cietu pamatu šai tautas gara mantu nozarei bija devis Ansis Lerchis-Puškaitis, kura pūliņus un darbu godam min prof. P. Šmits, lai gan viņa izdotais krājums satur lielo vairumu vēl nepublicētu pasaku. A. Lercha-Puškaiša darbs paglāba no pazušanas daudzas vērtīgas pasakas un viņa krājums lielā mērā atviegloja turpmāko darbu, kaut gan vispāri sakot, tautas gara mantu vākšanas un kopošanas darbs prasa izcilus rūpīgu pieeju, lielu izpratni, plašas zināšanas un aizrautīgu padziļināšanos darbā. Acīmredzot šīs īpašības piemitušas mūsu zinātniekam, kā arī neatlaidīgs darba prieks. Prof. P. Šmitam mēs varam pateikties par šo kuplo tautas gara mantu krājumu, kas ietverts 12 sējumos un pēc sava lieluma un dažādības var cienīgi nostāties blakus citu tautu gara mantām un mūsu tautas dziesmu plašājiem un bagātiem apcirkņiem. Šai īsā apcerējumā nav iespējams ietvert plašāku pārskatu par šo lielo darbu. Aizrādīsim, ka pasakās neapšaubāmi atspoguļojas arī mūsu tautas raksturs un dzīves uztvere, pie kam interesantu salīdzinājumu dod novadu apzīmējumi. Tā ir bagātīga un krāsaina lasāma viela, kuŗā labas pamācības savijušās ar jautru notikumu norisi un ļaunu darbu nosodīšanu, kuŗai vietumis nepieciešams zināms izlobījums. Tas pavairo interesi un rosina pārdomas. Turpmākie izdevumi ietvers mūsu teiku krājumus. —s.

Latviešu strēlnieki. Latviešu veco strēlnieku vēsturisko dokumentu un atmiņu krājums.

Ar šo atzīmējam, ka sācis iznākt burtnīcās plašāks darbs par mūsu strēlniekiem. Pirmajās trīs burtnīcās ievietotas kā atmiņas, tā arī dokumentu tulkojumi (oriģināli rakstīti tā laika oficiālā — krievu valodā). Izdevuma saturu papildina vairākas illūstrācijas, gleznu reprodukcijas, no kuŗām katrā burtnīcā viena tiek sniegta krāsās kā mākslas pielikums, un kauju schēmas. Plašāku atsauksmi sniegsim vēlāk. F. E.

Ādolfs Erss. **Zaļā krūze.** Stāsti jauniem un veciem. Autora izdevums. Rīgā, 1935. g.

Autors sakās pazaudējis romantisko redzi. To viņam atvietojusi dzīves pieredze līdz ar ticību un — būsim valsirdīgāki par autoru — mīlestību uz dzimtenes ikdienas šķietamo pelēcību viņas daudzveidu norisē. Erss, liekas, atradis pats sevi. Lauku dzīves vienmērīgā pulsējumā, miesta vai mazpilsētas sīkās straumītēs Erss saskatījis mazus, gludus akmentiņus un tos, meistarīgi apdarinātus, pasniedz veselu riekšavu — derīgus jauniem un veciem. Vai tā nav arī mūsu lielā vairuma dzīve, kas paiet kā zaļas krūzes mūžs? Ikdienā mēs paši veldzējamies savā saturā un jo dzidrāks un skaidrāks viņš, jo vēsāks un spirdzinošāks kļūst veldzes malks. Līdz nāk melns runcis un no mūsu dzīves paliek tikai lauskas, kuras novāc likteņa Maruža. Un tad nāk aizmirstība un par sasisto trauku vairs nerunā. Zaļās krūzes plīst — tāds viņu liktenis. Un pamazām izzūd norās lielie nosūnojušie akmeņi un līdz ar Jancīti mums paliek šo akmeņu un izmaitātā noras izskata žēl. Tikpat žēl, kā to seno dienu, kad mēs līdz ar Anniņu un Irmu bažījamies ikviena mātes tālāka gājuma un trīsās par mātes laimīgu atgriešanos bija izjūtamas dažādu nostāstu dīvainības un pieaugušā prātam neloģiskas iespējamības. Erss pratis ieskatīties cilvēkos, kā lielos, tā mazos, kā vecos, tā jaunos, pat vismazākā bērniņa krāsaino izgriezuma bildīšu, jeb burtu klucīšu pasaulē. Latgales stāstnieks pievērsies savai dzimtai pusei un devis reti jaukus un krāsainus stāstiņus par lietām un dzīves gaitām, kuŗas mēdz apzīmēt par sīkām un ikdienišķīgām. Ersa skats šīs miniātūras tvēris saulainā apgaismojumā un tamdēļ mums labāki izjūtama tā jūtošā savā sīkumu daudzveidā pasaule, kuŗā mūs ievada mazo stāstu pilnskanīgā vienkāršība. Tam visam tik viegli paskriet gaŗām — mūsu dzīve taču sauc pēc ātruma, pēc steigas. Mēs steidzamies un dzīves neredzam, kā saka autors savās pārdomās. Mēs bēgam, materiālisma samaitāti, no koku šalkoņas, putnu čivināšanas, no visa, kas mums atgādina dabas mūžīgo ritmu. Erss ir apstājies un sauc arī mūs apstāties un paskatīties ap sevi un savu dzīvi. Vieglāku šo skatījumu padara arī Niklāva Strunkes miniātūru sirsnīgā vienkāršība. Mēģināsim zaļās krūzes veldzi un mēs to nenožēlosim! R. Osis.

Jānis Veselis. **Pārdomu grāmata.** Esejas, kritikas, apcerējumi. Valtera un Rapas akc. sab. izdevums. Rīgā, 1936. g.

Kad Jānis Veselis parādījās pie mūsu rakstniecības apvāršņiem, viņš nāca kā īpatns gars kam bija pašam savs skats un iedomāts ceļš. Šo īpatnību J. Veselis paturēja arī vēlākā laikā un šai ziņā visai interesantas ir viņa pārdomas, kā viņš nosaucis savas esejas, kritikas un apcerējumus. Te mēs varam izsekot J. Vesela spriedumiem un atziņām un mēs redzam, ka rakstnieks arī savās pārdomās nav novērsies no reiz droši uzsāktā ceļa. Viņš vienmēr meklējis dziļumu un šai ziņā pats pret sevi visā pilnībā attiecinājis savus uzskatus par kritika būtību un uzdevumiem. Šai ziņā ir interesanti izsekot kā autora teorētiskam uzskatam tā arī šo uzskatu pielietošanā kritikas, kuras sastāda grāmatas otro daļu. Visumā šī pārdomu grāmata sniedz plašu un īpatnu ieskatu mūsu literātu darbos un uzskatos, kas iesniedzas šī laika gara pasaulē.

— s.

Latvju tautas dejas. Savākuši Johana Rinks un Jānis Ošs. Mūziku kārtojis Eduārds Grīnvalds. Krājumā pie A.-S. Valters un Rapa. J. Oša izdevums. 1936. g.

Latvju tautas dejas, kurām neapšaubāmi piemīt tautas gara mantu vērtība, bija palikušas it kā novārtā. Dažas melodijas gan izmantotas modernās dejās, bet visumā tautas dejām vienkārši pagriesta mugura un tās būtu lemtas pazušanai. Mums jāpateicas abiem vācējiem, ka tagad kluvušas pieietamas vispārībai jau 30 dejas, kuras gluži labi būtu piemērotas mūsu šī laika sarīkojumos un godībās. Iemācīšanos lielā mērā atvieglo pievienotie apraksti, zīmējumi, dejas tūru fotografijas un deju mūzikas notis. Vācēji rūpīgi sijājuši katru deju un iznākušās trijās burtnīcās (ik burtnīcā 10 dejas) ievietotas tikai vērtīgākās un horeografiskā ziņā īpatnējākās dejas, kas lielā mērā pacel šī darba nozīmi. Būtu vēlams, ka kādā no nākamām burtnīcām tiktu sniegts arī vispārīgs novērtējums par tautas dejām un apraksts par to tapšanu, īpatnī-

bām un raksturu. Griežam mūsu aizsargu saimes vērību uz šo nopietno izdevumu un, kas zin, varbūt tiks atkal godā celtas jaukās tautas dejas un izzudīs neestetiskā un nemākulīgā „šiberēšana".

F. E.

Rabindranats Tagore. Raksti. Otrais sējums. **Katastrofa.** Romāns. Kārļa Egles tulkojumā. Otrs iespiedums. A. Gulbja apgādībā. Rīgā, 1936. g.

Lielā indieša un cilvēka dvēseļu tulka darbi atraduši plašu ceļu un atsaucību latvjū lasītājos. To ir jūtami atvieglojuši rūpīgie K. Egles un R. Rudziša tulkojumi. „Katastrofa" mūs pārceļ lielā Indijas novada — Bengāles dzīvē, parašās un ticējumos. Mēs jūtam šeit saduramies divas pasaules — jauno un veco un Rabindranāts Tagore it kā pravieša acīm mums rāda šo īpatno dzīvi un tās norisi. Mēs lasot jūtam dzīves patiesīgumu un tas neapšaubāmi dara mums tīkamu un tuvu šo tālās zemes izcilus rakstnieka darbu. Romānā galvenā persona ir Kamala — jauna bengāliete un viņas dzīve ar tās liktenīgo savijumu dod krāsainas ainas par vecās, tradiciju un nolikumu pasaules sadursmi ar cilvēcīgām atzīņām un vērtībām. Indijas parašas parādās visā spilgtumā un sevišķi izteiksmīgi un dziļi mēs izjūtam Tagores tēlošanas vienkāršības meistarību, kur viņš pieskaras savu varoņu dvēselēm un to pārdzīvojumiem. Cik dziļi patiess un aizgrābjošs ir piem. Kamalas vienkāršais stāsts (55. nodaļā). Tas paceļ romāna varoņus vispārcilvēciskā līmenī un ļauj mums saprast un iejusties lielā mākslinieka tēlotā pasaulē. Ar atzīstamu rūpību tulkotājs pievienojis plašus un izsmeļošus paskaidrojumus un piezīmes. Atzīmējams arī A. Prandes zīmētais vāks un grāmatas mākslinieciskais iekārtojums. Laba romāna cienītājam šī būs vērtīga dāvana.

R. Osis.

Džons Gabriels Borkmanis. Henrika Ibsena skatu luga 4 cēlienos. Tulkojis Rūdolfs Blaumanis. 2. pirmizrāde kamerspēles ciklā. Nacionālā teātrī, 1936. g. 11. martā.

Ziemeļu dabas varenība un skaudrais asums cēluši kalnu galotnēs lielā ziemeļnieka Ibsena cilvēkus un viņu cīņu ar dzīvi, ar savām tieksmēm un likteni — ar sevi pašu. Ibsena skats ir dziļi ieskatījies cilvēka dvēselēs un tur viņš saskatījis kā saules apspīdētos kalngalus, tā tumšās, bezdibenīgās aizas. Ibsens neškiro celvēkus labos un ļaunos, bet rāda tos visā tēlošanas meistarības vienkāršībā patiesus un īstus un, reizē ar to vispārcilvēcīgus, kas Ibsena darbiem noārda robežu žogus un izlīdzina valodu svešumu. Dziļu īpatnību un savai tautai un zemei raksturīgus vilcienus Ibsens ielicis savos darbos būdams saaudzis ar savas dzimtenes vareno un pirmatnīgo dabu. Tas viņam pašķīris arī jo atsaucīgu ceļu uz savu tautiešu sirdīm un dvēselēm. Tie ir norvēģi — klinšu un aso ziemeļa vēju dēli un meitas, kuŗus mēs skatām šai darbā un tanī pat laikā, mums tie saprotami kā cilvēki, kā īsti un patiesi cilvēki

Džons Gabriels Borkmanis, būdams lielu uzņēmumu priekšgalā un tiekdamies pēc lielām iespējām — uz ko viņu spiež personības spēks dodot attaisnojumu ar savu līdzpilsoņu labklājības pacelšanas perspektīvēm — sanācis konfliktā ar likumu un šai konfliktā visu zaudējis. — Arī sods viņam bijis jāizcieš, bet vēl lielāku sodu Borkmanis sajūt, būdams apveltīts ar ērgļa dvēseli, nespējot pacelties savos dragātos spārnos. Viņa sieva Gunhilde nevar vīram piedot Borkmaņa labā vārda aptumšošanu. Ģimenes labo vārdu jāizceļ senā spožumā jaunajam Borkmanim, bet tas savu personīgo laimi stāda augstāk un aiziet no mātes un tēva ar viņam mīļu kļuvušu sievieti. Patiesībā jaunais Borkmanis nekad īsti nav juties kā sava tēva un mātes dēls, jo vecāku audzināšana un dvēseles siltums viņam sveši. To nav spējusi atvietot arī viņas mātes māsa Ella Rentheim, kuŗa gan audzinājusi jauno Borkmani, bet to darīdama saskatījusi savā audzēknī vairāk savu jaunības dienu mīlestību — Džonu Gabrielu Borkmani, kas tiekdamies pēc saviem mērķiem nav izvēlējies par dzīves biedri Ellu bet tās māsu Gunhildi.

Bagāto asiem lūzumiem un pārdzīvojumiem drāmu režisors Jānis Osis izveidojis kamerspēles garā pieejot ar dziļu pietāti lielā norvēģa darbam. Rūpīgais iestudējums, apgarotā un dziļā iejūtā tēlojošais mākslinieku ansamblis deva reti jauku un augstvērtīgu izrādi. Ja ir jūtama neliela disonanse ar Ibsena nodomiem, tad viņas pamatā guļ spēcīgi izteiktā dažu mākslinieku personība un tās asie strāvojumi. Savā ziņā tas ir apsveicami, jo dod iespēju skatīt Ibsena darbu arī citādā iztulkojumā. Te būtu jāmin Alīse Brechmane, kuŗas tēlojumā dziļi izteiktais raksturs un personība aizēnoja Gunhildes Borkmanes simpātiskās puses, nevīļus it kā pasvītrojot negātīvo. Turpretim Ludmillas Špīlberģes tēlojums vairāk aizēnoja negātīvo strāvojumu. Īsts un patiess bija Jānis Osis. O. Uršteins, O. Lejaskalne, L. Šmits, N. Melnbārde un G. Spriņģe labi iekļāvās spēlē un deva izjustus tēlojumus. Sevišķi gribētos atzīmēt G. Spriņģes mazo, bet sīdoši slīpēto lomu. Vēlreiz atgriežamies pie A. Brechmanes, L. Špīlberģes un J. Oša un pasvītrojam, ka reti uz mūsu skatuvēm redzams tik rūpīgs un dziļš savā būtībā tēlojums. Dēkorātīvo tērpu vienkāršā, bet izteiksmīgā tvērumā gatavojis A. Cimermanis.

R. Osis.

Napoleons. Grabes un Forcāna drāma 3 cēlienos, 22 ainās. Pārstrādājis J. Sudrabkalns.

Lielais valstsvīrs un kaŗavadonis un arī lielais cilvēks Napoleons visspilgtāki uzliesmojis sava straujā dzīves lidojuma pēdējā ciņu posmā — tanīs simts dienās, kad viņa vārds lika nodrebēt visai tā laika pasaulei. Gigantiskās cīņas izšķirošā momentā Napoleonu nesatrieca viņa neveiksmes, bet gan nodevīgas rokas, kuŗas sarāva vadoņa saites ar tautu. Šīs nodevīgās rokas piederēja parlamenta deputātiem, jo šiem seši simts ēzeļiem, kā drāmā teikts, vairāk rūpēja personīgs labums un drošība kā tautas labums un nākotne. Napoleons necīnījās tikai par savu varu. Viņš cīnījās par savas tautas spēku un varu un, reizē ar to, arī par laimi un labklājību un tikai ar tautu viņš varēja atkal celties un tauta ar viņu. Deputātiem rūpēja tikai savas personīgās intereses un ar deputāta stāvokli saistītie labumi. Stipram Napoleonam deputātu nevajadzētu. To nojauta „tautas izredzētie" un vājināja Napoleonu, izšķirošā brīdī atraujot viņam pabalstu. Deputātu nodevība gan iznīcināja Napoleona varu, bet reizē ar to nocirta arī zaru, uz kuŗa paši bija tupējuši. Laikus piemērojās jaunai varai tikai veiklākie. Pārējie klasiski nospēlēja viņiem apzīmēto „ēzeļu" lomu.

Apvienojot divu autoru darbus, kuŗus šķir gan gadu desmiti, bet vieno patiesais skatījums, J. Sudrabkalns devis jauku darbu, kuŗam vēl lielāku interesi piedod vēstures atkārtošanās citādā krāsu ziedā tagadnē. Tikai mūslaiku tautu vadoņi laikus saprata deputātu īsto lomu.

Inscenējums, kas veikts Jāņa Munča vadībā, jāpieskaita pie grandiozākiem un izteiksmīgākiem, kādi redzēti uz mūsu skatuvēm. Tas ir izcilus mākslas darbs ar vispilnīgāki izteiktām iespējamībām skatuves izmantošanā. Inscenētāja un dekorātora darbu apvienošana vienās rokās, piešķir izrādei visos sīkumos niansētu izskaņu un dod brīnišķu laikmetīgu skandumu, sevišķu spraigumu sasniedzot drāmas sākumā un beigu izskaņā. Nav iespējams uzskaitīt visai plašo tēlotāju ansambli, kuŗu papildina kauju skatos 6. Rīgas kājnieku pulka kareivji. Atzīmēsim, ka ar šo drāmu savus tālos apvāršņus mākslinieciskā pilnībā izceļ Kārlis Veics, tēlodams to komplicēto jūtu strāvojumu, kāds verd no Napoleona tēla. Brīnišķu spēli mēs redzam A. Mačas izturētā vienkāršībā, Lilitas Bērziņas apgarotā sievišķībā, R. Kreicuma vīrišķā drosmē un noslēgtībā, H. Zomera cīnītāja satrauktībā, R. Birzgaļa sirsnīgā karavīra joviālitātē, E. Mača kareiviskā uzticībā, A. Mitrēvica tipiskā burbonismā, Austras Baldones dižciltības rakstura izpausmē, Edg. Zīles Napoleona pretspēlētāja hercoga Vellingtona tēlā (viens no izturētākiem un labākiem E. Zīles tēlojumiem), E. Merca ministra Fušē nodevīgā divkosībā un pārējā ansambļa tēlos.

Izrādi noskatījās valdības locekļi un armijas vadība. Izrāde guva dziļu skatītāju atsaucību.

Ieteicam šo vērtīgo izrādi mūsu aizsargu saimei.

R. Osis.

Līgusonu kopas latvju skaņdarbu cikla VIII. koncerts, veltīts Jāzepa Mediņa darbiem.

Latvijas konservātorijas audzēkņu organizācija „Līgusonis" par vienu no saviem galvenajiem uzdevumiem sprausdusi — modināt un stiprināt ticību latvju nacionālajai mākslai, katram organizācijas biedrim pēc labākās sirdsapziņas ziedojot savus spēkus latvju nacionālās mūzikas kopšanai un veidošanai. Katru gadu tiek rīkots plaša vēriena koncerts, veltīts kāda latvju komponista darbiem, cenšoties izcelt šī skaņraža īpatnības, pēc iespējas vispusīgi apgaismojot viņa māksliniecisko seju.

Šogad sarīkojumam sevišķi svinīgs raksturs, jo pirms koncerta konservātorijas zālē prof. Dr. theol. V. Maldonis iesvētīja Līgusoņu jauno karogu, kuŗu pēc iesvētīšanas konservātorijas goda rektors un Līgusoņu filistru biedrības priekšsēdētājs prof. Jāzeps Vītols nodeva Līgusoņu oldermanim. Karoga svētkos Līgusoņu saimi telegrammām apsveica: Valsts Prezidents Alberts Kviesis, kaŗa ministrs ģenerālis Balodis, izglītības ministrs prof. Tentelis, Rīgas prefekts Grīnvalds un citi.

Koncerts šoreiz veltīts vecākā no trim brāļiem Mediņiem — Jāzepa darbiem. Kā tas Līgusoņu latvju skaņdarbu cikla koncertos parasts, dažus ievadvārdus par atskaņojamo autoru teica Jēkabs Graubiņš.

Koncerta programma plaša, vispusīga un mākslinieciski vērtīga. Smagumpunktā simfoniskā mūzika. Kā pirmo, radiofona orķestris komponista jaunākā brāļa prof. Jāņa Mediņa vadībā, atskaņoja simfon. tēlojumu Latvju zeme (pirmatskaņojums). Šis darbs ir vērtīgs ieguvums mūsu simfoniskajai mūzikai; rakstīts sirsnīgi, vienkārši, ar neliekuļotu iedvesmi un kvēlu patriotismu, kuŗš jau no pirmās reizes rod siltu atbalsi klausītāju sirdīs. Radiofona konkursā tēlojums ieguvis pirmo godalgu. Vēl orķestris atskaņoja Simfonisko uvertīri, Andanti no simfonijas un Simfonisko skici.

Kā solisti koncertā piedalījās: Mariss Vētra — četras dziesmas (Dzīvei, Trimdinieka dziesma, Mana mīla un Sapņojums), prof. Alfrēds Ozoliņš — čello (Balāde), un koncertmeistars Arvīds Norītis — vijole (Noktirne). Publika priekšnesumus uzņēma ļoti atsaucīgi.

Vold. Upenieks.

Vīrukoŗa „Dziedonis" koncerts Amatu biedrības zālē.

Vīrukoris „Dziedonis", jaunā apdāvinātā diriģenta Leonīda Vīgnera vadībā, izaudzis par ļoti nopietni respektējamu māksliniecisku vienību. Koncerts Amatu biedrības zālē domāts kā pārbaude, gatavojoties garākam ārzemju ceļojumam. Laikam arī programma tā pati, kas paredzēta koncertiem viņpus robežas. Programmas vidusdaļa veltīta mūsu kaimiņtautu igauņu un somu komponistu darbiem, izvēloties pie tam populārākos, efektīgākos, tādus kas patīk publikai no pirmās reizes. Pirmajā un trešajā daļā mūsu pašu skaņražu dziesmas, no kuŗām laba daļa jaundarbu; vai šinī gadījumā izvēle ir sevišķi laimīga un vai salīdzinājums mūsu koŗadziesmai būs labvēlīgs, par to var būt dažādās domas. Koŗa sastāvs visai kupls; kvalitātes ziņā gan jāsaka, ka korim nenoliedzami nāktu par labu, ja vienu otru balsi atvietotu ar jaunāku, svaigāku. Diriģents pie programmas sagatavošanas, redzams, pielicis daudz pūļu un labas gribas; koris dzied disciplinēti, ar tīru intonāciju un kopsavilkumā ir jau visai smalkjūtīgs instruments, diriģenta nodomu realizēšanai. Diriģenta uztvere un frāzējumi brīžiem visai savdabīgi un īpatnēji, tomēr mūzikāli izjusti un pārliecinoši. Publikai priekšnesumi ļoti patika; daudzas dziesmas nācās atkārtot.

Vold. Upenieks.

Jāņa Niedras 25 gadu dziedātāja jubileja Nacionālajā operā

Jānis Niedra, kuŗš nupat kā nosvinēja savu 25 gadu dziedātāja jubileju, ir impozantākā figūra uz mūsu operas skatuves. Gan ar savu vareno balsi, gan ar lielisko stāvu viņš ir radījis daudz skatuves tēlu, kuŗi ar savu vienkāršību un pirmatnējo spēku neizdzēšami iespiežas atmiņā. Ar mūsu operu viņa mākslinieka gaitas saistītas no pat pirmās viņas tapšanas dienas, sākot ar Jurjāna Latvju operu un turpinot Nacionālajā operā, līdz pat šai dienai, ar nedaudz pārtraukumiem, viesojoties ārzemēs. Ar gadiem viņa balss ir ieguvusi arvien vairāk košuma un briedumа, un vēl tagad nav neviena, kas viņu varētu viņa repertuārā atvietot. Jubilejas izrādei Niedra izvēlējies Mefisto lomu Guno operā „Fausts". Šis tēls ir viens no jubilāra mīļākajiem, kuŗu viņš arī veidojis ar lielu aizrautību, sniedzot to labāko, ko viņš spēj.

Pārējās lomās: Fausts — A. Priednieks - Kavara, Grietiņa — V. Briede, Valentīns — Viktors Stotts, Zībelis — A. Ludiņa, Marta — H. Lūse un Branders — G. Neimanis. Interesanti bij vērot jaunās dziedones V. Briedi un A. Ludiņu, kuŗām liekas uz operas skatuves paredzama nākotne. Noslēgumā daudz apsveikumu un suminājumu, gan personīgi ar balvām, gan arī telegrammām. Valdības vārdā jubilāru apsveica Ed. Virza, pasniedzot Trijzvaigžņu ordeni.

Vold. Upenieks.

IV. simfoniskais koncerts Nacionālā operā.

Programmā redzama vieta ierādīta latvju skaņražiem Alfrēdam Kalniņam un Volfgangam Dārziņam; bez viņiem vēl Bēthovena I. simfonija. Šī simfonija pilnā mērā pieskaitāma Bēthovena jaunības darbiem. Lai gan laikā, kad Bēthovens pirmo reizi atskaņoja šo simfoniju, viņa darbu sarakstā bij jau pāri par 20 opusiem, starp tiem 13 klavieru sonātas, 6 stīgu kvarteti un daudz citu kompozīciju, tad tomēr šī simfonija vairāk atgādina Mocartu, nekā pašu Bēthovenu. Daudz viņā rotaļīga prieka un vieglas grācijas, bet gandrīz nekā vēl no tās dziļās un bieži drūmās filosofijas, kāda mums dveš pretī no viņa pēdējā perioda darbiem.

Nākošais programmā Volfganga Dārziņa klavierkoncerts, kuŗu atskaņoja autors, orķestra pavadījumā. Šis nenoliedzami ir labākais plašākas formas darbs, kādu D. līdz šim ir uzrakstījis. Savos pirmajos darbos Dārziņš arvienu ir reprezentējis kā jaunu ceļu meklētājs, cenzdamies par visām lietām būt oriģināls un bieži aizmirsdamies, ka pirmā vietā tomēr ir un paliek mūzika; klavierkoncertā viņš, turpretī ir ļāvies īstai neviltotai iedvesmei un pateicoties jau visai nopietni respektējamai technikai, uzrakstījis kā formas tā arī satura ziņā tiešām vērtīgu darbu.

Pēdējā daļā divi Alfrēda Kalniņa pirmatskaņojumi (komp. 1931. g.): Simfoniska poēma un Ievads pasaciņai. Abas šīs kompozīcijas uzrāda daudz mūzikālas izjūtas, daudz labas gaumes instrumentācijā, bet pateicoties pārāk plašam tematiskam materiālam un diezgan



Senatnē.
Jēkaba Bines glezna.

Gauja.
Kārļa Melbārža glezna.

vāji saskatāmām kontūrām formas ziņā, atstāj mazliet sadrumstalotu iespaidu. Programmu bij iestudējis un ar teicamu pietāti nodiriģēja Jānis Kalniņš. Izpildītājos Nacionālās operas simfoniskais orķestris.

Vold. Upenieks.

Četras mākslas izstādes Rīgā.

„Ir mazu tautu, ir lielu tautu kultūras. Internacionālas kultūras nav. — Ir tik internacionāla klaidonība".

J. Rainis.

Kad apskatām šīs četras izstādes, tad prātā nāk šie zīmīgie Raiņa vārdi. — Un tos rakstīja Rainis mūsu kultūras atplūdu laikā! Tie tādēļ sevišķi vērā jāliek.

Rīgā vienā laikā izstādīti K. Padega, J. Tīdemaņa, N. Bogdanova - Beļska un Latvju Mākslinieku biedrības biedru darbi. Pirmie divi autori ierindojami internacionālistu pulkā, N. Bogdānovs-Beļskis pieskaitāms krievu kultūrai, bet Latvju Mākslinieku biedrības biedri topošai laikmetīgi latviskai kultūrai. Šī dažādība ļauj salīdzināt un izlobīt padomus, kas var noderēt viedokļa rašanai mūsu latviskās mākslas prātniecībā.

K. Padegs izvēlējies sev tematus no mīlas rotaļām un pēckaŗa dzīves. Visu to tas skata caur perverzitātes prizmu un ar narcisisma piegaršu. Sižeti pa lielākai daļai pārcelti uz svešām zemēm — Parīzi, San - Francisku un Honolulu, bet tai pašā laikā pieprojektējot arī sevi. Skatījuma skaidrība samiglota narkotisma dūmakā. Šī slimīgā uztveršana jūtama nevien mīlas ainās, to jūtam arī kaŗavīru tēlojumos. Arī tur mums pretī smīn kaŗa invalidu sakropļotās sejas un pretī rēgojas sakropļotie augumi. Cīņas, darba un mīlas tikumu vietā Padegs sava gara un jūtu satrauktībā sapņo par šo tikumu ačgārnībām. Viņš redz varoņu, arāju, strādnieku, sievu un māšu vietā tik deģenerātus un palaidnes.

Arī J. Tīdemanis klīst apkārt kā savā dzīvē, tā mākslā. Salīdzinot ar Padegu Tīdemanis ir bravūrīgāks, toties tukšāks. Tīdemaņa lozungs ir „Uzmanības dēļ pasaule iet bojā" un šī padoma secinājums — pārdrošība krāsā un veidā, mazāk saturā. Daudzi skatītāji notic, ka tā, kā Tīdemanis glezno, — glezno beļģi, bet par šo maldu viegli var pārliecināties Valsts Mākslas muzeja beļģu mākslas nodaļā. Beļģu īstā māksla ir daudz dziļāka un arī daudz bagātāka veidā. Tīdemaņa spilgtās krāsas kroplīgi uzgleznotās figūras uz melna pamata varēja saistīt mūsu skatītājus tik uz īsu brīdi, jo viņi paradu-ši mākslā meklēt paliekošākas vērtības.

Abi šie mākslinieki ir vairījušies no latviskā satura un šī tendence tiem neļāva tikt arī pie latviskā veida. Ne latviešu tautas vēsture, ne viņas tagadne, ne dievestības ne prātniecības padomi nav atraduši atbalsi viņu darbos. Mūsu kultūra tiem likusies nepievilcīga un tamdēļ ar varu tos pieskaitīt pie mūsu kultūras un mākslas — būtu pagaidām netaktiski.

N. Bogdānovs - Beļskis arī nav mūsu kultūras cilvēks, bet viņš joprojām paliek uzticīgs krievu kultūrai. Vienalga ko tas gleznotu, vai Latgali vai Ropažu apkārtni, — tas stāsta mums par Krieviju. Šī īpašība ir viņa mākslas pluss un jo tuvāks kāds temats viņa krieviskai dvēselei („Bērni ar svecītēm pie ikonas"), jo šī īpašība spilgtāki izpaužās. Turpretim tajos darbos, kur N. B.-B. laipo savā tēlojumā, tas zaudē savu pievilcību. Nepareizi mēs darītu, ja mēs to vēl skubinātu šādā virzienā. Viņa vieta — krievu tautas mākslā.

Ceturtā izstāde sākta ar mūsu tautas Vadoņa padomu: „Skaista ir mūsu Tēvu zeme. Visās malās un stūros tā ir skaistuma pilna. Ikkatrs, kas ir īsts un patiess savas zemes dēls, tas redz un jūt to tūliņ un uz katra soļa". Šajā izstādē piedalās 24 autori (lielā tiesa no viņiem — mūsu mākslas akadēmijas absolventi) ar 245 darbiem. Te izstādītas nevien gleznas un grafikas, bet arī lietišķās mākslas izstrādājumi (trauki, rokdarbi, svečturi, grāmatu iesējumi un rotas lietas).

Žanra glezniecībā rosīgākie bijuši: J. Andriņš („Altarī", „Aizputnieces" un „Izlūks"), J. Bīne („Mārtiņš", „Pie loga" un „Senatne"). Pēdējais darbs — reproducēts šajā žurn. numurā. Te tēlota sena latvju sēta viņas ikdienā un pāri viņai Māra, Dievs un Laima, kas svēta latvju zemi un darbu. Žanrus izstādījis arī grafiķis A. Dreklers („Cīņa [1919.]", „Vakara svētbrīdī"), V. Krūmiņš („Malkas vedēji"), illūstrātore E. Mednis (23 ābeces illūstrācijas) un J. Zeberiņš („Dārzā", „Makšķernieki" un „Pie Juglas ezera"). Pēdējā darbā Zeberliņš nolicis latviešu vidū divus aicinātājus. Pirmais — Kristus — aina uz atteikšanos no dzīves un uz piegriešanos mūku ideāliem, turpretī otrs — skubina dzīvot bagātu un ražeņu šīs saules dzīvi un turēties pie darba varoņa ideāliem. Klausītāji te pārdomās nogrimuši, — kam sekot?

Ģīmetnes izstādījuši: R. Kasparsons (komp. V. Ozoliņa un Rūdolfa Blaumaņa ģīmetnes), V. Mednis („Meitene baltā tērpā" Nr. 130), Z. — B. Sosijevs (A. kunga ģīmetne) un P. Šprenks (F. kundzes ģīmetne).

Ainavas izstādījuši gandrīz vai visi autori. Rosīgākie te — J. Apinis („Ziema" un „Mellužu jūŗmala"), V. Linde (Nr. 66 — „Ziemas ainava" un Nr. 68 „Priekšpilsēta") un K. Melbārdis („Gauja" un Nr. 141 „Ainava"). Pirmais no pieminētiem Melbāržа darbiem reproducēts. Šajā liela formāta gleznā viņš meistarīgi atrisinājis dziļuma un apgaismojuma kāpinājumus.

No grafiķiem vēl būtu pieminams N. Riške („Lilijas" un „Priedes").

Klāsta lietišķās mākslas nozari kuplinājuši A. Dzērvītis (sudrabā kalti svečturi, adrešu vāki, linu galdauts), H. Mercs (svečturi), A. Pormals (trauki) un J. Bētiņš ar brīnumjaukām aprocēm, saktēm un gredzeniem.

Silīdzinot ar pirmiem autoriem te redzama liela izšķirība nevien satura, bet arī formas ziņā. Protams, sprausti ideāli vēl nav sasniegti un līdz tiem vēl tāļš ceļš. Bet, paldies Dievam, šie autori zin savus mērķus. Šīs izstādes kataloga ievadā šie mērķi izteikti skaidri R. Šterna rakstā „Mākslas ceļu maldugunis": „Mums jāmīl sava tauta un viņas dižā pagātne lai mums ir svēta. Izcelsim to daiļāko un cēlāko, kas mūsu zemē, mūsu ļaudīs, mūsu pašu domās, jūtās un sirds pukstienos slēpjas. Padarīsim arī mēs savu zemi par īstu dievu mājokli."

Māksl. Jēkabs Bīne.

A. Kroders.

Mēneša apskats

Likums par Valsts Prezidenta amata izpildīšanu.

Valsts Prezidents A. Kviesis 19. martā „Valdības Vēstnesī" izsludinājis ministru kabineta 12. martā pieņemtu likumu par Valsts Prezidenta amata izpildīšanu:

1. Līdz ministru kabineta 1934. gada 18. maija deklarācijā (Lik. kr. 1934. g. 135) paredzētās Satversmes reformas izvešanai Valsts Prezidenta amatu izpilda Ministru Prezidents Dr. Kārlis Ulmanis.
2. Kad Ministru Prezidents atrodas atvaļinājumā, vai citu iemeslu dēļ nevar izpildīt Valsts Prezidenta amatu, pēdējo izpilda kaŗa ministrs ģenerālis Jānis Balodis.
3. Ar šo atcelti pastāvošie likumi, ciktāl tajos Valsts Prezidenta amata ieņemšanai un izpildīšanai noteikta citāda kārtība.
4. Šis likums stājas spēkā 1936. gada 11. aprīlī.

Lai gan likums izsludināts, kā sacīts, jau š. g. 19. martā, bet viņa svarīgā satura dēļ attiecībā uz ievērojamām personālām pārmaiņām augstā amata izpildīšanā pēc š. g. 11. aprīļa, sniedzam likuma tekstu nesaīsinātu arī „Aizsarga" lasītājiem.

Zemnieku dienas.

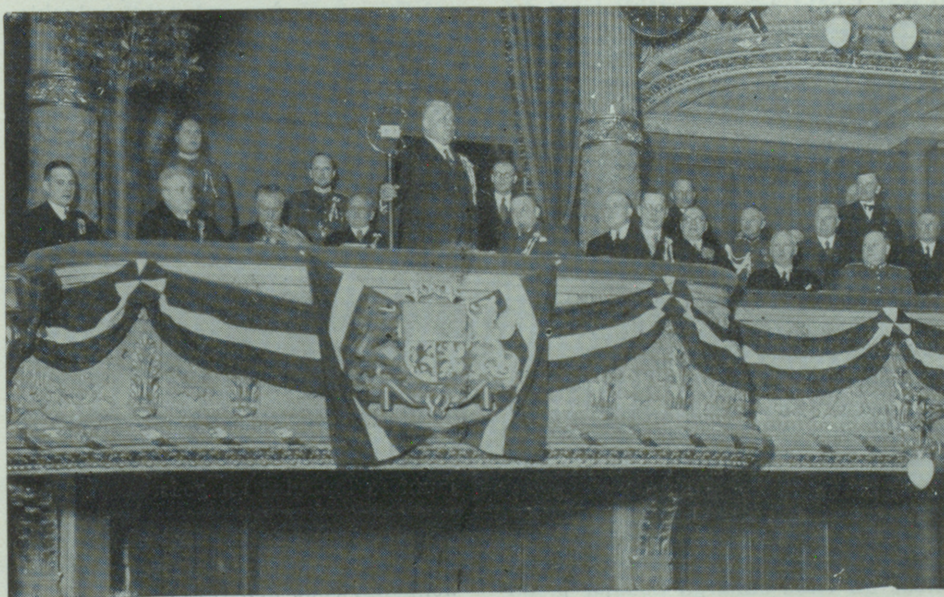
Vairākus gadus jau rīkotās lauksaimnieku nedēļas, ar lozungu „vienreiz gadā visiem jāsadodas rokas", ar šogadu pārvērstas par zemnieku dienām un bez šī lozunga, kuŗš jau ar savu saturu rāda, ka tas mests pilsoņu kaŗa un interešu pretešķības saindētā sabiedrībā — vienreiz gadā visiem jāsadodas rokas, — tas taču nozīmē, ka visu gadu latvieši nesniedz cits citam rokas. Šim lozungam pēc 15. maijā uzvarējušās tautas vienības idejas dabīgi bija jāizbeidzas. Tas vairs nebija vajadzīgs atdzimušā zemē. Sākās latviešu zemnieka dzīves izprašana: kāda ir zemnieka nozīme tautas un valsts pastāvēšanā un tautas garīgo un materiālo bagātību vairošanā; kā zemnieks gadu simteņiem cauri saglabājis neiznīcināmu latviešu tautu; kā atrast zemniekam saskaņu ar citām iedzīvotāju grupām un kādi varētu būt zemnieku uzdevumi nacionālā Latvijā, kas tiek celta un veidota kā sociālas taisnības valsts. Bez šiem lielajiem jautājumiem šogad zemnieku dienas sevim stādīja praktiska darba lietišķo programmu, un atzinumi, ko pieņēma zemnieku dienu dalībnieku darbs sekcijās, ir darba programma ilgam laikam, pie tam visās lauksaimniecības nozarēs un ar lauksaimniecību saistītā sabiedriskā darbā vispāri.

Par lietišķību bija gādāts arī attiecībā uz zemnieku dienu dalībnieku sastāvu, jo šogad piedalījās tikai atbildīgi un aicināti zemnieku pārstāvji: pagastu vecākie, lauksaimniecības biedrību valžu priekšsēdētāji vai viņu vietnieki. Agrāk lauksaimnieku nedēļās gan saradās ļoti daudz dalībnieku, taču daudzi pagasti vai pat veseli novadi palika bez saviem pārstāvjiem. Saprotams, ka tāds stāvoklis nevarēja būt tagad, kad valsts vadība vienlīdz gādā par visu apgabalu labklājību un par lauksaimniecības uzplaukšanu visā zemē. Tādēļ šogad zemnieku dienu pārstāvju ierašanās bija pilnīgi organizēta, taisnīgi izkārtojot visas zemes pārstāvniecību šajās svarīgajās dienās. Citāds bija arī darba saturs. Ja agrāk atskanēja daudzas vispārīga satura runas, pie kam labu tiesu šie runātāji nemaz nebija zemnieki, bet ar pagastos sadomātiem un sameklētiem pilnvarojumiem Rīgā sabraukuši partiju vīri. Šogad zemnieku dienās atskanēja tikai rūpīgas, lietišķas runas un labi sagatavoti speciālisti sekcijās sniedza vērtīgus referātus, kas izvērtās par veselu skolu lauku pārstāvjiem. Ja blakus šiem referātiem vēl noliekam lietpratīgi iekārtoto lauku labierīcību izstādi, kas zemnieku dienu laikā bija sarīkota un kur bija uzskatāmā veidā redzami gan ieteicami darba rīki, ūdens piegādes paņēmieni, gan aprēķini par darba spēka ietaupījumiem, gan arī labi iekārtotas un izdailotas lauku mājas un laukstrārnieku priekšzomīgu dzīvokļu projekti un daudz kas cits, kas lauksaimnieku var interesēt, ja to ievērojam, tad zemnieku dienu lietišķā vērtība paceļas vēl augstāk, tāpat, kā šajās dienās iemantotais praktiskais labums.

Saskaņā ar valsts vadības ideju par garīgā spēka izšķiroši svarīgo nozīmi valsts un tautas attīstībā, zemnieku dienās bija sarīkoti arī daudzi priekšlasījumi par kultūras un valsts problēmām, kuŗus lasīja tādas autoritātes, kā mūsu ūniversitātes rektors prof. J. Auškaps, prof. A. Švābe, ģen. K. Berķis, Lauksaimniecības kameras priekšsēdētājs R. Dzērve u. c. Šie referāti zemnieku dienu dalībniekus ieveda visu lielo jautājumu apcerēšanā, kas viņus padarīja bagātākus jaunām domām, jaunām atziņām, tā tad redzīgākus, dziļākus visā viņu darbā un viņu attiecībās pret visu tautu un valsti.

„Lauksaimniecība ir mūsu tautas pamats, ir mūsu valsts sociālās un saimnieciskās struktūras mugurkauls, šo Ministru Prezidenta Dr. K. Ulmaņa vadošo ideju visai tautai pierādīt kā nepieciešamu latviešu tautas pastāvēšanas pamatu, — tas bija zemnieku dienu uzdevums, ko viņa teicami pildīja. Tāpat, kā viņa pildīja otro savu uzdevumu, — turēt mūsu lauksaimniekus saskaņā ar visiem jaunākiem sasniegumiem un panākumiem visu tautu lauksaimniecības kultūrā.

Zemnieku dienas visai tautai pierādīja to jauno ceļu, kuŗu tagad ejam, kā vienīgi pareizo un mūsu nākotni nodrošinošo. „Vispirms jāmeklē un jāatrod darba pamatojums mūsu pašu zemes apstākļos, stāvoklī, vajadzībās, prasībās un iespējās," zemkopības ministrs J. Birznieks apliecināja valdības viedokli. Un Ministru Prezidents Dr. K. Ulmanis konkrēti pateica, kā jāsaprot šis darba pamatojums mūsu pašu zemes apstākļos un vajadzībās. No ze-



Ministru Prezidents un valdība zemnieku dienā Rīgā.



Pār Ventu 3. martā pie Lēnām.
Caunes glezna.

mes jāiegūst vislielākās un visaugstākās ražas (ražošanas programma), jāražo ar tādu aprēķinu, ka zemturis bez zaudējuma var savus ražojumus pārdot par tādām cenām, kādas patērētājs spēj samaksāt (patērēšanas programma). Tā ir sociālā miera, interešu izlīdzinātības politika, tautas vienības politika praktiskā veidā. Un kad zemkopības ministrs Birznieks atklāja šo ideju — no zemes iegūt visaugstākās ražas —, tad redzējām, ka ar šis idejas dzīvē izvešanu saistās bezgala plaša darbība kā laukos, tā pilsētās: lai no zemes daudz iegūtu, vajadzīgi labi darba rīki, labi zirgi, govis; lai govis atmaksājas, jātura siklopi; zirgiem un govīm vajadzīga laba barība ziemā un vasarā; nekā nepanāksim, ja nebūs darba roku, bet, lai tās būtu labas, darba cilvēkiem jāgādā labāki dzīves apstākļi (savi dzīvokļi u. c. labierīcības) u. t. t., u. t. t. Tā no šīs lauksaimniecības politikas izriet vesela tautsaimniecības sistēma, kā daļa no visas nacionālās politikas sistēmas.

Tā lauksaimniecība iegūst pavisam citu situāciju. Viņas nozīme un loma ir tāda pati, kā bijusi agrāk, tikai tagad šī nozīme ir pašu lauksaimnieku apzināta un no valsts vadības likta šīs vadības idejiskās sistēmas pamatā. Un tā ir drošākā garantija par Latvijas nesatricināmu pastāvēšanu, jo zeme nav iznīcināma.

Kalpakiešu svētki — neatsverams nacionālās audzināšanas līdzeklis.

Tas ir liels un dziļš tautas audzināšanas darbs, ja šogad kalpakiešu svētki ir tik plaši svinēti, kā tagad izrādās. Nevien armijas un aizsargu vadība bija devusi rīkojumus visās karaspēka vienībās un visās aizsargu nodaļās pieminēt kalpakiešu cīņas un viņu nozīmi Latvijas valsts un latviešu tautas vēsturē. Arī skolu vadība bija pavēlējusi kalpakiešu svētkus pieminēt visās skolās. Bet arī privātas organizācijas pilsētās un pagastos sarīkoja kalpakiešu vakarus ar priekšlasījumiem, nemaz nerunājot par to, ka Rīgas radiofons bija pieslēdzies pulkv. Kripēna priekšlasījumama 6. martā un šim priekšlasījumam sekojošām kadetu koŗa dziesmām, (starp kuŗām šogad pirmo reiz atskaņoja Jāņa Zālīša komponētu dziesmu uz Annas Brigaderes tekstu, kas veltīts kalpakiešiem un viņu laikam), tā arī dievkalpojumam Archibīskapa katedrālē. Un, nerunājot arī par to, ka prese šogad, kuplāk kā jebkad agrāk, bija veltījusi savas slejas kalpakiešu cīņām un viņu laikam, sevišķi izceļot viņu kā pirmo latviešu kaŗavīru brīvprātību laikā, kad visapkārt bija neziņa, neticība, tumsa un asiņaina varmācība. Šajā drausmā naktī kalpakieši pacēla Latvijas karogu. Lai sākumā ap šo karogu stājās tikai daži simti drošsirdīgo un pašaizliedzīgo ideālistu, bet tāds allaž bijis tautu atbrīvošanās liktenis: sākumā daži simti tālredzīgu un gudru vīru vadībā, tad tūkstoši, līdz atbrīvošanas ideja pārņem visu tautu un kļūst par nesalaužamu spēku. Un mēs bijām laimīgi, ka mums bija šie pirmie simti un šo pirmo brīvprātīgo — vadoņi. Ar viņiem mēs uzvarējām.

Lūk, kādēļ kalpakiešu svētku svinēšana ir ārkārtīgi svarīga nacionālās audzināšanas ziņā, jo kalpakieši uz mūžu mūžiem visām nākošām paaudzēm jāstāda kā patriotisma, pašaizliedzības, ideālisma un nesalaužamas gribas paraugs, kuŗam sekot būtu katra jaunieša lepnums un gods.

Jauns sociāls institūts.

Lauksaimniecības kameras galvenās komisijas sēdē ģenerālsekretārs K. Saliņš iepazīstināja ar pārorganizējamām vai jaundibināmām lauksaimniecības biedrībām paredzētiem statūtiem. Saskaņā ar šiem statūtiem lauksaimniecības biedrības turpmāk strādās tikai kultūras darbu, bez jebkādiem saimnieciskiem uzņēmumiem. Katras pašvaldības vienības rajonā, t. i. katrā pagastā darbosies tikai viena lauksaimniecības biedrība, un viņu uzdevums būs vispirms propagandēt racionālus darba paņēmienus, ierosināt izstāžu, apskašu un sacensību rīkošanu, ilggadīgu laukstrādnieku godalgošanu u. tml. Tālāk šīs biedrības dibinās bibliotēkas un lasītavas lauksaimniecības izglītības veicināšanas nolūkā, atbalstīs mazpulku pasākumus, ierosinās lauksaimniecības ražojumu pārdošanas un ražošanas līdzekļu apgādes organizāciju dibināšanu, rūpēsies par kvalificētu un citādi labi sagatavotu laukstrādnieku apgādāšanu un apmācīšanu u. tml. Šim jauno biedrību kultūras darbam paredzētas ļoti plašas robežas, un sagaidāms, ka nākošos gados šis darbs tiešām būs plašs un saturā bagāts, priekš kam lauksaimniekiem netrūks ne intereses, ne arī spēju un zināšanu.

Bet bez šī kultūras darba jaunie statūti biedrībām paredz arī ļoti svarīgas sociāla rakstura funkcijas, kas šīs biedrības mūsu zemē padarīs par ļoti svarīgu un visai svētīgu institūtu nevien lauksaimnieku, bet visas valsts un tautas dzīvē. Proti, — jaunie statūti paredz, ka lauksaimniecības biedrības palīdzēs izlīdzināt konfliktus starp saimniekiem un strādniekiem, centīsies izkopt viņu attiecībās labās sadzīves garu. Līdzīgas funkcijas ir statūtos paredzētām goda tiesām, kuŗas tiesās kā par saimniekošanas norādījumu neievērošanu, tā arī par strādnieku aizvilināšanu no saimnieka u. t. t.

Tā kā biedrībās darbosies tikai apzinīgākie un lietpratīgākie lauksaimnieki (ne balamutīgākie un nekautrīgākie, kā bija partiju laikos, kad lietpratību neviens nemaz neprasīja, bet pirmā vietā izvirzījās mute un elkoņi) un ar lauksaimniecību saistīti citi darbinieki, tad varam droši cerēt, ka jaunās lauksaimniecības biedrības būs īstās sociālā un nacionālā miera un saderības nesējas mūsu plašajos laukos, bet miers tur, šajos laukos, vienmēr nozīmē mieru arī visā zemē. Šīs funkcijas piešķiršana lauksaimniecības biedrībām, tāpat, kā goda tiesu kompetencei paredzētie jautājumi ir ļoti svarīgs nacionālās politikas līdzeklis, jo ar šo līdzekli pašu dzīves praktiku iespējams veidot saskaņā ar visaugstākiem un pat ar vistālāk iecerētiem nacionāliem mērķiem. Jo lauksaimniecības biedrības darbosies ciešā saskaņā ar Lauksaimniecības kameru un, otrkārt, biedrībām būs ciešs un pastāvīgs sakars ar pagasta ļaudīm, kādēļ caur šīm biedrībām Lauksaimniec. kamera varēs piepildīt ļoti dudzus no saviem labiem nodomiem, kas ar laiku pilnīgi pārveidos kā mūsu dzīvi, tā sevišķi, — un tas ir vissvarīgākais, — cilvēkus. Pārveidos uz labu un vērtīgu.

Tā šis jaunais sociālais institūts sola kļūt par ļoti svarīgu valsts un tautas dzīves faktoru pozitīvas celtniecības un audzināšanas nozīmē.

Zemnieka labā.

Par 1935. gada ražas cukurbietēm, labību un liniem valdība līdz šim lauk-

saimniekiem samaksājusi 41,4 miljonus latu, pie kam par liniem sakāms, ka to uzpirkts par 50% vairāk, kā iepriekšējā gadā, par ko lauksaimnieki saņēmuši 13,4 milj. latus. Tā valdība neatlaidīgi gādā par lauksaimnieku ražas reālizāciju, un arī tagad, sakarā ar sviesta cenu krišanu pasaules tirgū, lauksaimniekiem tiek aizrādīts, ka viņus šī cenu krišana neskārs. Jo tagad valda izdomāta, noteikta, savus nodomus zinoša lauksaimniecības politika, un tādēļ arī iespējams pilnīgi organizēti vadīt lauku saimniecību, kas šai saimniecībā var atnest tikai svētību.

Zemes banka pieņēmusi noteikumus par ilgtermiņa aizdevumu apvienošanu. Līdz šim stāvoklis bija tāds, ka daudziem lauksaimniekiem izsniegti vairāki aizdevumi, pie kam daļa dzēsta ar sviesta piemaksām, ugunsdrošu ēku būvi un citiem dzēsumiem. Bet šie vairākie aizdevumi lauksaimniekiem sagādāja daudzas neērtības un nepatikšanas. Lai to novērstu, turpmāk visus aizdevumus apvienos vienā, raugoties, lai pie tam nomaksas laiks paliktu garāks. Dažos gadījumos samazinās arī procentes, apvienojot aizdevumus, kas mazāki par 1000 ls, ar citiem aizdevumiem, kuŗu procentu likme mazāka. Apvienot nevarēs vienīgi aizdevumus, kas piešķirti parādu pārjaunošanai un kas piešķirti no Latvijas bankas atvēlētiem līdzekļiem. Pēc aizdevumu apvienošanas ap 100.000 saimniecības būs ar vienu aizdevumu, 20.000 — ar diviem, un tikai 5000—6000 saimniecībām būs 3 aizdevumi. Pēc aizdevumu apvienošanas visiem lauksaimniekiem paziņos aizdevumu stāvokli un turpmākos termiņmaksājumus. Šo aizdevumu apvienošanu Zemes banka cer veikt līdz 1937. gada pavasarim.

Valdības rūpes zemnieka labā redzam arī pag. mēnesī izdotos likumos. Piem. 5. martā pieņemtos pārgrozījumos un papildinājumos kreditnolikumā paredzēts, ka lauksaimniecības īstermiņa parādu pārjaunošana netiek pārtraukta un izbeigta, bet tiek turpināta, gan ierobežojot pārjaunošanu tikai ar gadījumiem ,kad patiesi draud nekustamas mantas pārdošana parādu piedziņā. Operācijas turpināšanai līdzekļi pavairoti par 1 miljonu latu.

Mežu dienas šopavasar notiks no 22. aprīļa līdz 17. maijam, un šogad meža dienu aicinājums būs — „apmežosim lauksaimniecībai nepiemērotās zemes". galvenā kārtā lauku saimniecībās, lai krāšņas paliktu lauku mājas un arī lai nepiemērotā zeme būtu lietderīgāk izmantota. — Izdaiļojamas ar apstādījumiem arī skolu, biedrību un pašvaldību iestāžu ēkas, stacijas, baznīcas, brīvības cīņu pieminekļi, kapsētas, kazarmes u. t. t. apstādāmi ceļi un alejas, gan vienojoties ar šoseju un zemesceļu departamentu par satiksmes ceļu apstādīšanu; gar lauku māju iebraucamām vietām ieteicams stādīt augļu kociņus, kas ļaudis pieradinās vispāri uz apstādījumiem raudzīties ar cienību un mācīs tos sargāt un saudzēt kā daiļumu un kā vajadzīgu lietu.

Tā kā šogad visas vietējās meža dienu komitejas ir visai rosīgas, kā redzams no iepriekšējiem sagatavošanās darbiem; tad šogad meža dienas sagaidāmas visai kuplas. Tā ir ļoti laba zīme, jo tas liecina, ka tautā sāk iesakņoties arī vajadzība pēc jaukā un daiļā, nevien tikai pēc acumirklī absolūti nepieciešamā un praktiski vajadzīgā. Jo Latvijai jātop arī daiļai, mums pašiem par prieku un svētību, un visiem citiem, kas mūsu dzimteni redz, par piemēru, kā vienota tauta spēj savu kultūru celt.

Saimnieciskā dzīve top arvien spirgtāka.

To visskaidrāk rāda tā saucamie sausie skaitļi, kuŗi patiesībā nemaz tik sausi nav, jo viņu rindas cilvēkus ierosina viskvēlākai fantāzijai, visstraujākām domām un visdedzīgākai darbībai. Tāpat šie skaitļi visai pārliecinoši un mums visiem tik saredzami stāsta par mūsu saimniecisko apstākļu uzlabošanos. Vispirms par tautas labklājības līmeņa celšanos noteikti liecina noguldījumu kopsummas pieaugums kreditiestādēs, izņemot krājaizdevu sabiedrības. 1935. gada janvāŗa sākumā bija noguldīti 220,5 miljoni ls, decembrī — 236,4 milj. ls un gada beigās 245,4 milj. latu, tā kā gada laikā noguldījumu summa pavairojusies par 24,9 milj. ls, bet decembra mēnesī par 9 milj. ls. Valsts kreditiestādēs noguldījumi auguši no 157,8 līdz 171,6 milj. ls vai par 13,8 milj. ls, bet privātās — no 62,7 uz 73,8 milj. ls, tā tad par 11,1 milj. Visvairāk vairojušies krājnoguldījumi (no 54,2 uz 70,8 milj. ls), sevišķi pasta krājkasē. Turpretim aizdevumu kopsumma kreditiestādēs samazinājusies no 544,2 uz 510,5 milj. ls, galvenā kārtā samazinājušies īstermiņa aizdevumi.

Noguldījumu pieaugums liecina vispirms par tautas materiālā stāvokļa uzlabošanos, par ienākumu vairošanos. Bet tas liecina arī ko citu: ļaudis palikuši apzinīgāki, nopietnāki un pamazam izbeidzās kaŗa un revolūciju laika psīcholoģija, kad cilvēks dzīvoja tikai šodienai un kad tādēļ ieviesās izdzīve, izpriecas, viegla naudas palaišana, parādu taisīšana bez kāda apdoma un atbildības, īpašumu izputināšana un citas mums tik daudz kaitējušas īpašības.

Ievēlēts pareizticīgo virsgans.

No seniem laikiem mūsu tautā ir dzīva bijusi prasība, lai baznīca ietu saskaņā ar tautas kultūras centieniem un tautas garīgām vajadzībām. Tādēļ bija dziļi iesakņojusies neuzticība baznīcai, kuŗa dabūja pat — kungu baznīcas nosaukumu, bet tauta sāka pievērsties brāļu draudzēm un vēlākā laikā, diemžēl, arī dažādām sektēm, kas taču liecināja, ka ar baznīcas lietām nav labi. Tas tā bija attiecībā uz ev.-luterticīgo baznīcu, kuŗa tiešām pārāk tālu bija aizgājusi prom no tautas un kļuvusi par zemes valdnieku — Baltijas muižniecības interešu sargu un aizstāvi. Tikai pārs mācītāju paaudzes ev.-luterticīgo baznīcu atkal ir tuvinājušas tautai, un ne bez panākumiem. Ja baznīca ies saskaņā ar tautu, tad viņa arī spēs izpildīt savu garīgo misiju. Gluži tas pats sakāms arī par citām konfesijām. Un, protams, tādā gadījumā arī valstij jābūt nomodā, lai baznīcas centieni saskan ar tautas resp. valsts centieniem. Vai gan noslēpums ir mūsu konfesiju vadību orientēšanās uz Berlīni. Pēterpili, Maskavu vai Varšavu visā Latvijas pastāvēšanas laikā un arī pirms valsts pastāvēšanai? Niknas cīņas mūsu inteliģence ir izcīnījusi arī šajā frontē. Un var sacīt, ka arī te ir gūtas uzvaras. — ir uzvarējušas latviešu tautas tiesības.

Ar gandarījumu varam minēt, ka pareizticīgo baznīcas virsgana vēlēšanas mūs pārliecina par ortodoksālās baznīcas lojālām attiecībām pret valsti un pret latviešu nacionālām interesēm un centieniem. Arī jaunā pareizticīgo virsgana persona mums dod paļāvību, ka pareizticīgā baznīca ies tos ceļus, kādi vienīgi iespējami, lai šī baznīca būtu saskaņā ar valsts interesēm un valsts garīgo programmu.

Atklāta slepena vācu organizācija.

Atklāta kāda slepena vācu organizācija, ko vadījuši advokāts Krēgers un ārsts Šlaus. Noturētas aizliegtas sapulces, kur lasīti pret Latviju vērsti priekšlasījumi, noturētas militāras apmācības vācu valodā u. t. t. Vairāki vainīgie apcietināti. Pagaidām vēl atklātībā nekas tuvāks nav zināms pret šiem vācu dumpiniekiem. Tikai jābrī-



Latvijas ortodoksālās baznīcas mētropolīts Augustīns ar Konstantinopoles patriarcha eksarchu mētropolītu Germanosu un mētropolītu Konstantinu.

nas ir par dažu vācu aprindu vēstures aklumu un garīgu stulbumu, ka vēl tagad, valsts pastāvēšanas astoņpadsmitā gadā, var domāt par pretvalstisku darbību un par militāru apmācību — vācu valodā, jo tas taču liek domāt par Krēgera un Šlaua iedomām, ka Latvijā varētu pastāvēt vācu vara ar militāro komandu vācu valodā, apmēram pēc 1919. gada 16. aprīļa pučistu programmas. Vai tā būtu cīņa pret tagadējo nacionālo valdību par labu parlamentārās iekārtas atjaunošanai, jo šī paralmentārā iekārta, acīmredzot, izrādījusies izdevīga vācu pučistiem un nelegālistiem? Vai tā būtu sapņošana par vācu varas atgriešanos Latvijā vispār? Tādā gadījumā šie vācu dumpinieki nopietni jāpārbauda gara spēju ziņā, jo 1936. gadā, nacionālā Latvijā, nodoties tādām iedomām var tikai galīgi slima fantāzija. Jeb vai tā būtu kāda starptautiska kombinācija un Krēgers ar Šlau'u mēģinājuši starptautiskus laurus plūkt, lai „no iekšpuses iekaŗotu Latviju" pasniegtu kādas zemes valdniekam ar Latvijas vai Baltijas, vai Kurzemes hercoga troni sevīm — Krēgeram?

Ir grūti meklēt kādus nopietnus nolūkus šādā vācu nelegālā kustībā un visi veselā prāta slēdzieni noteikti vedina uz to, ka šis nelegālisms bijis tikai dažu cilvēku godkārības jautājums. Ja tas būtu jau dažu aprindu jautājums, tad vācu minoritātes lietas vispāri nostājas Latvijas dzīvē kā jautājums, kas prasa atbildes. Šo atbildi nav iespējams prasīt no ļaudīm, kas izraudzījušies noziedzīgus ceļus. Bet atbilde jāprasa no vācu tautības politiski - nacionālās vadības. Jo apcietinātais Krēgers, starp citu, bijis arī vācu aprindās plaši pazīstamā advokāta Šēlera, bijušā vācu frakcijas saeimas deputāta, palīgs. Un grūti domāt, ka patrons nekā nezinātu par sava palīga politiskām noskaņām.

Latvija nevar ciest un necietīs kādas savas minoritātes daļas dumpinieciski izturēšanos un tādēļ te nepieciešama drīza skaidrība, par kādas nākšanu mēs ne mirkli nešaubāmies. Bet šī skaidrība būs arī apsūdzība pret vienu vācu minoritātes daļu. Cik lielu, — arī tas noskaidrosies.

V. Smilga.

Ko domā un dara Latvijas laukos

Paies vēl nedaudzas dienas, un Latvijas laukos sāksies zemkopja steidzīgo darbu periods. Šogad šiem darbiem cītīgi gatavojušies paši zemnieki, arī valsts iestādes, sabiedriskās organizācijas. Kopīgi nosprausti tie ceļi, pakādiem jāiet zemniekam, lai sasniegtu noteiktus mērķus. Iespēju un nepieciešamo darbu noskaidrošanai bij veltīti visi pagājušās ziemas mēneši, ieskaitot arī martu, par kuŗu īsu pārskatu sniegsim šinīs rindās.

Pārkārtošanās.

Nav seni tie laiki, kad latviešu zemnieks saimnieciskās cīņās it kā izvairījās no kopdarbības, visu cenzdamies veikt tikai paša un savas saimniecības spēkiem. Savstarpējās kreditiestādes, ugunsapdrošināšanas biedrības, koppienotavas un citi t. l. pasākumi pakāpeniski pieradinājuši latviešu zemnieku pie nepieciešamības sadarboties ar saviem kaimiņiem, ar visiem zemniekiem, kas vien ar Latvijas zemi. Tagad šai kopdarbībai vadošās iestādes sprauž noteiktu plānu, ko sauc par valsts saimniecisko plānu un kuŗā kā sastāvdaļas ietilpst atsevišķo saimniecisko nozaru uzdevumi un pienākumi. Kā zināms, tad par vadošām organizācijām saimnieciskā dzīvē kļuvušas jaundibinātās kameras, kuŗas pakļaudamās valsts iestāžu vadībai, savukārt sev pakļauj it visas saimnieciski - sabiedriskās organizācijas. Tām turpmāk latviešu saimnieciskās cīņās paredzēta ļoti svarīga loma un katram atsevišķam zemniekam būs jāpieradinās savas saimnieciskās lietas kārtot ar attiecīgas organizācijas palīdzību.

Pašureiz pilnā gaitā norit saimnieciskās darbības pārkārtošana uz jauniem pamatiem, ar kuru ciešā sakarībā stāv arī saimnieciski - sabiedrisko organizāciju pārveidošana. Kā zināms, tad līdz 31. martam visām līdzšinējām saimnieciski - sabiedriskām organizācijām bij jālikvidējās, lai dotu vietu jaunā tipa organizācijām. Visumā šis likvidēšanās process noris sekmīgi un bez liekiem iebildumiem, atskaitot gan dažas vācu saimnieciskas biedrības, kuŗām vācieši grib saglābt saimniecisku patstāvību. Bet, kā to vairākkārt uzsvēris Vadonis, tad it visām agrākajām biedrībām būs jālikvidējas un it visiem Latvijas pilsoņiem būs jāiekļaujas jauno laiku jaunajos sadzīves veidos un te nevienam nekāds izņēmums netiks pielaists.

Bet arī pašu vāciešu rindās daudzi atzinuši lielo pārvērtību nepieciešamību. Mazajā ģildē ietilpstošie atsevišķie amati, noturēdami savas pēdējās sapulces, apsveikuši šo amatu ietilpināšanu amatniecības kamerā. Apvienodamas tikai nedaudzus desmitus amatnieku, vecajām „cunftēm" uz amatniecības attīstību un vadīšanu vairs nekāda lielā iespaida nebija. „Cunfte" — „amats" bija noslīdējis līdz nelielas grupiņas maznozīmīgam stāvoklim, kuŗa vietā tagad stāsies visas Latvijas amatniekus aptverošas organizācijas. Tā tad arī noskaidros it visas vajadzības, atsevišķam darbam spraudīs noteiktus mērķus un autoritātīvi kārtos un vadīs attiecīgo saimnieciskās dzīves nozari.

Pārkārtošanās un saimnieciski - sabiedrisko organizāciju pārveidošana ir jau dziļi skārusi zemnieka dzīvi. Juku laikos nodibinātās nevajadzīgi daudzās koppienotavas, valdības iestāžu pamudinātas jau labu laiku kā uzsākušas apvienošanās darbus. Pēc Zemes bankas ziņām, līdz martam patstāvīgu sviestošanu izbeigušas 165 pienotavas. Jau apvienojušās 254 pienotavas un to izdevumi ar apvienošanos samazināti par 1,7 milj. ls. 48 pienotavu apvienošanās ievadīta. Tām vēl jānokārto dažas juridiska rakstura formalitātes, pēc kam to aizdevumus samazinās par 307.000 ls. Zemes bankas rīcībā vēl ir ap 300.000 ls, kuŗus izlietos to pienotavu aizdevumu samazināšanai, kas turpmāk apvienosies.

Daudzie ziņojumi apliecina, ka koppienotavu apvienošanas darbs nesis nenoliedzamu svētību: salētinājas un uzlabojas sviesta ražošana, bet koppienotavas kļuvušas materiālā ziņā spēcīgākas un stabilākas, var veikt dažādus pasākumus, par kādiem senāk nevarēja domāt.

Pilnā sparā norit bijušo centrālo lauksaimniecības organizāciju pasākumu pārņemšana no lauksaimniecības kameras. Pie tam neiet pazudumā neviena lietderīga iestāde, bet gan tās darbību pārkārto, pieskaņojot dzīves prasībām. Tā, piemēram, Kaucmindes mājturības semināru no Rīgas pārceļ uz pastāvīgo atrašanās vietu Kaucmindē, ko lauksaimnieki apsveic kā lietderīgu un nepieciešamu soli.

Ražīgā darbā.

Pēc tam, kad saimnieciski - sabiedriskās organizācijas atbrīvoja no blakus uzdevumiem, sevišķi, kad šo organizāciju vadību paglāba no politisko cīņu žņaugiem, it visur novērojams labvēlīgs lūzums šo organizāciju darbībā. Februārī, bet it sevišķi martā noturētas ļoti daudzu krāj - aizdevu sabiedrību, savstarpējo ugunsapdrošināšanas biedrību, koppienotavu un citu saimniecisku organizāciju gada sapulces. Par visām šādām sapulcēm pienāk gandrīz vienādi ziņojumi, kas stāsta, ka biedrību darbība uzlabojusies, sasniegumi auguši un vairojas biedru skaits un nu atliek līdzekļi daudzu nepieciešamu lietu kārtošanai. Kreditsabiedrībās vairojušies noguldījumi, kas liecina par turības celšanos zemnieku sētās. Aug arī pilsoņu uzticība savai kreditiestādei, kuŗu gan vēl šad tad satricina negodīgi kalpotāji un vadītāji, kas pēc neseno dienu paraduma vēl nevar atturēties no kārdinājuma piesavināties un izšķērdēt sabiedrībai piederošos līdzekļus. Bet šo gadījumu ar katru mēnesi kļūst mazāk, jo šaubīgos un morāliski neuzticamos pakāpeniski no sabiedrisko lietu vadīšanas un kārtošanas atstādina.

Daudzas krāj - aizdevu sabiedrības pazeminājušas aizdevumu procentus. Par tipisku parādību uzskatāma arī censanās uzkrāt līdzekļus jaunu namu celšanai, kas sevišķi sakāms par koppienotavām. Tās tagad cenšas modernizēt savu iekārtu, kas bieži vien savienots ar nepieciešamību celt jaunus namus, vai arī pastāvošos ievērojami pārbūvēt.

Savstarpējās ugunsapdrošināšanas biedrības lielu vērību tagad piegriež uguns drošības veicināšanai. Ar līdzekļiem parasti pabalsta pagastā vai tuvākā apkārtnē pastāvošo brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrību. Tādā ceļā jau daudzas vietas kļuvuši pie moder-

niem ugunsdzēšanas aparātiem. Dažas biedrības veicina zibeņnovedēju ierīkošanu, kā arī ugunsdrošu ēku būvniecību.

Pārrunājot savstarpējo apdrošināšanas biedrību nozīmi uz laukiem, Zemes banka nākusi pie atziņas, ka sevišķi sekmīgi darbojas lauku apdrošināšanas sabiedrības, kas aprēķina ļoti mazas prēmijas, vai arī tās nemaz neņem. Pag. gadā nav ienākusi neviena sūdzība par to, ka kāda apdrošināšanas sabiedrība nebūtu izmaksājusi ugunsgrēkā nodarītos zaudējumus. Pavisam pag. gadā notikuši 719 ugunsgrēki un tajos nodarīti zaudējumi par 482.000 ls. Atzīmējama tā raksturīgā parādība, ka apdrošinājumi akciju sabiedrībās un finansu ministrijā pakāpeniski samazinās, bet savstarpējās apdrošināšanas sabiedrībās attiecīgi palielinās.

Saimniecisko biedrību dzīvē marts uzskatāms par gādīgu saimnieku, kas savelk kopā visus pagājušā gada darbības rēķinus un noskaidro nākošā gada iespējas. Un, vērojot pagājušā gada sasniegumus, jāsaka, ka gandrīz visas saimnieciski - sabiedriskās organizācijas uzrāda rezultātus, kas atļauj runāt par darbības un dzīves apstākļu jūtamu uzlabošanos. Vienai, otrai biedrībai gan vēl jālikvidē nesenās pagātnes izšķērdības vai pat noziedzības sekas, un tas arī attiecīgās biedrībās traucē straujāku attīstību.

Atbalsta sabiedrisko darbu.

Laika īpatnībām jāpieskaita arī daudzo biedrību jaunais paradums no savas peļņas zināmu daļu ziedot sabiedriskiem mērķiem. Talsu apriņķa apvienotās kreditbiedrības gada sapulce nolēmusi tīro peļņu ziedot valsts un sabiedriskiem mērķiem, atsakoties no sadalāmām dividendēm: Brāļu kapu komitejas Talsu nodaļai kritušo karavīru pieminekļa celšanai 1609,92 ls, 1. Talsu aizsargu pulkam 500 ls, kara aviācijas fondam 800 ls, Latvijas aerokluba Talsu nodaļai 50 ls, Ventspils strādnieku arodbiedrības Talsu nodaļai 40 ls u. c.

Daugavpils latviešu krāj - aizdevu sabiedrības pilna sapulce nolēmusi ziedot no peļņas tiesas 300 ls Daugavpils latviešu biedrības nama būves fondam, 100 ls kara aviācijai un aizsargu pulkam, 200 ls Daugavpils teātrim, pa 100 ls Latgales tautas konservātorijai un vietējai strādnieku arodbiedrībai, un vēl dažas citas sīkākas ziedojumu summas.

Zaļenieku krāj - aizdevu kase Zemgalē no savas pag. gada tīrās peļņas 500 ls ziedo kara aviācijai, 100 ls Ministru Prezidenta draudzīgam aicinājumam, tāpat nepiemirstot aizsargu pulku, vietējo aizsargu nodaļu, policijas iecirkni, mazpulku un draudzes dāmu komiteju.

Līdzīgā kārtā rīkojušās ļoti daudzas biedrības, bet ir arī tādas, kuru biedru vairākums vēl sīksti turas klāt pie dividendēm dalībniekiem un kas sabiedriskajam darbam par labu negrib nest nekādus naudas upurus.

Tā Jaunpils krāj - aizdevu sabiedrība Zemgalē darba gadu noslēgusi ar 3781 ls tīras peļņas, bet paredzējusi to sadalīt sekoši: 756 ls rezerves kapitālam, 378 ls kooperācijas darbinieku palīdzības fondam, 2645 ls paju dividendēm (8 proc. apmērā) un atlikušos 99 sant. pieskaitīt rezerves kapitālam. Tā tad ne ar vienu santīmu nav atminēts kāds valstisks mērķis, kāds kulturāls vai sabiedrisks pasākums, pat neviena vietējā biedrība arī nē, bet toties bagātīgi — veseli 8 proc. sadalīti biedru dividendēm!

Vecauces kreditsabiedrības peļņa bijusi 4040 ls, ap kuras dalīšanu tad nu notikusi „šķēpu laušana" veselas 4 ar pus stundas. Valde paredzējusi, bez obligātiem atskaitījumiem rezerves kapitālam un kooperācijas darbinieku palīdzības fondam, ziedojumus biedrībai „Ausma", Vecauces pagasta jaunceļamai pamatskolai, aizsargu pulkam, vietējai aizsargu nodaļai un citiem, bet dividendes šogad neizmaksāt nemaz. Par to izcēlušās lielas debates. Vieni teikuši: „Ja pajeniekiem pienākošās dividendes izlietos ziedojumiem, tad iznāks, ka ziedojuši būs tikai tie, kam nauda pašiem visvairāk vajadzīga (aizņēmēji), bet turīgākie, kas spējuši naudu noguldīt, būs saņēmuši savas procentes, bet ziedojuši nebūs nekā . . ." Otri atbildējuši: „Nevadāties tikai no personīgām interesēm vien, bet par visām lietām ievērojiet valsts un sabiedriskās intereses. Ja valdība nākusi pretim zemniekiem un atbalstījusi to dažkārt grūto stāvokli, tad zemnieku pienākums savukārt ir palīdzēt strādāt lielo valsts jaunbūves darbu, ko valdība uzsākusi. Debates par abām propozicijām turpinājušās ilgi, līdz beidzot ar 108 pret 16 balsīm noraidīts priekšlikums par dividendes neizmaksāšanu un nolemts tās izmaksāt 6 proc. apmērā. Tā ziedojumiem vairs palikuši tikai 38 ls.

Te jo spilgti sadūrušies jauno laiku uzskati ar nesenās pagātnes atstāto negatīvo mantojumu, kas visur un visās lietās izcēla un kultivēja rupju egoismu.

No ziedotām summām ir kopā salasīti lieli kapitāli, kas atļāvuši veikt daudzas cēlas lietas. Bet lielāka nozīme piešķirama atsevišķo personu gatavībai labprātīgi nest upurus sabiedrības un valsts labā. Pilsonis, kas pieradināsies labprātīgi ziedot, kļūs atsaucīgāks it visās lietās un tad arī vieglāk būs ceļama latviešu tautas kopējā labklājība.

Ar gandarījumu varam atzīmēt, ka visas Latvijas apjomā vērojot, sadarbība, atsaucība un aizraušanās no sabiedriskā darba tālu pārsniedz tos, kas sabiedriskam darbam vēl nav modušies. Gan pienāks arī viņu garīgās atmodas stunda.

Garīgā atmoda.

Latviešu garīgās modināšanas darbs martā ir bijis visai intensīvs. Daudzās vietās sarīkotas zemnieku dienas ir zemkopjus aicinājušas ne tik vien jaunai saimnieciskai darbībai, bet šo sanāksmju dalībniekus aicinājušas arī latviešu gara kultūras darbā. Runājot zemnieku dienā Ēvelē, izglītības ministrs prof. A. Tentelis uzsvēris, ka nav tādu šķēršļu, kurus latvietis nevarētu pārvarēt, ja vien latviešu gars nepagurs, ja vien vingrināsimies kopēju darbu reālizēšanā.

Ar lielu sajūsmu un atsaucību šogad pulcējās O. Kalpaka nāves atceres dienās. Daudzās vietās tagad atceras savus kritušos varoņus un viņu piemiņai nes gan materiālus upurus, gan rīko sanāksmes un svinīgus brīžus.

Tā, piemēram, uz b-bas „Latvju jaunatne" Palsmanes nodaļas ierosinājumu, Palsmanes, Grundzāles un apkārtējo pagastu pašvaldībām un sabiedriskām organizācijām piedaloties, ierosināts atbrīvošanas cīņu varoņa 1920. g. kaujās kritušā kapteiņa Jūlija Zīles atdusas vietā celt pieminekli.

Liepājā sarīkoja plašu Kursas vakaru, kurā izcēla Kurzemes novada senātni. Vakara ienākums nāks par labu Liepājas atbrīvošanas piemineklim.

Daudzās vietās Latvijā uzvestas patriotiska satura lugas, sarīkoti attiecīgi koncerti ar priekšlasījumiem. Un visur kopā pulcējās daudzi simti, pat tūkstoši, lai savas sirdis sasildītu latviešu nacionālisma liesmās, kas spēku dod ne netik vien varoņu cīņām, bet arī ikdienas darbiem, no kuriem kopsummā sastādās latviešu tautas kopējie panākumi.

Latvijas laukus tagad pāršalc spēcīgs garīgas atmodas vilnis, kas savā plūdumā aptver plašākus apvidus un dziļākus sabiedriskus slāņus.

Nav noliedzams, ka vēl ir vairāki pagasti un daudzi latvieši, kas vēl it kā stāv lielās gara atmodas ceļmalā. Bet arī šādos pagastos jau darbojas, kaut arī nedaudzas personas, un nav šaubu, ka viņu darbam drīzi vien būs cerētie panākumi.

Atpakaļ uz laukiem.

Atgūt līdzsvaru starp pilsētām un laukiem, ir viens no svarīgākajiem mūsu dienu uzdevumiem, pie kuru atrisināšanas neatlaidīgi darbojas valdības iestādes un sabiedriskās organizācijas. No Ventspils un arī no dažām citām pilsētām ziņo, ka vairojušies gadījumi, kad pilsētu strādnieki līgst uz laukiem par deputātniekiem.

Ir zīmes, kas liecina, ka sāk izzust pilsētnieku nesenie aizspriedumi pret lauku dzīvi un zemnieku darbu. Kad šo aizspriedumu galīgi pārvarēsim, tad arī visas darba un kultūrproblēmas viegli atrisināsim. Tad nevienam lauki neliksies vairs par atbaidošu vietu, kur tikai nelaime var aizdzīt pilsētas cilvēku.

Pilsētas, pēc iepriekšējo gadu parauga, gatavojas trūcīgos bērnus sūtīt vasaras atpūtā uz laukiem. Par to domā arī mācības iestādes, kuras grib veicināt skolēnu braukšanu uz laukiem, lai „brīvajās dienās" ieskatītos darba procesā, lai piesavinātos zemnieku sētas veselīgos uzskatus. Laukos aicina arī intelliģenci, amatniekus, no lauku sētām aizbēgušos dēlus un meitas. Matvijas laukos ir sācies jauns darba posms, jauns garīgs saviļņojums, un te nu vajadzīgi daudzi fiziskā un garīgā darba strādnieki.

Cik vērojams, tad šo aicinājumu daudzi jau ir sadzirdējuši. Vismaz laukos ir mazinājies to skaits, kas visiem spēkiem cenšas izkļūt ārā no lauku dzīves. Kā liecība tam var noderēt pārpildītās lekcijas un kursi, kuros lietpratēju vadībā cenšas atrisināt it visus lauku dzīves jautājumus. Bet kas par šādiem jautājumiem interesejās, tas jau ciešākām garīgām saitēm piesaistīts pie savas dzīves un darba un to tik viegli neaizviļinās pilsētu maldugunu mākslīgais spožums.

T. Veicherts

Mēneša apskats

Marta mēnesis iezīmējis dziļu krizi un lūzumu mūsu kontinenta valšķu attiecībās. Līdzšinējos politiskos līgumus, kuŗu uzdevums bija nodrošināt mieru un līdzsvaru rietumos, dažas valstis uzskata par neatbilstošiem patreizējo laiku garam un starptautisko spēku samēriem, kādēļ tās arī mēģina atraisīties no viņu saistībām un no viņu uzliktiem pienākumiem. Šīs tautas aicina uz jaunu attiecību un sadzīves statūtu, bet veids un paņēmiens, ar kādu viņas grib lauzt vecās formas un sistēmas, modina dibinātas bažas un dziļu sašutumu tautās, kas tura par svētiem un neaizskaŗamiem dotā vārda un parakstītā līguma saistības. Šāds liktenis, kā zināms, piemeklējis Versaļas mierlīgumu un Lokarno paktu, par kuŗu laušanu un vienpusīgu uzteikšanu Tautu savienības padome tagad vaino Vāciju un sēdina viņu uz apsūdzēto sola. Bet pirms skaŗam šo svarīgo jautājumu, metīsim skatu notikumos, kas marta sākumā risinājās Ženēvā.

2. martā atjaunoja darbus 18 vīru komisija, kas regulē un saskaņo saimnieciskās sankcijas pret Italiju. Pēc tam, kad pag. gada beigās neveiksmi cieta Lavāla un Hora miera projekts, Tautu savienības aprindās radās un nobrieda doma par naftas sankciju pielietošanu pret itaļiem, lai šādā kārtā piespiestu pēdējos pārtraukt un izbeigt kaŗu Austrumafrikā. Bet naftas spaidu dekretēšana bija lielā mērā saistīta ar Ziem. Amerikas savienoto valstu izturēšanos šinī jautājumā. Sākumā bija domājams, ka Vašingtonas kongress piekritīs līdzšinējā amerikāņu neutralitātes likuma pastiprināšanai ar naftas izvešanas un eksporta noliegumu uz kaŗojošām valstīm. Bet galu galā parlaments lēma citādi un aprobežojās ar pastāvošā neutrālitātes akta pagarināšanu, noliedzot saviem pilsoņiem izvest uz tagadējiem kaŗa laukiem ieročus un munīciju. Tā, lūk, Ženēvai zuda Vašingtonas atbalsts un viņa domāja apmierināties ar līdzšinējām saimnieciskām sankcijām, cerēdami, ka ar laiku tas nogurdinās itaļus un spiedīs tos uz piekāpšanos Tautu savienības priekšā. Līdzīgi aprēķini tomēr neattaisnojās: saimniecisko blokādi itaļi arvienu vēl iztur un pie tam Austrumafrikas kaujas laukos tie gūst spīdošus panākumus. Šis savā ziņā morāliskais izaicinājums Ženēvai un viņas politikai pamudinājis angļus grozīt savu taktiku un sākt bargāku un stingrāku valodu iepretim Romai. Tad nu arī redzējām, ka 18 vīru komisijas sēdē angļu ārlietu ministrs Īdens nācis ar paziņojumu, ka Lielbritānija gatava atbalstīt naftas sankciju projektu, ja arī citas valstis viņām piekrīt. Šī enerģiskā deklarācija radīja pārsteigumu Ženēvā, jo nav šaubu, ka naftas sankciju gadījumā itaļi var atbildēt ar soļiem, kas jo vairāk saasprindzinātāku un nervozāku padarītu patreizējo Eiropas politisko atmosfairu. Savā laikā viņi likuši saprast, ka pie naftas sankcijām tie nevien izstāsies no Tautu savienības saimes, bet arī atteiksies no Lokarno pakta garantu lomas un neparakstīs nekādu politikas dabas līgumu vai konvenciju. Arī citās valstīs, kā Ungārijā un Šveicē izteicās, ka itaļu aiziešanai no Ženēvas viņām būšot jāseko līdzīgs ceļš. Šī stāvokļa bīstamību nopratuši franči un uz viņu ārlietu ministra Flandēna ierosinājumu 13 vīru komisija griezusies pie Romas un Adisabebas ar priekšlikumu uzsākt miera sarunas. Flandēns, pretēji Lavāla un Hora rīcībai nenāk ar sīki izstrādātu plānu un priekšlikumu, kuŗu varētu iepriekš kritizēt un apstrīdēt, bet apmierinās ar īsu jautājumu: „Vai negribat izlīgt un salabt?“ Uz šo aicinājumu nevien Adisabeba, bet arī Roma atsaukusies, dodot savu principiālo piekrišanu uzsākt attiecīgas sarunas par kaŗa un konflikta izbeigšanu Austrumafrikā. Diemžēl šo apsveicamo akciju noēnoja un aptumšoja notikumi pašā Eiropā ...



Ādolfs Hitlers sarunā ar Vācijas kaŗa ministri ģenerāli Blombergu, aviācijas ministri Geringu un feldmaršalu Makenzenu.

*

Lieta tā, ka 7. martā Vācija uzteica Lokarno paktu un ar savu kaŗaspēku ieņēma tās joslas abos Reinas krastos, kuŗas Versaļas mierlīgums noteicis un apzīmējis par demilitārizētām.

Kad pasaules kaŗa beigās Parīzē sāka darboties miera konference, tad Francija uzstājās par to, lai savas zemes un tautas drošības labā viņai tiktu piešķirta visa Reinas kreisā krasta teritorija. Šai prasībai noteikti pretojās Anglijas un Ziem. Amerikas savienoto valstu delegācijas, sakarā ar ko Versaļas mierlīguma 42., 43. un 44. pants noteica, ka visā Reinas kreisajā krastā un 50 klm joslā uz austrumiem no šīs upes Vācijai aizliegts celt nocietinājumus, uzturēt kaŗaspēku un izdarīt tur attiecīgus manevrus. Gadījumā, ja vāci pārkāptu šos noteikumus, tad līdzīgs solis uzlūkojams kā naida akts pret Versaļas līgumslēdzējām valstīm un kā tāds, kas traucē pasaules mieru. Drošības stiprināšanai un garantēšanai, Eiropā vēlāk, 1925. g. rudenī, Šveices pilsētā Lokarno — Vācijas, Francijas, Beļģijas, Anglijas un Italijas un pēc tam arī Polijas un Čechoslovakijas delegāti parakstīja 8 līgumus, no kuŗiem tā saucamā „Reinas paktā“ Francija, Beļģija, Vācija, Anglija un Italija apņēmās individuāli un kollektīvi uzturēt territoriālo stāvokli rietumos tādā veidā, kā tas ir noteikts Versaļas mierlīgumā, un viņas atteicās izšķirt savus strīdus ieroču ceļā, izņemot likumīgās aizsardzības gadījumos. Bez tam Vācija apņemās uzturēt iepriekš minēto Reinas demilitārizācijas statūtu, kuŗa laušana uzlūkojama par agresijas soli, kādā gadījumā pārējiem pakta garantiem, ja tie ieskata, ka šis akts tieši apdraud Franciju vai Beļģiju, jāsniedz pēdējām sava palīdzība. Pretējā un citos gadījumos jautājumu par saimniecisko vai militāro iejaukšanos konfliktā izšķiŗ Tautu savienības padome. Līdzīgus līgumus, tikai ar mazākām garantijām, Vācija un citas valstis toreiz noslēdza un parakstīja ar Poliju un Čechoslovakiju. Vārdu sakot, Lokarno paktos drošības problēma tika internacionālizēta, un Vācija pēc tam tika uzņemta Eiropas kopdarbības sistēmā un Tautu savienības saimē.

Ar nacionālsociālistu nākšanu pie varas Berlinē apstākļi krasi mainījās. Vāci izstājās no Tautu savienības, ieveda savā zemē obligāto karaklausību un pēc tam viņu pusē pacēlās jautājums par Reinas militārā statūta grozīšanu un revidēšanu. Berlīnē uzsvēra, ka vācu gods nepieļaujot, ka savā pašu zemē viņu tiesības tiekot aprobežotas ar servitudu, kuŗu uzlicis Versaļas „diktāts". Bet lai šo stāvokli grozītu, tad dabīgā kārtā jāskaŗas arī pie Lokarno pakta, kas sargā un garantē minēto Reinas statūtu. Iemeslu nokratīt Lokarno saistības Berlīne saskatījusi nesen atpakaļ Francijas parlamentā ratificēto franču - krievu savstarpējās palīdzības līgumā. Vāci uzsveŗ, ka šis līgums nesaskanot ar Lokarno paktu, esot vērsts pret Vāciju un laužot politisko līdzsvaru Eiropā. Kaut gan franči centušies izklīdināt vācu bažas un aizdomas, un pat izteikuši gatavību nodot franču - krievu līgumu Hāgas starptautiskās tiesas novērtējumam, bet velti. 7. marta reichstaga ārkārtējā sēdē un attiecīgos memorandos Parīzes, Londonas, Briseles un Romas valdībām valstskanclers Hitlers pateica, ka Vācija vairs neuzskatot sevi par saistītu ar Lokarno paktu un liek savam kaŗaspēkam ieņemt Reinas joslas kazarmas. Līdz ar to vāci nāk klajā ar savu miera nodrošināšanas un konsolidēšanas plāņu, kuŗā ietilpst Vācijas apņēmība slēgt ar saviem kaimiņiem rietumos, austrumos un dienvidos neuzbrukšanas paktus, viņu principiālā piekrišana atgriezties Tautu savienības saimē, paziņojums, ka nav territoriālu prasību Eiropā u t. t.

Uz šo soli tūdaļ reaģēja Francija un Beļģija, iesniedzot sūdzību pret vāciem Tautu savienības padomē par Lokarno



Franču motorizētie kājnieki.

pakta vienpusīgu uzteikšanu un Versaļas mierlīguma 42. un 43. panta laušanu. Tad, pārējo Lokarno pakta valstu apspriedēs franči pastāvēja uz to, lai tiktu panākta vācu kaŗaspēka tūlitēja evakuācija no Reinzemes, pretējā gadījumā viņi aicināšot Tautu savienību pielietot sankcijas pret Vāciju, kā starptautisko līgumu lauzēju. Berlīne atkal lika saprast, ka par reichsvēra daļu atvilkšanu un atsaukšanu no Reinas krastiem nevarot būt nekādas runas, un ka savu miera plānu tā uzturot spēkā nedalītu un negrozāmu. Angļi centās ieņemt vidutāju un izlīdzinātāju lomu un atteicās saskatīt vācu solī to bīstamību un drāmatismu, kādu viņā atrada franču sabiedrība. Zināmu ietekmi uz angļu noskaņojumu, bez šaubām, atstājuši vācu konstruktīvie priekšlikumi, piem., gaisa pakta projekts, gatavība atgriezties Tautu savienībā u. t. t. Angļi gribēja aprobežoties ar vācu morālisko nosodīšanu, noraidīja sankciju prasību un ieskatīja Hitlera programmu par apsveicamu un apspriežamu. Līdztekus Lokarno valstu apspriedēm Londonā notikās Tautu savienības padomes sēdes, kuŗām vajadzēja sniegt savu atzinumu un lēmumu, vai Vācija ir vai nav pārkāpusi Versaļas mierlīgumu un sarāvusi Reinas pakta saites. Izšķirošajā sēdē, kuŗai vajadzēja dot attiecīgu spriedumu, dalību ņēma arī Vācijas pārstāvis, kas centās attaisnot savas valdības rīcību un soli. Tad nu, beidzot, ar vienbalsīgu lēmumu Tautu savienības padome atzina Vāciju par vainīgu augšminēto Versaļas mierlīguma pantu pārkāpšanā un Reinas pakta vienpusīgā laušanā, kas zināmā mērā apdraudot arī Eiropas mieru. Uz šī lēmuma pamata Lokarno pakta signatāri deklarējuši, ka Reinas pakts paliek joprojām spēkā attiecībā uz četrām valstīm — Franciju, Beļģiju, Angliju un Italiju un ka viņi apņemas noslēgt militāru vienošanos par savstarpējās palīdzības sniegšanu neizaicinātā uzbrukuma gadījumā. Tad, 20 klm joslā no Francijas un Beļģijas robežas uz austrumiem jānovieto starptautisks kaŗaspēks un Vācijai jāpiekrīt franču-krievu līguma novērtējumam Hāgas starptautiskā tiesā. Ja Berlīne pieņemtu šos noteikumus, tad vāci varēšot piedalīties attiecīgās konferencēs, kuŗu mērķis būtu apspriest valstskanclera Hitlera 7. marta memorandu u. c. priekšlikumus par kollektīvās drošības turpmāko organizēšanu un stiprināšanu mūsu kontinentā. Visu skati tagad nu vērsti uz Vāciju, no kuŗas gaida atbildi uz minētiem prieklikumiem . . .



Vācieši iesoļo Reinzemē.

S P O R T S

Aizsargu štāba fiziskās audzināšanas kursi

Aizsargu pulku fiziskās audzināšanas instruktoru un instruktrišu kursi notika no 1.—4. martam Rīgā. Kursus aizsargu namā atklāja štāba fiziskās audzināšanas instruktors Pauls Polis. Atklāšanas runā P. Polis uzsvēra aizsargu sporta darba lielo nozīmi un svētību uz laukiem, tika norādīts arī uz līdz šim gūtiem panākumiem ne tik daudz rezultātu lielumā, cik sporta vispārējā līmeņa pacelšanā provincē un uz laukiem. Pēc aizsargu štābā iesūtītiem datiem jau 11.000 lauku un provinces pilsētu jaunieši ir sekojuši aizsargu aicinājumam, pulcējoties sporta nodarbībās. Pulku instruktores un instruktori ir darījuši jau daudz, lai laukos izskaustu aizspriedumus un nepareizos uzskatus par vingrošanu, sportu. Tagad lauku ļaudīm nav vairs svešs fiziskās audzināšanas mērķis un tiekšanās pēc šī mērķa. Viss, kas veikts laukos sporta pacelšanai, ir pulku fiziskās audzināšanas instruktoru un instruktrišu nopelns, tie ziedojuši daudz laika, enerģijas, spēka un pacietības, pildot aizsargu štāba uzliktos pienākumus. Taisni apbrīnojams ir tas darbs, ko veikuši šie sporta darbinieki, jo atlīdzību nekādu tie nesaņem. Sportā runā sirds valoda un tas jau pietiekoši skaidri izsaka, kāpēc instruktori tā nodevušies sporta lietu kārtošanai.

Noslēdzot savu uzrunu, aizsargu štāba fiziskās audzināšanas instruktors P. Polis izteica dziļu pateicību par veikto darbu un novēlēja iesākto turpināt ar vēl lielāku enerģiju, pēc savas labākās sirdsapziņas, par svētību aizsargu sportam, tautai un mūsu Vadonim.

Četru dienu kursu programma šogad veltīta, galvenokārt, instruktoru - trišu iepazīstināšanai ar aizsargu svētku programmu un bez tam pirmo reizi programmā uzņemta pirmā palīdzība nelaimes gadījumos, sporta higiēna un sportistu veselības pārbaudes nozīme.

Ar lielu interesi kursanti sekoja Dr. Elsberga, pazīstamā sporta ārsta, lekcijām par pirmo palīdzību. Uzsākot savu lekciju, Dr. Elsbergs izteica atzinību aizsargu organizācijas sporta vadībai, ka tā pirmā vietā likusi pirmo palīdzību nelaimes gadījumos, jo līdz šim neviena no vadošām sporta organizācijām šiem tik ļoti svarīgiem jautājumiem nav piegriezusi vajadzīgo vērību. Dr. Bieziņš runāja par sportistu veselības pārbaudes nozīmi. 15. Liepājas aizsargu pulka fiziskās audzināšanas instruktors J. Malovka kursantus sīki iepazīstināja un norādījumus deva par slēpju konstrukciju, iegādi, pagatavošanu, norādīdams, kādām jābūt sacīkšu un kādām tūristu slēpēm. V. Priedīte iepazīstināja instruktorus un instruktores ar labojumiem obligātoriskos vingrojumos. 5. Rīgas aizsargu pulka fiziskās audzināšanas instruktore A. Grīnberga apmācīja obligātoriskās tautas dejas — Litenieti, Kamoliņa deju un Sudmaliņas un bez tam katra apgabala izvēlētās dejas. Pārrunas par svētkiem un rokas grāmatas izdošanu aizsargu sporta vadītājiem vadīja P. Polis. R. Dekšenieks gan praktiskās, gan teorētiskās stundās mācīja speciālos vingrojumus vieglatlētiem ziemas mēnešos. Paredzētās slēpošanas apmācības izpalika sniega trūkuma dēļ.

Pēdējā kursu dienā uz tautisko deju apmācībām ieradās ministrs A. Bērziņš, aizsargu štāba organizācijas daļas priekšnieka Rapsa pavadībā. Ministrs, noskatīdamies instruktoru un instruktrišu izpildītās tautas dejas, griezās pie kursantiem ar sirsnīgu uzrunu.

Uzrunājot kursu dalībniekus, ministrs Bērziņš izteica prieku, ka var brīdi pavadīt kopā ar aizsargu sporta dzīves vadītājiem un redzēt daļu no tā 4 dienu darba. „Lieku reizī jāatzīst, — teica ministrs, — ka sports un fiziskā kultūra, ko jūs ienesiet aizsargu pulkos, lielā mērā pacels fiziskās kultūras līmeni laukos, kur tas līdz šim bija svešs un neparasts. Jūsu vadībā sports uz laukiem lai paceļ ne tikai sportista veselības līmeni, bet lai dod arī labus sporta vadītājus un sporta dzīves veidotājus. Pēdējie gadi Latvijas sporta dzīvē ir bijuši nelaimes nesēji. Ja pirms 5—6 gadiem latviešu sportisti Baltijas valstīs turējās pirmās rindās, tad pēdējā laikā, vienu pēc otras, vietas nācās atdot mūsu ziemeļu un dienvidu kaimiņiem. Latviešu sportisti šinī laikā nebūt nav palikuši nevarīgāki, bet Latvijas sportistam nav bijusi pareizi nostādīta sporta dzīves vadība. Acīmredzot, sporta dzīves vadītāji nav rūpējušies, lai paceltu mūsu sportu, bet tie ir kalpojuši citiem motīviem. Jūsu uzdevums arī uz priekšu ir saprātīgi veidot aizsargu sporta dzīvi, pulkos audzēt labus sportistus, kuŗi pēc gadiem godam aizstāvētu aizsargu organizāciju un pēc laika arī Latvijas krāsas starptautiskās cīņās. Aizsargu sports jau neilgā laikā rāda ievērojamus sasniegumus. Kursos jūs paši, aizsargu sporta instruktori, kļūstot bagātāki zināšanās, varēsiet audzināt arī labākus sportistus. Novēlu vislabākās sekmes un paldies par līdzšinējām pūlēm."

Pēc ministra aiziešanas, organizācijas daļas priekšnieka Rapsa vadībā notika visu kursantu apspriede, kur ar saviem ierosinājumiem un daudzām darbā nobriedušām vajadzībām nāca klajā pulka instruktori un instruktores. Priekšnieks Rapss tiem deva sīkus slēdzienus un norādījumus. Četru dienu kursos, kursantu starpā valdīja vislabākā saskaņa. Tie organizētā veidā apmeklēja Nacionālo operu, noklausoties Kalniņa „Hamletu" un Nac. teātri, noskatoties Saulieša „Jēkabu Saltupu".

Kā atzinību par parādīto sirsnību kursanti, atvadoties, pasniedza aizsargu štāba fiziskās audzināšanas instruktoram P. Polim Blaumaņa kopotos rakstus.

SPORTA CHRONIKA

* 6. Aizputes aizsargu pulka sporta pulciņa vadītāju un vadītājas pulcējās savos fiziskās audzināšanas kursos š. g. 21., 22. un 23. martā. Trijās dienās kursantus iepazīstināja ar obligātoriskiem vingrojumiem un tautiskām dejām E. Grīnberga, ar vieglatlētiku R. Dekšenieks.

Sporta pulciņa vadītājām, vadītājiem bij izdevība sestdien, 21. martā, noklausīties aizsargu štāba fiziskās audzin. instr. P. Poļa referātu par „Sporta izveidošana pie mums un ārzemēs" Aizputes sporta kluba sarīkojumā. Referāts pa pilnam apgaismoja vingrošanas un sporta nepieciešamību, vēlamības un nevēlamības mūsu sportā, salīdzinot ar sporta izpratni ārzemēs. Referents pastāstīja arī savus iespaidus no ziemas olimpiādes Garmiš-Partenkirchenā, rādīdams un paskaidrodams filmā skaistākos un interesantākos dabas un sacīkšu skatus. Tālāk programmā Aizputes sporta kluba sportisti un sportistes rādīja savus sasniegumus fiziskā audzināšanas laukā. Enerģiskās pulka fiziskās audzināšanas instruktrises Jurkovska kundzes un instruktora Grīšļa kunga vadībā programma ritēja raiti un bij labi sagatavota. Patika sportistu vingrojums ar šķēpiem, deklamācijas — „Tālavas taurētājs" pavadījumā, arī „Jautrā epizode" — tautisku deju veidā. Neiztrūka arī obligātoriskie vingrojumi, plastiskās un rakstura dejas un vingrojumi rīkos. Pulka komandieŗa palīgs Zvirbuli, atzīmējot aizsargu organizācijas 17. gada svētkus, nolasīja aizsargu priekšnieka plkv.-ltn. Praula piesūtīto rakstu. Visi noslēgumā nodziedāja valsts himnu.

* 9. Madonas aizsargu pulka Gulbenes nodaļas sportisti-volejbolisti 15. martā sacentās ar Rīgas „Starta" 1. klases komandu. Spēle bij ļoti spraiga, Gulbenes komanda stipri viengabalaina, bet šoreiz ne tik pašapzinīgi un nosvērti kā parasti, tāpēc arī rezultāta pārsvars rīdzinieku pusē. Pirmais sets 15:13, otrais 15:12 par labu „Starta" komandai.

Gulbenes aizsargu volejbolisti no spēles daudz mācijās un guva jaunus ierosinājumus. Gulbenes sportistu vārdā viņu enerģiskais priekšnieks Meiers pateicās rīdziniekiem par gūtiem ierosinājumiem.

* 10. Cēsu aizsargu pulkā fiziskās audzināšanas kursi sporta pulciņa vadītājām un vadītājiem notika laikā no 7.—9. martam. Kuplais dalībnieku skaits dzīvi sekoja visiem priekšmetiem, kas ietilpa kursu programmā. Kā pasniedzēji darbojās aizsargu štāba fiziskās audzināšanas instruktors P. Polis, V. Priedīte tautas dejas un obligātoriskie vingrojumi, V. Rinne — vieglatlētiku.

* 14. Kuldīgas aizsargu pulka sporta pulciņa vadītāju fiziskās audzināšanas kursi notika š. g. 7., 8. un 9. martā. Kursus atklāja Kuldīgas aizsargu pulka komandieŗa palīgs Vasarājs, klātesot aizsargu štāba fiziskās audzināšanas instruktoram P. Polim. Uzrunā komandieŗa palīgs aizrādīja sporta pulciņa vadītājām-jiem viņu darba nozīmi uz vietām un lika pie sirds nopietni iedziļināties visos jautājumos un piesavināties visu, ko šie trīs dienu kursi sniegs.

Kā lektori kursos darbojās P. Polis, vadīdams apspriedi un iepazīstinādams kursantus ar priekšā stāvošiem aizsargu svētkiem š. g. septembrī un tiesneša pienākumiem. Obligātoriskos vingrojumos un tautiskās dejās apmācīja E. Grīnberga, vieglatlētiku R. Dekšenieks. Programmā paredzētās slēpošanas apmācības izpalika sniega trūkuma dēļ.

* 15. Liepājas aizsargu pulka fiziskās audzināšanas kursi sporta pulciņu vadītājām, vadītājiem notika no 21.—23. martam. Kursus atklāja pulka komandieris Tikmanis, norādīdams uz fiziskās audzināšanas nepieciešamību un vēlamību uz laukiem. Komandieris silti ieteica visiem vadītājiem, vadītājām kursos sniegtās zināšanas piesavināties un iegūto dot tālāk saviem pulciņa sportistiem, sportistēm un aizsargiem, aizsardzēm.

Triju dienu darbā Liepājas pulka sporta pulciņu vadītāji iepazinās gan ar obligātoriskiem vingrojumiem, tautiskām dejām, gan ar vieglatlētiku. Kā pasniedzēji piedalījās pulka instruktors J. Malovka, instruktrīse Gertsone un valsts treners Rinne. Aizsargu štāba fiziskās audzināšanas instruktors P. Polis kursantiem deva norādījumus par turpmāko darbu.

* 19. Jaunlatgales aizsargu pulka sporta pulciņa vadītāju fiziskās audzināšanas kursi notika laikā no š. g. 14. līdz 16. martam Jaunlatgales aizsargu namā.

Glīti remontētās telpās 14. marta rītā pulcejās sporta pulciņu vadītāji un vadītājas. Dalībnieku skaits, sliktā un neizdevīgā laika dēļ, ne tik kupls kā iepriekšējos kursos, toties sirsnība un nopietnība pie darba bija liela. Aizsargu štāba fiz. audzināšanas instruktors P. Polis kursantus plaši iepazīstināja



Aizsardžu sportistes — smiltenietes.

ar to darbu, kuŗš tiem jāveic, lai godam parādītu aizsargu vispārējos svētkos kā strādājis un ko veicis 19. Jaunlatgales aizsargu pulks.

Obligātoriskos un auguma vingrojumos un tautiskās dejās sporta pulciņu vadītājas- jus apmācīja E. Grīnberga, speciālos vieglatlētu vingrojumus un slēpošanas teoriju pasniedza R. Dekšenieks.

Ar aizsargu štāba gādību kursantiem tika demonstrēta filma par dažādām sporta nozarēm, kā futbolu u. t. t.

* 19. Jaunlatgales aizsargu pulka sporta kluba pilna sapulce notika svētdien, 15. martā. Dienas kārtībā valdes vēlēšanas u. c. jautājumi. Pilnā sapulce jaunā kluba valdē ievēlēja pulka komandieŗa palīgu kpt.-ltn. Matcatu, pulka fiziskās audzināšanas instruktoru Maršānu, instruktrisi Malnaču, Rūsi un Duku. Valdes kandidātos atstāja Erstu, Reinvaldu un Koŗnkjevu. Revīzijas kommisijā ievēlēja Ozoliņu, Bebri un Bērziņu, kandidātos paliekot Rācim un Titanam.

Sporta kluba valde savā pirmā sēdē konstruējās šādi: priekšsēdis — kpt.-ltn. Matcats, viņa biedrs Maršans, sekretāre Malnačs, biedrzinis Rūsis un kasieris Duka.

Aizsargu futbola meistarība.

1936 .gada sezonā aizsargu futbola meistarībā visas spēles līdz finālam izspēlējamas laikā no 1. maija līdz 1. septembrim.

Spēļu noteikumi: 1) meistarībā var ņemt dalību no katra pulka viena komanda, 2) pulka reprezentējošā komandā drīkst ieskaitīt tikai tos aizsargus un sporta pulciņa dalībniekus, kuŗi futbola kartiņas reģistrējuši apgabala futbola savienībās no attiecīgā aizsargu pulka sporta kluba, 3) līdz 15. jūlijam jāizcīna apgabalu meistaru nosaukumi. Pulki pa apgabaliem sadalīti šādi: L a t g a l e s a p g a b a l ā — Daugavpils, Jaunlatgales, Ludzas, Rēzeknes un Ilūkstes pulki. V i d z e m e s a p g a b a l ā — Rīgas, Cēsu, Valmieras, Valkas un Madonas pulki. K u r z e m e s a p g a b a l ā — Liepājas, Aizputes, Kuldīgas, Talsu un Ventspils pulki. Z e m g a l e s a p g a b a l ā — Jelgavas, Bauskas, Jēkabpils, Tukuma un Dzelzceļu aizsargu pulki. 4) Spēles notiek pēc olimpiskās sistēmas, t. i. vienu reizi zaudējusi komanda no tālākās sacensības izstājas. 5) No 15. jūlija līdz 15. augustam jāsacenšas apgabalu uzvarētājiem - pulkiem. Še sacenšās Kurzeme ar Zemgali un Vidzeme ar Latgali. 6) Fināla spēle — aizsargu svētkos no 6.—8. septembrim Rīgā, kur satiekas abu apgabalu spēļu uzvarētāji. Apgabalu spēļu zaudētāji sacenšas dēļ trešās vietas meistarībā. Spēles jāveic līdz 1. septembrim. 7) Spēles notiek pēc Latvijas futbola savienības noteikumiem. Spēles ilgums 2 × 45 minūtes. Neizšķirtas spēles gadījumā, sacīkste jāturpina līdz pirmiem vārtiem. Futbola tiesnešus izrauga attiecīgā apgabala futbola savienība uz sacīkšu rīkotāja pulka ierosinājuma, uzrādot savienībai sūtītā rakstā sacīkšu vietu un laiku. Ar abu spēlējošo pulku piekrišanu, atsevišķos gadījumos, futbola spēļu vadīšanai var uzaicināt arī ārpus savienību tiesnešu kolēģijām stāvošos futbola tiesnešus un aizsargus. 8) Starpapgabalu un fināla spēļu vietu, laiku un tiesnešus nosaka aizsargu štābs. 9) Par sacīkšu rīkotājiem apgabalos izvēlēti šādi pulki: Latgales apgabalā — Daugavpils pulks, Vidzemes apgabalā — Cēsu pulks, Kurzemes apgabalā — Ventspils pulks un Zemgales apgabalā — Tukuma pulks.

Veselība un spēks ir nepieciešamība.

Visus uz šo nodaļu attiecošos iesūtījumus (atrisinājumus u. t. t.) lūdzam adresēt K. Bētiņam, Rīgā, Brīvības ielā 49, dz. 4.

Tālpartiju šachasavienības 1935. g. turnīrā spēlēta šāda, ļoti dzīva partija.

Partija Nr. 18.

Baltie: Svens Karlsons — Vesterasā; melnie: H. Persons — Kirunā.

1) e2 — e4, e7 — e5 2) f2 — f4, e5 X f4 3) Zg1 — f3, Zg8 — f6[1]) 4) e4 — e5, Zf6 — h5 5) Lf1 — e2, d7 — d5 6) 0 — 0, Lc8 — g4 7) d2 — d4, Zb8 — c6 8) c2 — c4, d5 X c4 9) d4 — d5, Lf8 — c5+ 10) Kg1 — h1, Zc6 — e7[2]) 11) Zf3 — — g5, Lg4 X e2 12) Dd1 X e2, Zh5 — — g3+ 13) h2 X g3, Ze7 — f5 14) Lc1 X f4, Dd8 X g5 15) Zb1 — c3, Dg5 X g3[3]) 16) Zc3 — e4, Dg3 — h4+ 17) Lf4 — h2, Zf5 — d4 18) De2 X c4, Dh4 X e4 19) Dc4 X c5, Ta8 — d8[4]) 20) e5 — e6, f7 X e6 21) Dc5 X c7, Td8 — d7 22) Dc7 — b8+, Td7 — d8 23) Db8 X b7, Th8 — f8 24) Db7 — — b4[5]), Tf8 — f6 25) Db4 — a4+, Ke8 — f8 26) d5 — d6, e6 — e5 27) Ta1 — e1[6]), De4 — d3 28) Tf1 X f6+, g7 X f6 29) Da4 X a7, Td8 X d6 30) Te1 — c1, Zd4 — c6 31) Da7 — c7[7]), Zc6 — e7 32) b2 — — b4, Td6 — d5 33) Dc8 — c2, Dd3 — e3[8]) 34) Tc1 — f1, Kf8 — g7 35) a2 — a4, De3 — d4 36) b4 — b5, e5 — e4! 37) Dc2 — f2, e4 — e3 38) Df2 — f3, Td5 — f5 39) Df3 — — g3+, Kg7 — f7 40) Tf1 X f5, Dd4 — d1+ Baltie padevās[9]).

Piezīmes.

[1]) Parasti še notiek 3) ... g7 — g5, bet arī ar teksta gājienu melnie var pietiekoši aizstāvēties.

[2]) Uz 10) ... Zc6 X e5 sekotu 11) Z X e5, 12) L X f4, L X e2 13) D X e2, Z X f4 14) Df3! ar pārsvaru balto pusē.

[3]) Kļūda, kas varēja melnajiem maksāt partiju. Pareizi bija Z X g3+.

[4]) Melnie spēlē uz neizšķirtu, bet baltie ir pārsvarā.

[5]) Uz 24) D X g7 varētu sekot Zf5 25) D X a7, Ze3 un melnie iegūtu zināmu uzbrukumu.

[6]) Noteikti labāk bija Ta1 — d1 vai Tf1 — e1.

[7]) Ja 31) T X c6, tad Dd1+ 32) Lg1, Dh5+ 33) Lh2, Td1+ u. t. t.

[8]) Pēc dāmu apmaiņas baltie iegūtu labas izredzes ar saviem bandiniekiem.

[9]) jo e-bandinieks drīz vien izšķir partijas likteni.

Partija Nr. 19.

Spēlēta Leopolda Trēbiča meistarturnīrā Vīnē, kurā pirmo un otro vietu kopīgi ar 8 p. ieguva Eliskazes un L. Steiners.

Baltie: S. R. Volfs, melnie: prof. A. Bekers.

1) d2 — d4, Zg8 — f6 2) c2 — c4, b7 — b6 3) Zb1 — c3, Lc8 — b7 4) Zg1 — f3, e7 — e6 5) Lc1 — g5, Lf8 — b4 6) e2 — e3[1]), h7 — h6 7) Lg5 — h4, c7 — c5 8) a2 — a3, Lb4 X c3+ 9) b2 X c3, Zb8 — c6 10) Lf1 — d3, d7 — d6 11) 0 — 0, Dd8 — e7 12) Zf3 — d2, e6 — e5 13) d4 — d5, Zc6 — b8 14) Lh4 X f6[2]), De7 X f6 15) f2 — f4, Zb8 — — d7 16) f4 X e5[3]), Df6 X e5 17) Zd2 — e4, 0 — 0 18) Kg1 — h1, Ta8 — e8 19) Ta1 — a2, f7 — f5 20) Ze4 — g3, g7 — g6 21) Zg3 — e2, Zd7 — f6 22) Tf1 — f3, Zf6 — g4 23) Dd1 — g1, Kg8 — h7 24) h2 — h3, Zg4 X e3! 25) Ze2 — f4, g6 — g5 26) Zf4 — e6[4]), Te8 X e6! 27) d5 X e6, Lb7 X f3 28) g2 X f3, Kh7 — h8 29) h3 — h4, Tf8 — g8 30) Ta2 — e2, f5 — f4 31) Dg1 — h2, De5 X c3[5]) 32) Ld3 — e4, Ze3 — f1 33) Dh2 — h3, Zf1 — g3+ 34) Kh1 — h2, g5 — g4! 35) Dh3 — g2, Zg3 X e2 36) Dg2 X e2, Dc3 — f6! 37) Dc2 — e1, g4 — g3+ 38) Kh2 — g1, g3 — g2 39) De1 — d1, Df6 X h4. Baltie padevās[6]).

Piezīmes.

[1]) Par labāku še skaitās 6) Dc2.

[2]) Arī 14) Ze4 ir labs turpinājums, jo uz g5 seko 15) Z X f6+, D X f6 16) Lg3.

[3]) Smaga stratēģiska kļūda. Baltie gan iegūst atklāto torņa līniju, bet stipri pasliktina savu bandinieku stāvokli. Pareizi bija Ze4 un tad f4 — f5.

[4]) Ja Zh5, tad vispirms Kh8 ar sekojošo f4.

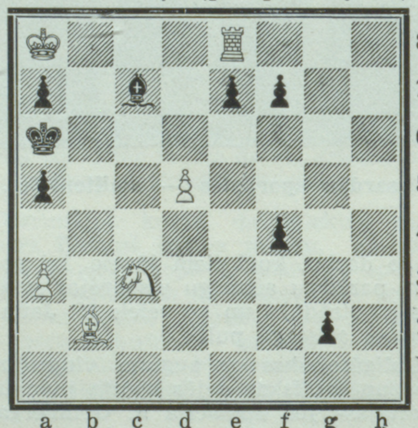
[5]) Draudot uz 32) h X g5, D X d3 33) D X h6+, Dh7.

[6]) Melnie partiju nospēlējuši priekšzīmīgi.

Atrisinājumu sacensība.

Galotne Nr. 2.

Roberta Bētiņa (pirmpublicējums).



Baltie: Ka8; Te8; Lb2; Zc3; Ba3, d5(6).

Melnie: Ka6; Lc7; Ba5, a7, 27, f7, f4, g2(8). Baltie sāk un uzvar.

Starp tiem šacha draugiem, kas līdz š. g. 20. maijam iesūtīs mums šīs galotnes pareizu un izsmeļošu atrisinājumu, izlozēsim šādas trīs godalgas: 1) Žurnāla „Aizsargs" gada abonementu; 2) šacha grāmatu un 3) žurnāla „Aizsargs" pusgada abonementu.

Atrisinājums uzdevumam Nr. 12.

Baltie: Kh1; Ta6 un e8; Le2 un f4; Zb5 un d7; Bc6, h2, h6 (10).

Melnie: Kd5; Zf5 un f7; Bc2, c3, c4, c7, g4 (8).

Mats trijos gājienos. 1) Lf4 — c1, Zf5 — d4 2) Z X c3+, Kd6 3) La3 mat. 1) ... Zf5 — d6 2) Z X c7+, Kd4 3) Le3 mat. 1) ... Zf5 — g3+ 2) h2 X g3, Zf7 kā grib 3) Te5 mat. 1) ... Zf5 — h4 2) L X g4, kā grib 3) Lf3 resp. Te5 mat. 1) ... Zf5 X h6 2) Le2 — f1 u. t. t. 1) Uz Ze3 vai e7 seko T X e3 resp. — X e7 un uz Zg7 2) h6 X g7 u. t. t.

Atrisinājums uzdevumam Nr. 13.

Baltie: Kh3; Db5; Tc6 un f1; Lb1; Zf3; Bd4, d5, e3 (9).

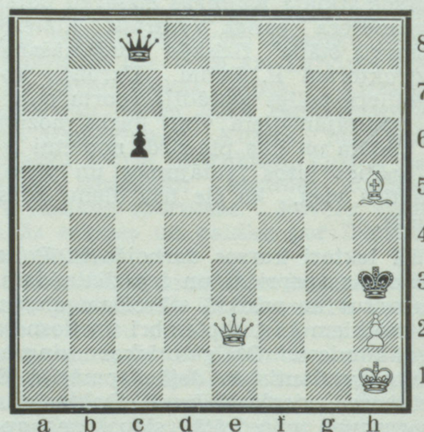
Melnie: Kf5; Le4 un h2; Za2; Bb2, f6, g6 (7).

Mats divos gājienos. 1) Tc6 — c2, kā grib. 2) Dd7, X d3, L X c2, Tg2 resp. Zh4 mat.

Pareizus atrisinājumus iesūtījuši: J. Kalniņš, A. Krūze, R. Teteris Rīgā, E. Grunte Liepājā, pol. kārt. J. Pērkons un aizsargs Jānis Ozoliņš Katvaros, O. Zutītis un A. Cintiņš Jēkabpilī, K. Kints Dzērves Driegās, J. Krūze Ciecerē, aizsargs J. Freimanis Matkulē un A. M. Carnikavā.

Uzdevums Nr. 15.

Dr. E. Palkoskas.



Baltie: Kh1; De2; Lh5; Bh2 (4).

Melnie: Kh3; Dc8; Bc6 (3).

Mats trijos gājienos.

Latvijas-Lietuvas valsts komandu sacīkste.

Kauņā š. g. 28. un 29. martā notika Latvijas - Lietuvas draudzības sacīkste šachā — pēc kārtas sestā. Pirms dažiem gadiem izcīnītās pirmā un otrā sacīkstēs uzvaru guva latvieši, trešais un ceturtais mačs noslēdzās ar lietuviešu uzvaru, bet pērngad izcīnītā piektajā sacīkstē uzvarēja atkal Latvijas komanda ar 12,5 pret 7,5 punktiem. Šogad cīņas rezultāti bija šādi:

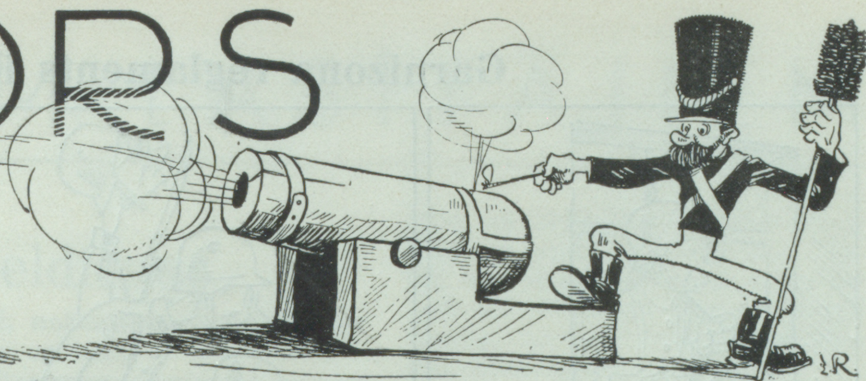
Latvija: 1) V. Petrovs 0 0, 2) Fr. Apšenieks 1 0, 3) M. Feigins 0 1, 4) E. Krūmiņš ½½, 5) Dr. V. R. Hāzenfuss 11, 6) L. Endzelinš 1 0, 7) M. Brakmanis 0 —, V. Mežgailis — 1, 8) Indr. Kalniņš ½½, 9) K. Ozols 1 1, 10) T. Melngailis ½ 1. Kopā 11 ½.

Lietuva: 1) V. Mikēnass 1 1, 2) J. Vistaneckis 0 1, 3) P. Vaitonis 1 0, 4) S. Dišlers ½½, 5) D. Žilevičus 0 0, 6) L. Abramovičus 0 1, 7) Aranavičus 1 —, Aranavičus — 0, 8) Tinovskas ½½, 9) Arlauskas 0 0, Tautvaiša ½ 0. Kopā 8 ½.

Tā tad šoreiz uzvāru guvusi atkal Latvija ar 11½ : 8½ p.

HUMORS

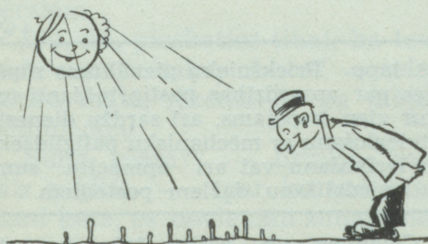




Don Federiko

Lieldienas

Brakšķot prom kad aizskrien pali,
Klajos nogulst miers;
Bāž no zemes asni galus
Mīkstākus kā siers.

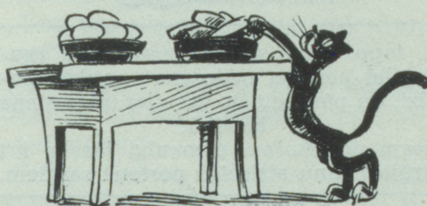


Zeme garo it kā panna,
Sviests kad čurkstot kūst.
Migla, baltāka kā manna,
Upju līčos plūst.
Vai tik aprīļvēja dūkas
Skan, vai cīruls tas?
Cilvēks sagriežas kā pūka —
Laikam Lieldienas.
Gūstot atziņu šo jaunu
Katris veic ko spēj.
Pat i zaķis, metot kaunu,
Zaļas olas dēj.

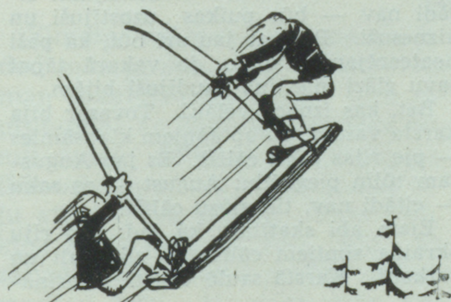


Miestiņš pukšķina un ārdās,
Salds un brūns, un vēss.
Vīrs, ko kamps tas ciet aiz bārdas,
Dienas neredzēs.
Abras rūgst un katli vārās,
Pannas čurkst un sīc;
Zeņķim stiepjas rokas kāras
Krāsnī rausim līdz.

Bet kad pīragi un olas
Galdā rindās guļ,
Pat i runcis acis bola,
Tīksmē asti kuļ. —



Spožas beidzot stāv kad sētā
Jautrās Lieldienas,
Sāk uz vienas kājas lēkāt
Puiku armijas.
Jo kautkur ir gaisos kārtas
Šūpoles — nudien! —
Kā lai sejas nedeg sārtas,
Kad tās augsti skrien.
Taisīs vīrs tāds slaidu grīsti,
Šņāc lai ausīs gaiss;
Jo ikkatrā zeņķī īstā
Sēd jau lidotājs.



Kad tāds varons nonāks lejā,
Nošūpojies līks,
Divas saules būs tam sejā,
Saujās zāle dīgs

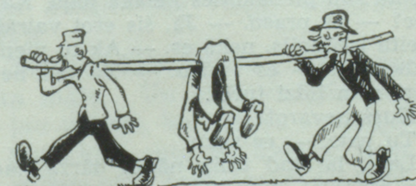
Ačuks

Lieldienu prieki

Bildes pēc acumēra zīmējis E. Rirdāns.

Pēc tēvu tēvu nostāstiem senāk viss kas bijis pārāks par tagadējām būšanām: zaķi toreiz bijuši teļa lielumā, bekas kā lietussargi un, protams, arī Lieldienas bijušas citādas, nekā tagad. Vectēvs stāsta:

„Nu, tagadējās Lieldienas kā jau Lieldienas, bet, brālīši, toreiz, manos jaunības gados, gan bija Lieldienas! Lieldienās ņēma, kā teikt, meitieti, sēdināji šūpolēs, pats sagriezi ūsas — lai iet gaisos! A, kas jums tagad ir? Ne lāga ūsu, neka. Tieva tāda strīpiņa kā smilga zem deguna. Tāpat ar meiteņiem: ieliec vienu tādu tievu modes



jaunkundzi, kā žagariņu, šūpolēs — ne tur ko šūpot, ne ko būt. Mūsu laikos ja divas meitas vien dūžīgi izžūpoji, tūliņ puisis pats bija ar kokiem nēsājams visu cauru vasaru, cik trakot saraustījās.

Jau Pūpolu svētdienā salauzām pūpolus, mīkstus kā pūculēnus, un gājām meitiešus iesukāt, lai Lieldienās neaizmirst ar skaistām olām apdāvināt. Lieldienās, tad droši varēji cirst jauno krāģi kaklā — zināji, ka par olām nav jābēdā. Bet tad bija ar' krāģi toreiz! Kā man pašam: bez pirteļa gandrīz divi pēdas augsts. Kad tādu cirti kaklā — visas zvaigznes pie pirkstiem varēja saskaitīt, cik augstu stāvēja galva.

Vai, un to darīšanu, kas toreiz Lieldienās bija! Tur tev vakaros tāda krēsla, ka ne gulēt negribas, tur šūpošanās, tur strazdi ābelēs, tur šis un tas.

Nedomājiet, ka meitieši uz mani neskatījās! Kad es, šūpolēs stāvēdams, izsviedu labo kāju uz āru, parāvu pukoto nēzdogu no ķešas, tad meitieši akus un vajus vien sauca. Nu, bet es jau arī biju kā viens turku ķeizars — štalts un glīšs no vaiga. Muižas dārznieks lai nenāk ne tuvumā, kaut gan tas — tās pašas pasaulīgās lepnības dēļ — mēdza dancot ar visām dampkalošām.

Un kur veicīgs es biju, kā viens pagāns! Nu, skaidri bodes zellis, vairāk nekas. Meitieši raudādami plēsās pie manis šūpolēs.

Toreiz jau Lieldienas vakari pa laika galam bija silti un mīlīgi. Tad tik gāja jauki. Šūpoles šņāca, meitieši gavilēja un uz klēts laipiņām orķestris rāva maršus vaļā.



Vienreiz šitā bija:

Mājās tāpat bijām izklaigājušies tiku tikām. Ko darīt?

E — es teicu — aiziesim pie kaimiņu meitiešiem arī! Labi — visi ar mieru. Ejam viss šāviens puišu prom. Mājas meitieši gan tā žēli noskatījās, tak palika mājās.

Kaimiņos šūpojamies atkal uz nebēdu. Olas ņēmām no meitiešiem klēpjiem vien: zaļas, zilas un visvisādas. Beidzot turpat bija jālūko grozs, kur salikt olas, citādi rokās vairs nekā saturēt.

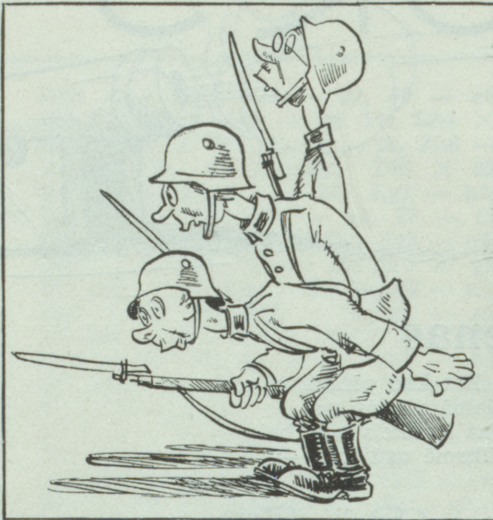
Kliegdami, spēlēdami gājām tālāk.

Nevaru jums nekā izstāstīt, cik jauka iešana tādā naktī, kad mēness spīd

Garnizona reglaments illūstrācijās



41. lapp. Pēc posteņa nodošanas, vecais sargs ņem šauteni siksnā un, uz vecās sardzes priekšnieka pavēli, dodas pa taisnāko ceļu uz sardzni.



41. lapp. Abi sardžu priekšnieki raugās, lai posteņa nodošana notiktu pareizi, un pārliecinās, vai viss uz posteņa kārtībā.
Visam notiekošam uzmanīgi jāseko arī pārējo maiņu attiecīgā posteņa sargiem.



21. lapp. Priekšnieku pienākums rūpēties par apsardzības pastiprināšanu un, kur vien iespējams, arī sardžu dienesta atvieglošanu ar mēchanisku palīglīdzekļu ierīkošanu vai arī apmācītu suņu piedalīšanu dažiem posteņiem.

kā lukturis un kautkur dzirnavās šņāc ūdens pāri slūžām.

Pie dzirnavu ezera apstājamies sapīpot. Es nezinu kā ieminējos:

„Tagad ta' siltais vējš un vakardienas lietus saēdis ledu ezerā — suns ar' vairs nepārskrietu pāri."

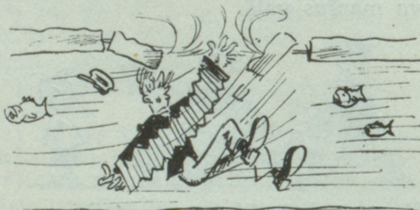
Tā tas Augusts saka: „Nerunā! Ja gribi — es pats uzstāšos pie slūžām uz ledus un nospēlēšu būru maršu."

„Nelielies!" es pretim. „Dūšīgs tu esi gan, tas tiesa, tak šito stiķi tu nevari izspēlēt."

„Saderam, ja gribi! Uz desmit olām, jā?" Augusts sniedza roku.

„Saderam!" es kliedzu.

Jā, bija gan vīri toreiz! Kā Augusts pat... Uzgāja kā briedis uz ledu, atvilka jau dūkas kā šķūņa vārtus vaļā, bet tad aizgāja kā dūmos. Kamēr es meklēju kādu glābjamo, skatos — Augusts jau sēd otrpus slūžu atvara malā un šķaudās. Bija tik smuki izrauts ar



ūdeni cauri slūžām, kā ods caur degunu.

„Velnu ar' ārā kā rāva!" Augusts lēja ūdeni no zābakiem, lai nesaslapinās kājas. „Skaidri domāt, ka paegļa krūmos rauj cauri."

„Bet tu tomēr paspēlēji," atgādināju Augustam mūsu norunu.

„Nepaspēlēju vis. Tu domā, es to maršu nebūtu nospēlējis, ja neiekristu ezerā? Dod vien labāk olas šurp."

Samaksāju ar'. Kā tu slapjam cilvēkam nemaksāsi!

Jūs domājiet, Augusts mājās gāja? Negāja vis. Sapūta šaujās, uzdancoja un gājām tālāk.

Citi puiši, beigās, nezin kur noklīda, palikām mēs ar Augustu divi vien. Gājām atkal pa mājām, kamēr četri grozi olu pilni gan. Lielas un skaistas visas, kā tīri brīnums. Daža bija tik liela kā ziemas cepure.

Pēdīgi nevarējām vairs grozus panest. Līdz mājas rijai gan tikām, tālāk ne. „Kas ir?" Augusts saka. „Iekašāsim vienu daļu tepat pie rijas spaļos — gan mēs rīt viņas dabūsim rokā."

Iekašājām trīs grozus spaļos, bet vienu nesām mājās. Otrā rītā sākām meklēt — olu nekur. Nodomājām: citādi nav — būs puikas uzostījuši un aiznesuši. Bet var jau arī būt, ka paši neatcerējamies vietu, jo vakarā tāpat savu glāzi miestiņa baudījuši bijām.

Bet, kas iznāca vēlāk? Tovasar bija karsta vasara, un ap Jāņiem klausāmies — pie rijas pīkst cālīši. Es jau Augustam tūliņ piegrūdu: August — es saku — citādi nav, tie mūsu cālīši!

Ejam abi skatīties, kā tad: ap riju skraida simtiem cālīšu — zili, zaļi un sarkani. Karstā saulē visi tā izperinā-



jušies kā ziķeri. Sāksim nu ķert ciet — brālīt, kas tas? — visi cālīši vārīti. Nu ja, bet no vārītām olām citādus jau nemaz arī nevar gaidīt.

Tas nu tā...

Tovakar aizgājām mājās un sākām dalīt olu grozu. Augusts pastāvēja uz to, ka šim pienākoties lielākā daļa. Kāpēc? — es prasu. — Jā, šis esot vairāk meitu izšūpojis, nekā es. — Ak tu viens balamute! — es teicu. — Tu tak nevari man līdzi turēt.

Kurš nevarot?

Tu pats, — es saku.

Labi, lai tad tūliņ nākot dārzā, tad gan redzēšot, kurš kuŗu.

Cēlamies un gājām ārā. Augusts bļauj: hep!, es: hop! Augusts mani mākoņos, es šo vēl augstāk.

Tikām, tikām, kamēr Augusts uzkārās ar svārku stūri aiz mēneša raga.



Ko es izmocījos — nekā nost dabūt. Cita nekā — nu tik bļaut. Labi, ka garais Svīķis bija mājās. Tas pakāpās uz kūts jumtu, tikai tad tikko, tikko ar garu kārti dabūja Augusta uņipormu vaļā.

Es teicu: „Nu, vai metīsim mieru?"

„Ne velna," Augusts nepalaidās, „ņemsim vēl no gala!"

Vicojām atkal. Saulīte jau līda augšā, kad izskrēja citi mājas ļaudis un ņēmās brēkt: lai tak metot mieru, lai paskatoties jel uz augšu!

Apskatāmies labi: debestiņ, šķērskoks striķu vietā izdilis gandrīz cauri, knapi slotas kāta resnumā vēl turas. Bet striķi paši spīd kā saule, cik trakot sakarsuši no lielās rīvēšanās. — Tā mēs ņēmāmies savā laikā." —

Tā stāsta vectēvs. Zināms, Lieldienas ir tikpat jaukas, kā senāk bijušas, bet tā izstāstīšana, tā ir arī ko vērts.

PADOMJU HUMORS.

— Cik reizes esmu jau teicis, ka krietns kasieris nekad neatstāj naudas skapja durvis vaļā, — priekšnieks rājas.

— Bet skapī tak nav ne sarkana graša! — ierēdnis taisnojas.

— Nu, lūk, taisni tamdēļ: vai tad tas tūliņ katram jāredz! — priekšnieks, aizcērtot skapja durvis, nosaka.

Jūlijs Krūmiņš

Mazā zaķīša Lieldienas



„Lieldienas, Lieldienas! Mīļās Lieldienas! Nu tik būs iešana, nu tik būs skriešana, nu tik būs priecāšanās!" — gavilēja mazais zaķītis, lēkādams birzē starp baltajiem bērziem.

„Nu, nu, pieskaties tikai, ka tevi kāds suns nesaķer zobos" — teica zaķīša māte, rīkodamās pa mājas saimniecību.

„Suns, mani?" — brīnījās mazais zaķītis, — „par ko tad suns mani ķers, es nevienam suņam nekā ļauna neesmu darījis?"

„Āk, tu nemaz vēl nezini, suņi ir tādi radījumi, kuri neskatās, vai tu viņiem esi darījis labu vai ļaunu, viņi tikai ķer un kož."

„To nu gan es gribētu redzēt!" — izsaucās mazais zaķītis, pārmezdams pārgalvīgu kūleni.

„Priekš tevis būtu labāk, ja tu to nemaz neredzētu."

Zaķītis aizrikšoja pa birzi, bet pēc desmit minūtēm bija atkal atpakaļ pie mātes.

„Mīļā māmiņ," — viņš teica, — „es uzgāju meža vistiņu nometni. Meža vistiņas sadējušas ļoti daudz skaistu olu. Pašlaik viņas krāso savas skaistās oliņas un krauj grozos. Viņas prasīja man, vai es negribot aiznest vienu grozu mazajam Jānīšam un Anniņai. Viņi esot ļoti nelaimīgi: viņu tētiņš aizbraucis uz Rīgu un pazudis, māmiņa guļot slima, bet pa mājām staigājot apkārt posts briesmīgām acīm. Ja es aiznesīšot grozu ar olām, viņi būšot ļoti priecīgi, māmiņa palikšot vesela, bet tētiņš atbraukšot no Rīgas sveiks un vesels. Vai tu mani laidīsi, māmiņ?"

„Kā lai es tevi nelaižu, kad tev jādara tāds krietns un teicams darbs, tikai piesargies no suņiem!"

„Holladā! Holladā!"

Paldies, mīļā māmiņ, paldies!" — un zaķītis aizskrēja kūleņus mezdams.

Viņš izmeklēja vislielāko grozu ar skaistākajām olām un stiepa elsdams, pūzdams.

Gluži nokusis viņš pārkāpa pār slieksni un teica:

„Mīļie draugi, ņemiet nu un esiet laimīgi!"

Bet pats tūliņ taisījās pa durvīm laukā. Mazā Anniņa tik-tikko paspēja satvert viņu aiz rokas:

„Mīļais zaķīt, nebēdz, nebēdz, paliec pie mums kādu brītiņu, paciemosimies, parotaļāsimies!"

„Bet vai negantu suņu pie jums nava?"

„Nav, nav, viens pats maziņš Duksītis, tas būdā piesiets, viņš tevi neaiztiks."

„Labi, tad es palikšu," — teica mazais zaķītis un prātīgi kāpa atpakaļ istabā.

Bērni pienesa grozu pie slimās māmiņas gultas un sāka izkravāt. Izrādījās, ka meža vistiņas bija ļoti gudras un labsirdīgas, viņas zināja, ka dāvanas nodomātas trūcīgiem un nabadzīgiem ļaudīm. Tādēļ zem skaistajām olām bērni atrada vēl ļoti daudz labu un derīgu mantu: tur bija maize, piens, medus, āboli, apelsīni, rieksti.

Māmiņa, to redzēdama, priecājās tik ļoti, ka sāka smieties, bet smiekli aizdzina slimību. Māmiņa cēlās no gultas augšā. Posts aizbēga no mājas pa kaklu, pa galvu.

Pagalmā ierējās Duksītis — bija atbraucis no Rīgas Jānīša un Anniņas tēvs.

Ai, tavu prieku, ai, tavu laimi! Tēvs uzkāra šķūnī pie sijas līgotnes. Un mazie draugi šūpojās gavilēdami.

Par visiem līksmāks tomēr bija mazais zaķītis. Viņš vēcināja cepuri un sauca:

„Lieldienas, Lieldienas! Mīļās Lieldienas! Nu tik ir iešana, nu tik ir skriešana, nu tik ir priecāšanās!"

Frd. Dombrovskis-Dumbrājs

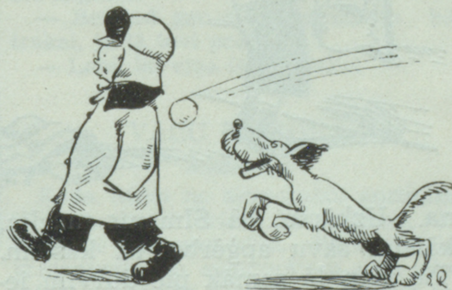
Vecā Sīmaņa stāsts

(Beigas.)

Sīmanis nolec no vezuma un iedod man grožus. Es zinu — nu man atkal jāvada Bēris. Mēs saprotamies ar Sīmani. Sīmanis nemīl runāt. Medors jau aizcilpojis līdz mājām un nu jož pa mājas ceļu atpakaļ pie mums. Māte iznākusi no istabas un vēro ceļu. Es satveru labi stingri grožus un uzmudinu Bēri, lai māte redz, kas vada zirgu. Tad paskatos uz Sīmani. Bet Sīmanis noliecas, paceļ no ceļa salmiņu un sāk tīrīt savu pīpīti. Bet man tā vien liekas, ka viņš tīšām noliecas. Sīmanim lūpu kaktiņos bija iekritis tā kā smīns.

Te nu mēs esam sētsvidū. Tikai pie pagrieziena no lielceļa Sīmanis man palīdzēja. Es pats iebraucu sētā. Mīļas rokas noceļ mani no vezuma. Māte noņem man ausaini un viegli noglauda galvu.

„Tec nu, dēls, istabā. Tec," nosaka māte. Un es nesteigdamies, kā jau vīriem, kas darbu strādājuši, pienākas, eju uz durvju pusi. Te sniega pika trāpa man mugurā.

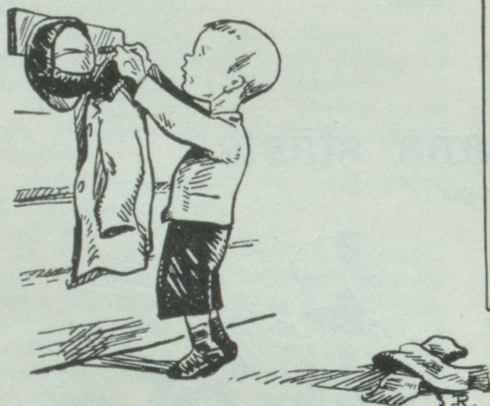


Es pagriežos, kas tad to man varēja laist? Sīmanis izjūdz Bēri, māte stāv pie vezuma un smej. Medors pieskrējis pie nobirušās sniega pikas, ķer to ar zobiem un rej. Bet man tā vien liekas, ka Sīmanis, pie Bēra darbojoties, tā viltīgi smīnēja. Nu kas tad cits būtu laidis to sniega bumbu.

Istabā klusi un silti. Virtuvē Made un Līze dzied. Medors smilkst pie durvīm — grib istabā. Tas tikai bija brauciens! Pats vadīju bēri. Nokrīt mētelis no pleciem uz grīdas. Ausainie aizlido uz silto mūrīti, kakla auts pa roku galam — uz gultas. Kājas nevilks,

lai paliek. Bet pats pie loga, sak, ko Sīmanis un māte pagalmā dara. Pienācis puisis Tedis, krauj ar Sīmani malku no vezuma. Tad māte rāda uz veco liepu pie klēts. Visi kaut ko apsprież. Arī Medors viņu vidū. Tad Sīmanis paslepus izvelk no vezuma četrus tievus bērziņus, garus jo garus. Aiznes aiz klēts. Kam tad šim tādi bērzi vajadzīgi kā zāļu vakarā? Māte iet pie meitām virtuvē.

Sāks griezt kokā, kur nazis palicis. Istaba pielijusi vieglas krēslas. Aiz sienas meitas dzied. Un tā ērmīgi saknubis uz grīdas gul nosviestais mētelis. Arī ausaiņā cepure uz rierīša izmetusies, it kā palīgā sauktu. Un kakla drāna pie gultas saknubusi. Tā nelabi paliek. Nevajadzēja tā pa roku galam istabā ienākot nomest drēbes. Sīmanis stāsta, ka drēbēm nevajagot pāri darīt. Kas nevīžīgi nometot pa roku galam savu avģērbu, tas nedodot apģērbam atpūtu. Gudrinieks kāds — atpūtu. Kādu nedzīvam apģērbam atpūtu. Bet tomēr nav labi, ka mētelis tā nosviests uz grīdas, arī cepure un kakla drā-



na. Uzkāršu, kā Sīmanis mācīja, kārtīgi savu apģērbu uz kāšiem. Tie man tā zemāk pie durvīm ierīkoti. Tā. Brīnums, mierīgāk palika. Un krēsla vairs tā nebaida kā kad mētelis gulēja uz grīdas un ausaine uz rierīša. Sīmanim taisnība. Tā labāk.

Istabā blāzmo loga četrstūris. Pagalmā neviena. Pār klēti kā liels, ragains pūķis, melns mākonis, un pašam tev tik silti, cik silti bija rokai Sīmaņa dūrainītī. Silti.

Tu šūpojies kā viļņos. Uzlido augsti, augsti, bet baiļu nav. Tevi tur Sīmaņa rokas. Mīļās, stiprās Sīmaņa rokas. Kā no iztālēm atlido: „Skat, brašais mežā braucējs! Aizmidzis pie loga.“ Tā Sīmaņa balss. Un māte atbild: „Liec nu vien gultiņā. Pavasaŗa gaiss pievarējis.“ Un atkal Sīmaņa balss nodun: „Pasildi drēbītes pie krāsns.“ Ieskanēja, izskanēja un tūdaļ aizmirsās. Siltos palagos tik jauki.

*

Medors sirdīgi rej. Tā nerej svešam. Tā rej priecājoties. Kas tad šim ko priecāties. Māte sēž pie galda un pēta pret gaismu olas un liek sietā. Ņem no groza, skatās pret gaismu un liek grozā. Cik jauka šī noslēpumainā rīta stunda. Bet Medors rej un rej. Tu izlec no gultiņas un skrej pie loga. Kas tad tas: pie vecās liepas stāv visa saime un Sīmanis šūpojas jaunierīkotās šūpolēs. Lūk, kam noderēja no meža atvestie bērziņi — šūpolēm. Sīmanis iesēdies šūpolēs, bet Tedis viņu šūpo un Medors ķeŗ aiz kājas. Citi smej. Nu tik ātri ģērbties. Māte vēro mani un smīn. Olas, šūpoles — Lieldienas nāk. Lieldienas, Lieldienas!

Cik jauki lidot pa gaisu. Gribētos, lai Sīmanis uzsviež tā labi augsti gaisā, bet pamirst sirds. Tad tikai tā labi stingri turēties pie bērzu kārtīm, ka neizveļas.

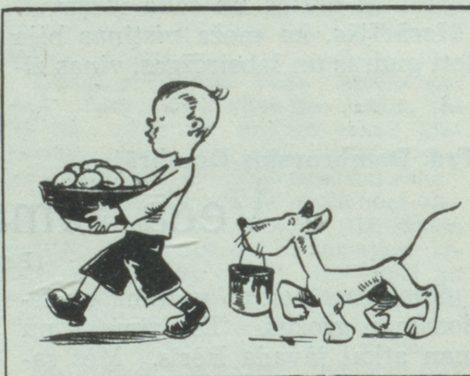
No klēts jumta jautri pil lāstekas, un bērzā pārgalvīgi svilpo strazdi. Lieldienas nāk.

Cik ātri paiet diena ar tādām šūpolēm. Vienam nu gan neiet tik labi, kā ja tur Sīmanis sviež gaisā. Bet arī tā labi. Atkāpties, atsperties, un tad laisties pa gaisu. Un tā nemanot diena pagalam. Māte sauc istabā, lai palīdzot posties svētkiem. Bet negribas atstāt šūpoles. Te tik jauki.

Lieldienas nāk.

E. Ririāns

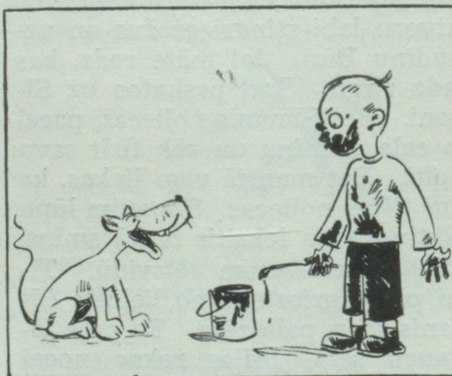
Raugi — tā olas krāso divi draugi



„Došu draugiem skaistas olas!“
Jānīts Lieldienās tā solās,
Nesdams pilnu olu bļodu —
Duksītis stiepj krāsu podu.



Jānīts krāso varen droši,
Lai ik ola atmirdz koši;
Duksītis sēd klāt un brīnas,
Kad ar krāsām Jānīts cīnās.



Jānīts strādājis ar skubu,
Nokrāsojis olu gubu,
Duksis smej: „Tas jocīgs skats —
Tā kā ola raibs tu pats!“



Jānīts Duksīti tad tvēris,
Krāsas kažokā tam spēris:
„Mīļo Duksīt, tā tiem iet,
Kas par draugiem iesāk smiet!“ L. Š.

Atbildīgais redaktors: Kapteinis V. DEGLAVS. **Grāmatspiestuves A.-S. «ROTA».**
Izdevējs: AIZSARGU ŠTĀBS, «ŽURNĀLS AIZSARGS». **Rīgā, Blaumaņa ielā 38-40.** — 1215



SKAISTI BALTI ZOBI

kārtīgi lietojot

NIVEA ZOBU PASTU

Liela tūba tikai 75 s.

Viņa padara Jūsu zobus veselus un mirdzoši baltus, Jūsu elpu tīru un svaigu.

Krustvārdu mīkla № 5.

1			2		3	■	4	5		6
	■	■	7						■	
8	9			■		■			■	
10				11		■	12		13	
■		■	■			■		■		
14			15		■	16				
17		■		■	18		■	■		■
19		20		■	21		22			23
	■			■		■	24			
	■	25						■	■	
26				■	27					

Līmeniski:

1. Laika ietaupījuma paņēmiens. 4. Primitīvs atslēgas atvietotājs. 7. Darba māksla. 8. Delikatese. 10. Vācu tautas piederīgais. 12. Kaimiņu tauta 14. Ļauna slimība. 16. Siltzemju koks. 17. Burta izruna. 19. Veidojumi. 21. Pseido džentlmenis. 24. Dokuments. 25. Kakts. 26. Dzīvnieks. 27. Pilsēta Grieķijā.

Stateniski:

1. Mājlops. 2. Putns. 3. Pretstats slapjam. 4. Puķe. 5. Rēgs. 6. Zobgalīga dzeja. 9. Maza svētnīca. 11. Matēmatikā bieži lietojams burts. 13. Virsraksts. 14. Sistēma (paņēmiens). 15. Gara slimnieks. 16. Satiksmes vārds. 18. Negodīgs darījums. 20. Imperātīvs no lasīt. 22. Koks. 23. Elements.

Krustvārdu mīklas Nr. 4 atrisinājums.

Līmeniski: 3. Oša. 5. Bis. 7. Osis. 8. Osta. 10. Ala. 11. Iet. 13. Āva. 14. Asistents. 17. Dzirnavas. 21. Do. 22. Diski. 23. Ti. 24. Dzīt. 26. Reno. 28. Eja.

Stateniski: 1. Āži. 2. Bis. 3. Osas. 4. Asis. 5. Bote. 6. Stāt. 7. Ola. 9. Avs. 12. Etāns. 13. AT. 16. Novieto. 17. Dod. 18. Rita. 19. Akrs. 20. Sto. 25. Ze. 27. NI.

Rakstnieku mīklas atrisinājums.

Akurāters, Pērsietis, Upītis, Poruks, Bārda, Saulietis, Auseklis, Brigadere, Skalbe, Rainis, Aspazija.
Vertikāli: Ārprātīgais.

ZVIEDRU HUMORS.

Laba partija.

— Tā tad Anton, tu labprāt gribētu precēties? Jauki! Man šķiet, ka varēšu tev ieteikt labu partiju. Bet pirms minu viņas vārdu, gribu zināt, kādas īpašības tu prasi no savas nākamās .

— Vispirms viņai jābūt mīļai un maigai.

— Nu, un tālāk?

— Tad, tai jābūt skaistai un mūzikālai.

— Jā — a, un ko vēl?

— Ko vēl?.. Nu, protams, tai jābūt arī bagātai!

— Bet tad gan viņai vajadzētu būt trakai, ja tā tevi precētu!

— Labi, lai viņa ir arī traka!

VĀCU HUMORS.

Audience.

Kāda dāma no aristokrātu aprindām izlūdzās pie Fridricha II. audienci, lai sūdzētos par savu vīru. Pārmērīgi izgreznojusēs un augstprātīgu seju viņa stājās valdnieka priekšā, ar to vien jau saceldama vienkāršajā Fricī nepatikšanu.

Viņa iesāka:

— Manam vīram nepatīk jaunie policijas noteikumi.

— Tā nav viņa darīšana, — atbildēja karalis.

— Viņš gāzas nelaimē ar savu izšķērdību.

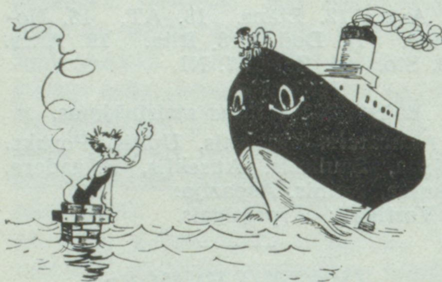
— Tā nav mana darīšana!

— Viņš arī atļāvās sev necienīgi izteikties par jūsu majestāti.

— Tā nav jūsu darīšana!

Ar to audience bija galā.

Pavasara plūdos.



Kundziņsalietis: „Tu nebrauc manai mājai virsū!"

Lieldienu zaķis.

— Ko jūs te, bērni, skaisto šokolādes Lieldienu zaķi nolikuši uz krēsla! Tā uz viņa vēl kāds var uzsēsties, — saka māte.

— To tik mēs gribam! Tad mēs drīkstēsim to tūliņ apēst! — bērni priecīgi atbild.

Brīnumzvērs.

— Es šodien redzēju kautko sevišķu: no priekšas krokodilis, bet no muguras čūska, — sieva sajūsmā stāsta.

— Uja! Kas tad tas par brīnumzvēru? — vīrs smejas.

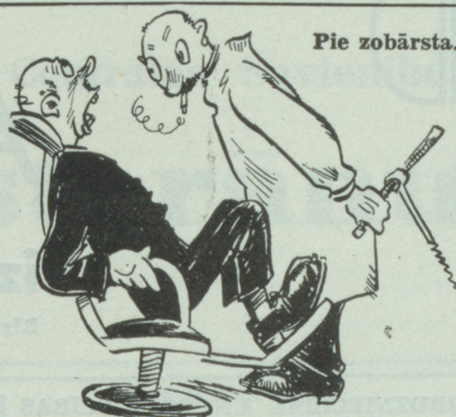
— Tas nebija nekāds brīnumzvērs, bet modernas kurpītes!

Izbailes vietā.

— Mēs visi esam pārāk sīkumaini. Mēs rēķināmies ar dienām un nedēļām, bet zinātnieki tā nedara. Mans svainis, dabas zinātņu profesors, rēķinās tikai ar gadu simtiem un tūkstošiem! — Bet ko tu tā nobāli?

— Nu ir traki! Vēl tikai vakar šis pats tavs svainis aizņēmās no manis uz ilgāku laiku 100 ls!

Pie zobārsta.



— Man būtu jāizrauj zobs, bet vai tas dikti nesāpēs?
— Drusciņ jau nu būs jāpaciešas, tikai nevajaga zaudēt drosmi! Atplēšiet labi plati muti, sakožiet zobus, un — tā lieta būs darīta!

Nodrošinājusēs.

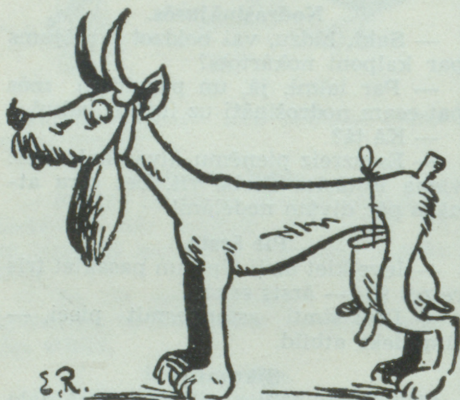
— Saki, lūdzu, vai beidzot jautājums par kalponi nokārtots?
— Par laimi, jā, un pagaidām mēs pat esam nodrošināti uz ilgāku laiku!
— Kā tā?
— Es uzreiz pieņēmu divas kalpones: viena iestāsies darbā rīt, bet otra atnāks pēc divām nedēļām!

Pie ārsta.

— Ievelkiet dziļi elpu un pasakiet trīs reizes 95, — ārsts saka.
— Divi simti astoņdesmit pieci, — slimnieks atbild.

Sīkums.

Skolotājs: „Miltiņ, cik būs sestā daļa no 0,12?"
Miltiņš (piesarcis): „Skaidri nezinu pateikt, skolotāja kungs, bet katrā ziņā sīkums, par kuru nebūtu vērts runāt!"



Grimējies slepenpolicijas suns.

Izklaidībā.

— Kur mēs satiksimies?
— Kur gribi!
— Un cikos?
— Man visviens!
— Labi! Tikai nenokavējies!

Bastejkalns.

— Sakiet, lūdzu, ja es iešu pa Brīvības bulvāri, vai tad pa labi būs Bastejkalns?

— Jā! Bet ja jūs arī pa Brīvības bulvāri neiesiet, tad tomēr viņš tur būs!

Klases darbs.

— Man dzīvē ir tikai viena vēlēšanās, — mazā Anniņa nopūšas: — Lai Lisabona kļūtu par Beļģijas galvas pilsētu!

— Ujā! Kur tad tev tik traka vēlēšanās?

— Es šodien tā ierakstīju klases darbā!

Viesnīcā.

— Viesmīl, es laikam te varu sēdēt, kamēr nobeigšos badā!

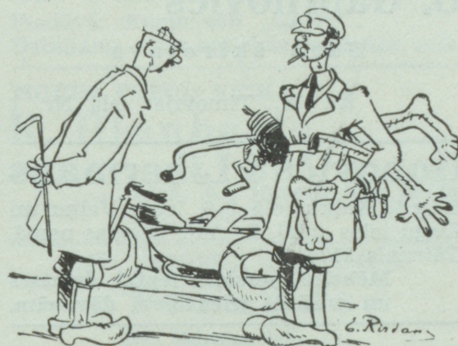
— Nē, kungs, mēs restorānu slēdzam pulkst. 12 naktī!

Pārpratums.

Ekskursanti apskata vecu pili. Tie apbrīno lielu gleznu un apkalpotājam jautā: „Laikam vecs meistars?"

„Nē, vecā lielmāte!" — tas atbild.

Rezerves daļas.



— Tā, nu viss kārtībā — varam sēsties motorā.

Īstā vieta.

— Tu zini, Zirnīši tūlīt pēc laulībām savā automobilī devās kāzu ceļojumā!

— Un kur tad šie pavadīja savu medus mēnesi?

— Slimnīcā!

Padoms.

Paciente: „... ja, un kad sāpes kļuva neciešamas, es gāju pie aptiekļnieka ...“

Ārsts (nepacietīgi): „Nu, ja, pie aptiekļnieka, itkā tas varētu dot kādu prātīgu padomu!“

Paciente: „Nezinu, ārsta kungs, bet viņš man ieteica griesties pie jums...“

Viss viens.

— Kā jūs vēlaties, lai es jūs gleznoju: frakā vai kažokā?

— Manis dēļ jums nav ko galvu lauzīt: jūs variet it mierīgi paturēt mugurā to pašu savu nosmulēto paltraku!

Bīstama tūļošanās.

— Cik Eiropā iedzīvotāju?

— Ēh, hm ... ē ...

— Neaizmirsti, — jo ilgāk tu stosties, jo iedzīvotāju skaits kļūst lielāks!

Diplomāts.

Ivars pagalmā satiek Laimonu. Ivars saka: „Laimon, nāc ar mani rotaļāties!"

Laimons uz to atbild: „Nē, es nevaru: tētis saka, tu esot palaidnieks, un tamdēļ ar tevi spēlēties nedrīkstot!"

Ivars jau taisās šim pagriezt muguru, kad Laimons pēkšņi iesaucas: „Bet, zini ko? Es esmu kārtīgs zēns, un tamdēļ tu vari nākt rotaļāties ar mani!"

Beigu cēliens.

— Starp mums visam beigas! Tu mani nekad vairs neredzēsi! — Milda paziņo.

Gusts sarkst un bālē:

— Bet briljanta gredzenu, kuŗu tev iedāvināju?

— To arī!

Aizrāvies.

Jauns advokāts pirmo reizi uzstājas tiesā ar gaŗāku runu. Viņš runā ilgi un plaši, un galu galā saka:

— Mans klients nupat atzinās zādzībā. Bet sakiet paši, tiesnešu kungi, vai tik pagrimušam cilvēkam, kā viņš, var maz kaut vārdu ticēt?

Kaimiņu būšana.

— Mīļā Ozoliņa kundze, esiet nu tik labiņa un aizdodiet man uz pusstundu zāģi, kuŗu jūs aizņēmāties no Krastiņiem!

— Labprāt, mīļā kaimiņien, tikai vai jūs man arī nevarētu uz brītiņu izpalīdzēt ar gaļas mašīnu, kuŗu jūs paņēmāt no Podiņiem?

Mīlas raizes.



Piedzīvojušais: „Nu, vai tu darīji tā, kā es tev ieteicu? Vai tu viņai teici, ka nevari vairs ne ēst, ne gulēt, ne mieru rast?“

Nervozais draugs (kuŗu iecerētā noraidījusi): „Jā — es teicu viņai, ka man zūd apetīte viņu ieraugot . . .“

Tintē.

— Vai mana sieva nedzied brīnišķīgi?
— Kā, lūdzu?
— Es saku, — mana sieva tak dzied brīnišķīgi, vai nē?
— Atvainojiet, bet patiešām, kamēr tur tā dziedātāja tik neganti ķērc, es ne vārda nevaru saprast!

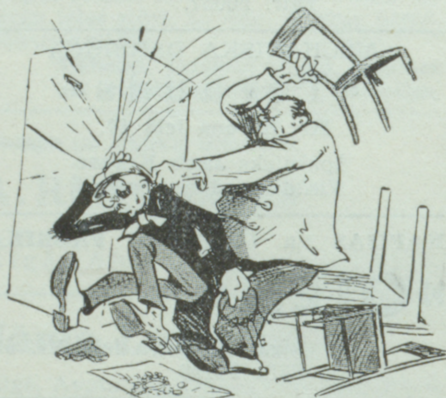
Taupīgā namamāte.

Jaunā kundze ienāk veikalā.
— Es vēlētos termometru!
— Reomira vai Celsija?
— Kāda starpība?
— Pēc Celsija termometra ūdens vārās pie 100°, bet pēc Reomira — pie 80°, — viņai paskaidro.
— Ah, ja tā, tad katrā ziņā lūdzu Reomira termometru, — tas taču nesalīdzināmi praktiskāks.

„Zvaigzne“.

Skolotājs: „Stopiņ, vai tu vari nosaukt lielākās zvaigznes?“
Stopiņš (spridzīgi): „Filmu vai sporta, skolotāja kungs?“

Labs nāk ar gaidīšanu.



Kramplauzis: „Nu, tas par traku! Kad tad viņš beidzot sauks policiju?!"

Vakara programma.

Vīrs (bikli): „Ko tu, sieviņ, šovakar darīsi?"

Sieva (laiski): „Kā parasti — lasīšu, klausīšos radio un tā tālāk..."

Vīrs: „Bet vai tad, kaķīt, kad tu būsi nonākusi līdz „un tā tālāk", vai tad tu nepiešūtu manam mētelim divas pogas, ko?"

Drēbnieks vainīgs.

— Sieviņ, man mētelim atkal notrūkusi poga.

— Tas tiešām taisni kas neredzēts, kā tavs drēbnieks piešuj pogas, — sieva īgni ķeras pie adatas un diega. — Pēdējo divu dienu laikā es šo pogu tagad piešuju jau sesto reizi.

Lieks.

— Kamdēļ jums šai bīstamā ceļa pagriezienā nav izlikts brīdinājums?

— Mēs jau izlikām gan, bet tā kā neviens nelaimes gadījums nenotika, tad mēs to atkal noņēmām!

Pie precību vidutāja.

— Man te būtu līgava ar lielu pūru — trīs sešstāvu nami, izglītota, bet ko jūs varētu tai sniegt pretim?

— Savu veco, cienījamo vārdu!

— Kā tad jūs sauc?

— Ādams!

MAKSĀ 50 SANT.